BASIS
THEOLOGIÆ
REGVLARIS.

Tomus Secundus.

HOC EST,

BERNARDI DOCTORIS

Melliflui elimatum ad Regulam Benedictinam

SCHOLION,

DE PRÆCEPTO ET DISPENSATIONE

Diſceptans; fundamentaleſque Quæſtiones, quæ in Regulari foro ventilantur, ſolidè & benignè reſoluens.

Illuſtratore Auctore-que

D. D. IOANNE CARAMVEL

Lobkovvitz Miſienſi Epiſcopo, & Mogunt. Suffrag.

Editio Secunda locupletiſſima, emendatiſſima.

VENETIIS, M DC LI.

Apud Iuntas, & Ioannem Iacobum Hertz.

Digitized by Google

Digitized by Google

CENSVRÆ.

Hoc ſcholion, pars fundamentalis eſt Commentarij in Regulam Benedictinam, eaſdem omnino ſententias, quæ ibi traditæ, Melliflui Doctoris teſtimonio confirmans, adeoque eiſdem priuilegijs fulcitur, & eorumdem Doctorum teſtimonio & cenſura approbatur.

CENSVRA.

Hoc Opuſculum florido ſcriptum ſtylo, intelligendæ Theologiæ regulari eximij D. Ioannis Caramuel Lobkovvitz neceſſarium, & dignum prælo iudico. Ipris. Pridie Idus Maias 1612.

Antonius Sanderus Canon. Ipr. Schol. & Librorum Cenſor.

ERuditiſſimum hunc fauum D. D. Ioan. Caramuel Epiſcopus Miſienſis ſtillantem labio orthodoxi Calami meros ſuaueſque Doctrinæ Bernarditæ Clarauallenſis ſenſus ſupra regulam Benedictinam, perlegi, ſtudui, examinaui, & vndique ex eo multa Theologiæ ſubtilioris Scholaſticæ, peruenuſtè, argutè, & ſcientificè ad Romani, & Scripturæ Sacræ placiti ſtylum decentius fluere obſeruaui. Quamobrem ſi ita placuerit Reuer. D.D. P. Inquiſitori Sanctæ fidei poterit typis mandari. Ita humiliter teſtor Venet. 20. Ian. 1651.

Ego Fr. Ludouicus Reydellet. Chriſ. Reg. à Concil. & Domeſticus eleemoſyna. Doctor Theolog. ac in vtroque iure: Sanctæ Inquiſitionis fidei Conſul. q. Tertij Ordinis Sancti Franciſci Vic. ac Commiſſarius Generalis.

Fr. Petrus Marcellinus Folia Sac. Theol. Lector ac Commiſs. S. Off. Venet.

INDEX CAPITVM,

D. BERNARDI.

SVBIVNCTARVMQVE RESOLVTIONVM.

EPiſtola Auctoris, ad Abbates. *In qua Abbatialis dignitatis obligationes radicitus examinantur.* *numer.* 1.

Epiſtola D. Bernardi ad Abbatem Columbenſem. *n.* 2. *De Columbenſi & Carnotenſi Abbatibus & Monaſterijs num.* 3. *De conſultationum ſecreto, numer.* 4. *An Benedictinus poſſit quempiam conſulere ſine conſcientia ſui Abbatis? num.* 14. *Nonnulla de temerario iudicio, & imperfectionum leuium reuelatione. num.* 25. *Legem aliàs pœnalem, aliàs moralem, ſæpius mixtam eſſe. num.* 30.

Prologus D. Bernardi, *num.* 41. *An coactio opponatur voluntati Hominis naturali? An ſupernaturali? num.* 44. *An impoſſibilitatis exceptio militet contra legem Benedictinam? num.* 45. *An ſubeſſe poſſit fidei falſum, ſpei non futurum, charitati malum? nu.* 50.

Caput I. Quæſtio principalis proponitur, & omnes poſſibiles ſententiæ recenſentur. *num.* 51.

Caput II. Benedictinam Regulam, ſi nondum admiſſa, admitti & non admitti poſſe, ſi nondum admiſſa, non poſſe. *num.* 52. *De neceſſitate, qua obſtringit monachos Benedictina Regula. numer.* 54. *De arbitrij indifferentia, numer.* 66.

Caput III. Benigniſſima, eaque vera, noſtri Authoris Concluſio. *num.* 70.

Caput IV. quinam poſſint in Regula Benedictina diſpenſare. *num.* 71. *De diſpenſatione regulari. num.* 72. *De legibus humanis, quæ militant contra commoditatem. num.* 89. *De dubijs ægrotorum, num.* 99. *De Carthuſianis, num.* 103. *Diſpenſatio duplex; neceſſaria & rationabilis. num.* 108. *De cauſis diſpenſandi, num.* 109.

Caput V. De legum & obligationum diuiſione. *nu.* 118. *Exponitur legis diuiſio, nu* 118. b

Caput VI. De lege Humano-diuina, ſeu ſtabili, *nu.* 119. *De fine legis in communi & in particulari, nu.* 120.

Caput VII. De lege Diuino-humana, ſeu Inuiolabili, quæ ſolius Dei authoritate mutari poteſt. *nu.* 132. *De tertiò præcepto Decalogi. num.* 133. *De bonitate & malitia actuum humanorum. num.* 35.

Caput

Cap. VIII. De lege purè-Diuina, ſeu Incommutabili. *nu.* 143. *De voti & iuramenti diſpenſatione. num.* 145.

Cap. IX. Abbatem eſſe ſubditum Regulæ, non poſſe pro arbitrio iubere aut diſpenſare, ſed ſolùm poſſe illa, quæ in Regula aut ſaltem ad ea ordinantur præcipere. Monachos ad regulares obſeruantias nec ante præceptum, nec poſt diſpenſationem teneri. *nu.* 159. *Expenduntur obligationes ſubditi. Qualiter poſſit præceptis obſtringi, qualiter fauoribus & diſpenſationibus perfrui, declaratur. nu.* 160. *Regulæ Abbatem ſubdi, nu.* 170. *De Prælati & Communitatis obligationibus natis ex ſolenni ſubditi profeſſione. n.* 171. *De obligationib. vtriuſq; (nimirũ ſuperioris & ſubditi) natis ex Regula n.* 1. *&* 172.

Cap. X. Quæ nec ſunt in Regula, neque ſecundum Regulam, nequeunt præcipi; quæ in Regula, nequeunt prohiberi, *nu.* 177. *Pulchra & benigna Ecthe ſes ex huius capitis contextu, nu.* 178.

Cap. XI. Perfecta ab imperfecta obedientia diſtinguitur, à ſeruili filialis. *num.* 184. *De obedientia perfecta. nu.* 188. *De obedientia ſeruili, num.* 191.

Cap. XII. An omnia peccata ſint æqualia? *nu.* 192. *De actibus inſtantaneis, n.* 193. *De irregularitatis diſpenſatione, num.* 194. *De peccato filiarum Lothi. nu.* 199. *De homicidijs commiſsis indirectè, nu.* 201.

Cap. XIII. Primam præceptorum inæqualitatem ex Legiſlatoris dignitate deſumi. *nu.* 210. *De authoritatis intenſiuis & extenſiuis gradibus, nu.* 211.

Cap. XIV. Secundam inæqualitatem à materia deſumi, *nu.* 215. *De præceptorum inæqualitate. nu.* 216.

Cap. XV. Tertiam præceptorum inæqualitatem deſumi à voluntate præcipientis. *nu.* 227. *De extrinſeca limitatione materia, nu.* 228.

Cap. XVI. Obedientia in bonam, meliorem, & optimam diuiditur. *num.* 234. *De obedientia nimia nu.* 235.

Cap. XVII. Decalogum, etiam quoad ſecundã tabulã, grauiter obligare. *n.* 243.

Cap. XVIII. Regulam Benedictinam ante Abbatis ſpeciale præceptum in foro exteriore obligare. *num.* 244. *An Regula obliget moraliter ante præceptum? nu.* 245.

Cap. XIX. Contemptus à neglectu diſtinguitur. *nu.* 249. *An inuoluat contemptum conſuetudo peccandi. nu.* 250. *An habenti conſuetudinem peccandi neganda ſit ſacramentalis abſolutio, nu.* 255.

Cap. XX. De actionibus otioſis. Qualiter ab indifferentibus differant? *nu.* 256. *Verbum otioſum, à detractorio, interdicto, & indifferenti diſtinguitur. nu.* 257.

Cap. XXI. Eandem in Deo & in Homine authoritatem; in Deo per eſſentiam, in Homine per participationem. *nu.* 266. *Diuinæ Triados & humanæ authoritatis paralleliſmus. nu.* 267.

Cap. XXII. Poſſe dari peccata in Hominem, quæ ſunt merita erga Deũ. *n.* 270. *Peccatorum diſtributio, expoſitio. nu.* 271.

Cap. XXIII. Quid & quotuplex ſcandalum ſit? *nu.* 277.

Cap. XXIV. Eandem in Deo & eius Vicario authoritatem eſſe; in Deo per eſſentiam, in Homine per participationem. *nu.* 278. *Patremfamilias Prodeum eſſe. num.* 279.

Cap. XXV. An erranti Magiſtro quis debeat aut poſſit obedire? *n.* 290. *Illicita iubenti nonnunquam licitè obeditur. n.* 291.

Cap. XXVI. Regulã ſimul iugũ leue & intolerabile reſpectu diuerſorum. *n.* 298.

Cap. XXVII. Non eſſe improuidam profeſſionem laudandam. *num.* 299. *An aliqua Religionis probatio debeat veſtitioni præmitti. nu.* 300.

Cap. XXVIII. Non peccat mortaliter, qui ſine contemptu omnes & ſingulos articulos, qui ab vna & ſola Regula S. Benedicti indicuntur, tranſgreditur. *nu.* 301. *Morales Ectheſes, nu.* 302.

Cap. XXIX. Contemptus à neglectu diſtinguitur. *nu.* 313.

Cap. XXX. Adami peccatũ exponitur. *n.* 215. *Qualiter peccauerit Adamus, n.* 310.

Cap. XXXI. Neminem teneri ad impoſſibile. *num.* 317.

Cap.

INDEX CAPITVM,

D. BERNARDI.

SVBIVNCTARVMQVE RESOLVTIONVM.

Epiſtola Auctoris, ad Abbates. *In qua Abbatialis dignitatis obligationes radicitus examinantur.* *numer.* 1.

Epiſtola D. Bernardi ad Abbatem Columbenſem. *n.* 2. *De Columbenſi & Carnotenſi Abbatibus & Monaſteriys num.* 3. *De conſultationum ſecreto, numer.* 4. *An Benedictinus poſſit quempiam conſulere ſine conſcientia ſui Abbatis? num.* 14. *Nonnulla de temerario iudicio, & imperfectionum leuium reuelatione. num.* 25. *Legem aliàs pœnalem, aliàs moralem, ſæpius mixtam eſſe. num.*30.

Prologus D. Bernardi, *num.* 41. *An coactio opponatur voluntati Hominis naturali? An ſupernaturali? num.*44. *An impoſſibilitatis exceptio militet contra legem Benedictinam? num.* 45. *An ſubeſſe poſſit fidei falſum, ſpei non futurum, charitati malum? nu.* 50.

Caput I. Quæſtio principalis proponitur, & omnes poſſibiles ſententiæ recenſentur. *num.* 51.

Caput II. Benedictinam Regulam, ſi nondum admiſſa, admitti & non admitti poſſe, ſi nondum admiſſa, non poſſe. *num.* 52. *De neceſſitate, qua obſtringit monachos Benedictina Regula. numer.* 54. *De arbitrij indifferentia, numer.* 66.

Caput III. Benigniſſima, eaque vera, noſtri Authoris Concluſio. *num.* 70.

Caput IV. quinam poſſint in Regula Benedictina diſpenſare. *num.* 71. *De diſpenſatione regulari. num.* 72. *De legibus humanis, quæ militant contra commoditatem. num.*89. *De dubijs ægrotorum, num.* 99. *De Carthuſianis, num.* 103. *Diſpenſatio duplex; neceſſaria & rationabilis. num.* 108. *De cauſis diſpenſandi, num.* 109.

Caput V. De legum & obligationum diuiſione. *nu.* 118. *Exponitur legis diuiſio, nu.* 118. b

Caput VI. De lege Humano-diuina, ſeu ſtabili, *nu.* 119. *De fine legis in communi & in particulari, nu.* 120.

Caput VII. De lege Diuino-humana, ſeu Inuiolabili, quæ ſolitis Dei authoritate mutari poteſt. *nu.* 132. *De tertiò præcepto Decalogi. num.* 133. *De bonitate & malitia actuum humanorum. num.*35.

Caput

Cap. VIII. De lege purè-Diuina, ſeu Incommutabili. *nu.* 143. *De voti & iuramenti diſpenſatione. num.* 145.

Cap. IX. Abbatem eſſe ſubditum Regulæ, non poſſe pro arbitrio iubere aut diſpenſare, ſed ſolùm poſſe illa, quæ in Regula aut ſaltem ad ea ordinantur præcipere. Monachos ad regulares obſeruantias nec ante præceptum, nec poſt diſpenſationem teneri. *nu.* 159. *Expenduntur obligationes ſubditi. Qualiter poſſit præceptis obſtringi, qualiter fauoribus & diſpenſationibus perfrui, declaratur. nu.* 160. *Regulæ Abbatem ſubdi, nu.* 170. *De Prælati & Communitatis obligationibus natis ex ſolenni ſubditi profeſſione. n.* 171. *De obligationib. vtriuſq; (nimirū ſuperioris & ſubditi) natis ex Regula n.* 1. *&* 172.

Cap. X. Quæ nec ſunt in Regula, neque ſecundum Regulam, nequeunt præcipi; quæ in Regula, nequeunt prohiberi, *nu.* 177. *Pulchra & benigna Ecthefes ex huius capitis contextu, nu.* 178.

Cap. XI. Perfecta ab imperfecta obedientia diſtinguitur, à ſeruili filialis. *num.* 184. *De obedientia perfecta. nu.* 188. *De obedientia ſeruili, num.* 191.

Cap. XII. An omnia peccata ſint æqualia? *nu.* 192. *De actibus inſtantaneis, n.* 193. *De irregularitatis diſpenſatione, num.* 194. *De peccato filiarum Lothi. nu.* 199. *De homicidijs commiſſis indirectè, nu.* 201.

Cap. XIII. Primam præceptorum inæqualitatem ex Legiſlatoris dignitate deſumi. *nu.* 210. *De authoritatis intenſiuis & extenſiuis grad bus, nu.* 211.

Cap. XIV. Secundam inæqualitatem à materia deſumi, *nu.* 215. *De præceptorum inæqualitate. nu.* 216.

Cap. XV. Tertiam præceptorum inæqualitatem deſumi à voluntate præcipientis. *nu.* 227. *De extrinſeca limitatione materia, nu.* 228.

Cap. XVI. Obedientia in bonam, meliorem, & optimam diuiditur. *num.* 234. *De obedientia nimia nu.* 235.

Cap. XVII. Decalogum, etiam quoad ſecundā tabulā, grauiter obligare *n.* 243.

Cap. XVIII. Regulam Benedictinam ante Abbatis ſpeciale præceptum in foro exteriore obligare. *num.* 244. *An Regula obliget moraliter ante præceptum? nu.* 245.

Cap. XIX. Contemptus à neglectu diſtinguitur. *nu.* 249. *An inuoluat contemptum conſuetudo peccandi. nu.* 250. *An habenti conſuetudinem peccandi neganda ſit ſacramentalis abſolutio, nu.* 255.

Cap. XX. De actionibus otioſis. Qualiter ab indifferentibus differant? *nu.* 256. *Verbum otioſum, à detractorio, interdicto, & indifferenti diſtinguitur. nu.* 257.

Cap. XXI. Eandem in Deo & in Homine authoritatem; in Deo per eſſentiam, in Homine per participationem. *nu.* 266. *Diuinæ Triados & humanæ authoritatis parallelismus. nu.* 267.

Cap. XXII. Poſſe dari peccata in Hominem, quę ſunt merita erga Deū. *n.* 270. *Peccatorum diſtributio, expoſitio. nu.* 271.

Cap. XXIII. Quid & quotuplex ſcandalum ſit? *nu.* 277.

Cap. XXIV. Eandem in Deo & eius Vicario authoritatem eſſe; in Deo per eſſentiam, in Homine per participationem. *nu.* 278. *Patremfamilias Prodeum eſſe. num.* 279.

Cap. XXV. An erranti Magiſtro quis debeat aut poſſit obedire? *n.* 290. *Illicita iubenti nonnunquam licitè obeditur. n.* 291.

Cap. XXVI. Regulā ſimul iugū leue & intolerabile reſpectu diuerſorum. *n.* 298.

Cap. XXVII. Non eſſe improuidam profeſſionem laudandam. *num.* 299. *An aliqua Religionis proba io debeat veſtitioni præmitti. nu.* 300.

Cap. XXVIII. Non peccat mortaliter, qui ſine contemptu omnes & ſingulos articulos, qui ab vna & ſola Regula S. Benedicti indicuntur, tranſgreditur. *nu.* 301. *Morales Ecthefes, nu.* 302.

Cap. XXIX. Contemptus à neglectu diſtinguitur. *nu.* 313.

Cap. XXX. Adami peccatū exponitur. *n.* 215. *Qualiter peccauerit Adamus, n.* 316.

Cap. XXXI. Neminem teneri ad impoſſibile. *num.* 317.

Cap.

Cap. XXXII. Materiam paruam non ſolùm in lege diuina, ſed & à fortiori in humana debere reperiri. *num. 319. De peccato veniali regulari. nu.320.*

Cap. XXXIII. An expediret potiùs non profiteri, quàm torqueri ſcrupulis, exponi periculis, & laqueis irretiri? Reſoluitur, nullos eſſe laqueos, nulla pericula, nullum locum ſcrupulis in conuerſatione Religioſa *nu.324. Morales Ectheſes. num. 326.*

Cap. XXXIV. Prælatorum ſanctiones morales inuiolato Decalogo violari non poſſe: Illas non eſſe Decalogo difficiliores. *num. 330. De his, quæ præcipiuntur propter aliud. num.333.*

Cap. XXXV. Neminem ad impoſſibile obligari. Obedire Prælatis præcipientibus ſecundum Regulam non ſolùm nõ eſſe impoſſibile, ſed eſſe perfacilè. *n.336.*

Cap. XXXVI. Neminem, cùm profitetur, promittere ſe in omnibus & ſingulis obediturum eſſe Prælato etſi præcipiat ſecundum Regulam. *nu.338. Clauis Theologiæ Regularis. num. 339. Formula Benedictinæ Profeſſionis, nu. 340. Formulæ eiuſdem expoſitio, nu 341.*

Cap. XXXVII. In Regularibus præceptis, nec obſeruandi impoſſibilitatem, nec peccandi neceſſitatem reperiri. *num. 353. An votis ſolennis obligatio augeri aut minui poſſit priuata profitentis cautela. num. 354.*

Cap. XXXVIII. Supponitur peccare, qui cum bona operatur, ſe delinquere exiſtimat: Inquiritur, an mereatur, qui cùm mala operatur, exiſtimat ſe legi diuinæ ſatisfacere? *nu.359. Vt Quæſtionem propoſitam reſoluat S. Bernardus Boni & Mali conceptum in proprias ſpecies ſubdiuidit. num. 360. & illam reſoluit, num. 361. An mala meritoriè fiant? num.362.*

Difficultates appendices. num. 370.

Cap. XXXIX. Vtrùm tanta ſit in genere boni Obedientia, quanta Inobedientia in genere mali. *nu. 373. An matrimonialis copula ſit obnoxia peccato? nu.374.*

Cap. XL. An & quibus cauſis Profeſſionis locus mutari queat? *nu 377.*

Cap. XLI. An qui ex leuitate ad ignotum monaſterium tranſiuerit, teneatur ad primum reuerti. *num.379.*

Cap. XLII. Diſſoluitur Quæſtio ſuborta ex actis ſanctorum Gregorij & Auguſtini. *num.382. Leges nociuas fore inualidas. impœnitentes nonnumquam tolerandos eſſe. nu. 383. De matrimonio à continentibus contracto. nu.384.*

Cap. XLIII. Soluitur alia Quæſtio ex actibus S. Gregorij deſumpta. *nu.385.*

Cap. XLIV. Profeſſionem eſſe baptiſmum alterum. *nu.387.*

Cap. XLV. An mortuo Prælato liceat Monacho mutare monaſterium? *nu.390.*

Cap. XLVI. An ad mutandum monaſterium cauſa ſufficiens ſit rancor, tædium, triſtitia? *num.392. De vita moraliter impoſſibili nu.394.*

Cap. XLVII. Quæ ſit electio regularis, & quæ irregularis? *nu.397. De authoritate dubia, nu.398. De re improbabili, 400.*

Cap. XLVIII. An obediendum ſit indigno? *nu.401.*

Cap. XLIX. De nocturnis illuſionibus. *nu. 403.*

Cap. L. An offenſus alteri, nec tamen vindictam deſiderans, poſſit abſque reconciliatione accedere ad altare. *nu.405. Poſſit-ne Euchariſtiam ſumere Religioſus, ſi offenſus ſit alteri? nu.406.*

Cap. LI. Conciliantur duæ Pauli ſpecie pugnantes ſententiæ. *nu. 412.*

Cap. LII. De cœlis ſpiritualibus aſſertis à D. Auguſtino. *nu. 413.*

C V M   I G I T V R.

In præſenti Scholio omnia, aut ferè, Benedictinæ Regulæ Capita explicentur, prodeſſet ſequentem Indicem ſubiungere, vt vnuſquiſque facili poſſit negotio ſingulorum illuſtrationem reperire.

INDEX

INDEX CAPITVM,

REGVLÆ S. BENEDICTI.

QVÆ IN HOC MELLIFLVI Doctoris Scholio, ab ipſo aut ex ipſo illuſtrantur.

PRologus. *Multa ex ipſo adſumuntur & exponuntur. nu. 1. H. K. O. Q. T. item nu. 390. & ſæpe alibi.*

Cap. I. De generibus Monachorum. *Cœnobitas in primo loco S. Benedictus enumerat, de illis etiam in toto hoc opere S. Bernardus.*

Cap. II. Qualis debeat eſſe Abbas? *Agitur de hac materia tota illa Epiſtola proœmiali quæ Abbatibus inſcripta eſt, nu. 1. etiam D. Bernardus nu. 159. Abbatem Prodeum eſſe. nu. 279. Abbati erranti ſecurè aliquando obediri, nu. 290. 291. imò etiam indigno, nu. 401.*

Cap. III. De adhibendis ad conſilium fratribus. *De conſilijs & conſultationibus multa, quæ iuuare poterunt, à nu. 2. ad 19.*

Cap. IV. Quæ ſunt inſtrumenta bonorum operum. *Notabilis periodus exponitur nu. 18. qui obligent illæ virtutes, quæ in hoc capite poſitæ? nu. 62. 64. 244. De virtutibus ſupernaturalibus nu. 50.*

Cap. V. De obedientia. *Exponitur à D. Bernardo nu. 184. 234. & à me 185. & ſequentib. item nu. 278. 285. 287. 298. De obedientia nimia. 235. de indirecta. 313. virtutum tanta ſit in genere boni obedientia, quanta in genere mali inobedientia? n. 373. An Abbas monacho concedere poſſit non obediendi immunitatem? nu. 117.* vide 161.

Cap. VI. De taciturnitate. *De ipſa quæ præcepta nu. 244. 327. de verbo otioſo, 262.*

Cap. VII. De humilitate. *Adducitur & exponitur nu. 18. vide etiam num. 184. 188. 190. 242. 161.*

Cap. VIII. De officijs diuinis in noctibus. *De ipſis S. Benedictus hinc ad caput XX. Quanta cura debeat prouidere Prælatus, vt in ſuo monaſterio benè & deuotè perſoluantur. num. 1. K. De horis legendis ab ægrotis. 81. 101.*

Cap. IX. Quanti pſalmi dicendi ſunt nocturnis horis.

Cap. X. Qualiter æſtatis tempore agatur nocturna laus.

Cap. XI. Qualiter Dominicis diebus vigiliæ agantur. *An Abbas poſſit concedere, vt die dominica officium de feria dicatur: aut è contrà. nu. 114. De Sabbatho in Dominicam translato num. 133.*

Cap. XII. Qualiter matutinorum ſolennitas agatur.

Cap. XIII. Qualiter priuatis diebus matutini agantur. *In hoc capite iubet S. Benedictus vt oratio dominica alta voce*

dica-

dicatur propter ſcandalorum ſpinas, quæ inter confratres oriri ſolent. An offenſus alteri, nec tamen vindictam deſiderans, poſsit abſque reconciliatione ad altare accedere. nu. 405. 406

Cap. XIV. Qualiter in natalitijs ſanctorum vigiliæ agantur. *An poſſit Abbas concedere vt die ſolenni officium feriale legatur? nu. 114. An ſolennitates indicantur à tertio præcepto Decalogi num. 133.*

Cap. XV. Quibus temporibus Alleluia dicatur.

Cap. XVI. Qualiter diuina opera per diem agantur.

Cap. XVII. Quanti pſalmi per eaſdem horas dicendi ſunt. *Oratio dominica ad veſperas alta etiam voce dicitur. Vide quæ notauimus ad cap. XIII.*

Cap. XVIII. Quo ordine pſalmi dicendi ſunt. *An horarum aut pſalmorum poſſit ordo alterari? nu. 114.*

Cap. XIX. De diſciplina pſallendi.

Cap XX. De reuerentia orationis.

Cap. XXI. De Decanis Monaſterij. *Sunt Abbatis ſolatia. & ipſis imputanda quæcumque communitatis relaxatio, ſi eorumdem negligentia ſuccedat. Proderit legere proœmialem Epiſtolam ad Abbates. nu. 1. Gerunt vices Prioris aut etiam Superioris, vt conſtat ex contextu Regulæ. De Abbate, Priore, & Superiore nu. 267. tres ſunt ipſi perſonæ eadem numero authoritate prædita, & in multis ſimiles perſonis Trinitatis, nu. 267. 268.*

Cap. XXII. Quomodo dormiant monachi. *An Abbas debeat potius carere lecto, quàm monachus tempore neceſsitatis? num. 1. M.*

Cap. XXIII. De excommunicatione culparum. *Regularis eſt, & num. 1. R. exponenda.*

Cap. XXIV. Qualis debeat eſſe modus excommunicationis. *Exponitur nu. 113.*

Cap. XXV. De grauioribus culpis. *Diſtinctio culparum. à nu. 210.*

Cap. XXVI. De his, qui ſine iuſſione Abbatis ſe iungunt excommunicatis. *Nomine iuſsionis non niſi licentiam Sanctus Pater intelligit. & omnis licentia legis diſpenſatio eſt. & de diſpenſatione agitur toto libro.*

Cap. XXVII. Qualiter ſolicitus ſit Abbas circa excommunicatos. *Qualiter etiam erga reliquos, conſtat ex compromiſſione, quam præſtat Abbas, cum Religioſi promiſsionem acceptat. num. 1. D.*

Cap. XXVIII. De his, qui ſæpius correpti non emendauerint. *Exponitur fusè in proœmiali Epiſt. n. 1. præcipuè à l.. R. P.*

Cap. XXIX. Si debeant fratres iterum recipi de monaſterio exeuntes. *Ex Abbatis compromiſſione conſtat, quòd teneatur illos recipere regulariter hoc eſt tribus vicibus. Quid ſi quartò etiam aliquis fugerit, & poſteà compunctus redierit? Sane recipi poterit. Sed cur debeat, non video. in compromiſſione Prælati. num. 1. D. An debeat Abbas fugitiuum aut apoſtatam monachum ad monaſterium ſuum etiam inuitum reducere? nu. 382. 383.*

Cap. XXX. De pueris minori ætate qualiter corripiantur. *Quæ dicuntur n. 1. R. Secundum ætatis ſuæ capacitatem debent illis accommodari: imò textus accommodat.*

Cap. XXXI. De Cellerario monaſterij, qualis ſit? *Eſt miniſter Prælati; quo vtitur, vt res temporales gubernet. Vide num. 1. M.*

Cap. XXXII. de ferramentis vel rebus monaſterij. *Omnia neceſſaria debent monachis ſubminiſtrari. nu. 1. M.*

Cap. XXXIII. Si debeant monachi proprium aliquid habere. *Implicitè promittitur in profeſſione paupertas num. 1. C. Prælatus ſummam debet habere curam, vt ſint religioſi ſui ſummè pauperes. numer. 1. VV.*

Cap. XXXIV. Si omnes æqualiter debeant neceſſaria accipere. *Cum nec neceſſarijs carere debeant, 1. M. nec habere ſuperflua poſſint nu. 1. T. conſtat non debere omnia æqualiter diſtribui, ſed proportionaliter, non enim æquales ſunt neceſsitates.*

Cap. XXXV. De ſeptimanarijs coquinæ. *Sunt neceſſarij in monaſterio, nec negari neceſſaria poſſunt. nu. 1. M.*

Cap.

I N D E X.

Cap. XXXVI. De infirmis fratribus. *Et de eorundem dubijs & ſcrupulis, num.* 81.99.101.

Cap. XXXVII. De ſenibus vel infantibus. *Abbas debet ſubuenire vnicuique prout indiget, num.* 1. *M. & ſanè infirmi, infantes, ſenes, rebus alijs, aut fortè communibus aliter indigent.*

Cap. XXXVIII. De hebdomadario lectore.

Cap. XXXIX. De menſura ciborum. *In bona omnia dantur, cùm dantur ſufficientia, & ſuperflua negantur. De abſtinentia à carnibus num.* 102.103.

Cap. XL. De menſura potus. *Illam modeſtia limitat. Conſulitur abſtinentia à vino. nu.* 190.

Cap. XLI. Quibus horis oporteat reficere fratres.

Cap. XLII. Vt poſt completorium nemo loquatur. *De ſilentio quà Præcepto agit S. Bernardus. num.* 244.

Cap. XLIII. De his, qui ad opus Dei aut ad menſam tardè occurrerint. *Exponitur num.* 236.

Cap. XLIV. De his, qui excommunicantur, quomodo ſatisfaciant.

Cap. XLV. De his, qui falluntur in oratorio.

Cap. XLVI. De his, qui in aliquibus leuibus rebus delinquunt. *Exponitur, n.* 17.

Cap. XLVII. De ſignificanda hora operis Dei.

Cap. XLVIII. De opere manuum quotidiano. *Monaſterium, in quo non eſt labor manuum, quo ad hoc relaxatum eſt. non enim, quod viderim, habemus aliquod priuilegium, vi cuius poſſimus excuſari. An debeat Abbas conari, vt introducatur? vide nu.* 1. *X. Vide etiam nu.* 239.

Cap. XLIX. De Quadrageſimæ obſeruatione. *Cum S. Benedictus præcipiat, vt nihil fiat ſine licentia & oratione Prælati, videntur ferè omnia vota ſimplicia, quæ à monacho emitterentur inconſulto Abbate, eſſe contra regularia, atque adeò nulla. nu.* 158. *Sed de hoc alibi.*

Cap. L. De fratribus, qui longè à monaſterio laborant, aut in via ſunt.

Cap. LI. De fratribus, qui non ſatis longè proficiſcuntur.

Cap. LII. De Oratorio monaſterij.

Cap. LIV. Vt non debeat monachus litteras vel eulogia ſuſcipere. *Vrgetur à D. Bernardo nu.* 2. *exponitur num.* 14. 15. 28.48.

Cap. LV. De indumentis fratrum. *Debet Prælatus ſubminiſtrare neceſſaria. nu.* 1. D. M.

Cap. LVI. De menſa Abbatis. *Cum officium Abbatis ſit præire exemplo. nu.* 1. *S. videtur debere refectorium etiam frequentare: in refectorio enim potiùs quàm in aula menſa Abbatialis eſt. nam in ipſo hoſpites, ſi fuerint Eccleſiaſtici aut notabiles viri ſolent tractari, ibidem etiam ignobiliores ab œconomo in ſecundo conuentu. Abbas qui hoſpiti, etiam nobili, plus quàm communes cibos dederit, ſibi & ſuo monaſterio multùm nocet. [Et quia alibi fortè non occurret occaſio, laudandus hic mihi eſt Princeps Elector Bauarus, qui cùm ſuos Aulicos aut Senatores ob negotia occurrentia ad aliquod monaſterium mittit, præcipit vt non aliter ipſi, quàm ſolent religioſi, tractentur.]*

Cap. LVII. De artificibus Monaſterij.

Cap. LVIII. De diſciplina ſuſcipiendorum fratrum. *An aliqua religionis probatio debeat veſtitioni præmitti? n.* 300. *Non eſſe improuidam profeſſionem laudandam.* 299. *eſſe baptiſmum alterum.* 387. *Qua neceſſitate obſtringat Benedictina Regula, quæ in ſolenni profeſſione promittitur? à nu.* 54. *fuſè. item nu.* 63.390.244.145. *non peccatur mortaliter contra Regulam, Si nec præcepta moraliter ab Abbate ſit, nec contemnatur à ſubdito. n.* 301. *An expediret non profiteri? nu.* 324. *valde neceſſaria doctrina ad intelligendam profeſſionem. n.* 338.339. *de Caſtitate,* 403. *An voti ſolennis obligationem augeat vel minuat priuata profitentis cautela? nu.* 354. *De ſtabilitate. nu.* 377. 379 390.392. *An profeſſus ducere vxorem poſſit?* 382. 384.

Cap. LIX. De Filijs nobilium vel

pauperum, quomodo ſuſcipiantur. *Non ſolum propter deuotionem, ſed etiam propter delicta homines Monaſterijs oblati. imò & aliquando Epiſcopi, num. 385. An iſti fuerint veri religioſi. num. 383.*

Cap. LX. De Sacerdotibus, qui voluerint in monaſterio habitare.

Cap. LXI. De monachis peregrinis; quomodo ſuſcipiantur. *Vide nu.48. & de ignoto monaſterio aliqua, nu. 379.*

Cap. LXII. De Sacerdotibus Monaſterij.

Cap. LXIII. De Ordinibus Congregationis. *De hac ego materia edidi librum integrum, quem LIBRAM inſcripſi.*

Cap. LXIV. De ordinando Abbate. *Quæ ſit regularis, & quæ irregularis electio? nu.397. illam, quæ non poteſt malè eſſe probari, bonam eſſe, nu. 400.*

Cap.LXV. De Præpoſito Monaſterij. *In Abbatis abſentia, totum regimen ſubeſt Priori, niſi contrarium Abbas iuſſerit. In præſentia eſt Abbatis ſolatium, & obligationum particeps. Proderit legere proœmialem Epiſtolam, quæ ponitur num.1. In Abbate, Priore & ſuperiore eadem numero authoritas, ſed in tribus perſonis. Diuinæ Trinitatis vmbra. nu.267. 278.279. de quodam Priore, nu. 250.*

Cap. LXVI. De Oſtiarijs monaſterij.

Cap. LXVII. De fratribus in via directis.

Cap. LXVIII. Si fratri impoſſibilia iniunguntur. *Vide Prologum huius Scholij, nu.42. notas, nu.43. correſpondentiam huius & LXXI. capitis, nu. 43. Vide etiam nu. 148.188.190.317.336.353.*

Cap.LXIX. Vt in monaſterio non præſumat alter alterum defendere. *Defendere, excommunicare, diſpenſare, vera præcepta imponere, ſolum pertinet ad Abbatem, aut vices gerentes ipſius. nu.71.72. Et deinceps.*

Cap. LXX. Vt non præſumat quiſquã alium cædere aut excommunicare. *Vide n.71.72. quos capite præcedenti citauimus.*

Cap.LXXI. Vt obedientes ſint ſibi inuicem fratres. *Vide num. 48. & huius & LXVIII. capitis correſpondentiam, nu.43.*

Cap. LXXII. De zelo bono quem debent monachi habere. *Debent optare ſingulorum profectum, imò & tenentur aliquando pro confratris impœnitentis conuerſione orare, num.1. R. V.*

Cap. LXXIII. De eo, quòd non omnis obſeruatio, in hac ſit Regula conſtituta. *Conſuluntur ſublimiores virtutes. nu.190.*

Digitized by Google

EPISTOLA
PROOEMIALIS
AD ABBATES.

Abbates habent graues occupationes domeſticas. A. *Occupatiſſimis viris breuiora placent, imò & præſunt.* A. *De qualitatibus Abbatis generalia dogmata in Regula, ſed & ipſa ad doctrinam ſingularem Mellifluus Præceptor reduxit.* B. *Cùm religioſus vota ſolennia emittit, ſuperior compromittit,* B. *Promiſſio Religioſi,* C. *Compromiſſio Abbatis.* D. *Quid ſit* coram Deo? *quid* in præſentia Abbatis? E. *Prouocatio ad tribunal diuinum.* F. *Clemens & Philippus (Summus Pontifex ille, hic Galliarum Rex) à Templarijs ad iudicium diuinum appellantur.* G. *Robertus à Bernardo,* H. *Senior etiam communicatis perturbatrix, à ſua Antiſtite,* H. *In illo à tribus annis Abbas quidam ob permiſſam ebrietatem cecidit,* I. *Syllogiſmus Bernardi,* K. *Prima clauſula Compromiſſionis Abbatialis expoſita,* M. *In neceſſitate, vtri debeat Superior, ſibi an ſubdito, prius & diligentiùs prouidere?* M. *Exponitur clauſula ſecunda.* N. *Prius petetur ab Abbate an permiſerit violari Regulam, quàm an ſeruauerit.* O. *Cur hoc?* P. *Huius doctrinæ quanta ſit certitudo,* Q. *Modus, quem debet in ſuo regimine ad mentem S. Benedicti, obſeruare Superior.* R. *Tenetur præire exemplo,* S. *an grauiter?* T. *Debet etiam aliquando imponere moralia præcepta.* V. *Tertia eiuſdem compromiſsionis clauſula,* VV. *De inobedientia tolerata,* VV. *Quæ Prælatus teneatur ſub mortali præcipere?* X. *An poſſit permittere ſuperflua?* Y. *an munuſcula & colloquia mulierum,* Y. *Prælatus ſuperioribus ita obedire debet, vt ipſi Prælato Religioſi,* Z.

1 VIris negotijs obrutis omnia breuiùs. A quingentis iam annis eſt ſcriptus à Bernardo iſte liber; & ſiquidem à multis illectus, interlectus ab alijs, & perlectus à paucis, nunc commentarijs auctus minùs poterit ab vniuerſis legi. *Cùm breuiter reſcribere, decreuiſſem*, ait Mellifluus Doctor, *& Epiſtolis Epiſtolam tantùm reddere cœpiſſem, in libri, vt cernitis, longitudinem protraxi ſtylum, vt in pluribus plures poſsint ædificari*. Sed quia iam honorificum eſt negotijs obrui, temporis laboramus penuria, & nihil minus quærimus quam libros, præcipuè ſi videantur ſcripti calamo liberiore. Quoniam hoc hodie morbo laboramus quàm plurimi, *cùm fuſius & vberiùs ego ſcribere decreuiſſem, & libro integro Abbatum obligationes ediſſere cœpiſſem, in Epiſtola vt cernitis breuitatem contraxi ſtylum, vt in paucioribus plures poſſent ædificari*. Relinquamus

Monachis examinandas obligationes ſuas, toto hoc Scholio elucidandas aperiamus ſincerè oculos & noſtras attentè contemplemur.

B. Qualis debeat eſſe Abbas, ſuæ Regulæ Capite II. Sanctus Benedictus expoſuit, ſed omnia ſunt nimis generalia, & nos ſpeciali magiſterio indigemus ex illa doctrina diducto. Volumus ignorare quæ ſcimus, ne cogamur agere quæ debemus. Sed Bernardus tam clarè nobis loquitur, vt velimus nolimus, cùm non poſſimus affectare ignorantiam, debemus errores fateri, & aut aliter agere, aut Superioribus occaſionem præbere vt aliter nobiſcum agant. Sed dum Ego hęc ipſa; impedimento ſum loquuturo Bernardo. Ipſe Cap. IX. ſic: *Regularis ipſa Profeſſio, qua ſe Iunior ſubdit ſpontè Maiori, æquò adligat & Priorem. communis equidem pacti pari reor vtrumque neceſſitate teneri, fierique duos per vnius ſponſionem alterutrum debitores; fidelis cura vnum, alterum humilis obedientia. Quidnam ergo voluntati relinquitur, vbi & Prælatus debiti neceſſitate tenetur.* & Cap. IV. *Eadem fortaſſe fidelitas à ſubditis nihilominus exigitur in obtemperando, quæ à Præpoſitis in diſpenſando.* Legamus, audiamus iterum, ſecundò & tertiò; verba enim fortia ſunt, & in ipſis breuiter plura Prelatis dicta, quàm toto libro Religioſis. Profeſſio pactum eſt, ſed commune; promittenti, acceptanti. infert debiti neceſſitatem ſed parem; hoc eſt, æquè Prelatos obligantem & ſubditos, ſeruata tamen materiæ proportione. Vi profeſſionis Religioſus eſt obedientiæ humilis debitor; vi acceptationis Abbas curæ & diligentiæ fidelis. Subditus ergo non iurat modò ſed & Superiorem adiurat, & ex pacto reſultat, vt ſicut Subditus tenetur ſequi, ſic ducere teneatur Antiſtes; ſicut ille obedire, ſic & iſte præcipere.

C. Profeſſio Religioſi hæc eſt, *Ego N. promitto ſtabilitatem meam, conuerſionem morum meorum & obedientiam (implicitè, paupertatem, caſtitatem) ſecundum Regulam S. Benedicti Abbatis coram Deo & Sanctis eius, quorum reliquiæ hic habentur in hoc loco, qui vocatur N. conſtructo in honorem Beatiſſimæ ſemperque Virginis Mariæ, in præſentia Domini N. Abbatis.* Hæc eſt, qua ſe Iunior ſubdit ſpontè Maiori. Hæc, quæ Bernardo teſte, æquè adligat & Priorem. Hæc, vi cuius Abbas & Subditus pari neceſſitate tenentur. Ipſa igitur Adiuratio, & ſi liceat ſic dicere, Aduotio eſt, & eius acceptatio eſt Iuramentum. Votumque ex parte ſuperioris reſpondens. Et ſiquidem nunc concipitur, exprimi æquè poterit verbis. Hæc eſt igitur ad Melliflui mei Bernardi mentem.

D. Compromiſſio Prælati. *Ego N. promitto me ſuppeditaturum eſſe tibi victum amictum & omnia neceſſaria, vt poſſis ſeruare ſtabilitatem promiſſam. Me inuigilaturum, facturumque vt conuertas mores tuos, & in ordine ad iſtum finem adhibiturum omnia media neceſſaria; conſilia, monita, præcepta, nec permiſſurum, quòd in obedientia, paupertate, aut caritate delinquas, ſed cooperaturum vt omnia obſerues ſecundum Regulam S. Benedicti Abbatis. Id igitur promitto coram Deo & Sanctis eius, quorum reliquiæ hic habentur in hoc loco,* &c. *& in præſentia tui ipſius.*

E. Et incipiendo ab vltima clauſula; quid eſt. *In præſentia D. Abbatis*, & *In præſentia tui ipſius?* Haud fallor, aut eſt citatio ad tribunal diuinum, & proteſtatio, qua vterque compariturus coram Deo poſtulat, vt & alter compareat, vt coniudicentur, decidatur-que, An ſuperior, qui debebat conducere exemplo, ſubditum proſtrauerit ſcandalo; an ſubditus abuſus virtute ſuperioris fuerit.

F. Ad hoc tremendum Dei tribunal non vnus Prælatum ſubditus in profeſſione, non ſolùm & Prælatus Subditum in compromiſſione, ſed etiam vtrumque Sanctus Benedictus appellat, & tam fortibus verbis, vt videatur citiùs

citiùs frangendum cor, quàm ipſa imprimi poſſint. Sic ait. *Memor ſit ſemper Abbas* (valde ſunt ſeria, quæ numquam poſſunt à conſideratione deeſſe) *quia doctrinæ ſuæ vel diſcipulorum obedientiæ; vtrarumque rerum in tremendo Dei iudicio facienda erit diſcuſſio*. nimirùm, coram Deo, de læſa Maieſtate inquiretur. in præſentia Beatiſſimæ ſemperque Virginis Mariæ, cuius ædes erant, quæ noſtris culpis profanatæ. in præſentia Sanctorum, quo reliquiæ ſub Altaribus conditæ clamant & dicunt, Vſquequo Domine non vindicas, aut vendicas nos à malemoratorum conſortio. in præſentia S. Benedicti, à quo vt legiſlatore, ipſi vt legi rupiones appellati, comparebunt, Abbas in Subditi præſentia, Subditus in præſentia Abbatis, reſponſuri cur noluerint pacto ſolenni reſpondere.

G. Me miſerum, illud *in præſentia, in præſentia* perpetuò in meis auribus tinnit, nec poſſum non audire etſi velim. Damnauerat Templarios Pontifex & Rex, & vnus ex præcipuis, his aut ſimilibus verbis affatur; *Quando inter mortales nullus mihi iam ſupereſt, ad quem appellem, ad iuſtum Iudicem Chriſtum appello, vt ante eius tribunal in mea præſentia compareatis, vt in veſtra cauſam meam exponam*.

H. Te olim Robertum à defectione miſerum, (hodie à pœnitentia fœlicem) alloquor, & interrogo, an non fueris ſummopere perterritus, cùm doctus es, quid ſignificarint illa verba *coram Deo, & in præſentia Abbatis?* Sed non opus loquaris; terrorem teſtatur pœnitentia illa tua, qua cum charitatis lucro, iacturas priſtinas recuperaſti. Cluniacum iueras; & quod intolerabilius, ſanctitatis prætextu. & te abſente anxius mellifluus Doctor, Dicebat Deo, Noli me condemnare. Indica mihi cur me ita iudices; hoc eſt, apud homines iudicari permittas. [multa enim habentur in Pihel, quæ in Hiphil ſignificantius exponuntur] Numquid bonum Tibi videtur, ſi calumnieris & opprimas me (ſic irreligioſi oculi indicant) opus manuum tuarum, & conſilium impiorum (Robertum & fautores intelligebat) adiuues? Numquid (vt ipſi putant, & aſſerunt) oculi carnei Tibi ſunt, aut ſicut videt homo & tu vides? Scio ſanè me Abbatem, me paſtorem eſſe. & ſcio culpæ paſtoris incumbere, quidquid in ouibus Pater familias minus inuenerit; & nihilominus, ſcis quia nihil impium fecerim, & liber ero cum ſit nemo qui de manu tua poſſit eruere. Liber inquam ero, quia inquieto & inobedienti iuueni paſtoris fuit omnis diligentia attributa, & morbidis eius actibus vniuerſa fuit cura exhibita. Vnde ego miſer paſtor, tametſi oleum & operam (verbum Dei & diligentiam) perdidero, in iudicio Domini abſolutus (ſic ſpero, ſic mihi compromiſit Benedictina Regula) dicam cum Propheta. Iuſtitiam tuam non abſcondi in corde meo; veritatem tuam illi & ſalutare tuum dixi. Ipſe autem contempſit & ſpreuit me. Inobedienti igitur meæ oui, coram Te iuſto Iudice, pœna ſit ei præualens ipſa mors; Quandoquidem fruſtra conſuluerim, monuerim, præceperim, punierim, & iam inter humanas nulla mihi ſupereſt diligentia, quam adhibeam, nullus ad quem appellem, Te Roberte, ad iuſtum Iudicem Chriſtum appello, vt ante eius tribunal in mea præſentia, vt tuæ profeſſionis verba vrgeam, compareas, vt in tua ego cauſam meam exponam. Sed quia dictas, & fortè tuæ perditioni intentus, nec auſcultare vis præcepta Magiſtri, nec inclinare aurem cordis Tui, & admonitionem pij Patris libenter excipere & efficaciter complere, vt ad eum per obedientiæ laborem redeas, à quo per inobedientiæ deſidiam receſſeras: ſumo calamum & hanc Epiſtolam ſcribo. *Tuum*, inquam, *Domine IESV tribunal appello. Tuo me iudicio ſeruo; Tibi committo cauſam meam. Domine Deus Sabaoth, qui iudicas iuſtè & probas renes*

Digitized by Google

& corda; cuius oculi ſicut fallere nolunt, ita falli non poſſunt. Itaque arbiter meus Domine IESV, de vultu Tuo iudicium meum prodeat; oculi Tui videant æquitatem, videant & iudicent. Recepit has lineas Robertus, & in magna Epiſtola quaſi ſolas; & ita turbatus illis fuit, vt maluerit coram Abbate ſuo in Dei præſentia comparere, quàm coram Deo in præſentia Domini Abbatis. Noluit experiri appellationis vim, ſatius iudicans in hac vita ſecundum Regulam Benedictinam in loco Deiparæ Beatiſſimæ ſacro in Abbatis ſui præſentia iudicari, quàm ſecundum eandem Regulam loco æternis cruciatibus deſignato coram Deo iudice in præſentia Actoris Antiſtitis adiudicar. Timeant igitur inobedientes Monachi, & Roberti exemplo reſipiſcant; appellati ad tremendum tribunal, comparituri ſunt coram Deo & Sanctis eius, in præſentia prouocantis Abbatis.

H. Timeant Seniores, & quicumque magna fuerint in monaſterijs authoritate præditi, ne ſint Superiori, ne Subditis impedimento, cùm vel ille vel iſti ſatisfacere volunt litteræ, iuxta quam viuere profeſſi ſunt. Ante annos decem conſultus fuit à meo Bernardo Campmans nomine Dominæ N. Abbatiſſæ Ordinis Ciſtercienſis, quæ angebatur ſcrupulis propter feſtinam mortem cuiuſpiam inueteratæ fœminæ, quæ illi ab initio ſui regiminis fuerat à turbationibus. Volebat multa ad Regulæ rigorem reducere deuota Antiſtes, nec auerſantibus Monialium animis, ſi iſta Senior abſtiniſſet, quæ ſua authoritate & impulſu vniuerſas contra Abbatiſſam & reformationem irritabat. Laborat, ad laborat hæc, nec proficit. Clamat ad Deum, Sanctos inuocat, & ſemel quaſi deſpondens animo & malitiæ ſe opponẽti ſuccumbens chorum init, venerabile Eucharistiæ Sacramentum alloquitur, & ait, Iam inter mortales nullus ſupereſt mihi, ad quem prouocem. Generis & ætatis authoritas cauſam Tuam, Animas tuas conturbat. Ad tribunal igitur tuum appello, ad tuam omnipotentiam confugio. carebo enim poteſtate vt meas ſecundum Regulam Benedictinam dirigam, tribunali vt negligentias ſuas ſecundum eamdem iudicem, quamdiu iſta Seniore non caruero. Compareat ergo coram Te, ſiquidem coram Te promiſſa nec obſeruare vult, nec à nobis obſeruari permittit. Sibi ipſi Sancta Antiſtes diuinitùs audiri viſa, magno ſuffuſa ſolatio habita oratione receſſit. Ad veſperas non venit illa Senior, nec hoc examinat Antiſtes, adſueta maiora tolerare. Abſentiæ cauſa ſub ſolis occaſum morbus dicitur, qui feſtinus & vehemens illa nocte periculoſus fuit, & ſequenti mortalis. Senior iuit ad tremendum tribunal Dei. munita quidem ſacramentis & bene diſpoſita, vt creditur; ſed iuit; & tot ſcrupulis plena manſit Antiſtes, vt indiguerit conſultatione aliqua ne careret ſolamine. & quidem ſublata illa remota progreſſa abuſus omnes ſumma cum facilitate & fęlicitate reformauit. Viuit adhuc, nec ipſi prodeſſe poterit, ſi hic nomen habeat.

I. Vidimus formulam Profeſſionis eſſe appellationem valde ſeriam, & vi illius iuniorem ſeniorem ad tremendum tribunal prouocatos: aliquod de Abbatibus addamus. Referam, quæ D. Bernardo, Botyn, mihi & nonnullis alijs ante annos tres confidenter & ſincerè ſunt dicta; referam, inquam, ſi horror aut linguam aut calamum mouere permittit. In Monaſterio N. (nomen ne exprimam impediunt lachrymæ) mortui Abbatis cadauer, vt moris bene ornatum, ad capitulum in feretro confertur, vt inde ad Eccleſiam & chorum. Erant ibi, qui pſalterium iuxta pium ordinis ritum legerent, qui veſtes decentiùs componerent, roſis ornarent. Cadauer-que in illorum iuniorum præſentia, qui vota in eius præſentia emiſerunt, horribili vlulans voce, *Ve, quid hæc omnia,* inquit,

ſiqui-

ſiquidem Ego ſum octauus-decimus huius loci Abbas, qui ardeo in inferno. Tanto omnes percelluntur horrore, vt nec animum adhærendum, nec vires ad fugiendum haberent. Tandem cadauer ſine pompa ſepeliunt, & quia vitandum erat ſcandalum pompam ſuneream pro purgatorij animabus abſoluunt. Examinaui poſteà, qui iſte miſer Dominus vixerit aut deuixerit; & audiui fuiſſe commeſſationum amafium, ebrietatemque exemplo & indulgentia in ſuo monaſterio promouiſſe. cæteroqui fuiſſe in bona opinione.

K. Scio hæc poſſe à Theologis carpi, quòd minùs videantur ſcholaſtica, nec rigorem ſyllogiſmorum & rationum ſapiant, quem ſtylus dialecticus deſideraret. hiſtorica enim potiùs creduntur, quàm probantur. Reſpondeo tamen non haberi diſputationes in ſcholæ veſtibulis, & hunc librum tametſi totus Scholaſticus ſit, habere ſua veſtibula (hoc eſt, prologos) in quibus ſine diſputationum & rationum probandarum ſtrepitu interloqui poſſit ſinceritas. Quod ſi nil dicatur placere, quod ſit præter formam Dialecticam, vtar ſyllogiſmo illi ſimili, quo olim Bernardus in Pariſienſibus Scholis. Arguo ſic. *Si fugere gehennæ pœnas, & ad vitam volumus peruenire perpetuam currendum & agendum eſt modò quod in perpetuum nobis expediat. Atqui ſumus negligentes, nec ſecundum Regulam viuimus, nec ſecundum illam imperamus: ergo nec gehennæ pœnas fugere, nec ad vitam volumus perpetuam peruenire.*

L. Sed quid facturi ſimus, ne cauſa noſtra cadat, vbi ſtrepitus cauſarum ceſſat? Quid, ne cadamus, vbi Vix iuſtus ſtat? Quid, ne addamus numerum damnatis, qui quamdiu Deus fuerit iuſtus, tamdiu igne comburendi ſunt? Verbo dicam; ſicut priuatus Religioſus tenetur Promiſſioni ſuæ ſatisfacere, ſic etiam Abbas compromiſſioni. Cuius clauſula

M. Prima. *Ego N. promitto me ſuppeditaturum eſſe Tibi victum, amictum, & omnia neceſſaria, vt poſſis Seruare ſtabilitatem promiſſam.* Hic, hic, multa breuiter ſunt ponderanda. Nobis nec victum nec amictum promiſimus, & nos tuta conſcientia poſſumus macerare ieiunijs, & veſtibus ſpecioſis priuare; noſtris enim corporibus, ſi præcisè neceſſaria dederimus, amici erimus non iniurij. At Subditis ſtrictiùs tenemur; debitores ſumus fidelis curæ, (placent verba Bernardi) vt habeant veſtes & cibos ſecundum Regulam. vnde ſi contingat alterum commoditate cariturum, vt illa fruatur ſubditus, debebit Prælatus carere. Sanè dum hæc ſcribo Tui memini amicorum optimè, quem vidi in Scamno dormientem ne deeſſet lectus ſubdito, quòd vi Regulæ illum dare, non tamen habere deberes. Et ob eamdem rationem tuo, vt vidi, in itinere ſocio, qui ſuam amiſerat, ceſſiſti manicam, quòd in Regula illam debere Religioſo concedi; non tamen, etiam ſi frigus vrſerit, haberi debere ab Abbate legatur. Minuta hæc, ſed manifeſta indicia magni animi, nolentis ne in paruis quidem à Regulæ præſcripto deficere. Hominem cognoſcitis, qui hæc legitis. imitaminor omnes, ne ſi legerit, ſeſe cognoſcat; nemo enim in his notare poteſt, quæ vniuerſis communia.

N. Secunda. *Promitto me inuigilaturum, facturumque, vt conuertas mores tuos; & in ordine ad iſtum finem adhibiturum omnia media neceſſaria; conſilia, monita, præcepta.* Tam ſtrictè igitur tenemur præcipere, quàm ſubditi obedire & ſubeſſe; *Communis equidem pacti,* ait Bernardus, *pari neceſſitate vtrumque teneri.*

O. Sciamus igitur, quòd ſuſcepimus regendas animas; præparemus nos rationem reddituri. Et quantum ſub cura noſtra fratrum nos habere ſciuerimus numerum, agnoſcamus pro certo quia in die Iudicij ipſarum omnium animarum ſumus reddituri Deo rationem;

hoc

hoc quidem ſine dubio; addita & noſtrę animæ. Verba ſunt expreſſa noſtri Legiſlatoris, quæ quia ſuppono ſciri memoriter, ſæpè non citò, ſed adſumo. Doceri tamen vellem: Quid ratio ſine dubio ſit? Et cur ratio animæ noſtræ addenda rationi animarum ouium ſubditarum dicatur? Annon charitas incipit à ſe ipſa? an non ſuæ conſcientiæ potiùs Abbas, quàm alienæ prouidere tenetur? Si hoc verum, Deo tenebuntur reddere Antiſtites rationem villicationis ſuæ, & poſteà villicationum ſubditorum. errauit igitur S. Benedictus, cùm ſuorum priùs & ſui poſteriùs redditum iri rationem pronuntiauit.

P. Sed hoc vltimum iam benè intelligo; imò etiam illud priùs. Strictiùs tenemur, cùm voto. ideòque Strictiùs Monacho fornicatio interdicitur quàm homicidium, tametſi hoc illa grauius ſecundum ſe conſideratum ſit; hoc enim quinta lege Decalogi, at illa tum lege, tum voto, imò fortè etiam & iuramento cauſa. Sanè Monachi non promiſere Deo obſeruantiam Regulæ, ſed obedientiam ſecundum Regulam. at Superior promiſit ſe iuſſurum, imò quantum in ſe fuerit præſtiturum, vt obſeruent Regulam. Strictiùs igitur ad præcipiendum ille Regulam, quàm illi ad Regulæ obediendum, tenetur. quod ſi Strictiùs, die illa, die iræ calamitatis & miſeriæ; die magna, non tempore ſed amaritudine, quando cœli axes mouendi, concutienda elementa, exhibituraque ſupremi terroris indicia; tunc igitur quando diſcuſſio venerit atque ventura ira, priùs examinandum an iuxta Regulam iuſſerimus, & poſterius an vixerimus ſecundum illam: vtrumque tamen. & quidem vtrumque ſine dubio.

Q. Sine dubio, inquam (& hic primæ quæſtioni ſatisfacio) nemo enim catholicus in dubium poteſt vertere ſubeundi diuini iudicij horribilem neceſſitatem; nemo æquitatem pronuntiandæ ſententiæ, quam nec flectere poterit cauſarum interpoſitarum ſtrepitus, cachinnorum intempeſtus applauſus, Iuriſperitorum varietas, codicum, tabularum, obtortarumque legum garrulitas; nec remittere fauor, aurum, preces, lachrymæ, nec ſera pœnitentia annullare. Semper igitur timentes futuram diſcuſſionem, dum curam gerimus de alienis ratiocinijs, de noſtris reddamur ſolliciti. Et dum admonitionibus noſtris emendationem creditis ouibus ſubminiſtramus, ipſi etiam à vitijs emendemur.

R. Iam video. Hæremus & horremus. (cæteros mihi ſimiles iudico; quòd ſi aliquis vltimi iudicij meminerit, & non horruerit, eſt nimis durus) ſatisfacere volumus, & quid facere debeamus inquiremus. Sed iam olim nos in hac materia noſter Legiſlator inſtruxit.

Ferenda eſt Regula per modum conſilij, puris verbis opportunè & importunè ſunt Religioſi hortandi, & ſi, quod humanum eſt, aliquis ex fragilitate delinquat, corripiendus eſt verbis, frequenter, & pro qualibet culpa. Si videatur hæc correptio inſufficiens ritu monaſtico excommunicari à menſa à colloquio à recreatione poterit. Quod ſi frequenter correptus pro qualibet culpa, aut etiam regulariter excommunicatus non emendauerit, acrior adhuc adhibeatur correctio. in eum verbo verbere armato procedatur. Quod ſi nec ita correxerit, ſed fortè, quod abſit, in ſuperbiam Elatus etiam defendere voluerit opera ſua, de induſtria humana deſperetur, & ad Dei tribunal recurratur. Suam & omnium pro eo fratrum orationem prouidus Antiſtes adhibeat; vt Dominus, qui omnia poteſt, operetur ſalutem circa infirmum fratrem. Quod ſi nec iſto modo ſanatus fuerit? Iam tunc Abbas ad extremas anguſtias irreligioſa ſubditi contumacia reductus, vtatur abciſionis remedio & ſubſcribens Apoſtoli conſilio, ne tota in tentationem hoc ſcandalo inducatur communitas, illum ab Ordine expellendo liberet vniuerſos à malo.

5. Omnia & ſingula, quæ facere tenetur Antiſtes, D.Benedictus (cap.28.) expreſſit, & ego ex ipſo: Supereſt vt ſingula enucleatiùs.

Primò igitur proponendam Regulam dixi, conſulendam, ſuadendam. Et infero peccaturum Abbatem, qui diſſuaderet, dehortaretur, & auerteret ſuos à conuerſatione regulari. Cùm igitur vita loquatur & perſona, fruſtra in capitulo clamat Antiſtes, cuius vita vniuerſa recantat. Prior à noſtro Legiſlatore frequentiſſimè dicitur, quod in actibus Cõmunitatis prior eſſe debeat. Prælatus, quòd quando omnes ad chorum impetu deuotionis feruntur, ipſe debeat præferri. Antiſtes, quòd in omnibus actibus Communicatis ante ſtat. Oportet igitur, ita conuerſetur Superior, vt ſingulæ eius actiones linguæ ſint, quæ ſubditis Regulæ obſeruantiam ſuadeant, & negligentias reprehendant.

Regis ad exemplum totus componitur orbis, quidam olim Ethnicus, nec tamen ethnicè; & Eccho vocis in noſtris clauſtris fractæ, ſic repetit.

Præſulis exemplo totus componitur Ordo. exemplo, inquam, non lingua. Hæc enim, Si careat illo, Suada caret. *Cùm aliquis ſuſcipit nomen Abbatis*, inquit Legiſlator ipſiſſimus [cap.2.] *duplici debet doctrina ſuis præeſſe diſcipulis; id eſt* (debet) *omnia bona & ſancta factis ampliùs, quàm verbis oſtendere*. Noto bene. Non ait quòd duplici poterit præeſſe doctrina; ſed quòd debet; & exempli doctrina principaliùs, quàm verbi.

I. An fortè præire exemplo merè ipſe pœnaliter, aut fortè venialiter tenetur? Cohibet aſſenſum, qui dixit, *Omnia, quæ diſcipulis docuerit eſſe contraria, in ſuis factis indicet non agenda*. Cur tamen? *Ne alijs prædicans, ipſe reprobus inueniatur. Nequando illi dicat Deus peccanti* (hoc eſt, non præeunti exemplo) *Quare tu enarras iuſtitias meas, & adſumis teſtamentum meum per os tuum. Tu verò odiſti diſciplinam & proiecisti ſermones meos poſt te*) proijcit poſt ſe, qui vt tranquillè quieſcat, alijs totum onus imponit) *qui in fratris tui oculo feſtucam* (leue eſt ſubditum actum non præceptum omittere) *videbas, in tuo trabem* (graue eſt non indicere Regulam) *non vidiſti*. Merè igitur pœnalis aut fortè venialis & feſtucæ ſimilis culpa eſt ad mentem D. Benedicti ſubditum non obedire Regulæ ante morale Superioris præceptum. at Superiorem non adhibere omnia media neceſſaria, vt ſubditi admonitionem Patris libenter excipiant & efficaciter compleant, mortalis; tanta vt comparari trabi, & poſſit reprobum hominem reddere, ergo quando eſt neceſſarium, ne alij à choro aut alijs communitatis actibus ſe eſſe immunes præſumant, vt interſit ſuperior, tunc tenebitur ſub peccato mortali. Qui caſus tametſi in bene reformatis monaſterijs rarus ſit, eſt frequens in multis deformatis, in quibus fruſtrà adlaborabitur reſtituendo rigori, quamdiu manſerit ſuperior relaxatus.

V. Secundò corripiendos verbis diximus delinquentes; vbi enim hæc creduntur ſufficere, fruſtrà ad rigidiora recurritur. Subiunximus excommunicationem regularem, eiuſque inefficaciam verberibus eſſe curandam. Et tandem, ſi inter mortales diligentias nulla ſuperſit, ad quam prudenter appelletur, ad Orationem recurrendum, ad Chriſtum iuſtum Iudicem appellandum. Qui iuſſus coram hominibus contumax eſt, iubendus coram Deo, in conſcientia ligandus, morali præcepto obſtringendus. Implorandus etiam ipſe Deus, ad quem ſit prouocatio, vt fauere dignetur, & morbum auferat; quod ſi appellatus etiam Deo reſiſtat, auferendus eſt æger. ipſe enim malus eſt, & auferre malum iubemur ab Apoſtolo, ne vna ouis morbida omnem gregẽ inficiat & contaminet.

VI. Tertia Abbatialis Compromiſſionis clauſula erat, *Promitto me non permiſſurum quòd in obedientia, paupertate,*

tate aut caſtitate delinquas, ſed cooperaturum vt omnia obſerues ſecundum Regulam S. Benedicti Abbatis. Et quidem multis modis poſſumus contra iſtam promiſſionem peccare.

Primò enim in inobedientia ſua fouetur Subditus, cùm impunè permittitur, aut contemnere æqualem, aut ſe æquare præpoſito. Cùm ipſi non-rationabilis venia conceditur, aut diſpenſatio ſine cauſa. Quoniam tametſi ſubditus non peccet vtendo diſpenſatione conceſſa, non enim tenetur obedire antequam præcepto obſtringatur; ſuperior, qui curæ diligentis eſt debitor, ſine cauſa legitima concedere diſpenſationem non poteſt.

Sed hic confundor tenebris. Eſſemne mortiferi peccati reus, ſi aut comedendi carnes ab Ordine interdictas religioſo ſine cauſa concederem, aut ex choro dimitterem? Neſcio. Sed hunc actum contra votum militaturum ſcio, & vtrùm materia ſit grauis ignoro. Scio (*nu.* 341. & 348.) Subditum *non promittere ſe in nullo Regulæ articulo tranſgreſſurum hoc eſt iam non peccaturum, ſed ſe in omnibus rebus grauibus obediturum eſſe abſolutè, & in leuibus aut obediturum, aut ſaltem regularem acceptaturum pœnitentiam.* Scio igitur Antiſtitem *non compromittere ſe in nullo Regulæ articulo tranſgreſſionem toleraturum, hoc eſt, nihil ſuauitati & fragilitati indulturum. Sed ſe in omnibus rebus grauibus impediturum abſolutè Regulæ violationem; & in leuibus aut impediturum violationem, aut commutaturum in aliam ſimilem pœnalitatem.* Infero Abbatem poſſe obſeruantias leues ſine cauſa commutare, ex leui diſpenſare. res autem graues non poſſe ſine cauſa commutare, bene tamen ex leui commutare, & diſpenſare ex graui.

x. Sed adhuc Ego in meis tenebris maneo. Quis me docebit magnam materiam internoſcere? Sic igitur Ego diſcurro: Puto ſe habere ſuperiorem circa Communitatis aut etiam particularis actus, ſicut voluntas hominis liberi circa eiuſdem actiones; vnde ſicut hæc dicitur delinquere quotieſcumque in priuatis actionibus delinquitur, ſic dicitur peccare Prælatus, quotieſcumque non inuigilat aut Subdito aut Communitati. Peccabit igitur mortaliter quando eſt in cauſa quod Communitas in graui materia a Regulæ norma deficiat. venialiter ſi materia ſit leuis. Et quidem Communitatem irreligioſam iudico, ſi peccata mortalia, quæcumque illa ſint, permittantur; grauiter relaxatam, ſi ieiunia regularia non ſeruet, ſi manuum laborem non habeat, ſi chorum non frequentet; & tandem relaxatam leuiter, ſi in modo tantùm illæſa ſubſtantia à Regulæ præſcripto ſine cauſa aut legitima diſpenſatione recedat. Peccabit etiam mortaliter, Superior, ſi in cauſa ſit, quòd Subditus grauiter relaxatus ſit. Cùm autem dici non poſſit grauiter relaxatus, qui frequentiſſimè petit licentiam, modò paratus ſit obedire ſi poſt petitionem negetur; qui huiuſmodi licentias concedit, leuis relaxationis cauſa eſt, & reus culpæ venialis; & tunc ſolùm mortiferæ, cùm peccatum mortale tolerat, aut remedia quibus impediri illud poſſit, omittit. Sed petis, An eſſet peccatum mortiferum vel vna ſola die dare carnes à Regula interdictas toti Communitati? Sanè, ſi nulla ſubeſſet cauſa grauis, dare illas non auderem, & in mea ſententia confirmor, quòd viderim ſemel vnum Antiſtitem, de monaſterio ſuo bene meritum, à dignitate ſuſpendi, quòd die S. Bernardi (in feriam quartam inciderat) ratione hoſpitum (vltra centum ſolent comedere in refectorio in primo & ſecundo conuentu) ne nimium ſumptus creſcerent (piſces raros & caro pretio habet Hiſpania) dederat toti Conuentui carnes.

v. Secundò tametſi proprietarius non ſit qui ſuperflua habet de licentia Prælati, non tamen Regulæ rigori reſpondet, & peccat venialiter Prælatus

qui

qui in cauſa. Quod ſi illa ſuperflua eſſent mortalis alicuius origo, deberent tolli omnino, & hoc ſub peccato mortali.

Tertiò munuſcula & colloquia mulierum etiam vbi nullum eſt grauiter peccandi periculum, ob multas rationes Antiſtes proſcribere debebit; plus enim vna pulchra adoleſcens turbare ſolet duobus verbis, quàm repetitæ dæmonum ſuggeſtiones anno integro. adeoque qualiumcumque mulierum, ſi nimia concedatur familiaritas, irregularis erit, nec vnquam immunis Antiſtes ab aliquo leui peccato. imò nec à graui, ſi eius incuria Subditus periculo grauiter peccandi exponatur.

2. Quorſum omnia iſta tendunt? Cur interpello homines occupatos? Hęc omnia ſcitis, adeo-que memoria non inſtruitur, ſed refricatur. Hoc eſt onus Abbatum ſubditorum reſpectu, quoniam reſpectu Superiorum (Viſitatorum, Prouincialium, Generalium) ipſi ſunt ſubditi, præceptis-que regulariter obſtringi poſſunt. Si nimium videatur, poterit non acceptari oblatum, aut ſemel acceptatum deponi. nam ſuccumbere inconſultum eſt. Viuamus igitur tamquam cras morituri, gubernemus, vt in tremendo Dei iudicio, ſit nobis laudi quòd communis Regulæ conuerſationem intenderimus, & gloriæ, quod rationabiliter nonnunquam remiſerimus confratrum neceſſitatibus condeſcendentes iuxta Regulam. Hęc facite, & æternum valete.

A theologo.

A Tribus annis prodij timidus & imperterritus. Imperterritus, quia legendus à doctis, & quia ab indoctis interlegendus, timidus. Vel quis non timeat homuncionem indoctum, maximè maleuolentia & temeritate præuentum. Hæc eſt noſtræ ætatis miſeria. Vt dextera à ſiniſtra diſtinguatur non eſt opus doctrina, & qui huic iudicio rectè inſtituendo non ſufficiunt, iudicaturiunt Varquezios, Suarezios, Lorcas, Leones, Sancios, Sanchezios, Dianas, & Caramueles. Audiunt nomen Hominis, quem non amant (odio habent vniuerſos Doctores) & rumpuntur inuidia; quòd ille nomen habeat, videntur-que illi non plauſum ſolùm, ſed & baptiſmum inuidere. Legunt titulum libri, & videntur iam habere licentiam murmurandi. Nihil in libro placet, inquiunt, & verè, quoniam litteræ in ipſo, & hæ non placent. Iam condemnant quæ non legerunt, iam quæ inter legerunt proſcindunt. nec rarò crudelitati atheam temeritatem adiungentes, quia ne legere quidem ſine erroribus poſſunt, fingunt quæ damnent, imò quæ non damnari nequeant, & huiuſcemodi opinionum monſtra pientiſſimis viris adfingunt. Te lector iterum, ſi ab huiuſcemodi laruis ſuborius, adloquor. Nec à Te ignoror, nec ignoro. Scio inuidos eſſe animantes alogas, figura humana prędítas, defectum ingenij & doctrinę mera temeritate ſupplente. Olim, vt memini, ſic Tibi.

Nil opus eſt bello. pacem iam, Indocte, rogamus
Porrigimus iunctas ad tua lora manus.
Iura cadant rerum. vertatur ſanctio. virtus
Dicatur vitium, nox tenebroſa dies.
Te penes arbitrium proſtet. modò amica malignus
Nec verba excipias, nec mea ſcripta legas,

Eadem

Eadem nunc iterum. Et quia bona indiges voluntate, oro Deum, vt tantam tibi indulgeat animi tranquillitatem, quantam habeo, etiam dum à tua crudelitate proſcindor.

ANAGRAMMA.

CARAMVEL.

MEL, A, CVRA.

EPIGRAMMA.

Dat natura roſas, non mel; ſed cura perita
Eligit ex pictis dulcia mella roſis.

Diuino ingenio indiderit Natura perennes
Larga roſas, ſed mel nobile cura dedit.

Ergo Naturæ Tu Tempe florida debes,
Debemus curæ mella benigna Tuæ.

D. Franciscvs Penneman.

Digitized by Google

BERNARDI
DOCTORIS MELLIFLVI
TRACTATVS
DE PRÆCEPTO ET DISPENSATIONE.

D. ABBATI COLVMBENSI
Fr. Bernardus Abbas dictus de Claraualle, Valere in Domino ſemper.

R*Eſcriptum* A *meum ad epiſtolas Carnotenſium* B *Monachorum vobis primùm, vt promiſeram, deſtinare curaui; vbi & aliud quoque impletum eſt, quod iuſſiſtis. Nam cùm breuiter* A *reſcribere decreuiſſem, & epiſtolis epiſtolam tantùm reddere cepiſſem; hortatu veſtro in libri, vt cernitis, longitudinem protraxi ſtylum, & vt in pluribus plures poſſint ædificari. Quod opus cum à vobis perlectum fuerit, tunc non ipſis, ad* C *quos factum eſt, ſed eorum priùs reddatur Abbati, & ſic demum, ſi ipſe iuſſerit Abbas, ad ipſos perueniat; Monachi quippe ſunt, & ex lege ſuæ Regulæ,* [cap. 54.] *ſine* D *nutu Abbatis, ſicut dare; ita & accipere datas prohibentur epiſtolas. Nam & ob hoc maximè diu, ſicut ſcitis, multùm licet rogatus ab eis, reſpondere tardaui, quod vt mihi videbatur, ignorante Abbate ſcribere illas epiſtolas, & mittere præſumpſiſſent. Nec falsò id ſuſpicatus ſum, vti poſtmodum liquidò comperi. Ego cœpto operi, quod quidem legentibus apparebit,* Epiſtolæ *nomen indideram; ſed quoniam pro nomine modum, veſtro obuiante mandato, vt promiſeram, non ſeruaui,* Liber, *ſi iudicatis, non* Epiſtola *cenſeatur. Et quia inter multas quæſtiones, quæ ibi à me ſoluuntur, id præcipuè, ſubtiliùs, vtiliùſque pertractatur, Quænam liceat præcepta, & per quos, & quatenus diſpenſari? detur ei titulus* De præcepto, & diſpenſatione, *niſi vobis aliud fortè congruentius videatur.*

A RESCRIPTUM] dicuntur Iuriſconſulti reſpondere & reſcribere: differt tamen à reſponſione reſcriptum, quòd illa verbo vel ſtylo fiat, hoc autem calamo. Videtur etiam *reſponſionis* nomine qualiſcumque reſolutio intelligi, at *reſcripti* illa ſolùm, quæ certa, contra quam nil opponere liceat: Vlpianus l. 1. ff. de Appellationibus, *Quæſitum eſt, an aduerſus reſcriptum Principis prouocari poſſit*, id eſt, Tanta cura & ſtudio exarantur reſcripta Principum, vt intra ſummæ certitudinis terminos credita vix impugnationem patiantur. Bernardus igitur Moralium Theologorum Princeps conſultus iuris Benedictini non tam reſpondet quàm reſcribit, & hoc ita appoſitè & clarè, vt aduerſùs reſcriptum eius prouocari non poſſit.

B Dunenſia manuſcripta, *ad Epiſtolas Carnotenſium quorumdam Monachorum.*

C Ad quos factum eſt.] Multæ, eæque diuerſiſſimæ ſunt ſignificationes verbi *Facio*, rarò tamen legitur cum præpoſitione *Ad*. Omiſſis alijs quas expendunt curioſi, ſæpè ſumitur pro *Scribere, Componere*; Donatus in Terentium, *Facit, qui materiam componit, vt Menander*. Hinc *Facere cum aliquo* eſt conſentire, *Facere ad aliquem* eſt adſentire, conuenire, concordare, adridere. Primum conſtat ex Ouidio,

Vt fatear, mecum ſola Corinna facit; Horatio,

Et ſapit, & mecum facit, & Ioue iudicat æquo;

Secundum ex Martiali.

Non facit ad ſæuos ceruix niſi prima Leones.

Hinc periodo illi lux; *Opus*, ait Bernardus, *cùm à vobis per lectum fuerit, tunc non ipſis Carnotenſibus, quibus conuenit & adridet, quorum petione ſcriptum eſt, ſed eorum priùs reddatur Abbati.*

B. Sine nutu, hoc eſt, ſine licentia ſaltem tacita. Voluntatem verbo exprimimus, nutu inſinuamus; & nomine *nutus* intelligimus extrinſecam quamcumque actionem, ex qua prudenter poſſit voluntatis decretum inueſtigari. Nota igitur ad mentem noſtri Authoris non ſemper licentiam expreſſam requiri, ſed ſufficere nonnumquam tacitam.

De Columbenſi & Carnotenſi Abbatibus & Monaſterijs.

3 EPiſtola hæc inſcribitur Domino Abbati Columbenſi; cuius nomen ſupprimitur. Optimum fuiſſe D. Bernardi amicum conſtat clarè ex contextu; ſed quiſnam ipſe apud Authores non reperio. Fuit eius Monaſterium erectum anno 1137. vt in Indice chronologico, qui Ciſtertij in Capitulo Generali exponitur, legitur. Editus eſt à noſtro D. Gaſpare Iongelino Diſembergenſi tunc, iam Euſſerſchalenſi Antiſtite ſub finem Notitiæ Abbatiarum Ordinis Ciſtertienſis per vniuerſum orbem, Coloniæ Agrippinæ apud I. Henningium ann. M. DC. XL. vbi reperies hanc periodum; *Anno 1137. Columba [de Columbs.] Bituricenſis diœceſis, in Gallia, ex linea Ciſtertij*. Sed & ipſe D. Gaſpar Iongelinus in Abbatijs Regni Galliæ pag. 53. *Columba [de Columbs] in Diœceſi Bituricenſi; alijs tamen in Diœceſi Lemouicenſi*. Columba

mona-

monaſterium alij fundatum volunt anno 1137. *alij tamen probabiliùs anno* 1139. *Nonas Maij, vt omnes Catalogi Monaſteriorum affirmant. Huius Cœnobij Abbas D. Ioannes de Timar anno Domini* 1344. *à Philippo Auguſto Galliæ Rege in Hiſpaniam miſſus eſt, vt eius nomine cum Caſtellæ Rege nouum amicitiæ paciſque fœdus iniret.*

3 Monachorum Carnotenſium & Abbatis Carnotenſis in eadem illud Epiſtola fit mentio, & ad S. Benedicti ordinem pertinere certiſſimum eſt. non tamen eos auderem Ciſtertienſibus adnumerare, quia in monaſteriorum noſtrorum indice non repentur. Sub idem tempus Stephanum Abbatem D. Ioannis Carnotenſis, quem honorauit S. Doctor multis epiſtolis; item Gaufridum Carnotenſem Epiſcopum ex ordine Ciſtertienſi aſſumptum, collegam & ſocium noſtri Melliflui Præceptoris reperio. Eius virtutes commendat S. Petrus Mauritius libr. 4. Epiſtola 49. eidem Prælato inſcripta, quam ſubijciam vt meliùs Lector poſſit cognoſcere quanti ipſe à viris Sanctiſſimis fieret. *Honorabili & magno Sacerdoti Dei, vobiſque valde chariſſimo Gaufredo Carnotenſis Eccleſiæ famoſo Epiſcopo &c. S. P. Semper in vobis Deum reueritus ſum, quia eum ſemper in vobis colui quia pro inhabitante habitaculum adamaui. Cùm enim omnibus penè Latinis Epiſcopis aliqua neceſſitudine aliqua de cauſa plus minuſve diſtrictus tenear, vobis tamen, licèt fortè hoc ignoratis, ſingularem iam ab antiquo inter plura cordis mei receptacula manſionem paraui, & adhuc conſeruo. Hoc ideò vt dixi, quia verum atque ſincerum vos ſemper diuinarum rerum cultorem expertus ſum. Quando enim labores veſtros, quando curſus, quando recurſus pro Eccleſia Dei ſponſa Chriſti enumerare potero? Quando religionis amorem & eius exquiſitum vbique augmentum enarrare valebo? Quando & ipſas ſacrorum locorum frequentes viſitationes deſcribere præualebo? Sed hæc, mi Chariſſime, ſupprimenda ſunt, neque in iſtis maximè plus iuſto ſtylum effluere decet: credo enim, & etiam noui, non præſtolari vos de pijs operibus veſtris mortalium fauorem, ſed æternam mercedem.*

Eius ſpecialiùs paupertatem commendat Doctor Mellifluus libr. 4. de Conſideratione ad Eugenium Pontificem Maximum, vbi recenſet nonnullas, eaſque minutiſsimas aliquarum actionum circumſtantias. *Sed ô mihi locum ſuauem*, ait, *vbi incidit occaſio memorandi & nominandi ſuauiſſimi odoris virum; Epiſcopum loquor Carnotenſem, qui legationem in partibus Aquitaniæ proprijs ſumptibus adminiſtrauit, idque annos plures. Rem loquor, quam vidi ipſe. Eram cum eo in terra illa cùm à quodam Presbytero præſentatus illi eſt piſcis, quem vulgò vocant Sturionem. Percunctatus Legatus quantò venierit, Non accipio, inquit, niſi receperis pratium; & reſignauit ſolidos quinque inuito & verecundo. Item cùm eſſemus in quodam oppido, Domina illius oppidi obtulit ei pro deuotione cum manutergio duas vel tres paropſides pulchras, ligneas tamen; quas aliquamdiu intuens homo ſcrupuloſæ conſcientiæ, laudauit eas, ſed non adquieuit accipere. Quando argenteas recepiſſet, qui ligneas recuſarit? Non fuerunt, qui poſſent dicere, Ditauimus Abraham. Ipſe vero cum Samuele liberè concionabatur ad omnes, Loquimini de me coram Domino, & coram Chriſto eius, vtrùm bouem cuiuſquam tulerim aut aſinum: ſi quempiam calumniatus ſum, ſi oppreſſi aliquem, ſi de manu cuiuſpiam munus accepi; & contemnam illud hodie, vobiſque reſtituam.* Talis ac tantus Dominus Carnotenſis opinione Bernardi; cum ſemper impendit, eo fuit vſus in negotijs grauiſſimis, quæ expediuit pro Catholica Eccleſia. Cur dicendus ſit potiùs Bernardus Gaufrido vſus, quam Gaufridus Bernardo, non adſequeris; ſed reſpondebo præmittens verba Bernardi Antiſti-

Digitized by Google

A RESCRIPTUM] dicuntur Iuriſconſulti reſpondere & reſcribere: differt tamen à reſponſione reſcriptum, quòd illa verbo vel ſtylo fiat, hoc autem calamo. Videtur etiam *reſponſionis* nomine qualiſcumque reſolutio intelligi, at *reſcripti* illa ſolùm, quæ certa, contra quam nil opponere liceat: Vlpianus l. 1. ff. de Appellationibus, *Quæſitum eſt, an aduerſus reſcriptum Principis prouocari poſſit*, id eſt, Tanta cura & ſtudio exarantur reſcripta Principum, vt intra ſummæ certitudinis terminos credita vix impugnationem patiantur. Bernardus igitur Moralium Theologorum Princeps conſultus iuris Benedictini non tam reſpondet quàm reſcribit, & hoc ita appoſitè & clarè, vt aduerſus reſcriptum eius prouocari non poſſit.

B Dunenſia manuſcripta, *ad Epiſtolas Carnotenſium quorumdam Monachorum*.

C Ad quos factum eſt.] Multæ, eæque diuerſiſſimæ ſunt ſignificationes verbi *Facio*, rarò tamen legitur cum præpoſitione *Ad*. Omiſſis alijs quas expendunt curioſi, ſæpè ſumitur pro *Scribere, Componere*; Donatus in Terentium, *Facit, qui materiam componit, vt Menander*. Hinc *Facere cum aliquo* eſt conſentire, *Facere ad aliquem* eſt adſentire, conuenire, concordare, adridere. Primum conſtat ex Ouidio,

Vt fatear, mecum ſola Corinna facit; Horatio,
Et ſapit, & mecum facit, & Ioue iudicat æquo;
Secundum ex Martiali.
Non facit ad ſæuos ceruix niſi prima Leones.

Hinc periodo illi lux; *Opus*, ait Bernardus, *cum à vobis per lectum fuerit, tunc non ipſis Carnotenſibus, quibus conuenit & adridet, quorum petione ſcriptum eſt, ſed eorum prius reddatur Abbati*.

B. Sine nutu, hoc eſt, ſine licentia ſaltem tacita. Voluntatem verbo exprimimus, nutu inſinuamus; & nomine *nutus* intelligimus extrinſecam quamcumque actionem, ex qua prudenter poſſit voluntatis decretum inueſtigari. Nota igitur ad mentem noſtri Authoris non ſemper licentiam expreſſam requiri, ſed ſufficere nonnumquam tacitam.

De Columbenſi & Carnotenſi Abbatibus & Monaſterijs.

3 EPiſtola hæc inſcribitur Domino Abbati Columbenſi; cuius nomen ſupprimitur. Optimum fuiſſe D. Bernardi amicum conſtat clarè ex contextu; ſed quiſnam ipſe apud Authores non reperio. Fuit eius Monaſterium erectum anno 1137. vt in Indice chronologico, qui Ciſtercij in Capitulo Generali exponitur, legitur. Editus eſt à noſtro D. Gaſpare Iongelino Diſembergenſi tunc, iam Euſſerſchalenſi Antiſtite ſub finem Notitiæ Abbatiarum Ordinis Ciſtercienſis per vniuerſum orbem, Coloniæ Agrippinæ apud I. Henningium ann. M. DC. XL. vbi reperies hanc periodum; *Anno 1137. Columba [de Columbs.] Bituricenſis diœceſis, in Gallia, ex linea Ciſtercij*. Sed & ipſe D. Gaſpar Iongelinus in Abbatijs Regni Galliæ pag. 53. *Columba [de Columbs] in Diœceſi Bituricenſi; alijs tamen in Diœceſi Lemouicenſi*. Columba

monaſterium alij fundatum volunt anno 1137. *alij tamen probabilius anno* 1139. *Nonas Maij, vt omnes Catalogi Monaſteriorum affirmant. Huius Cœnobij Abbas D. Ioannes de Timar anno Domini* 1344. *à Philippo Auguſto Galliæ Rege in Hiſpaniam miſſus eſt, vt eius nomine cum Caſtellæ Rege nouum amicitiæ pacisque fœdus iniret.*

3 Monachorum Carnotenſium & Abbatis Carnotenſis in eadem illud Epiſtola fit mentio, & ad S. Benedicti ordinem pertinere certiſſimum eſt, non tamen eos auderem Ciſtertienſibus adnumerare, quia in monaſteriorum noſtrorum indice non reperitur. Sub idem tempus Stephanum Abbatem D. Ioannis Carnotenſis, quem honorauit S. Doctor multis epiſtolis; item Gaufridum Carnotenſem Epiſcopum ex ordine Ciſtertienſi aſſumptum, collegam & ſocium noſtri Mellifluí Præceptoris reperio. Eius virtutes commendat S. Petrus Mauritius libr. 4. Epiſtola 49. eidem Prælato inſcripta, quam ſubijciam vt meliùs Lector poſſit cognoſcere quanti ipſe à viris Sanctiſſimis fieret. *Honorabili & magno Sacerdoti Dei, nobiſque valde chariſſimo Gaufredo Carnotenſis Eccleſiæ famoſo Epiſcopo & c. S. P. Semper in vobis Deum reueritus ſum, quia eum ſemper in vobis colui quia pro inhabitante habitaculum adamaui. Cùm enim omnibus penè Latinis Epiſcopis aliqua neceſſitudine aliqua de cauſa plus minuſue diſtrictus tenear, vobis tamen, licèt fortè hoc ignoratis, ſingularem iam ab antiquo inter plura cordis mei receptacula manſionem paraui, & adhuc conſeruo. Hoc ideò vt dixi, quia verum atque ſincerum vos ſemper diuinarum rerum cultorem expertus ſum. Quando enim labores veſtros, quando curſus, quando recurſus pro Eccleſia Dei ſponſa Chriſti enumerare potero? Quando religionis amorem & eius exquiſitum vbique augmentum enarrare valebo? Quando & ipſas ſacrorum locorum frequentes viſitationes deſcribere præualebo? Sed hæc, mi Chariſſime, ſupprimenda ſunt, neque in iſtis maximè plus iuſto ſtylum effluere decet: credo enim, & etiam noui, non præſtolari vos de pijs operibus veſtris mortalium fauorem, ſed æternam mercedem.*

Eius ſpecialiùs paupertatem commendat Doctor Mellifluus libr. 4. de Conſideratione ad Eugenium Pontificem Maximum, vbi recenſet nonnullas, eaſque minutiſsimas aliquarum actionum circumſtantias. *Sed ò mihi locum ſuauem*, ait, *vbi incidit occaſio memorandi & nominandi ſuauiſſimi odoris virum, Epiſcopum loquor Carnotenſem, qui legationem in partibus Aquitaniæ proprijs ſumptibus adminiſtrauit, idque annos plures. Rem loquor, quam vidi ipſe. Eram cum eo in terra illa cùm à quodam Presbytero præſentatus illi eſt piſcis, quem vulgò vocant Sturionem. Percunctatus Legatus quantò venierit, Non accipio, inquit, niſi receperis pretium; & reſignauit ſolidos quinque inuito & verecundo. Item cùm eſſemus in quodam oppido, Domina illius oppidi obtulit ei pro deuotione cum manutergio duas vel tres paropſides pulchras, ligneas tamen; quas aliquamdiu intuens homo ſcrupuloſæ conſcientiæ, laudauit eas, ſed non adquieuit accipere. Quando argenteas recepiſſet, qui ligneas recuſarit? Non fuerunt, qui poſſent dicere, Ditauimus Abraham. Ipſe verò cum Samuele liberè concionabatur ad omnes, Loquimini de me coram Domino, & coram Chriſto eius, vtrùm bouem cuiuſquam tulerim aut aſinum: ſi quempiam calumniatus ſum, ſi oppreſſi aliquem, ſi de manu cuiuſpiam munus accepi; & contemnam illud hodie, vobiſque reſtituam.* Talis ac tantus Dominus Carnotenſis opinione Bernardi; cum ſemper impendit, eo fuit vſus in negotijs grauiſſimis, quæ expediuit pro Catholica Eccleſia. Cur dicendus ſit potius Bernardus Gaufrido vſus, quam Gaufridus Bernardo, non adſequeris; ſed reſpondebo præmittens verba Bernardi Antiſti-

tis Bonæuallenſis in vita Melliflui Doctoris; *Abbas igitur*, ait loquens de Doctore Mellifluo, *prædictis viris* (nimirum, Guidoni Piſano & Matthæo Albanenſi Epiſcopis, S. R. E. Cardinalibus) *quos à Domino Papa collegas acceperat, addidit conſortio & communi conſilio virum venerabilem Gaufridum Carnotenſem Epiſcopum, cuius innocentiam & ſinceritatem in multis probauerat; & viſum eſt Cardinalibus bonum, vt tanto adiutore negotium tanti ponderis fulciretur.* Bernardus igitur Gaufridum impendit, non Gaufridus Bernardum. Vide Cæſarem Baronium in Annalibus Eccleſ. tom 12. Nicolaum Clareuallis in Epiſtolis, Petrum Venerabilem libro 4. Epiſt. 41. Bernardum Bonæuallenſem vbi ſuprà, Matthæum Vindocinenſem, qui ſic ipſum affatur,

Maximè Pontificum Romana Signifer aulæ,
Carnotenſis apex & Pater vrbis, aue.

Opinantur nonnulli hunc eundem fuiſſe Abbatem illorum Carnotenſium, à quibus noſter Doctor conſulitur. Sed qui Epiſcopus ſimul & Abbas? An Abbatia in Epiſcopatum erecta? An Epiſcopatus ad Abbatiam reductus? Id alij examinent, quibus plus temporis ſuppetat, & maior veterum Manuſcriptorum copia; libri enim impreſſi quos legi, non ſuppeditant maiorem notitiam.

De Conſultationum ſecreto.

Reſcriptum meum, inquit D. Bernardus, *ad Epiſtolas duorum Carnotenſium Monachorum Vobis primum (vt promiſeram) deſtinare curaui.* Legis, & deſideras noſſe; An illæſis vrbanitatis, intemerandis legibus, poſſit quis epiſtolas ab amicis receptas & earundem reſponſiones alijs communicare?

4 Reſpondeo, Argumentum Epiſtolarum eſſe varium, poſſe tamen à nobis commodè bipertiri. nam vel ex epiſtolis illis innoteſcere poterit aliquid, quod in proximi redundet damnum, vel non. Si Epiſtola fuerit prioris ordinis, nemini communicari poteſt; poterit, ſi ſecundi. Crudelis eſt, qui ſecreta commiſſa profanat; profanat qui reuelat; quia ſecreta ſunt priuatim ſacrata. Cùm amicum conſulis, non honoris tui dominum reddis, ſed protectorem; debet tuas miſerias ſilentio æterno tegere, te conſilio ſalutari protegere, nec poterit ſine tua licentia litteras tuas alijs communicare directè aut indirectè. hoc eſt, nec poterit tuarum literarum, aut reſponſionis ſuæ copias euulgare. Cæterùm, ſi nihil tua contineat Epiſtola, cuius euulgatio tibi aut alteri nocère poſſit, liberè poterit alijs communicare: imò nonnumquam expedit huiuſmodi ſcripta non ſolùm priuatim diſtribuere, ſed & typis mandare; nam talia nonnumquam ipſa ſunt, quæ offutura nemini, multis prodeſſe poſſint. In operibus Ludouici Granatenſis, quem Ciceronem Hiſpanum ob ſtyli puritatem dicimus, Pontificis literæ vulgò leguntur, & quidem vtiliter; inſtruuntur enim virtutis ſtudioſi Summi Pontificis exemplo, & incipiunt magnì facere ſcripta, quæ vident Eccleſiæ Magiſtrum magni facere. Philippi II. Hiſpaniarum Monarchæ literas ad ſe miſſas Chriſtophorus Plantinus in Bibliorum editione euulgauit; conducebat enim ad authoritatem ipſius Regis, quòd eius pietas omnibus innoteſceret; ad honorem Typographi, vt nemo neſciret fuiſſe talem, qui potuerit Epiſtolas recipere à Monarchis. In tabulis Chronographicis Patris Gaulteri Epiſtolam Henrici Regis Chriſtianiſſimi legimus, in eaque perſpicimus Animi Magni characterem. in ea docentur Principes quanti debeant homines illos facere, qui ſeſe publico bono conſecrarunt.

Conſultus igitur D. Bernardus à Carnoten-

notenſis Cœnobij Religioſis de obligationibus Monaſticis, potuit liberè eorumdem Epiſtolas Columbenſi Antiſtiti communicare, vt illorum pietatem, ſanctè viuendi deſiderium, & doctrinæ ſanctam ambitionem Abbas ille cognoſceret; potuit & reſponſionem, vt ille inſtructior alijs etiam prodeſſet. Hac quidem intentione ſole amicorum literas communes fieri, conſtat ex ſupradictis; hanc habuiſſe Bernardum, ex periodo ſequenti. *Impletum eſt*, inquit, *quod iuſſiſtis; nam cùm breuiter ſcribere decreuiſſem, & Epiſtolis Epiſtolam reddere cœpiſſem hortatu veſtro libri, vt cernitis, longitudinem protraxi ſtylum, vt in pluribus plures poſſint ædificari*. Ergo Columbenſis Domini hortatus, nec non harum literarum protractio & communicatio in multorum ædificationem collimabat. Ex hac doctrina, exemplis inſignium Virorum illuſtrata, inferam aliquas Morales Ectheſes, vt poſſint etiam plures doceri & ædificari.

5 Prima; *Qui Doctorem aliquem conſulit in conſcientia materia, tutius nomina propria ſupprimet, quàm explicabit*. Ratio eſt; quia, quæ non dicuntur, neſciuntur; non poſſunt reuelari. Fruſtrà per plura fiunt, quæ poſſent per pauciora æquè bene: & caſus conſcientiam concernentes æquè bene reſolui poſſunt; ignotis aut notis perſonarum nominibus, de quibus agitur.

Secunda; *Doctor, qui conſcientia conſulitur, tenetur ſeruare ſecretum, nec poteſt ſine peccato miſerias alienas reuelare*. Hæc obligatio naſcitur ex pacto implicito, & ex quinto aut ſeptimo, imò & ex octauo præcepto Decalogi. *Ex pacto* quidem *implicito*; quia nemo ſincerè conſuleret Doctorem, à quo ſuſpicaretur ſe iri proditum: ergo qui vult conſuli, cenſendus eſt, ſecretum compromittere, & ſubinde eſſe pacti præuaricatorem, ſi ſecretas miſerias conſulentis reuelet. *Ex quinto præcepto Decalogi*, quia vita Politica, honos; qui honorem enim habes, viuus es; mortuus, qui cares. Eſt igitur Homicida politicè, qui proximum vita ciuili, hoc eſt, honore, neceſſario ad vitam moralem conſeruandam, exſpoliat. Tandem *ex ſeptimo Decalogi præcepto* naſcitur obligatio ſecreti, quia inter bona temporalia & mundanas diuitias accidentarius honos præcipuum locum obtinet; ideòque detractor accenſeri furibus probabiliter poſſet. Sed ego, qui de honore ſublimiùs ſentio, quam vulgares, illum (ſubſtantialem intelligo) inter diuitias non enumero, ſed politicam eſſe vitam ſupponens, quinto Decalogi præcepto adſcribo.

6 Præter leges expoſitas etiam *octauo Decalogi præcepto* interdicitur huiuſmodi ſecreti euulgatio; qui enim dicit, quæ ignorat, mentitur, & qui ſecreta euulgat, dicit politicè, quæ politicè neſcit. Nec reſtrictione aliqua mentali debet vti Doctor interrogatus, An à tali fuerit de tali materia conſultus? ſicut nec Confeſſarius ſi interrogetur, An talem à tali culpa abſoluerit? Igitur ne confeſſionis aut conſultationis materiam prodat, reſpondeat iniuſtè & imprudenter interroganti; *Ego quidem magni fieri à veſtra Dominatione magni facio; non tamen, ſi reſponderem, magni fierem: non enim reſpondere potero ſigillo confeſſionis aut conſultationis illæſo, nec hoc lædere potero ſine propria æſtimationis & authoritatis diſpendio. Aut ſcio Petrum eſſe innocentem, aut ſcio eſſe reum; ſed quia vtraque ſcientia mihi eſt ſecreta, non dicerem eſſe innocentem, tametſi ſcirem, ne ſcientia ſigillata vterer; non dicerem eſſe reum, tametſi ſcirem, ne ſcientia ſigillata abuterer. huiuſmodi enim abuſus ſcientia iniquus eſt, quicumque eiuſdem vſus eſt abuſus*.

7 Dicis, ex hac doctrina inferri Doctorem conſcientia conſultum committere quatuor peccata ſpecie diſtincta, cùm ſecretum commiſſum temerat: delinquit enim primò contra pactum, ſecundò committit homicidium politicum, tertiò hono-

honorem alienum ſuffuratur, quartò mentitur. Addis has circumſtantias debere in confeſſione exponi, ſunt enim mutantes ſpeciem.

8 Reſpondeo me duas ſubſtantiales ſpecies peccati in reuelatione ſecreti cuiuſcumque cognoſcere, & aliquas accidentales. Primam contra quintum præceptum Decalogi, contra octauum ſecundam. Qui enim ſecretas proximi miſerias euulgat, (pono ipſas tales, vt alter infamiam, ſi euulgentur, incurrat) eius vitæ politicæ nocet, & mentitur. Pactum quidem implicitum videtur ſupponi; non contractus; & ideò hæc hypotheſis eſt purè humana, nec Theologica cenſenda, ni iuramento, præcepto legitimo, aut contractu aliquo corroboretur. Nam ſi Petrus de ſecreti obſeruantia adiuratus, te proderet, tria peccata committeret; mentiretur enim, aſſerens publicè, quæ publicè ignorabat; te politicè occideret, æſtimationem tuam dilapidando; & peieraret, contra iuramentum agendo. In confeſſionis ſacramento præceptũ Diuinum reperitur, omnem reuelationem etiam proficuam interdicens; & fortè etiam poteſt ſuperior indicere Doctori ſubdito, ne detegat ſecreta crimina ex conſultationibus nota: & tunc ſuppoſito præcepto ſuperioris legitimi qui ſecretum detegeret, non ſolùm mentiretur & moraliter occideret, ſed etiam inobediens eſſet. Denique, ſi intuitu ſeruandi ſecreti munus recipiat, contractus ſit, qui debet ſub peccato ſeruari. Circumſtantiam furti in ſecreti euulgatione non admitto, honorem enim ſubſtantialem ad vitam moralem, non verò ad diuitias reduco.

Sed inquiris, Quid ego nomine honoris ſubſtantialis intelligam; & qui illum ab accidentali diſtinguam? Reſpondeo ſubſtantialem honorem illum eſſe, quo perdito homo dici ingenuus non poteſt; quia ſicut in phyſicis aliud eſt vitam, & aliud lautam agere; ſic etiam in moralibus, aliud eſt non eſſe infamem & aliud eſſe magnificum. Vita igitur moralis eſt ille honos ad hoc vt aliquis honeſtus & ingenuus dicatur, honos autem reliquus adeſt, abeſt ſine honeſtatis corruptione, & ideo dicitur accidentarius, & debet diuitijs moralibus adnumerari. Audiui aliquos honoris accidentalis carentiam vocare *morbum moralem*, ego illam *moralem paupertatem* nomino; morbus enim phyſicus eſt via ad mortem phyſicam, & moralis eſt via ad incurrendum infamiam, quæ eſt mors moralis.

Doctor igitur conſultationis ſcientia abuſus, ſemper dicendus eſt peccaſſe contra octauum præceptum; & poſteà contra quintum aut ſeptimum, prout proximum honore ſubſtantiali aut accidentali priuauerit? non tamen ſtatim cenſendus deliquiſſe mortaliter, conſideranda enim eſt materiæ quantitas; quapropter addatur

9 Tertia Ectheſis: *Doctor, qui abuſus ſecreta conſultationis ſcientia grauiter infamauerit proximum extra tribunal, peccat mortaliter in genere detractionis, ſeu homicidij Politici, & venialiter in genere mendacij*. Ratio eſt; quia detractio grauis graue peccatum eſt in ſuo genere: & mendacium priuatum in ſuo genere leue; poteſtque eadem actio phyſica habere duas malitias morales inæquales: nam, qui occidit hominem vt furetur materiam leuem, peccat grauiter in genere homicidij & leuiter in genere furti; nam homicidium adiunctum non efficit, quod furtum quatuor aſſium, ſit centum regalium, ideoque non auget crimen in furti, ſed ſolùm in homicidij genere.

10 Quarta; *Qui abuſus ſecreta conſultationis ſcientia grauiter infamauerit proximum in tribunali, peccat grauiter in genere detractionis, & grauiter in genere mendacij*. Ratio eſt, quia cenſemus peccatum leue in genere mendacij fallere perſonam priuatam; graue decipere Rempublicam: addimus Rempublicam non

non poſſe decipi in materia leui tribunalia enim non ſunt erecta contra peccata venialia, cùm tantus ſtrepitus forenſis ſit obnoxius periculis, vt cautiùs venialia extraiudiciali correctioni committantur.

11 Quinta; *Qui ſecreta conſultationis ſcientia abuſus, leuiter læſerit æſtimationem proximi committit duo peccata venialia; aliud mentiendo, & aliud detrahendo*. Patet; quia vtrobique materia eſt leuis. Sed hæc ipſa honoris detractio poteſt eſſe accidentalis aut etiam ſubſtantialis honoris, & ideò ad octauum aut etiam ad quintum præceptum expectare. Fortè accidentarius honos aptiùs vocaretur *Splendor:* nomina non diſcutio, rem teneo.

12 Sexta; *Qui ſecreta conſultationis ſcientia vtens ſeruit Reipublicæ periclitanti etiam detegendo reum, ſi aliter Reipublicæ prodeſſe non poſſit, ne quidem venialis culpæ eſt reus*. Ratio eſt, quia nemo poteſt validè promittere ſecretum cum detrimento ſuæ Reipublicæ, nemo ſe poteſt ad tale ſecretum obſeruandum iureiurando obſtringere, nemo valido præcepto obligari. Quamobrem, ſi tibi ſecreto, ſed extra confeſſionem, dicatur Petrum eſſe occiſurum Regem, vel facturum aliquid quod vergat in graue detrimentum Reipub. ſicut iniuſtè ſecreti ſigillum petitur ſic etiam iniuſtè ſeruabitur: ergo, quia teneris ſuccurrere periculo publico, debebis ſecretum detegere, vt Reipub. proſis, tacendo tamen nomina propria, ſi perſonis ignotis poſſit imminenti damno prouideri; ſin verò etiam teneris nomina illorum exponere, cautè tamen, ne ſi publicè dixeris, cogaris probare aut reuocare.

13 Septima; *Cui ſecretò dicuntur aliqua, quorum notitia nemini nocere poterit, aut aliqua, quorum euulgatio multis prodeſſe poterit, non tenetur ſecretum obſeruare*. Probatur; quia talis materia non eſt capax huius obligationis. Si enim indifferens eſt, politicè nulla eſt, & ſubiectum, qua nullum, incapax eſt cuiuſcumque attributi vel formæ. Si autem illius rei euulgatio prodeſſet, iniquè ſecretum pereretur, iniquè compromitteretur; quia inuidiæ enim crimen incurrerent, qui conſpirarent, nequis proximo proſit.

Legeras in Pauli Laymani Morali Theologia lib. 3. tract. 6. cap. 5. & in ipſo has periodos. [*Lex charitatis poſtulat*, (non ergo ait Laymanus hanc doctrinam reducit ad materiam iuſtitiæ) *vt qui crimen ſuum negat vel celat, quatenus poſſibile eſt*, (nota illud, quatenus poſſibile; ergo non, vbi non eſt poſſibilis propria defenſio, ſi accuſatoris honori & æſtimationi parcatur) *denunciantis famæ conſulat, dicendo, v.g. eum probabili ratione deceptum, male ab alijs informatum, perſuaſum fuiſſe. Quæ reſolutio non tantum in iudicio, ſed in familiari conſuetudine locum habere poteſt. Veluti ſi Titio amico aliquam rem ſecreto commiſeris* (committis quo reſcumque illum Conſulis) *quam publicè ignorari tua interſit; poſteà vero Titius arcanum non ſine iniuria alijs narret ac patefaciat, poteris rem totam diſſimulare, vel amphibiologico ſenſu negare, nihil obſtante quod Titius in mendacij ſuſpicionem veniat. Hoc enim incommodi ſibi ipſi Titius imputare debet, non tibi, qui iure tuo celandi occulti facti vſus es. Ita Petr. Nauarr. l. 2. cap. 4. num. 348. Leſſius lib. 2. cap. 31. dub. 2.* His conſonat etiam Laymanus lib. 4. tract. 3. cap. 13. nu. 10. & videtur tibi contra noſtram doctrinam ſtare.

At ego oppoſitionem non video. Dico enim poſſe Petrum ſibi falſo crimen adſictum negare, poſſe & occultè commiſſum, ſemper tamen teneri contra accuſatorem ſicut contra inuaſorem procedere, cum moderamine inculpatæ tutelæ, nimirum parcendo ipſi, quantum poſſe, non plus quam poſſit, hoc eſt, ſe exponendo periculo. Quòd ſi Petro

tro honos accuſatoris noceat, de mendacio eſt arguendus; verè enim ipſe mentitus eſt iuxta Aſſertionem IV. Rem quidem Petrus poterit diſſimulare, poterit amphibiologicè negare, imò & poterit abſolutè negare; Titij enim impoſitio, aut ſecreti reuelatio, tametſi materialiter ſit verax, formaliter mendax eſt, & ſi inde Titio damnum honoris aut aliud à tribunali infligendum immineat, ſibi imputet. Imò, ſi Petro ſit opus oſtendere ſe nullam occaſionem dediſſe tali ſuſpicioni, tunc iniurius eſt. Non enim contra iuſtitiam procedit, quia verè & formaliter commiſit mendacium Titius crimen ſecretum detegendo, non contra charitatem, quia Petrus inuaditur, & cum moderamine inculpatæ tutelæ ſe poteſt ab hoſte defendere, parcendo illi ius honori, ſi ſic poſſit euadere; aut etiam illius honorem minuendo aut etiam afferendo, hoc eſt, illum de mendacio arguendo, ſi aliter illæſus euadere tribunal non poſſit.

An Benedictinus poſſit quempiam conſulere ſine conſcientia ſui Abbatis.

14 SVb medium eiuſdem Epiſtolæ legis, *Opus, cùm à vobis perlectum fuerit; tunc non ipſis ad quos factum eſt, ſed eorum prius reddatur Abbati, & ſic demum ad ipſos, ſi iuſſerit Abbas, perueniat; Monachi enim ſunt, & ex lege ſua Regula (nimirum ex cap.54.) ſine nutu ſui Abbatis, ſicut dare, ita & accipere prohibentur Epiſtolas.* Et petis *Primò* ſitne verùm, quod Monachi Benedictini non poſſint mittere Epiſtolas ſine licentia? *Secundò*, an ſaltem poſſint recipere & reſoluere caſus conſcientiæ independenter ab Abbate?

15 Reſpondeo hanc Melliflui Doctoris periodum eſſe Capitis 54. Regulæ Benedictinæ Commentarium, ibi enim S. Legiſlator, *Nullatenus liceat Monacho*, ait, *nec à Parentibus ſuis, nec à quoquam hominum, nec ſibi inuicem literas aut eulogia vel qualibet munuſcula accipere, aut dare ſine precepto Abbatis ſui.* His autem verbis, quis non videat nullas Epiſtolas poſſe recipi aut mitti ſine licentia (hanc enim vox *preceptum* ibi ſignificat) Abbatis?

Sed dicis. Sæpè contingit Religioſos ſcrupulis torqueri, & egere ſolamine, poſſeque eorumdem teneras conſcientias ſedari, ſi conſulant doctos. Ergo non tenentur petere licentiam conſulendi, aliàs enim ſe & conſcientiæ ſuæ quietem periculis ſummis exponerent. Primò enim ſcrupulos & ſecreta peccata non tenetur ſubditus declarare Prælato: & ſi declaret, poterit contingere Abbatem aut indoctum, aut imprudentem eſſe; & ſi hoc accidat, nullam veritatis cognoſcendæ, nullam ſecreti ſeruandi eſſe ſecuritatem.

Nihilominùs principali Quæſtioni & ſuppoſitæ inſtantiæ Theſes ſequentes ſatisfacient.

17 Prima. *Peccata mortalia (hæc ſunt; facta, dicta, aut concupita contra legem Diuinam) nemo tenetur ſuo Prelato extra confeſſionem ſacramentalem detegere: nec in confeſſione ſacramentali, ſi non validè reſeruata.* Conſtat ex S. Regula docente Cap.46. culpam, ſic animæ fuerit ſecreta & latens, exponendam eſſe Patri ſpirituali, qui nos inſtruat, qui debeamus corrigere proprias & non publicare alienas.

18 Nec ſibi contradicit Benedictus Cap.4. cum ait, *cogitationes malas corde ſuo aduenientes mox ad Chriſtum allidere, & Seniori ſpirituali patefacere.* Et Cap.7. cum gradus Humilitatis, quibus cœlum adſcendimus, deſcribit; verba eius ſunt, *Quintus Humilitatis gradus eſt, ſi cogitationes malas cordi ſuo aduenientes, vel mala à ſe abſconſe commiſſa per humilem confeſſionem Abbati*

non

non celauerit ſuo. Hæc enim verba multifariam poſſunt explicari. Nam dicere poſſumus *primò* conſulenda proponere non præcipienda; multa enim in his gradibus enumerat, quæ Conſuli poſſunt, & tamen præcipi non poſſunt; tale eſt illud, quod ſeptimo exponitur; nempe, *Omnibus ſe inferiorem & viliorem non ſolùm ſua lingua pronunciet, ſed etiam intimo cordis credat affectu*. Et tamen certum eſt intimos cordis affectus, & mentis ſecretas ſententias humanis præceptis non ſubeſſe directè. *Secundò*, poſſumus dicere hic agi de ſacramentali confeſſione; & addere cautè S. Legiſlatorem proceſſiſſe, cùm iuſſit mala abſconsè commiſſa per humilem confeſſionem Abbati non celari; non enim indicabat expedire conſcientiæ maculas vel Abbati innoteſcere extra tribunal confeſſionis. *Tertiò*, etiam dicere poſſumus non agere S. Benedictum de culpis moralibus, ſed regularibus; & ſi de moralibus, de leuibus, quæ ne leuiter quidem infamare poſſunt; & ſi de grauibus, de aliquibus commiſſis in ſeculo ante conuerſionem, non tamen de omnibus, ſed de illis, quæ ſine dedecore narrari poſſint. Cæterum hunc gradum humilitatis adſcenſurus legat, quæ ſcripſi in Commentarij mei in Regulam *num. 686.* & mente alta conſeruet illud axioma.

Cras dici non dicta queunt; iam dicta nequibunt
Cras reddi non dicta. ———

Sæpè enim contingit electorum errore Hominem præfici, cui audire ſecreta non expediat.

19 Secunda. *Nullus Religioſus Benedictinus poteſt conſulere verbo, aut ſcripto aliquem contra voluntatem ſui Abbatis, niſi in neceſſitate*. Patet; quia nemini poteſt loqui, aut ſcribere contra præceptum Superioris, niſi ſit extremè neceſſarium; taliter enim neceſſaria impediri lege non poſſunt, ſicut nec impoſſibilia præcipi. Non eſt conſtitutus in extrema neceſſitate conſulendi aliquem contra Abbatis imperium, qui degit in communitate in qua ſunt viri mediocriter docti, qui poſſunt Conſuli; nec ille, qui degit inter imperitos, ſi ſubſit Prælato, qui huiuſmodi conſultationes non inhibeat. Cæterùm, ſi ſcrupulo aliquo graui vexeris, nec ſit in tuo Cœnobio vir cui confidere poſſis, nec Abbas aliquem virum doctum verbo aut ſcripto conueniri permittat, tunc liberè ſolamen quærito; non enim debes Tyranno obedire, ſed Patri. Sentio tamen hunc caſum vix eſſe dabilem, ſemper enim ſunt in Monaſterijs viri docti, nec vnquam vidi Abbatem, qui vtiles conſultationes interdiceret.

20 Tertia. *Religioſo dubitanti & ignoranti tenetur Antiſtes Magiſtrum concedere, non tamen quem poſtulat ſubditus, ſed quem Antiſtes iudicat expedire*. Patet; quia Abbati eſt cura commiſſa magiſterij; ipſæque per ſe, vel per alium debet ſuos ſubditos docere & inſtruere. Satisfacit tamen Magiſtri obligationi Antiſtes, cùm media ſufficientia ſubminiſtrat; nimirum, cùm cœnobio moralis Theologiæ Profeſſorem ſatis doctum; & huic libros neceſſarios concedit. Sed quos libros?

21 Epiſcopus N. interdixit, nequis Bibliopola in ſua diœceſi Opera Dianæ venderet; Conſulor, an huiuſmodi præceptum ſit legitimum? An poſſit tuta tolerari conſcientia? An ſubditi teneantur obedire?

22 Bibliopolæ tunc temporis reſpondi; ſed quia contingit Antiſtites etiam in ſuis Abbatijs libros nonnullos interdicere, iterum libenter reſpondeo, affirmans eſſe penes quemcumque Patremfamilias authoritatem interdicendi libros nociuos, quamobrem non ſolùm Diana, ſed & Euangelium poteſt interdici ſi nocere credatur. Probatur; quia Romano Catholica Eccleſia de facto interdicit omnes vulgares ſacrorum Bibliorum translationes, tametſi à viris docti-

B

doctiſsimis & pientiſſimis factas; non quidem qua malas & veritati diſſonas, ſed qua nociuas; multa enim etiam vera tutiùs ignorantur; ſunt enim, qui ex melle exſugunt venenum, quibuſque expediret illa omnia ignorare, quorum poſſunt abuti notitia.

23 Dico igitur *primò*, Dianam eſſe excellentiſſimum authorem, de Eccleſia benemeritum, cui debent ſummam quietem conſcientiæ, & Ethica ſummam benignitatem.

Secundò, peccare mortaliter Epiſcopum, qui doceret hunc Authorem eſſe, aut in proponendo præcipitem, aut in reſoluendo temerarium: ipſe enim probabiliſſimas ſententias complectitur, & authores fideliſsimè citat, ita vt raró (quod humanum eſt) errare deprehendatur; & cùm vnum vel alterum authorem malè citauiſſe deprehenditur, opinionum probabilitati non detrahitur, ipſæ enim multorum teſtimonijs ſtabiliter ab vnius, aut alterius authoritate non dependent. Lege mei Commentarij *numerum 69.* vbi ago de Prælato N. qui, vt meliùs (ſic enim ſibi perſuadebat) ſubditos ſuos regeret, docuit peccare illos mortaliter, qui ſequerentur tales & tales opiniones, quæ erant verè probabiles. Dixi peccare mortaliter Epiſcopum, qui Dianam condemnaret, quia iniuſtè damnaret innocentem in re graui; nemo enim dubitat eſſe grauis ignominiæ notam declarari præcipitem & temerarium.

Tertiò, interdicere Authorem non eſt authorem condemnare. Ratio eſt, quia optimi libri ſæpè propter politicas commoditates ſunt interdicti, ſaluo Authorum honore; nam ſi contra priuilegium priori conceſſum Typographo recudantur, libri editionis ſecundæ vendi & diſtrahi non poſſunt, non quia mali (ſupponuntur enim ad literam cum alijs conuenire) ſed, quia ſine facultate impreſſi. Item, actiones indifferentes, imò & bonæ ſolent prudenter interdici, propter inconuenientia, quæ ex abuſu reſultant. Superior igitur, ſi exiſtimet Diana aut alio quocumque authore ſuos abuti ſubditos, eum interdicere poterit eiuſdem reuerentia ſeruata.

Quartò, ſubditus, qui ſciat finem adæquatum interdictionis eſſe ne ſibi lectio noceat, & ſciat etiam eamdem ſibi nocere non poſſe, poterit cautè illo vti etiam contra voluntatem Prælati, & hoc in foro interiori; quia ſi de exteriori diſputetur, prolixior erit diſputatio. Probatur, quia ceſſat etiam in eodem eiuſdem legis obligatio, vt docent excellentiſsimi Scriptores, quos allego & ſequor in Commentarijs *nu. 50.*

Sextò, qui libris interdictis, tametſi bonis, vtitur, puniri in exteriori foro poterit, ni oſtendat ceſſaſſe finem adæquatum, quem Legiſlator intenderat. Item, qui libris interdictis, tametſi malis, vtitur, puniri in exteriori foro non poterit, ſi oſtenderit ceſſaſſe adæquatum finem interdicentis legis. Sed, qui debet oſtendere; probabiliter, an euidenter? ſufficeret ſanè probabiliter, non enim iuſtè puniri poteſt, qui probabiliter innocens eſt. Sentio tamen eſſe valdè difficilè aut fortaſſe impoſſibile, probare adæquati finis ceſſationem; poteſt enim Legiſlator varios ſimul, hoſque graues, fines intendere, nec tenetur mentem ſuam omnibus & ſingulis communicare; Hiſpania enim cum interdicit libros materni idiomatis in Gallia aut alijs prouincijs impreſſos, non proſpicit lectorum conſcientijs, ſed Typographorum commoditati; ſunt enim tales homines neceſſarij Reipublicæ; nec viuere poſſent, ſi liceret libros Hiſpaños, Lugduni, Pariſijs, Francofurti, aut in alijs ciuitatibus externis imprimi. Quicumque igitur ſine Regis licentia libros linguæ vulgaris extra Hiſpaniam impreſſos habuerit, reus erit; nec eum priuata lectionis excuſabit vtilitas: hæc enim vergit in manifeſtiſſimum, hocque lege cautum, Reipubl. interdicentis damnum.

24 Abbas N. interdixit ne Commẽtarius in Regulam D. Benedicti Authore Caramuel legeretur ab alijs quam à Priore, Profeſſore, & Senioribus: petitur, an potuerit?

Reſpondeo non ſolùm pôtuiſſe interdicere illum iunioribus, ſed & Senioribus: ipſe enim eſt illarum ouium paſtor & cuſtos. Forte timuit nota veritas noceret, multa enim vtiliter ignorantur. Multa etiam valdè bona interdicuntur. Editio Bibliorum vulgata optima eſt, & nihilominus Profeſſores prudentes illam cauemus diſcipulis quouſque in ſcholaſticis quæſtionibus bene verſati poſſint eam intelligere; Aſſerta enim diuina, ſi malè intelligantur, grauiſſimè nocere poſſunt. Vnde non ſcio, cur non poſſint interdici Diana, Sanchez, Caramuel, tametſi dexterè ſcripſerint, ſi Superiores videant, quòd ſiniſtrè exponantur. Sed & ſiniſtrè exponi Euangelium ab omnibus hæreticis; Auguſtinum à Lutheranis præcipuè & Caluinianis; Dianam, Sanchez, Caramuel ab imperitis & idiotis experiuntur mecum omnes illi Prælati, qui Theologiæ Moralis lectionem Monachis imperitis indulgent: qui enim indulgere genio deſiderant, ſi vel leuiter laborent intellectu, nolunt intelligere vt bene agant. Quamobrem meo iudicio huiuſmodi hominũ monſtris non ſolùm poſſunt libri morales interdici, ſed & nonnunquam debent; habere enim vel vnum Breuiarium illi ſupereſt, qui libros interlegit & non intelligit.

Nonnulla de temerario iudicio, & imperfectionum leuium reuelatione.

25 CVm magna aduertentia legeras hanc Bernardi periodum, *Ob hoc maximè diu, ſicut ſcitis, multum licet rogatus ab eis reſpondere tardaui; quòd (vt mihi videbatur) ignorante Abbate ſcribere illas Epiſtolas & mittere præſumpſiſſent: nec falsò id ſuſpicatus ſum, vti poſtmodum liquido comperi.* Et inquiris, An Mellifluus Doctor fuerit Iudex temerarius; & ſi non, An Monachis illis iniurius, eorumdẽpeccatum, aliàs ſecretũ, euulgauit? nemini enim innote ſcebat, quòd ſcripſiſſent ſine licentia Superioris, & iam aſſerente Bernardo nemo id ignorat; infamati igitur de inobedientia illi ſunt, qui non laborarent infamia, ſi illorum culpa non fuiſſet euulgata à Bernardo.

26 Reſpondeo primò, incredibile eſſe caruiſſe Bernardum grauibus fundamentis, cùm ſuſpicatus eſt illos ſine Abbatis ſui licentia Epiſtolas illas miſiſſe.

Addo hanc culpam potuiſſe reuelari à Bernardo. Ratio eſt; quia vt inferiùs videbitur opinione Bernardi hæc eadẽ & aliæ Sanctæ leges, ſunt purè pœnales, & conſcientiam non ligant, & honorem non tangunt; ideoq; ne leuiter quidem illorum Religioſorum lædebatur exiſtimatio, cum ſcribere ſine licentia dicebantur.

27 Dices, erraſſe Bernardum cùm illis Religioſis ſcribens Epiſtolam illorum Abbati deſtinauerit; quoniam ex Bernardi reſponſione Abbas ipſe Carnotenſis cognoſceret ſuos Religioſos ſine licentia ſcribere præſumpſiſſe, poſſetq; in illos ſeuerè animaduertere.

28 Nego tamen erraſſe Bernardum, tametſi reliqua concedam. Fortè Carnotenſis Antiſtes non habebat tantam curam circa Cap. 54. obſeruantiam, quãtam deberet; ideoq; inſtrui & modeſtè corrigi debebat. Quod ſi haberet, admonendus erat, ne permitteret ſubditorum cautelam ſua eſſe diligentia prouidentiorem. Hæc autem fraterna admonitio Prælato & ſubditis ipſis proficua, nulli nocere poterat; non enim Prælati ſemper vident, quæ vident, nec ſemper in negligentias quaslibet animaduertunt; nonnumquã potuiſſe puniri,

niri, ſufficiens medicina eſt. Sed eſto Religioſi illi punirentur; quid inde? authoritate & honore illæſo perderent propter Deum & Regulam commoditatem, ac propterea aliqualem lauream mererentur.

29 Addo tertiò eum, qui dixerit Regulam D. Benedicti obligare conſcientias ante præceptum Abbatis debere neceſſariò dicere peccauiſſe Bernardum illos Monachos ſe conſulentes traducendo. Ratio eſt; quia ſi illi grauiter peccarunt mittendo Epiſtolas ad D. Bernardum, hic eos contra Regulam egiſſe exponēs, de peccato graui hocq; ſecretò accuſat, & vincula fidelitatis temerans illos apud ſuum Antiſtitem, apud Dominum Columbenſem, imò apud Lectores vniuerſos infamat. Igitur vel ex hoc ſolo capite colligitur Benedictinam Regulam ſen tentia Bernardi non obligare ſub culpa graui; non enim dicturi ſumus eum contra dictamen & conſcientiam in hac Epiſtola egiſſe ſecretum, hocq; graue peccatum, Domino Columbenſi, cuius non intereat, temerè reuelando. Præterea, ſi leuiter ipſi peccarunt literas ſine Antiſtitis licentia ſcribendo, actionem commiſerunt leuiter ignominioſam; peccata enim venialia, quæ communia non ſunt, ſaltem leuiter honori officiunt: ergo Bernardus cùm ſecretum violauit, veniale peccatum commiſit. Ergo ne dicantur in Melliflui Doctoris ſcriptis imprudentiæ remanere veſtigia, & detractionis characteres, dicendum Religioſos illos ne venialiter quidem peccaſſe Epiſtolas ſine licentia deſtinando; addendum eoſdem ne leue quidem dedecus incurriſſe ex huius vulgatione præſumptionis; concludendum, potuiſſe publicè denunciari à Bernardo, vt pœna corporali, & hac, ſi opus eſſet, ſeuera, purgaretur illa negligentia, & homines non confunderentur.

Legem aliàs pœnalem, aliàs moralem, & ſæpiùs mixtam eſſe.

30 Clauditur Epiſtola Bernardi his verbis, *Detur ei titulus de Præcepto & Diſpenſatione, niſi vobis aliud fortè congruentius videatur*, & vt meliùs Reſolutiones D. Bernardi intelligas, deſideras, Quid, Quale, & Quotuplex, ſit humanum præceptum, quantum ad controuerſias præſentes attinet, percallere.

31 Reſpondeo nomen *præcepti* ſumi propriè & impropriè; ſi ſumatur propriè, ſignificat obligationem in conſciētia à lege ſuperiore emanantem; ſi impropriè, pro Monito, Conſilio, & Licentia ſupponitur iuxta ea, quæ ſub finem Comment. doceo in Lexico Benedictino. A Monito differt Præceptum ſtrictè ſumptum, Monitum enim eſt præceptū purè pœnale, hoc eſt, lex obligans ad pœnam, non ad culpam. Differt ab vtroque Conſilium, quia tametſi præmium promittat acquieſcentibus, non arguit temerantes. Qui violat præceptum morale, ſeu præceptum rigoroſè ſumptum, eſt reus culpæ: qui monitum, hoc eſt, præceptum purè pœnale, eſt reus pœnæ, non culpæ: qui verò non ſatisfaciat conſilijs, nec incurrit culpam; nec pœnam.

32 Reperiuntur nonnumquam legis mixtæ, nempe, quæ ſimul præcepti moniti & conſilij vim habeant. Cultus Diuinus conſulitur, admonetur, præcipitur. Hortatur nos Deus ſuo diuino conſilio, & præmia æterna & temporalia colentibus ſe pollicetur. Ne ſe contemnant admonet, & peccatores pœnis æternis & temporalibus condemnat. Reuerentiam & amorem præcipit moraliter, & deteſtatur transgreſſores.

33 Vtrum poſſit Deus pura præcepta moralia imponere, grauiſſima difficultas eſt, nec eius reſolutio proderit intelligendis Regularibus obligationibus.

Sane,

Digitized by Google

ſane, ſi talia Deus præcepta imponeret (poſſit aut non) transgreſſores peccarent quidem, non tamen pœnas luerent nec præmium haberent obſeruantes.

34 Cæterùm nullum datur de facto præceptum purè morale. Patet, quia nulla lex eſt, quæ obliget ad culpam, quæ, non obliget etiam ad pœnam transgreſſores, non donet præmio obſeruantes. Nam ſatisfacientes præceptis Laureolã æternam merentur; ideoq; præcepta Diuina videntur ſimul habere rationem conſiliorum & monitorum; temerantes enim peccant, ac pœnæ debitum incurrunt, & in peccato relucet præcepti moralis violatio, in pœnæ debito violatio moniti ſeu præcepti pœnalis.

35 Dari poſſunt pura conſilia, quæ nec ad pœnam obligent, nec ad culpam. Non tamen erit facile hæc pura conſilia reperire, & determinare; fortè enim non dantur, ſed omnia monita etiam ſunt, videntur enim ſemper habere comminationes & pœnas aliquas ſaltem temporales admixtas. Sed de hoc nonnulla poſtmodùm obſeruatione digna adijciam.

36 Maior eſt difficultas, quæ inquirit, An dentur leges purè pœnales? hoc eſt, tales, quæ obſeruantes nullo præmio donent, & idcircò conſilia non ſint, & transgreſſores macula peccati non ligent, ſed pœna, ideoq; præcepta rigoroſa non ſint, ſed monita.

Sed reſpondeo primò, nullam legem diuinam talem eſſe; ſunt enim præmia cœlitùs præparata ſatisfacientibus legi diuinæ, ſunt pœnæ contra præuaricantes.

37 Addo ſecundò, Petrum Abaylardum putaſſe legem Dei conſilijs & monitis coaleſcere, nullumq; verùm morale præceptum continere. Reperio ipſi idem eſſe peccatum ac pœnæ æternæ debitum, idem virtutem ac vitę æternę meritum; ſed hic error iam tandem deuictus obſoleuit, & vix ab aliquo propugnatur hęretico aut ſchiſmatico.

38 Addo tertiò, dari monita humana (hoc eſt, leges purè pœnales) nullum præmium concedentia obſeruanti, ſed pœnam temeranti infligentia. De his diſputo in Commentarij mei *num. 30. & deinceps.*

Dantur etiam in Rebuspub. conſilia purè humana, hoc eſt, leges pręmia ſatisfacienti proponentes, nulla pœna reliquos condemnantes. Sic legibus magna pręmia propoſita, Circuli peripheriam metienti, aream quadrantem, coſtę & diagoni proportionem inuenienti, *num.* 24. radicem exactè extrahenti; tametſi reliqui nulla pœna terreantur.

39 Sed, vtrùm detur apud Deum pura conſilia, inquiris. Reſpondeo poſſe dari, imò & dari facto. Sed inſtas hoc vltimum falſum videri; nam omnia, quę de facto conſilia dicuntur, tametſi pręcepti rationem non habeant, nec moniti; ſecularis enim, qui vxorem ducens conſilium caſtitatis non ſeruat, nec inficitur peccati macula, nec pœnę poſitiuę alicuius incurrit debitum; cæterùm videtur caſtitatis articulum habere rationem conſilij & negatiui moniti; conſilij quidem, quia obſeruantibus pręmia promittit Deus; moniti verò negati, quia tametſi nullam pœnam poſitiuam incurrant præuaricatores, incurrũt tamen negatiuam; ſcimus enim coniugatis multos fauores & gratias Deum non concedere, quę concederet, ſi in virginitate & puritate permanſiſſent.

Reſpondeo aliud reperiri ſpeciale in hac obiectione, nam omnia conſilia ſunt negatiuè monita, & omnia monita ſunt negatiuè conſilia; quia ſi *pœna negatiua* dicitur pręmio, quod aliàs obtineret, priuari; etiam poterit dici *præmium negatiuum* non affligit pœnis, in quas aliàs ſi peccaret, incurreret. Sed hic agimus de ſtatu rerum poſitiuo.

40 Hęc doctrina permiſſa bene intelligitur D. Bernardus, cùm primò huius libelli capite controuerſiam ventilandam proponit. Inquirit enim, An Benedictinæ

dictinæ Regulę ſanctiones ſint conſilia, an monita, an præcepta? hoc eſt, an proponant præmium obſeruantibus, quin temerantibus minentur pœnam? An verò pœnam imponant præuaricatoribus, nullum obſeruantibus pręmium? An tandem obligent in foro interiori? & ſi obligant, grauiterne, an leuiter? actu an potentia? hoc eſt, vtrùm dentur in Regula præcepta, an ſolummodò præceptibilia? ſiue, quod idem eſt, an Regulę ſinguli articuli obligent moraliter ante præceptum Abbatis, an ideò dicantur poſſe obligare, quia poſſunt ab Antiſtite pręcipi? an deniq; ſint leges hypotheticę ex præcepto, monito, conſilioque attemperatę, analogę huic, *Ego pręcipio ſtrictè & rigorosè, quod vel ad vadas matutinas, vel ſubeas pœnam regularem?* Hæc omnia in dubium reuocari poſſunt, & omnia examinat in hoc Opere Doctor Sanctiſſimus.

D. BERNARDI

PROLOGVS.

43 *QVa mente iam docebo? Qua fronte tamen loquar? Crebris Epiſtolis & nuntijs cogitis* A *me aut propriam prodere imperitiam, aut officium renuere charitatis. At ego malens ſine illa quæ inflat, quam abſque illa, quæ ædificat inueniri, victus tandem precibus veſtris, duris* B *iniịcio nodis vngues teneros, & vt vereor ego, non aliud quam terendos. Sed hoc in caſſum; Nam mea me, vt ſcribitis & præſcribitis, tam abſentis ſcripta, quam verba præſentis arguunt excuſantem.* C *Quis enim iam relinquitur mihi* D *vel de impoſſibilitate cauſandi locus, præſertim apud vos, qui ex ore & corde de meo ſatis certum tenere vos creditis quantum poſſim in talibus? Fidei proinde veſtræ non meo* E *fidens ingenio abyſſum ingredior Quæſtionum, neſciens, Deus ſcit, quà emerſurus. Præſto* F *charitas erit; vtinam ita & veritas. Si quominus excuſet effectus potius ingenij, voluntatem certè non culpabitis.* G *Tentabo autem eaſdem, ſi potero, quæſtiunculas ſub Epiſtolari* H *breuitate redigere,* I *etſi non Epiſtola breui. Mirum ſiquidem non eſt, ſi fuero ego longior in exponendo, cùm vos eas tantum* K *ponendo duas & ipſas ſatis longas Epiſtolas texueritis.*

35. NEc Prologum, nec Capita diſtincta reperies in libris manuſcriptis; diſtinxit in impreſſis Typrographus; non tamen vbique textus animam aſſequutus dignoſcitur ex titulis Capitibus ſingulis præfixit. Claritati & facilitati conſulens textum diuiſi in plura Capita, vt euidentiùs noſtri Authoris intellectus reluceat, & faciliùs poſſit examinari.

A. Controuerſia & valdè vtilis, quæ inquirit, *An humana libertas poſſit cogi aut neceſſitari?* Prius negat Caluinus, & concedit poſterius, ſed Bernardus poſſe cogi li-

Digitized by Google

gi libertatem concedit: poſſe autem neceſſitari non admittit. Vnde liquet ineptiſſimè noſtrum Authorem citari pro Hæreſiarcha, cùm euidentiſſimè contrarium adferat. Theſis Caluiniana hæc, *Libertas cogi non poteſt, neceſſitari tamen poteſt*; Bernardina, *Libertas cogi poteſt, non tamen poteſt neceſſitari*: quis ergo an alphabetos, præter Caluinum & eius adſeclas, has eſſe poſitiones æquipollentes iudicabit? Sed neque coactionem puram & negatiuam libertati adfingit noſter Author, ſed poſitiuam, ac ideò inadæquatam; quod examinaui, dum Sermonē 82. in Cantica illuſtrarem, præcipuè Ecthesi 25. 26. 27. & reſumam inferius *nu.* 44.

B. Hæc periodus bifariam ex MSS. collatione legitur. Alia enim habent, *Inycio nodis vngues teneros, & vt vereor ego, non aliud quàm terendos*, ſenſu curioſo & pulchro: habent alia, *Inicio nodis vngues teneros, & vt vereor ego, non aliud quam tenendos*. Hanc vltimam lectionem multi reijciunt, ſed & multi præcedenti præponunt. Incipiebat, inquiunt, dum hęc noſter Author ſcriberet, reſpondere moralibus, & edere nonnullas Ethicas Reſolutiones; & quia Moralia ſacra ſunt, non tam incipiebat manu ſcribere, quam manu ſacro eique ſecreto argumento initiare. Sanè nodis duriſſimis vngues initiabat terendos, cœcis & intricatiſſimis tenendos; nodis enim duris ſtylus teritur; cœcis intercipitur, implicatis tenetur.

C. An poſſint Benedictini Antiſtites impoſſibilia pręcipere; an ea quæ ſententia ſubditi prudentis ſint moraliter mala; examino *num.* 45.

D. Secutus ſum mea MSS. ſed editio noua Colonienſis: & aliquæ antiquiores habent, *Qui enim relinquitur mihi in illis, vel de &c.*

E. Fidens Ingenio] Nomine *Fidei* Bernardus in rebus moralibus, rarò ſupernaturalem intelligit, frequentius Iudicium prudens, Opinionem probabilem.

F. Poſſintne virtutes ſupernaturales exorbitare, ita vt Fides falſo ad ſenſum præbeat, Spes rem non futuram expectet, & malum amet Charitas, examinant curioſè Theologi; & nos cum noſtro Authore *num.* 50.

G. Veterum MSS. orthographia bonas non eſt, & quia non eſt bona, nec orthographia dici debet, reperies *Temptabo, Condempnabo*, & ſexcenta alia, quæ facili negotio corriges.

H. Epiſtolari] Editio noua. *Epiſtolari cunctas breuitate*, ſed mea MSS. non habent illud *cunctas*.

I. Etſi] In libris impreſſis lege *Etſi* & retineo, tametſi MSS. habeant *Etiamſi*.

K. Ponendo] Alia Exempla, *proponendo*.

An coactio opponatur voluntati hominis naturali? an ſupernaturali?

Legis attentè illa Prologi antecedentis verba; nimirùm, *Crebris epiſtolis & nuntijs cogitis me, aut prodere imperitiam, aut officium renuere charitatis*; & notas illud, *cogitis*, & inquiris: An libera Hominis vel Angeli voluntas poſſit cogi? & ſi poſſit, Qualiter & à quibus? Aſſerente Bernardo poſitiuè poteſt, negatiuè non poteſt. Cogitur negatiuè, qui neceſſitatur agere quod non vult voluntate ſe habente purè negatiuè; cogitur poſitiuè, qui neceſſitatur agere

agere quod voluntate reſpuit poſitiua. Impoſſibile eſt, quòd igitur quis velle voluntate ſe habente purè negatiuè, ipſummet velle eſt actus poſitiuus volũtatis, & repugnat quod quis habeat actum voluntatis ſe habentis purè negatiuè, hoc eſt, carentis omni actu. At poſitiuè ipſa voluntas poteſt cogi. ſæpè enim operatur contra voluntatis decretum ac ideò in vita. Mercator habet duo decreta voluntaria. Conſeruare vitam vult, vult etiam conſeruare diuitias. Vrgente tempeſtate diuitias proijcit in mare, ne pereat; illas inuitus proijcit, quia proijcit nolens. Non proijcit inuitus negatiuè, quia habet vnum actum quo dicit, *Volo diuitias profundere* at iſte actus eſt contra voluatatem illam qua dicit, *Volo conſeruare diuitias*, & ideò elicitus à voluntate inuita, quia elicitur contra voluntatem. Mercator naufragans cogitur, aut perire, aut opes vniuerſas perdere; has perdens obedit decreto de conſeruanda vita, & vim infert decreto de opibus conſeruandis. Bernardus precum amica tempeſtate obrutus habet duo decreta, vult non agere magiſtrum, & vult non deeſſe charitati: cogitur politicè vt vel deſit charitatis officio, vel aſſumat authoritatem Magiſterij. Quæſtionem propoſitam reſoluit inuitus poſitiuè; videlicet, volens, & nolens. Volens quidem, quia aliàs non faceret: nolens & inuitus, quia hanc ipſam quæſtionem reſoluendo ſequitur voluntatem obſequendi, & vim infert alteri voluntati, qua decreuerat diſcere potiùs quàm docere.

An impoſſibilitatis exceptio militet contra legem Benedictinam.

45 EPiſtolis & nuntijs pluribus Carnotenſes illi Religioſi verã ſuarum obligationum cognitionem adſequi deſiderantes, ſolicitarunt meum Doctorem Mellifluum, vt propoſitas controuerſias reſolueret. Deuincierant animum Bernardi obſequijs, & ideò armata erat eorumdem poſtulatio, eius ſe fortitudine & violentia cogi non diffitetur S. Doctor; non enim non neceſſitari ad obediendum poterat, qui rogabatur amans; non poterat non cogi, qui conſulebatur inuitus; inuitus, quia malebat doceri, quàm docere. Excuſauerat ſe impoſſibilitatis titulo reſpondens ſe nec habere illam vbertatem doctrinæ, nec illam eminentiam ingenij, quam qualitas Conſcientiæ-conſulti requirit. Sed hoc incaſſum; non enim conſulentes excuſationi detulerunt, quin potiùs reſponderunt, ſe nil impoſſibile ſolicitare; nam ex verbis ſcriptiſque Bernardi conſtabat, quantum ſapientia eius cœleſtis in ſimilibus poſſet. Ad hæc Bernardus; *Quis enim*, ait, *iam relinquitur mihi in illis de impoſſibilitate cauſandi locus præſertim apud vos, qui ex ore & corde meo ſatis certum tenere vos creditis, quantum poſſim in talibus?* Et tu Bernardo. Cur non relinquitur locus cauſandi de impoſſibilitate? eſtne mancipium Religioſus, cui non liceat ſufficientiam ſuam examinare, ſed potiùs debeat clauſis oculis obedire etiam impoſſibilia pręcipienti? Neminem teneri ad impoſſibile luce meridiana clarius eſt: impoſſibile tamen, quis ambigat, quod vires excedit obedientis? Poteritne rem impoſſibilem conuertere in poſſibilem benigna pręcipientis opinio, ſi ſublimiùs de ſubdito cogitans quàm deberet, illi poſſibilia multa exiſtimat, quæ ſubditus poſt ſincerum examen exiſtimat impoſſibilia? Cùm de rei pręceptæ poſſibilitate diſputatur, cui tenetur ſubditus opinioni ſubſcribere; propriæ, an alienæ? Hoc dubium naſcitur ex verbis D. Melliflui inclamantis ſibi indici Spartam impoſſibilem; ſed quia contrarium iudicabant qui indixerant, animoſè obedientis.

46 Reſpondeo impoſſibilitatis exceptionem

Google

ptionem eſſe peremptoriam contra quamcumque legem. Addo pertinere ad ſubditum examinare an res præcepta ſit poſſibilis, modò non ceſſerit ſuo iure, & admiſerit viuendi conditionem, in qua illud committitur prudentiæ alienę. Subiungo D. Bernardum ex Regulę Benedictinæ præſcripto non potuiſſe hoc ſibi arrogare iudicium, ſed debuiſſe cōtra proprium dictamen ſubſcribere ſententię præcipientium. Sciebat ſe profeſſum viuendi conditionem, in qua ſtatuitur vt iunior ſeniori ſuo etiam iubenti impoſſibilia obediat. Imò & exactè ſatisfecit. Cū enim Bernardo Carnotēſes Seniores exponendæ Regulę, arduam quidem & grauem & in ipſius ſententia impoſſibilem prouinciam impoſuiſſent, ſuſcepit quidem Bernardus iubentium imperium cum omni manſuetudine & obedientia. Sed quia omnino virium ſuarum menſuram putabat pondus oneris excedere, impoſſibilitatis ſuę cauſas illis patienter & opportune ſuggeſſit, non ſuperbiendo, aut reſiſtendo, aut contradicendo. At quia poſt ſuggeſtionem ſuam in ſua ſententia Priorum (hoc eſt *Seniorum*) imperium perdurauit, ſciuit Bernardus iunior ita ſibi expedire, & ex charitate, confidens de adiutorio Dei, obedijt.

47 Hinc conſtat *primò* Caput Regulę 68. ſummam habere conuexionem cum 71. quod inſcribitur, *Vt obedientes ſint ſibi inuicem Fratres:* hic lego, *Obedientiæ bonum non ſolùm Abbati exhibendum eſt, ſed etiam ſibi inuicem ita obediant Fratres, ſcientes per hanc obedientiæ viam ſe ituros ad cœlum. Præmiſſo ergo Abbatis aut Præpoſitorum, qui ab ipſo conſtituuntur, imperio (cui non permittimus priuata imperię præponi) de cætero omnes Iuniores Prioribus ſuis* (id eſt, *Senioribus*) *omni charitate & ſollicitudine obediant*. Ecce docet cap. 71. Iuniorem Prioribus omnibus ſuis obedire debere ni fortè contingat eos priuatim aliquid contra publicas leges decernere: & nequis prętexeret impoſſibilitatis exceptionem, cap. 68. concedit, vt ſiquando contingat Iuniori aliquid à ſuo Priore vel Seniore indici, quod vires ſuas excedere videatur, ſe ſemel humiliter excuſet; at ſi excuſationem ſenior non admittat, pręcipit vt obediat, ita Regulę Caput 68. conſonans præfationi in qua legimus; *Quod minus habet natura poſſibile, rogemus Dominū vt gratię ſuę iubeat nobis auxilium miniſtrari*. nihil enim pręcipi ſolet, quod ſit impoſſibile homini gratia Dei ornato.

48 Conſtat *ſecundò* hanc vrbanitatis & modeſtię Regulam clauſtris vnius monaſterij non concludi, ſed ad omnia extendi: in omni enim loco, vt cap. 61. notat S. Benedictus vni Deo & Domino ſeruitur, & vni Regi militatur. Admiſit Bernardus Seniorum Carnotenſiū, tametſi in alio Cœnobio profeſſorum & degentium, imperium; cautè tamen; nam ne priuata mandata publicis anteponerentur, quod Capite 71. Regulæ interdicitur; & ne epiſtolas reciperent contra præſcriptum Capitis 54. ad Abbatem Columbenſem hanc Reſolutionem deſtinauit, & inquit, *Hoc opus, cùm à vobis perlectum fuerit, tunc non ipſis* (nempe, *duobus illis Carnotenſis Monaſterij Senioribus*) *ad quos factum eſt, ſed eorum prius reddatur Abbati, & ſic demum ad ipſos* (*ſi iuſſerit* hoc eſt, *ſi permiſerit*) *Abbas perueniat. Monachi enim ſunt, & ex lege ſua Regula* (videlicet cap. 54.) *ſine nutu ſui Abbatis, ſicut dare, ita & accipere datas prohibentur epiſtolas*.

49 Conſtat *tertiò* Caput illud 68. non debere exponi de rebus illis ſolùm, quæ expreſsè continentur in Regula ſed etiā de illis omnibus, quæ, quia ad Regulæ obſeruantiam conducunt, dicuntur eſſe ſecundum Regulam. Bernardus enim ex vi illius Capitis ſenioribus obedijt impoſſibilia, vt ſe putabat, præcipientibus; cùm tamen certum ſit huius indictionis materiam non eſſe expreſſam in Regula Benedictina [nullibi enim præ-

Digitized by Google

cipitur, quòd Iuniores Regulę loca obſcura dilucident & ancipites controuerſias reſoluant;] ſed maximè conducere ad Regulę perfectam obſeruantiam, vt illam Doctores exponant, ac propterea ſecundum Regulam, hoc eſt, medium ordinatum ad meliùs obſeruādam: multò enim meliùs poteſt obligationi ſatisfacere, qui illam meliùs cognoſcit.

An ſubeſſe poſsit Fidei falſum, Spei non-futurum, & Charitati malum?

50 INquirunt Theologi, An ex ſupernaturalibus virtutibus, poſſint prodire operationes deordinatæ? Vtrum Fidei poſſit ſubeſſe falſum? Spei non futurum? & malum Charitati? Sanè poſſumus agere de inordinatione formali & materiali, quæ omninò diuerſæ ſunt, & diuerſiſſimas quæſtiones inuoluunt. Spei poſſe ſubeſſe non futurum meridie puro clarius eſt, ſunt enim in pœnis æternis, qui vitam æternam ſperarunt. Iudas, & ipſi ſimiles, ſancti nonnunquam fuerunt, ſupernaturalibus prærogatiuis prædíti gloriam ſperarunt futuram, quàm numquam habituri ſunt. Cùm poſitionem putamus eſſe reuelatam, ſincerè credimus, & euidentem demonſtrationem nondum vidi, quæ conuinceret materialiter falſa non poſſe credi ſupernaturaliter. Multa quotidiè materialiter-mala ex bona intentione committimus, meremur tamen, illa enim facimus vt Deo ſeruiamus. Hoc vltimum videtur confirmare hæc noſtri Doctoris periodus; *Praſto Charitas erit, vtinam ita & Veritas. Si quominus excuſet effectum defectus ingenij* (fortè legendum eſt, *ſi quominus incuſet effectus defectum ingenij*) *voluntatem certè non culpabitis.* Ergò ſenſit Bernardus dari ignorãtiam inuincibilem, quæ componat cū charitate errores, & exorbitantias cum gratia. Ergo teſte Bernardo poteſt contingere, quòd quis ex charitate operans, quærat, non tamen inueniat veritatem. Ergo in tali caſu, qui vult veritatem adſequi, & tamen factis omnibus diligentijs defectu ingenij non adſequitur, teſte Bernardo non delinquit; Nullus enim delinquit, cuius voluntas non poſſit culpari; in peccato enim culpatur voluntas, nam illud eſt culpa voluntaria; Atqui volentis ex charitate veritatem attingere, & ingenij defectu exorbitantis non eſt culpabilis voluntas, vt expreſsè docet noſter Author: ergo qui Deo ſeruire deſiderat, & tamen ignorantia inſuperabili præpeditus exorbitat cùm putat ſe ſanctè procedere, non peccat.

Hæc omnia certa ſunt, dubium tamē, an in tali caſu operentur, habitus naturales, quieſcentibus ſupernaturalibus? Si inderet Deus Petro duos oculos penetratos, videret, & neſciret ſe duos habere; & ſi negaret alteri oculo & alteri concurſum concederet, videret quidem Petrus altero, altero nō videret. neſciret tamē vtro. Sic nobis cōtingit in actibus Fidei, Spei, & Charitatis; Caluiniſta credit fide naturali Deum Trinum, Catholicus naturali & ſupernaturali; cæterùm nec nos experimur duos actus ſimul elicere de eodem obiecto, nec Caluiniſta ſe elicere naturalem & non ſupernaturalem. Igitur ſiquidem reſolutio hæc ab experientia peti non poſſit, & moribus regendis non profit, relinquatur adhuc indeciſa, vt ſuo loco radicitùs examinetur.

Qua-

Quæſtio principalis proponitur, & omnes poſſibiles ſententiæ recenſentur.

CAPVT I.

PRima igitur quæſtio circa Regulam noſtram verſatur, de qua, niſi fallor, & reliquiæ omnes, aut penè omnes oriuntur. Quæritis nempe, regularis illa inſtitutio quomodò & quatenus ſit penſanda profitentibus eam; Vtrùm videlicet cuncta, quæ continet, putanda ſint eſſe præcepta; conſequenter & damnoſa tranſgredienti? an conſilio tantum vel monita, & ob hoc nullius, aut non magni ſit ponderis ipſorum profeſſio? Nullius, aut non grauis culpæ ipſorum præuaricatio? An certè quædam ſint deputanda imperijs, quædam pro conſilijs reputanda, quo partim ea liceat, partim non liceat, omnino prætergredi? Etſi hoc vltimum detur, diſtingui à me tunc demum certos ac propriè cuiuſq; partis limites flagitatis, ne cui fortè per varias ſui ſenſus opiniones licentius vagandi detur occaſio, ſicq; liquare culicem, & camelum glutire contingat, ſi neſciat quantum curæ vel operæ ſuæ quibuſq; debeat obſeruantijs. Hic eſt quantum recolo totus veſtræ illius partitionis, ſenſus, etſi non verba. Quod autem ſubiungitis, & pergitis inquirere de obedientia, Quibus gradibus diſtinguatur? quibus claudatur limitibus, ad eamdem arbitror pertinere diuiſionem, quippe quæ in decretis regularibus præcipua habetur; & puto cum ad illa ſatis reſponſum fuerit, de iſta iam nil ſupererit quod ambigatur.

NOn eſt minoris ingenii bene difficultatem proponere, quam enodare. Feliciter propoſitam vides; omnia quæ poſſent inquiri recenſentur; quia, cùm varia ſint hominum ingenia, varia iudicia, varij etiam ſunt ſcrupuli, qui ſuboriuntur, & oportuit omnibus obuiam iri, vt plures poſſent huius lectione Operis ædificari.

Benedictinam Regulam, ſi nondum admiſſa admitti & non admitti poſſe; reijci, ſi ſemel admiſſa non poſſe.

CAPVT II.

ITaque, vt ſentio ego, Regula S. Benedicti omni homini proponitur, imponitur nulli. Prodeſt, ſi deuotè ſuſcipitur & tenetur; non tamen, ſi non ſuſcipitur, obeſt. Quod autem in voluntate eſt ſuſcipientis, non in poteſtate proponentis, volu. ntarium *meritò dixerim, non* neceſsarium. *Attamen hoc ipſum, quod*

dico voluntarium, ſi quis ex propria voluntate ſemel admiſerit c *& promiſerit deinceps tenendum, profectò in neceſſarium ſibi ipſe conuertit, nec iam liberum habet dimittere, quod ante tamen non ſuſcipere liberum habuit. Ideòque quod ex voluntate ſuſcepit, ex neceſſitate iam* D *tenebit; quia omninò neceſſe* B *eſt eum reddere vota ſua, quæ diſtinxerunt labia ſua, & ex ore ſuo aut condemnari iam, aut iuſtificari. Cæterum* vv felix neceſſitas o *vt quidam Sanctorum* [nimirùm Auguſtinus Tom. II, Epiſt. XLV. ad Armentarium] *ait*, quæ in meliùs cogit.

A. V*Oluntarium* & *Neceſſarium* opponuntur; nõ enim omnimoda operandi neceſſitas, nempè illa, quæ non componitur cum indifferentia, componi poteſt cum libertate. Quid & quotuplex ſit neceſſitas? Quid contingentia? Quid impoſibilitas? Quid libertas exponitur *à num.* 54. An determinatio ad vnum cum libertate cohæreat, *à num.* 146.

B. Neceſſe hypotheticè, & disiunctiuè quando? cum opus eſt facere præcepto aut peccare: vnde ex ſuppoſitione quòd Deo ſeruire velis (vt velle ſupponeris) neceſſarium eſt quod voto ſatisfacias, impoſſibile quòd non ſatisfacias; voluntas enim ſeruiendi Deo & voti temeratio componi poſſunt. Vide *num.* 63.

53 Hic I. Merlonus Horſtius in margine, *Vouere, inquit, eſt voluntatis, ſed vota reddere neceſſitatis*, ſubintellige *hypothetica*, iuxta ea quæ num. 63. iam citato dicam.

C. Manuſcripta multa non habent illud &.

D. Illud *iam*, quod legitur in libris impreſſis, conducit ad clariorem intelligentiam textus: ſed in MSS. non reperio.

VV. Sæpe contingit eadem verba in diuerſis Melliflui Doctoris exemplaribus diuerſum ordinem habere. ideò hoc charactere vv. notaui omnia illa loca, in quibus ſtante ſenſu & verbis, ordo vocum eſt varius.

De neceſſitate, qua obſtringit Monachos Benedictina Regula.

VT mentem mei Authoris altè percalleas, præmittenda eſt *Neceſſitatis* definitio, diuiſio ſubiungenda: aliàs enim Reſolutionem tametſi clariſſimam non intelligeremus.

54 Neceſſarium id dicitur, *quod eo ſenſu, quo aſſeritur eſſe neceſſarium, excludit omnem poſſibilitatem ad non exiſtendum.* opponitur contrariè, ſed non contradictoriè, Impoſſibili, quod definitur eſſe talis ingenij, *vt eo ſenſu, quo aſſeritur impoſſibile, excludat omnem impoſſibilitatem ad exiſtendum.*

54 Neceſſarium eſt duplex; videlicet in eſſendo, & in operando. Illud priùs *ab intrinſeco habet, quod nequeat non eſſe*; hoc poſterius *ab intrinſeco habet, quod nequeat non operari.*

Neceſſitati exiſtendi opponitur contradictoriè Contingentia, Libertas verò neceſſitati operandi. Res contingens dicitur *quæ poſitis omnibus prærequiſitis ad eſſendum, adhuc ab extrinſeco habet, quod poſſit non eſſe.* Libera. *quæ poſitis omnibus prærequiſitis ad operandum, ab intrinſeco habet quod poſſit non operari.* Candela extingui & non extingui poteſt, quia illam ego extinguere, & etiam poſſum non extinguere. *Extinguere* mihi liberum eſt, pendet enim ab intrinſeca mea voluntate; *extingui* eſt candelæ contingẽs, pendet enim à mea volun-

tate,

tate, quæ non eſt intrinſeca candelæ.

55 Neceſſariam eſt Hypotheticæ Neceſſitatis definitio, dantur enim aliquæ res non quidem abſolutè, ſed ex ſuppoſitione neceſſariæ. Igitur Rem abſolute & Simpliciter neceſſariam dico, *quæ ante cuiuſcumque alterius poſitionem, ſuppoſitionem, cognationem à ſe habet, quod non eſſe non poſſit*. Rem verò neceſſariam Hypotheticos, ad cuius exiſtentiã prærequiritur rei alius exiſtentia, eſt tamen talis ingenij, vt non poſſit componi eius non exiſtentia cum exiſtentia rei prærequiſitæ.

Omnia hæc ſubtilia ſunt, ſed clariora euadent, ſi exemplis indubitatis illuſtrentur.

56 Deus eſt ſubſtantia neceſſaria in eſſendo, & conſtat ex tradita definitione. ipſe enim dicitur *Ens à ſe*, quia à ſeipſo habet quòd ſit, & à ſe ipſo quòd non eſſe non poſſit. Hæc neceſſitas eſſendi in Deo, eſt ſimpliciter & abſolutè, non enim pendet ab aliqua ſuppoſitione, quia ante omnem mentis hypotheſin, ante omnem conditionem creaturæ, Deus ita exiſtit, vt non exiſtere non poſſit. Si Diuinas proceſſiones contempler, dicam Deum eſſe neceſſarium in operando: neceſſaria enim eſt Diuina Verbi generatio, neceſſaria Diuina Spiritus ſancti proceſſio. Si operationes, quæ ad extra ſunt, ſpeculer, liberum Deum profitebor, ipſe enim ita creaturas amat, ita creat, vt & non amare & non creare poſſit. Tametſi ſumma ſit in huiuſmodi operationibus libertas, nulla eſt omninò contingentia; eſſet, ſi operationum illarum exiſtentia non à Deo vitaliter, hoc eſt, ab intrinſeco, ſed ab extrinſeco determinaretur.

57 Ignis eſt Ens contingens in eſſendo, non enim à ſe habet quòd exiſtat, ſed à libera Dei voluntate. Cæterùm ex ſuppoſitione quod ſit, & ſint omnia ad operandum prærequiſita, nequit nõ calefacere, & ideò dicitur in operando neceſſarius. Nec obſtat, quod Deus poſſit negare ſuum concurſum, huius enim conceſſio & præparatio eſt vnum ex prærequiſitis.

58 Homo eſt Ens contingens in eſſendo; conditus enim eſt, qui potuit non condi, & qui poteſt adnihilari conſeruatur. Operationes humanæ abſolutè loquendo contingentes ſunt; primò cõtingentia ſuppoſiti, ſecundò etiam propria. Poſſunt non eſſe, quia poteſt homo adnihilari, & non dantur operationes ſuppoſiti non exiſtentis. Poſſunt etiam non elici & non eſſe, quia poteſt negare Deus concurſum ſuum, ſine quo ipſæ non eſſent. Cæterùm ex hypotheſi quod homo exiſtat, & Deus concurſum ſuum requiſitum non neget, homo in operando liber eſt, ita enim operatur, vt ab intrinſeca ſua perfectione habeat, quòd poſſit non operari.

59 His poſitis ad Regulam D. Benedicti veniamus, & videbimus clarè Mellifluas reſolutiones noſtri Authoris eſſe omninò eaſdem cum illis, quibus doctrinam mei Commentarij ante aliquot annos fundaui. Sit igitur.

60 Prima Concluſio. *Regula D. Benedicti non eſt neceſſaria in eſſendo, ſed contingens*. Patet; quia ante D. Benedictum non fuit, & modò à Pontificibus liberè conſeruatur. Si illam S. Pater non compoſuiſſet, non eſſet; nec hodie Magiſtram ageret, ni eſſet ab Eccleſia approbata.

61 Secunda Concluſio. *Nec eſt neceſſaria in operando*. Regulæ operatio, obligatio eſt: non enim aliud in nobis Regula, quàm obligationem operatur. Probatur, quia ſi eſſet in operando neceſſaria, vniuerſos obſtringeret, non ſecus ac Sol, qui neceſſario operatur, & ideò vniuerſos illuminat, ſi deſint omnia impedimenta.

62 Tertia Concluſio. *Liberum fuit D. Benedicto ſummo noſtri Ordinis Legiſlatori condere vel non condere Regulam, contingens condita legibus nos obligare*. Prima pars Concluſionis eſt clara;

ſecun-

Digitized by Google

ſecundam expono & oſtendo. Contingens illud eſt, cuius exiſtentia & non-exiſtentia ab aliena voluntate dependent; atqui hoc quod eſt Regulam obligare, non dependet à D. Benedicti, aut alicuius ipſius Vicarij arbitrio, ſed à ſuſcipientium & profitentium voluntate: ergo hoc quod eſt Regulam obligare, contingens eſt eidem Regulæ, contingens ipſi Legislatori, contingens quibuſcumque Vicarijs, Succeſſoribuſve; liberum verò legitimè ſuſcipientibus & profitentibus. Conſultò *legitimè* dixi, non enim eſt liberum profitenti obligari Regula non approbata, aut obligari approbata in ordine non approbato, aut ante tempus legitimum, aut inuitis confratribus: hæc enim & alia requiruntur, vt legitima profeſſio dicatur. His igitur inſtructior & doctior audi D. Bernardum. *Itaque, vt ſentio ego*, ait, *Regula S. Benedicti omni homini proponitur* (ipſa enim nullum hominum aut genus aut conditionem excludit) *imponitur nulli* (non enim datur ſub cœlo humana authoritas, quæ poſſit admiſſionem huius legis præcipere.) *Prodeſt, ſi deuotè ſuſcipitur & tenetur: non tamen, ſi non ſuſcipitur, obeſt*. (Ecce Regulæ admiſſio conſulitur, ſed non iubetur.) *Quod autem in voluntate eſt ſuſcipientis, non in poteſtate proponentis, voluntarium meritò dixerim, non neceſſarium*. Verba ſunt tanto Doctore digna; verba, concluſiones omnes noſtras confirmant. Siquidem noſter Author non-neceſſariam Regulam Benedictinam dicit, confirmat duas primas Concluſiones, cùm eſſe voluntariam ſuſcipienti, non verò proponenti, tertiam. & tandem oſtendit optimè, in Commentarij mei *num.* 89. defendi quod nemo teneretur moraliter obedire Regulæ, etiam ex hypotheſi quod D. Benedictus habuiſſet voluntatem expreſſam præcipiendi, & declaraſſet ſingula grauiter obligare: ratio eſt, quod tota Regulæ noſtræ obligatio non oritur à poteſtate proponentis, ſed à libertate ſuſcipientis, qui obſtringi non poteſt contra, imò nec præter voluntatem.

Sed obijcis. Multa ſunt in Regula, quæ non pendent ab acceptatione (talia ſunt Cap. IV. præcepta de charitate, humilitate &c.) ergo non eſt contingens, quod illis obligemur aut non.

Reſpondeo diſtinguendo antecedẽs, multa ſunt quæ quà humanitus præcepta non pendeant ab acceptatione, nego; multa ſunt quæ quà præcepta diuinitùs ab acceptatione non pendeant, concedo: idem enim præceptum quod diuinitus & humanitus præcipitur, non indiget acceptatione ſecundùm diuerſas formalitates, iuxta ea quæ dicam Concl. V.

63. Quarta Concluſio. *Regula D. Benedicti eſt neceſſariò obligans ex ſuppoſitione*. Hoc non eſt huic legi peculiare; commune eſt omni contractui, omni voto, omni iurijurando. Liberum eſt cælibi non ducere vxorem; ſed ſi ſemel duxerit, non eſt ipſi liberum à vinculo matrimonij explicari. Liberum eſt ſub iuramento aliquid non promittere, neceſſarium verò eſt obligari ex ſuppoſitione quod promiſeris. Vnde optimè D. Bernardus; *Hoc ipſum, quòd dico voluntarium, ſi quis ex propria voluntate* (hoc eſt liberè, & non ex aliena voluntate, contra propriam intentionem) *ſemel admiſerit, & promiſerit deinceps tenendum; profectò in neceſſarium ſibi ipſe conuertit*. Sed inqualiter neceſſarium? neceſſarium hypotheticè; quod probant ſubſequentia verba: ait enim, *Nec iam liberum habet dimittere, quod antè tamen non ſuſcipere liberum habuit. Ideoque quod ex voluntate ſuſcepit, ex neceſſitate iam tenebit; quia omnino neceſſe eſt eum reddere vota ſua quæ diſtinxerunt labia ſua*. Conſonat Bernardus eidem Benedictinæ Regulæ, in cuius Capite 58. *Si habita ſecum deliberatione* [nota illud *ſecum*, non enim actus liber verè ille dicitur, qui à deliberatione aliena & non à propria pendet.] *promiſerit ſe omnia*

cuſto-

Digitized by Google

cuſtodire (nempe; eo modo, quo promiſerit) *& cuncta ſibi imperata* (fortè; *ſi imperata,*) *ſeruare; tunc ſuſcipiatur in congregatione, ſciens lege Regulæ conſtitutum quod ei ex illa die non liceat egredi de Monaſterio, nec collum excutere ſub iugo Regulæ, quam ſub tam moroſa deliberatione licuit recuſare aut ſuſcipere.*

Benedictinam Regulam neceſſariam ex hypotheſi diximus, ſed ſunt tres huiuſmodi neceſſarij ſpecies, quas Cap. v. explicando dilucidabo hanc quartam Concluſionem.

Examinauit, An Regula Benedictina obligaret? imò Cur obligaret? progreditur Mellifluus Doctor, & qualiter ipſa obliget profeſſos exponit.

64 Quinta Concluſio. *Charitas, Humilitas, Caſtitas, & reliqua virtutes quas commendat Benedictina Regula, à Regula & à Decalogo præcipiuntur; quæ præceptę à Deo obligant vt reliquę ſanctiones Decalogi; quæ præceptę à Regula, vt reliquę operationes Regulares: quæ præcepta diuinitus non indigent acceptatione, indigent quæ præcepta humanitus. Si contingeret quod in ſimilibus diſpenſaret Abbas tolleret præceptum humanum, ſed illęſum relinqueret diuinum.* Hæc Concluſio fundat Reſolutionem habitam in Commentarij num. 87. Si in eiſdem diſpenſaret Deus, manere adhuc poſſet ſanctio & obligatio regularis. Huic veritati lucem afferet abſtinentia à carnibus diebus veneris; præcepta à Regula & ab Eccleſia eſt, & tamen die Natalis Domini, eccleſiaſtica lex tollitur, & regularis perſeuerat. [apud nos tamen priuilegijs aliquibus modificata.

65 Sexta Concluſio. *Nihil eſt in tota Regula, quod ex vi regulæ moraliter aut pœnaliter obliget ante Abbatis ordinarij præceptum:* conſultò dixi *ex vi regulæ,* quia vt Concluſione V. docebamur, poſſumus ad eamdem actionem lege Diuina teneri moraliter, & humana merè pœnaliter; vel illa teneri actu, hæc potentia; *Cæterùm, ſi iam profeſſis aliqua accedente Abbatis imperio in præcepta vertantur, præuaricantibus in crimina fient.* Has duas vltimas Concluſiones delucidat Reſolutio Bernardi Cap. 3. *Omnia proinde S. Benedicti Inſtituta, exceptis ſanè nonnullis de ſpiritualibus; verbi cauſa, Charitate, Humilitate, Manſuetudine, quæ non eam ipſum conſtat inſtituiſſe, quam Deum,* [Ecce Concl. 5.] *de cętero reliqua vniuerſa non-profitentibus quidem monita tantum ſeu conſilia cenſenda ſunt, nec grauant non obſeruata* [iuxta ea, quæ Concl. 1. 2. 3.] *cum tamen profitentibus in præcepta* (puta, *vertuntur*) *præuaricantibus in crimina fiant,* & hoc ſecundum Concluſionem 6. quam in mei Commẽtarij diſp. 7. art. 3. expendo, & varijs D. Bernardi teſtimonijs confirmo. Nunc autem breuiter & efficaciter. Monachi Benedictini obligatio non naſcitur ex poteſtate proponentis Regulam, ſed ex voluntate vouentis. Monachus ergò ad id ſolùm tenetur quod vouit, non ad id quod non vouit. ergo ſi vouiſſet obedire Regulę; teneretur Regulę obedire, ergo ſi non vouerit, non tenebitur. Atqui non promiſit obedire Regulæ, ſed Prælato præcipienti ſecundum Regulam: ergo ad illud tenetur quod promiſit, non verò ad id quod non promiſit. Aut inſipiens ſum, aut iſta me docuit Bernardus Capite 9. huius libri, cum inquit: *Is qui profitetur* (nimirum, in Ordine Benedictino) *ſpondet quidem obedientiam, non tamen omnimodam* [nota benè] *ſed determinatè ſecundum Regulam, nec aliam quàm S. Benedicti: vt oporteat eum, qui præeſt, non fręna ſuę laxare voluntati ſuper ſubditos, ſed præfixam ex Regula ſibi ſcire menſuram, & ſic demum ſua imperia moderari circa id ſolùm quod rectum eſſe conſtituerit, nec quodlibet rectum, ſed hoc tantum quod prædictus Pater inſtituit.* Et probat fortiſſima, eadem tamen ratione, qua paulò antè vtebamur: videlicet. *Sic ſe quippe habet profeſſio. Promitto, non quidem Regulam, ſed obedientiam ſecundum Regulam*

Google

gulam S. Benedicti. Non ergo ſecundum voluntatem Prępoſiti. Ecce Mellifluus Doctor diſtinguit inter hoc quod eſt *promittere obedientiam Regulæ, & promittere obedientiam Prælato ſecundum Regulam.* Sed & infert ex dictis; *Proinde ſi profeſſo ſecundum illam Regulam Abbas meus mihi aliud fortè imponere tentauerit, quod non ſit ſecundum Regulam, aut etiam quod non ſit ſecundum iſtam (inſtituta verbi cauſa Baſilij, Auguſtini, Pacomij) quanam mihi quęſo in hac re neceſſitas imminet obſequendi?* Reſpondet prudentiſſimè, *Solùm quippe id à me poſſe exigi arbitror, quod promiſi.* Igitur D. Bernardo non eſt idem promittere Regulam; ac promittere Abbati obedientiam ſecundum Regulam; atqui qui promitteret Regulam, teneretur illam ſeruare ante Superioris pręceptum, vt hodie contingit Franciſcanis reſpectu ſuæ, ergo qui non promiſit illam, non tenebitur, ſed ſatisfaciet abundanter, ſi fecerit quod Deo promiſit, teſte autem D. Bernardo & profeſſionis formula clarè id probante, non promiſimus Regulam, ſed obedire Ordinario Antiſtiti ſecundum Regulam. Sunt, qui aliter ſentiant; ſed ab ipſis vellem doceri *primò*, An iudicent probabile hanc non eſſe Mellifluì Doctoris ſententiam; quia ſi hoc iudicant, merum meridiem eſſe noctem poterunt doctrinæ conſequentiam aſſerere; nos enim non interpretamur Bernardum, ſed verba ipſius vt iacent adſumimus, & eius probationibus vtimur, vt ne verbo quidem alterato nos inſtruant, & erudant lectores. *Secundò.* ſi ſemel conceſſerint, id quod probabiliter negare non poterunt, hanc eſſe ſententiam Bernardi, peto, An audeant profiteri, D. Bernardum nimis laxum fuiſſe, & docuiſſe ſententias improbabiles; & tandem exceſiſſe vita ante quã intelligeret pondus & grauitatem obligationis Regularis. Et *tertiò.* ſi antagoniſtæ tales ſint, vt Bernardum erraſſe non vereantur aſſerere, vellem videre qui reſpondere poſſint rationi illi ex formula ſolennis profeſſionis deſumptæ, qua vtitur ipſemet Bernardus, nam prudentum iudicio eſt euidens & demonſtratiua.

De arbitrij indifferentia.

66 INter Romano-Catholicos & Caluinianos implicatiſſima Controuerſia eſt, quæ examinat, An arbitrij libertas opponatur coactioni, an etiam neceſſitati? hoc eſt, An poſſit dici liberũ agens determinatum ad vnum, quod omittere nequeat, modò illud non coacte ſed ſpontè & voluntariò faciat. Placuit Caluino pars aſſerens; ipſi eſt vera hæc poſitio, *Quod voluntariò, hoc eſt à voluntate fit tametſi neceſſariò fiat, liberè fit.* item hæc, *Sola violentia repugnat hominis voluntati naturali.* vtramque etiam admiſerat Bayus, ſed reuocauit Eccleſia Romana præcipiente; vtraque enim à Pio V. vtraque à Gregorio XIII. condemnatur.

Voluerat illas olim Caluinus ex Auguſtini doctrina educere, ſed fruſtra; poſitiones enim iſtis contradictorias ſemper defendit & docuit S. Pater. Voluit illas etiam meo Melliſluo Præceptori imponere, ſed irrito conatu, nam ipſe tam clarè eas proſcribit, vt nequeat in Caluini partes retorqueri. Clare Bernardus ſuam ſententiam expoſuit libro de gratia & arbitrio, clarè Sermone 81. in Cantica, & ſæpe alibi. Legi hic ſermo poterit, & Ecthesium concordia examinari; nunc autem breuitati ſtudens illas ſolùm periodos colligam, quæ in hoc libro ſubſtruunt veram doctrinam de arbitri, voluntate. Sit igitur Bernardi

68 Concluſio. *Homo eo tempore & ſenſu quo caret indifferentia arbitrij & eſt neceſſitatus ad vnum, eo ipſo caret arbitrij libertate.* Eſt expreſſa D. Bernardi huius Operis cap. 9. vbi, *Videtis,* inquit, *quantum neceſſitati tribuitur, ſubtrahitur voluntati,* ſed cur? ipſe in libello de gratia &

tia &

tia & arbitrio reſpondeat, *eo quòd voluntarium neceſſario contrarium eſſe videatur*. Et ratio eſt; quia ſicut libertas, & non-libertas, ſic libertas & neceſſitas opponuntur. Actus liber, definitur vitalis elicitus cum indifferentia; quia vitalis, omnem coactionem & violentiam præſcribit; quia formaliter indifferens, omnem neceſſitatem. Hic in hoc ſecundo Capite Bernardus. *Quod in voluntate eſt ſuſcipientis, non in poteſtate proponentis, voluntarium meritò dixerim non neceſſarium*. Ecce Voluntarium Neceſſario opponit; Ecce docet non eſſe voluntarium, quod dependet à ſola proponentis poteſtate. Sed nota verba ſubſequentia, *Hoc ipſum* inquit, *quod Voluntarium, ſi quis ex propria voluntate* (hoc eſt, non prædeterminatus à ſola aliena voluntate) *ſemel admiſerit, & promiſerit deinceps tenendum, profectò in neceſſarium ſibi ipſe conuertit*; ſed cur? quia *nec iam habet liberum dimittere, quod antè tamen non ſuſcipere liberum habuit*. Ergo aſſerente Bernardo, neceſſariò habetur, quod nequit dimitti; liberè ſuſcipitur, quod ſuſcipitur quidem, ita tamen vt non ſuſcipi poſſit. Ergo indifferēti, a cui repugnat neceſſitas, quidditatiuè imbibitur in conceptu humanæ libertatis. Vnde & S. Doctor progreditur; *Ideòque, quod ex voluntate ſuſcepit* (hoc eſt, ita ſuſcepit, vt & potuerit non ſuſcipere) *ex neceſſitate iam tenebit* (hoc eſt, dimittere non poterit) *quia omninò neceſſe eſt eum reddere vota ſua* (hoc eſt, *eum habere obligationem reddendi vota*) *quæ diſtinxerunt labia ſua*. Et ſub finem eiuſdem Capitis *illis voluntaria vel factitia, iſtis neceſſaria & tanquam naturalia non immeritò reputantur*. Ergo actiones, quæ ab intrinſeco & à natura ſunt ad vnum determinatæ, naturales, non verò liberæ & voluntariæ dicendæ ſunt.

69 Sed obijcis. Teſte Bernardo & Auguſtino Neceſſitas compatitur cum libertate. Aſſumptum probas, quoniam in hoc eodem Capite Sanctus Bernardus ait; *Cæterùm; fœlix* (*vt quidam ſanctorum ait*) *neceſſitas, quæ cogit meliùs*. vbi Sanctus, qui à Bernardo citatur eſt D. Auguſtinus.

Reſpondeo verba Auguſtini & grandia & vera. debereque ita intelligi, vt à noſtro Doctore exponuntur; non enim Religioſus neceſſariò ſatisfacit Regulæ, eam enim temerare poteſt, ſed neceſſariò ſubijcitur Regulæ, cuius iugum excutere non poteſt. Et hæc eſt, neceſſitas quæ cogit in melius, quia vt cum Doctore Angelico Theologi vniuerſi ſentimus, voto & iuramento, quorum ſemel liberè emiſſorum obligatio neceſſariò remanet, firmatur in bono voluntas, & vel inuita cogitur in melius. Quod vt clariùs appareat, audi loquentem. *Equidem, dicat aliquis, ſi non emiſiſſem olim vota, non emitterem; ſed quia emiſi, excutere iugum non potero; volo ex neceſſitate facere virtutem, volo ſtare promiſſis, & voto ſatisfacere*. An non clamaret Auguſtinus, ſi hunc audiret, *O fœlix neceſſitas, quæ cogit in melius!* ſed cur cogit potiùs, quàm neceſſitas? quia præterita votorum emiſſio tam neceſſariam infert ſatisfaciendi obligationem, vt debeat manere homine vel inuito.

Benigniſſima, eaque omninò vera noſtri Authoris Concluſio.

CAPVT III.

OMnia proinde S. Benedicti Inſtituta exceptis ſanè nonnullis de ſpiritualibus, verbi cauſa charitate, humilitate, manſuetudine, quæ non tam A *ipſum, quam Deum* VV *conſtat inſtituiſſe, & ob hoc penitùs non eſſe mutanda; de cætero reliqua vniuerſa non profitentibus quidem* B *monita tantum ſeu* B *conſilia cenſenda ſunt, nec grauant non obſeruata, cùm tamen profitentibus* C *in* B *præcepta, præuaricantibus in crimina fiant; ſiue vt veſtra vobis reddam, illis voluntaria vel factitia,* E *iſtis neceſſaria & tanquam naturalia non immeritò reputantur. Ita ſanè neceſſaria dixerim, vt ex eis minimè præiudicetur neceſſarijs* D *rationabilibuſque diſpenſationibus.*

A. NOn tam ipſum.] ergo præcepta de virtutibus ſupernaturalibus, non Deus vnus ſed etiam Benedictus tulit; ſed teſte noſtro Authore non tam Benedictus, quàm Deus. *Vide num.86.*

B. Præcepti, Moniti, & Conſilij diſcrimen expendi ſuperiùs proprio loco, nimirùm à num.30.

C. Profitentibus] *Cum tamen profitentibus in pręcepta*, dicitur, & deficit verbum, quod ſubintelligi debet è proximo. Præceſſerant *Cenſeor, Grauo*, ſequitur *Fio*: ergo integer ſenſus erit, *Cum tamen profitentibus cenſentur, grauantur, aut fiunt in præcepta, pręuaricantibus in crimina fiant*. Quid ſi illud *In* ſit *Si* Amanuenſium errore? eſſet idem ſed clarior ſenſus; nimirum, *Profitentibus ſi pręcepta, pręuaricantibus crimina fiunt*, ſed huic lectioni non fauent MSS.

D. Merlonus Horſtius in margine, *Inſtituta S. Benedicti alijs voluntaria, alij neceſſaria*, ſed intellige de neceſſitate hypothetica iuxta ea, quæ expendi *num.* 63. Ibi de Diſpenſationibus D. Bernardus, & ego *à num.*71.

E. Fatitia] Sic habent mea MSS. editio noua Colonienſis *fictitia*. ſed mendoſè.

VV. Ordo dictionum varius.

Quinam poſſint in Regula Benedictina diſpenſare.

CAPVT IV.

71 *SEd non omnibus in huiuſmodi credita eſt diſpenſatio, niſi his dumtaxat, qui cum Apoſtolo* [1. Corinth. 4.] dicere poſſint: A Sic nos exiſtimet homo vt miniſtros Chriſti, & diſpenſatores myſteriorum Dei. *Nouit autem*

tem fidelis ſeruus & prudens, quem conſtituit Dominus ſupra familiam ſuam, ibi tantùm vſurpare diſpenſationem, vnde bonam poſſit habere recompenſationem. Hoc quippe quæritur inter diſpenſatores, vt fidelis quis inueniatur. Et eadem B *fortaſſe fidelitas à ſubditis nihilominùs exigitur in obtemperando, quæ à præpoſitis in diſpenſando.*

A. MAnuſcripta habeant, *dicere poſſint*, & Exemplaria impreſſa, *dicere poſſunt*.

B. Eadem] videlicet æqualis, eiuſdem ſpeciei, & perfectionis.

Multa ſunt in Regula Benedictina, quæ luce egent, ſed diſpenſationum argumentum in primis; multi enim Superiores monaſticam diſciplinam iniuſtè remittendo, non condeſcendunt, ſed cadunt cum ſubditis; alij aut intendendo iniuſtè, aut indiſcretè conſeruando videntur non tam Superiores quàm tortores. Sanè aut nullibi, aut hic ſumma prudentia opus, ſumma conſideratione & vigilantia: proderit fideli Dei Miniſtro, veritatis ſtudioſo Prælato perlegere Aſſerta ſubſequentia.

De diſpenſatione regulari.

72 DIxerat Capite 2. Bernardus Regulam D. Benedicti eſſe neceſſariam profeſſis,hoc eſt,non eſſe liberum Monachis excutere iugum ſemel admiſſum, tametſi potuerint non admittere. Modò autem Capite 3. oſtendit non eſſe eam ſimpliciter neceſſariã, ſed ſolùm ex ſuppoſitione. nimirùm ex hypotheſi quod non militet vel leuiter contra charitatem, *Ita ſanè neceſſaria dixerim*, ait, *vt ex eis* (nempe,) *quæ ſtatui) minimè præiudicetur neceſſarijs rationabilibuſque diſpenſationibus*. Ergo circa materiam expreſsè præſcriptam in Regula poteſt concedi diſpenſatio. reſtant tamen examinandæ variæ difficultates incidentes: videlicet, A quibus, quando, & quam ob cauſam poſſit talis diſpenſatio concedi?

In Commentarij mei in Regulam Benedictinam diſputatione 115. egi de diſpenſationibus, quæ in Officio canonico concedi ſolent, de reliquis pariformiter philoſophatus.

73 Primò occurrit Dubium de Perſona, quæ poſſit in lege lata diſpenſare. Omitto authoritatem Dei, de cuius infinito dominio capit. 6. & 7. vberius diſputabitur; agam de Humana; & inquiro, An liceat vnicuique hominum concedere diſpenſationem? Reſpondet in hoc cap. 4. Bernardus, *Non omnibus in huiuſmodi credita eſt diſpenſatio; niſi his duntaxat, qui cum Apoſtolis dicere poſſunt*. [1. Corinth. 4.] *Sic nos exiſtimet homo, vt miniſtros Chriſti, & diſpenſatores myſteriorum Dei*. Diſpenſandi igitur ius eſt pænes Superiores.

74 Secundò Dubium occurrit de Materia; An videlicet nulla ſit lex in qua non poſſit Abbas diſpenſare? Solidè Bernardus ſatisfacit. *Prælatis verò*, inquit, *partim voluntaria* (hoc eſt, *diſpenſabilis*) *vt quæ inuenta ab homine; partim neceſſaria* (hoc eſt, *indiſpenſabilis*) *vt quæ fuerit diuinitus inſtituta*. Ergo nec in Decalogi præceptis, nec in Sacramentorum materia, nec in alijs articulis Diuina authoritate ſanctis, poteſt Prælatus diſpenſare; poteſt in præceptis Eccleſiæ ex fauore Pontificis; & ex præſcripto Regulæ poteſt in obſeruantijs Regularibus; non tamen pro voluntate, ſed pro prudentia, vt ſtatim videbimus; inualida enim eſſet diſpenſatio, quæ contra

Pentalogum Eccleſiæ aut Benedictinam Regulam concederetur ſine cauſa. Ideòque occurrit.

75 Tertiò Dubium intricatiſſimum de grauitate cauſæ ad diſpenſationem requiſitæ, *Suppono* cum omnibus Viris prudentibus, aliud eſſe prodigere, & aliud diſpenſare & expendere. Diſpenſat, qui expendit vtilia; qui verò dilapidat; theſauros commiſſos, hoc eſt, qui inutiliter impendit, eſt prodigus. Audi ergo cap. 4. accinentem Bernardum; *Nouit autem fidelis ſeruus & prudens, quem conſtituit Dominus ſuper familiam ſuam, ibi tantùm vſurpare diſpenſationem, vnde bonam poſſit habere recompenſationem*. Subſumo; Atqui bona recompenſatio haberi non poteſt ex actibus malis, imò nec ex indifferentibus ergo non eſt concedenda diſpenſatio ex motiuo malo, aut indifferente, ſed ex bono. Sed hac hypotheſi præmiſſa inquiro *primò*, An quodlibet motiuum bonum ſufficiat, vt Prelatus diſpenſet? *ſecundò*, Quanta debeat eſſe bonitas, quæ intenditur à Diſpenſatore? hoc eſt, Vtrùm Prælatus poſſit diſpenſare, ſi detur cauſa, ipſa tamen ſit leuis?

Vt reſolutioni mentem prepares adnotato, Bonum eſſe duplex, obligatorium, vel vt Bernardi verbis vtar, neceſſarium & liberum. Illud eſt ad quod tenemur ex præcepto, hoc ad quod conſilio. Prioris generis eſt totus Decalogus, ſecundi communia moralium exercitia virtutum, vt dare eleemoſynam in mediocribus neceſſitatibus. Adnotato etiam bono malum opponi, & ideò duplex malum reperiri, aliud culpę & aliud incōmoditatis; illud contra præceptum Superioris militat, hoc contra quietem & ſolamen. His poſitis ſit.

76 Concluſio I. *In Præceptis Decalogi nullus Homo poteſt diſpenſare, etiam prætextu cuiuſcumque boni*. Ratio eſt; quia non ſunt facienda mala, vt bona eueniant; violare autem Decalogum ſine diſpenſatione malum eſt, nec eſt probabile Deum conceſſiſſe Abbatibus talem authoritatem. Hæc Concluſio militat contra *Illuminatos* (Hæretici ſunt, qui à paucis annis inceperunt graſſari in Bæticis Prouincijs Hiſpaniç) aſſerentes ſe non teneri ad ſecundæ tabulę obſeruantiam, quòd diſpenſationem obtinuiſſent.

77 Concluſio II. *Non poteſt ſine iniuria Pontificis & Eccleſia Romanæ aſſeri, poſſe Abbatem diſpēſare in aliquo præcepto Eccleſia cum militat contra Decalogum*, Ratio eſt; quia non dantur præcepta Eccleſiæ, quæ militent contra Decalogum. Et hoc, quia nec Eccleſia vult, nec poteſt talia præcepta imponere. Quòd non poſſit, conſtat clariſſimè; quia, vt aſſumebatur Concl. 1. præcepta naturæ ſunt humanitùs indiſpenſabilia. Quod non velit, etiam conſtat; quia non eſt credenda Eccleſia iubere, quòd Deo præcipienti & diſpenſationem non concedenti non obediant Chriſtiani: imò ſi per impoſſibile iuberet præceptum illud Eccleſiæ nullum eſſet, adeòque non poſſet dici contra legem Dei militare; nam vt concedatur oppoſitio debent dari extrema, quæ opponantur, & vbi non eſt præceptum, non poteſt eſſe præceptum Deo oppoſitum; ſicut vbi homo non eſt, non erit homo aduerſarius. nec contra militat communis modus loquendi, nam vel vulgus indoctè loquitur, aut interpretari poterit de lege & oppoſitione materiali.

78 Concluſio III. *Quicumque certò, & euidenter ſciat ſe violaturum neceſſariò vnum articulum legis Diuinæ, faciendo id quod videtur præcipi legi humanæ*, (puta, *lege Regula Benedictina*) *debet non facere*. Patet ex præcedenti. Homines enim habent authoritatem ad ædificationem, non verò ad deſtructionem: deſtruerent tamen, ſi poſſent moraliter præcipere contra Decalogum; homo enim, cui furtum humanitus & validè præciperetur, eſſet neceſſariò peccaturus contra Deum, ſi furaretur; contra

tra legem moralem humanam, ſi non furaretur.

79 Hinc pro ægrotorum inſtructione oritur Corollarium; *ſi conſtet certò & euidenter abſtinentiam à carnibus, Canonici Officij lectionem, vel aliam quamcumque actionem alias Eccleſiaſtico aut Sæculari iure præceptam, graue damnum illaturam eſſe, teneris eam actionem non facere*. Ita in mei Commentarij num. 1429. num. 1. Sed aduertendum eſt, me nomine *grauis damni* illud intelligere, quod ſine peccato veniali aut mortali ſibi homo infligere non poteſt, & probatur; quia aliàs Eccleſia aut Imperium diceretur habere authoritatem præcipiendi peccata mortalia aut venialia; cùm certum ſit nec illam nec hoc poſſe vel leue mendacium præcipere, tametſi inter venialia leuiſſimum eſſe videatur.

80 Vtrùm in tali caſu diſpenſatio peti debeat, inquiris; & reſpondeo negatiuè. Quia diſpenſatio petitur de præcepto quo obſtringimur; atqui in tali caſu nullo humano præcepto obſtringimur: ergo ſuperflua eſſet illa diſpenſationis impetratio. Minorem probo: quia non datur humana authoritas, quę validè præcipiat, quod ſine peccato fieri nequit.

81 Vtrùm ſaltem in eodem caſu diſpēſatio peti poſſit, examinas; & ego negatiuè reſpondeo. Quia ſine Eccleſiæ aut Imperij iniuria talis diſpenſatio peti non poteſt. Vel dicito, quia ita ægrè laboras, aut ſis moriturus, ſi Officium Canonicum legas, cum petis diſpenſationem ab obligatione legendi Officij, an non ſupponis dari talem obligationem? Ergo tibi tenor legis Eccleſiaſticæ eſt hic, *Omnes ad ordines promoti legant horas canonicas licet certò ſciant ex lectione illa euidens mortis diſcrimen incurſuros eſſe*. Patet; quia alias obligatio illa, quæ pręſumitur, ſtare non poteſt. Quis ergo non videat, eſſe tyrannicam Sanctionem, quæ ſub mortis periculum euidens obligaret? ſi talia & taliter Eccleſia præcipere, cur *Mater* deberet appellari? an non digniùs *Nouerca* vocaretur? Iniurius igitur Eccleſię es, qui illam pręcepiſſe contendis illa, quæ nec ipſa ſine tyrannide præcipere, nec tu ſine vitæ iactura exequi potes.

82 Dices: debere in tali caſu diſpenſationem ſaltem peti, vt ſcandalum tollatur; poſſet enim Superior, poſſent ſcandalizari proximi, ſi viderent præcepta ab Eccleſia aut Republica impoſita ſine diſpenſatione intermitti.

Reſpondeo hanc inſtantiam non militare contra actus ſecretos; his enim ſcandalizari nemo poteſt. Addo non iri obuiam ſcandalo ſolicitando diſpenſationem, ſed neceſſitatis euidentiam quā habere ſupponitur, exponendo: ęgrotus enim, qui carnibus veſcitur, quia ſcit certò ſe aliter periturum eſſe, tenetur, non quidem petere diſpenſationē, ſed neceſſitatem ſuam exponere, ne puſilli cauſentur. in tali enim caſu deberet carnes comedere licèt diſpenſatio negaretur. Sed fortè non datur morbus, in quo carnes ſint certò & euidenter neceſſarię, vt ſtatim videbimus.

83 Concluſio IV. *Qui dubitat, an violaturus ſit aliquem Diuinę legis articulum faciendo id quod videtur pręcipi à Regula Benedictina, aut alia lege humana, debet prudentiores conſulere; ſed ſi poſt ſufficientem conſultationem* (ſufficiens eſt, quæ fit, pro vt tempus & opportunitas rerum permittit) *adhuc maneat dubium*, (puta ſi conſulti reſpondeant dubitando; quia ſi reſpondeant aſſerendo aut negando tollunt dubiū) *debet non facere*. Patet, quia in dubijs potioris pars potior eſt; Diuina autem lex cum Humanis collata ſemper eſt potior. Iterùm, in dubio, beatus, qui poſſidet: ergo ſtandum eſt pro poſſeſſione, quæ erat ante dubium: Atqui ante humanā legem dubiam eſt lex diuina & naturalis cùm hominibus nata & indiſpenſabilis authoritatis, ergo in omni dubio ſtandum eſt pro lege Diuina. Ita Bonacina &

cina & Diana, quos cito & ſequor Commentarij *num.* 1429. [Pono dubium non afficere legem ipſam diuinam.]

Siquidem in tali caſu debet quis omittere, quod putat humanitùs præcipi ne ſe exponat periculo violandi Decalogū, ſuperflua eſſet quæcumque diſpenſatio; non enim prudenter peteretur licentia omittendi homicidia, & in tali caſu illa actio omitti debere ſupponitur. Subſcribo Filliucio, Villalobos, & Suario Commentarij *num.*1430. citatis.

84 Subinſers. Ergo inutile eſt Priuilegium conceſſum Abbatibus circa diſpenſationem in præceptis Eccleſię; puta, ieiunandi, abſtinendi, legendi, & ſimilibus. Negaui conſequentiam, & vim talis Priuilegij Commentarij loco nuper adlegato explicaui.

85 Concluſio 5. *Qui probabiliter putat ſe violatum eſſe legem Dei faciendo quod lege humana indicitur, poterit alterutrum facere*, hoc eſt, *obedire & non obedire*. Patet; quia ſtare non poteſt quod vna contradictionis pars ſit probabilis & altera improbabilis; ergo ſi in tali quòd non caſu eſt probabile quòd actio humanitùs pręcepta legi Diuinę opponitur, etiam erit probabile opponitur: cumque quemcumque probabilis ſententia ſit ſecura in conſcientia, alterutri poterit ſubſcribi.

86 Debet limitari hęc concluſio, Illi enim, qui promiſerunt obedire in omni materia quæ non ſit videnter peccatum, tenebuntur rem pręceptam omittere, cùm euidenter ſciunt peccaminoſam eſſe; ſed tenebuntur facere, cùm videatur probabiliter mala; Tenentur enim ſubſcribere ſuperioris ſententię in materia probabili ex vi voti aut iuramēti præſtiti. Sanè ſi ſubditi talem obedientiam permitterent, Prelatorum authoritas abſolutiſſima ex natura ſua, & non-nunquam per accidens (ſi contingeret promoueri imprudentes) etiam diſſolutiſſima eſſet; ſunt enim homines illi, qui pręſunt, & ſępe præſtat eos etiā habere terminos actiuitatis. Antiſtites Benedictini non poſſunt ſuis ſubditis pręcipere, quę volunt, tametſi bona videantur; hi enim non promiſerunt obedientiam omnimodam, ſed limitatam ad articulos Regulę. Superiori iubenti obſeruari aliquid contentum in Regula, aut ſaltem quod ſit ſecundum Regulam, tenetur obedire Benedictinus religioſus, vt oſtendit Bernardus hic cap. 9. & ego ex eo.

87 Hinc patet debere non obediri legi Abbatis, tametſi regularia (hoc eſt in Regula contenta) pręcipiat, imò nec debere obediri Pontificię, quotieſcumque ex ea naſceretur *primò*, contemptus Dei, Fidei, & Religionis; *ſecundò*, voti aut iuris-iurandi temeratio; *tertiò*, profanatio fructum, *quartò*, ſuperiorum irreuerentia; *quintò*, mortis tuę aut alterius innocentis periculum; *ſextò*, caſtitatis iactura; *ſeptimò*, fidelitatis & veracitatis violatio; *octauo*, bonorum temporalium dilapidatio; aut *tandem* ſeruitus illa miſera, quę ſubdit internas hominis paſſiones & dœmoni & concupiſcentię &c.

88 Videris, qui Diuinę leges humanis etiam Pontificijs præferantur, melius enim eſt obedire Deo quam hominibus; ſic etiam melius Pontifici quam Abbati, Abbati quam Priori, ſuperiori quàm ſubdito.

De legibus humanis quæ militant contra commoditatem.

89 Lex humana, quę conſcientię & Deo opponitur valida non eſt, & ſiquidem valida non eſt, lex non eſt; & quia lex non eſt, eſt incapax diſpenſationis. Sunt alię leges, quę ſolent mutatis circumſtantijs opponi ſubditi commoditati.

90 Hanc in tria membra ſubdiuido. Datur enim incommoditas ſumma grauis, &

tiis, & leuis. Leuis videtur omnes humanas actiones, etiam recreatiuas tranſcendere; nulla enim in hac lachrymarum valle, quæ careat incommoditatibus. Grauis rarior eſt, ſed tamen nonnunquam reperitur. Summa eadem, quę nimia & intolerabilis.tanta quanta ſtando communibus hominum viribus moraliter tolerari non poſſit. Hanc videbatur pati Iobus cum dixit, *Tedet animam meam vitæ meæ, dimittam aduerſum me eloquium meum*. Hanc Elias, hanc Ionas, hanc alij, qui à Deo vt morerentur poſtularunt, hãc Moyſes ſe pati inſinuauit cùm hyperbolicè loquendo dixit, *Aut ignoſcas populo, aut dele me de libro vitæ*. hoc eſt, ita triſtor & angor cùm video populum tuum periclitari vt mallem inferni pœnas pati, ſi charitate illæſa poſſem, quàm te videre iratum. Hanc etiam Abaylardus in ſuarum calamitatum hiſtor.cap.10. hanc etiam meus Bernardus, cùm Epiſtola ad Innocentium dicebat cum Propheta [3. Reg. 16. 2.] *ſufficit mihi Domine: tolle animam meã, neque enim melior ſum quàm Patres mei*. Hanc tandem nos ipſi quoties puro terreſtrium rerum tædio malumus mori, quàm tales miſerias, aut talem confuſionem pati. His poſitis ſit.

91 Aſſertum I. *Nulla lex humana, nullum votum aut iuramentum obligat ad agendum vitam grauiſsimè tædioſam & moraliter impoſsibilem*. Hæc veritas in cauſa vt liceat Religioſis ſummè afflictis quærere locum vbi pacificè & quietè poſſint ſeruire Deo, cùm talibus ſunt miſerijs & perſecutionibus expoſiti, vt malent mori, quàm ſuſtinere; nempe cùm explorata fragilitate ſua moraliter ſuſtinere non poſſunt. Non dedit Deus authoritatem Superiori, qua torqueret & confunderet ſubditos; non præfecit Eccleſiæ tortores, ſed paſtores. Prælati autem, qui ſubditos ad extremas anguſtias reducerent, authoritate conceſſa diuinitùs, abuterentur. Addidi nec vota, nec iuramenta, in tali caſu obſtringere, eſſent enim imprudentia ſi plena deliberatione fierent, & quę prudenter facta poſteà per accidens cũ talibus miſerijs coniunguntur, ſunt emiſſa a viris qui eas non præuiderunt, adeòque non voluerunt ſeſe ad tantas difficultates obligare.

92 Ægroti paſſiones habent quæ animum procelloſè perturbant, & conſilia magis proficua impediunt; à multis *Nimietates* vocantur; ſed qualeſcumque ſint, non pendent à patientis arbitrio. Sæpe tanto carnium tædio afficimur, vt malimus graues potiùs ſuſtinere dolores, quàm nomina ciborum audire. Sæpe, ne quatuor verba diceremus, ſuſtineremus febris ardorem multis horis. Sæpe alijs miſerijs afflicti noſtri ipſius corporis tædium habemus. Sanè in tali caſu ceſſant humanæ leges quarum obſeruantia ęgros ad extremam afflictionem adigeret. Si dentur duo ciborum genera, quę ęquè conueniant ęgro, ſi alterum abhorreat, non debebit cogi illo vti pręcepti Eccleſiaſtici prętextu. Qui cum nimia difficultate vocem articulat, non eſt cenſendus ad officium Diuinum obligari, Eccleſiæ enim Romanæ ſubſumus, non nouercæ ſed matri. Nec eſt credibile, aut Deum dediſſe hominibus tantam authoritatem, aut pientiſſimos Viros (tales pręſumendi ſunt ſummi Pontifices) etiam ſi poſſent, voluiſſe ęgrotos affligere in extremas anguſtias & pericula pręcipitando.

93 Confirmatur ex natura & definitione legis, quam vt valida ſit, moraliter poſſibilem, vtilem, & facilem debere eſſe vniuerſi Doctores, tam Theologi, quam Iuris-periti, vnanimi conſenſu affirmant: leges autem, ſi ęgrotis taliter conſtitutis imponerentur, fortè eſſent phyſicè poſſibiles, at moraliter poſſibiles non eſſent, non eſſent faciles quæ ſupponuntur eſſe ſummè difficiles; adeòque non modò inutiles, ſed & nociuę.

94 Tametſi vniuerſalis ſit hæc doctrina,

na, clarior euadet, ſi agatur de Regula Benedictina. Stylum Legiſlator Summa prudentia temperauit. Neminem ſummo labore opprimi; eos qui leuibus curis implicantur, in alijs miniſterijs impendit; & ſolatia (ſic ſocios nominat) illis qui grauantur, indulget. Lego in Prologo, *Conſtituenda eſt ergo à nobis Dominici ſchola ſeruitij, in quâ nihil aſperum, nihilq́; graue nos inſtituturos ſperamus*: & in ſequentibus omnem laborem iubet prudentia temperari, ita vt nemo aut relaxetur nimiùm, aut nimiũ coarctetur.

95 Aſſertum II. *Præcepto humano poſſumus obſtringi ad eliciendas actiones grauiter-moleſtas*. Patet; quia præter illud extremum tædium, quod aliquando eſt ipſamet ingratius morte, & deſperationi ſimillimum, quodque proſcribi à quacumque Republica bene gubernata opus eſt, nulla moleſtia tametſi graui à legibus humanis excuſare dicenda eſt. Conſono Comentarij numero 1432.

96 Aſſertum III. *Ægroto, qui ſcit euidenter aut ſaltem probabiliter, ſe ſine graui moleſtia legi humanæ ſatisfacere non poſſe conceditur validè diſpenſatio*. Probatur. Quia aliàs diſpenſatio eſſet titulus ſine re, & vox ſignificationis expers. Benedictinę Regulæ ſtatuta *Neceſſaria* vocauerat D. Bernardus, & ait, *Ita ſane neceſſaria dixerim, vt ex eis minimè præiudicetur neceſſarijs rationalibus diſpenſationibus*. Igitur verùm eſt dari aliquando legum diſpenſationes: ergo & legum obligatoriarum, quia non obligatoriæ, verę leges non ſunt, nec indigent diſpenſatione. Si dantur tales diſpenſationes, aliquando debent habere locum. Atqui non habent locum in legē humana, quæ certò & euidenter, vel quæ probabiliter, vel quæ dubiè militat contra Decalogum, vt conſtat ex dictis Concl. 1. 2. 3. 4. 5. Non habent locum in lege humana, quæ te exponeret iacturæ conſcientiæ, vitæ, aut diuitiarum, quam aliàs ſine peccato pati non poſſes; Non habent locum in lege inferioris, ſi opponatur decreto Superioris; punita in lege Abbatis, ſi opponatur Diuinę aut Pontificię; non habet locum cùm obligat lex ad agendam vitam moraliter impoſſibilem, & tamen alicubi habet locum: ergo in caſu præſenti.

97 Dices, habere locum in probabilitate; nimirum cùm certum eſt Superiorem habere legitimam authoritatem, & materia probabiliter licita præcipitur: tunc enim Doctiſſimi viri exiſtimãt ſubditum teneri ad obedientiam, & Superiorem validè poſſe diſpenſare.

98 Sed hæc inſtantia cum probabilitatem authoritas à probabilitate materiæ diſtinguit, improbabilia inuoluit; certius enim eſt, quod non poſſum in conſcientia violare Decalogum, quàm quod teneor in conſcientia obedire hominibus, tametſi ſit vtrumq; certum; nam hoc vltimum negant aliqui, illud nulli. Sed non progrediar vlteriùs, hoc enim radicitus in libro *de Conſcientia* examino; audio Ioannem Sanchez in Selectis dicentem ſe priùs iturum ad cælum quàm oppoſitæ ſententiæ defenſores intelligat; ego quidem nec me nec ſe illos intelligere puto: nam cùm eſt mera probabilitas, eſt iudicij libertas. Semper tamen volo intelligi limitationem illam, quam ſubſcripſi quintæ Concluſioni *num. 86*.

De dubijs ægrotorum.

99 PRo laborantium inſtructione & ſolamine volo ſecundo calamo hanc materiam reſumere, ſunt enim multa dubia, quæ occurrunt viro afflicto, etiam docto, quibus animus eſt præparandus. Verbi gratia. In comeſtione carnium, horarum lectione, &c. poſſes dubitare *Primò*, An liceat ægroto comedere carnes; omittere officium canonicũ, violare ieiunia eccleſiaſtica, &c. *ſecundò*, An teneatur? *tertiò*, Quanta debeat eſſe morbi grauitas, vt carnes poſſit co-

Digitized by Google

ſit comedere? quanta vt teneatur? *quartò*, An ſemper teneatur, cùm poteſt. *quintò*, poſito quòd ſciatur quanta morbi grauitas requiratur, dubitare adhuc poſſes, An morbum habeas ità grauem? *ſextò*, An timeas vitæ damnum, an ſaporis moleſtiam? *ſeptimò*, An tædium, quo erga piſces, officium &c. afficeris, ſit moraliter intolerabile? an potiùs ſit graue ſolummodò? an fortè ſit leue? *octauò*, An detur cauſa ſufficiens ad diſpenſationem impetrandam? Hic eſt ſecundus morbus, qui priorem armat, vt grauiùs torqueat homines periculosè laborantes, præcipuè ſi ſint conſcientiæ teneræ, honeſtæque conuerſationis. Opus eſt igitur alexipharmaca contra huiuſmodi conſcientiæ morſus præparare: præparare inquam, faciliùs enim ab ſcrupulis præſeruaberis quã liberaris.

100 Vt reſpondeam ſuppono nemini licere comedere id quod euidenter inferet mortem; id verò quod probabiliter mortiferum eſt, poſſe comedi & poſſe non comedi, liberum enim eſt ſequi alterutram partem probabilitatis. Hac doctrina præmiſſa reſoluo teneri ægrum comedere carnes, ſi certò & euidenter ſciat huius cibi abſtinentiam ſibi mortem illaturam eſſe. & hoc ita certum exiſtimo vt contrarium videatur improbabile. Si certò ſciat ſe ex carnium abſtinentia paſſurum eſſe intolerabilem incommoditatem citra mortis periculum. aut incurſurum probabile mortis periculum: poteſt carnibus vti & non vti. Vti quidem; quia nec ad intolerabile tędium nec probabile mortis periculum Benedictinus obligatur: non vti verò, quia ſuæ commoditatis eſt dominus, & probabilitatis arbiter: ideòque poterit illam Deo conſecrare, & in hac reſoluere pro voluntate. Qui autem certò aut probabiliter ſcit ſe paſſurum eſſe grauẽ incommoditatem abſtinendo à carnibus, aut horas Canonicas legendo, tenetur obedire Eccleſiæ, habet tamen cauſam ſufficientem diſpenſationis impetrandæ. Tandem, qui ſciat ſe leuem paſſurum fore incõmoditatem nec poteſt omittere ſubſtantiam rei præceptæ, nec petere diſpenſationem. nulla enim eſt lex quæ obliget ſine leui aliqua incommoditate: poterit tamen petere rationabilem diſpenſationem, non quidẽ circa rei præceptę ſubſtantiam ſed circa qualitatem.

101 Hæc dicta ſint de certitudine, hęc de probabilitate: ad dubium deueniamus. Reſpondeo ad *primum & ſecundum* nunquam carnes eſſe præcisè neceſſarias ad conſeruationem vitæ; nonnumquam eſſe vtiles, ſæpe nociuas. Omnium prudentum iudicio proſunt habenti fortem ſtomachum, carenti tamen membrorum viribus; nocent laboranti ſtomachi debilitate. Conſuetudo eſt altera natura; illis qui ſemper carnes comederunt, liberiùs poterunt concedi, quàm illis qui abſtinuerunt à pluribus annis: omnis enim cibi nouitas hominem alterat, & quæcumque alteratio, ſi periculosè labores, timenda eſt. Ergo impoſſibilis eſt caſus, in quo quis teneatur carnibus veſci: poſſibilis in quo licitè poſſit. *Tertium* dubium tollitur patriæ conſuetudine, & Medici iudicio; ipſius enim eſt, morbi grauitatem cognoſcere, ægroti, ſincerè referre & patienter pati. Conſultò *patriæ conſuetudinis* memini, ſunt enim legitimi mores in aliquibus Regionibus, qui videntur præſcripti, & iudicantur ſufficientes, vt ſedent conſcientias ſcrupulizantes. Minor morbus ſufficit in Hiſpania vt carnes concedantur; maior requiritur in Belgio. ratio eſt, quia in minori morbo apud Hiſpanos maior eſt carnis edendæ neceſſitas. Virtus nutritiua apud ipſos eſt fortior, adſueta carnibus, & ideò illarum vſu in morbis roborantur. Belgæ ſtomachus multò debilior, liquidis potiùs cibis & iuſculis fortificatur. Præterea, nec tanta neceſſitas requiritur vt licitè quis comedat carnes in Hiſpania, quanta requiritur in Belgio, aut alijs

E prouin-

Digitized by Google

prouintijs habentibus magnam piſcium copiam. In quadrageſimali ieiunio, verbi gratia, ſupponamus eſſe in tali regione piſces ſufficientes vt pars à carnibus abſtineat: quid ergo agendum? quid comedat alia pars hominum? & ſi carnes; qui erunt potiùs abſtinentium, quam nõ abſtinentium numero adſcribendi? Sanè ægroti, etiam illi qui tenerentur non comedere carnes; ſi piſcium abundantia ſuppeteret. Ex ſuppoſitione enim, quòd ex centum hominibus debeant viginti neceſſariò carnes comedere defectu alterius cibi, præſtat permittere carnes valetudinarijs & mediocriter ægrotis, quàm robuſtis & ſanis. Ergo qui inhabitant Hiſpaniam licitè & prudenter cõſuetudini loci concedunt, tam in eſu inteſtinorum & illarum animantis partiũ, quæ permittuntur diebus ſabbati; quàm in vſu quarumcumque carniũ iuxta prudentiam benigni Medici. Vnde meritò D. Bernardus cap. *6.* docet humanas leges *licitè interdum & innoxiè pro cauſis, perſonis, locis, & temporibus diſpenſari*. eſſet enim ſumma imprudentia cauſas, perſonas, loca, & tempora confundere, hoc eſt, leuem cauſam graui, perſonam debilem robuſtæ, regionem piſcibus carentem maritimæ & dies recreationis diebus ieiunij æquare.

Volo, vt proſim ſcrupuloſis, ſubiungere articulum integrum ex Alphonſo de Caſarubios in priuilegiorum Patrum Minorum Compendio, verbo Infirmus, mihi & Kinchio pag. 258. numero *6.* Ait enim: [Idem Leo, quia fiat ſibi expoſitũ quòd aliqui Fratres ſcrupuloſi (quando ſunt infirmi) ferè nunquam poſſunt nec ſciunt ſe determinare quando licitè poſſunt dimittere dicere horas canonicas, cõceſſit quòd ſiue propter febrẽ, aut dolorem intenſum, vel aliam infirmitatem Fratres fuerint grauati, ſatisfaciant dicendo pro horis canonicis Pſalmos, Pater-noſter, Aue-Maria, vel alia iudicio Prælati, ſeu Præſidentis loci aut Conuentus adſignanda. Et hoc quando Medicus corporalis (ſi commodè poterit haberi) dixerit eſſe nociuum infirmo.] Igitur, ſi Medicus id diceat, & Superior diſpenſet, ſcrupulus manere non poteſt.

102 Cæterùm, dum dubium vnum tollitur, aliud videtur ſuboriri. Dubitas enim, An in expoſitione tui morbi ipſũmet Doctorem deceperis? an minorem patiaris, quàm putas? an minorem putes, quàm dixeris? docemur enim experientia ęgrotos non bene diſcurrere: quia cùm mors imminet, ſibi abblandiuntur, ne periculum credant; cùm leuiter affliguntur, exiſtimant ſe intolerabilia pati, ne laborem ſuſtineant. Me iudice hic locus ſcrupulo non eſt, quia hæc omnia ſciunt Medici, qui Expertiſſimi dicuntur, quòd experientiam maiorem habeant, quàm ęgrotus. Ipſi non ex verbis ſolùm, ſed ex pulſu, ſanguine, vrina, colore, & alijs circumſtantijs iudicant; & decretum ipſorum poteſt ſeruari tanquam verè probabile, niſi fortè ipſe æger illos ex conſilio deceperit.

Ex dictis conſtat quid reſpondendum ſit ad quartum, quintum, ſextum. Septimum & octauum dubium tollitur experimento; quia qui dubitat, tenetur examinare, & in tali caſu ipſamet experientia iudex eſt. Cæterùm ſi poſt experientiam adhuc remaneat dubium ad petes Eccleſiæ recurrendum, & diſpenſatio poſtulanda iuxta ea quæ ſuperiùs diximus, ex beneficio enim Eccleſiæ habent Superiores priuilegium benignè interpretandi & diſpenſandi in fere omnibus Eccleſiæ legibus, quotieſcumque dantur cauſę vrgentes & graues. vide Commentarij diſput. 115. Concl. 11.

De Carthuſianis.

103 SVnt pientiſſimi Viri, & in vltimo morbo à carnibus abſtinẽt, & putant ſe grauiter teneri. Sæpe eorum conſuetudo defenditur, ſępe damnatur;

natur; & ſincerè loquendo nec vulgus intelligit quod vituperat,nec quod commendat. Malè ad ceſſionem iuris naturalis recurritur; eſt enim hæc quæſtio difficilior, quàm debeat implicari nouis difficultatibus. Ipſi nec tenentur ratione voti, nec præcepti, ſed conſuetudinis, quæ ſi bene examinaretur, fortè eſſet ex deuotione introducta, & per errorem continuata: ſed & hoc, qui voluerint, examinent. Nos verò in hac materia has poſitiones propugnamus.

104 Prima eſt. *Iura naturę aliqua indicuntur, aliqua conceduntur*. Patet: non enim omnia quæ conceduntur indicuntur. & vt alia omittam, honeſta recreatio conceditur, non imperatur: licet ducere vxorem, licet caſtitatem vouere, licet cœlibem vitam agere; nemo tamen iure naturę obſtringitur, vt hunc eligat ſtatum & non alium. Multa ſunt ad vitam conſeruandam præcisè neceſſaria, multa ad robuſtiùs conſeruandum vtilia; illa pręcipiuntur, hęc permittuntur.

105 Secunda. *Poteſt quis cedere iure vtendi rebus, quas concedit natura; poteſt illarum abſtinentiam vouere & iurare; poteſt acceptare legem, quæ illas interdicat: cæterùm contra naturale præceptum nulla eſt ceſſio, nullum votum, nullum iuramentum, nullum pręceptum validum*. Prima pars ab omnibus admittitur, & ſecundam demonſtro. quia non poteſt quis cedere iure habendi caput, hoc enim membrum eſt pręcisè neceſſarium ad conſeruandam vitam. ideòque ſimiliter, nec poſſet cedere iure comedendi carnes, ſi & hæ eſſent præcisè neceſſarię ad vitam: poteſt tamen cedere iure veſcendi carnibus, poteſt abſtinentiam carnium vouere, poteſt legem carnes interdicentem acceptare; hæ enim licet aliquando ad ſalutem citiùs & robuſtiùs recuperandam conducant, ſæpe ſunt nociuæ, & nunquam pręcisè neceſſariæ.

106 Concluſio. *Ergo Carthuſianus, qui in articulo mortis à carnibus abſtinet, non peccat*. Conſtat ex dictis. quia vel carnes ipſi nocebunt, vel ſi proderunt, non erunt ita neceſſariæ vt aliter vitam conſeruare non poſſit.

Sed maior eſt difficultas, quæ inquirit, An peccaret Carthuſianus, qui in Articulo mortis, ſecluſo omni ſcandalo, carnibus veſceretur.

Reſpondeo, eum peccaturum eſſe, *primò*, ſi vouerit expreſsè aut implicitè ſe ne in mortis quidem articulo carnibus vſurum eſſe. Idem de iuramento dico. Ratio eſt, quia tale iuramentum vel votum eſſet de actu virtutis, cuius operatio non repugnat ne quidem probabiliter Decalogo. *Secundò*, ſi admiſerit talem legem impoſitam ab habente legitimam authoritatem. *Tertiò*, ſi verum ſit dari conſuetudinem, quæ habeat vim legis. Et probatur, quia talis lex eſt de meliori bono, & potuit legitimè poni, & obligat ſi fuerit acceptata.

In noſtri Petri è S. Ioſeph Theſibus pag. 155. Lego. *Carthuſianus carens omni alio cibo, tenetur ſub mortali peccato carnibus veſci; at ſi ſuppetant alij cibi non tenetur in graui ęgritudine carnibus veſci. Addo probabilius eſſe Carthuſianum in eo caſu non poſſe licitè carnibus veſci*. Sic vir doctus & pius; eius tamen verba indigent breui commentario.

Carere omni alio cibo pręter carnes, poteſt multifariam contingere; *primò*, ſi nec cibos habes nec reperire potes; *ſecundò*, ſi nec habeas, nec ſine grauibus difficultatibus reperire poſſis, *tertiò*, ſi non habeas, ſed facilè reperire poſſis; *quartò*, ſi ſolùm panem & aquã habeas, [tunc enim non habes cibos politicos, quod clare demonſtratur. Nam ſi cum Hero paciſcaris pro victu & amictu, non ſatisfaciet ille ſi pane & aqua te alat, & ſago te veſtiat, ſed procul dubio debebit tibi cibos humanos & veſtes honeſtas miniſtrare, nempe

 quales

temperare, præcepta enim & vota debent eſſe de meliore bono, nec talia ſunt cum charitati repugnant, & fortaſſe talia non ſunt cùm repugnant augmento eiuſdem charitatis. Conſultò illud *fortaſſe* adiunxit, quia ſæpe impediendæ ſunt augendę charitatis occaſiones, cum ſunt expoſitę periculis charitatis perdendę.

114 Concluſio V. *Diſpenſatio eſt duplex neceſſaria & rationabilis, ſic etiam commutatio*. ſic loquitur D. Bernardus; nam cùm regularia pręcepta neceſſaria, hoc eſt neceſſariò obligatoria dixiſſet, ſubiunxit, *Ita ſanè neceſſaria dixerim, vt ex eis minimè præiudicetur neceſſarijs rationabilibuſq; diſpenſationibus*. Sanè hęc Concluſio verbis ſolis à tertia & quarta diſſidet. *rationabilis* enim eſt, quòd ſuperior condeſcendat fragilitati & morbo inferioris ægroti, etiam cum leuiter affligitur, officium cum officio commutando; puta ſi legendum ſit proprium, & æger memoriter ſciat commune; tunc enim proprium cum communi commutando in qualitate diſpenſat illęſa pręcepit ſubſtantia. aut etiam ſi matutinas poſt nonas dici permitteret, tunc enim ſolus ordo horarum mutaretur, illæſa earumdem ſubſtantia & quantitate. Imò etiam nonnunquam *neceſſarium* eſt, vt Superior ſubditum adiuuet cùm ad ſublimia adſpirat. Omnes in perfectionem tendimus, nec impedire poteſt Superior, ni inconuenientia timeat, conatus ſubditi, qui ad maiorem perfectionem anhelat.

115 Sed inquies. Eſto in pręceptis ſuperioris non poſſit Abbas diſpenſare ſine cauſa. Eſto in præceptis Decalogi non detur diſpenſandi cauſa. Quid dicendum ſit de regularibus præceptis? Nonne Pręlatus poterit iubere, vt talem locum adeas, & poſteà diſpenſare in propria lege, & hoc nulla noua ſuperueniente cauſa? An non citatis noſtro Lorca, & Pontio diſp. 52. in Regul. Benedictinam Reſol. 14. ſtatui Abbatem in ſuis legibus poſſe diſpẽſare ſine cauſa?

116 Reſpondeo illa Commẽtarij Reſolutioni nihil dici, quod in Concluſione noſtra v. non imbibatur: diſtinguo enim cum D. Bernardo inter leges alienas & proprias, in proprijs iiſque non extremè neceſſarijs (tales communes leges ſunt) poteſt quis ſine cauſa concedere diſpenſationem, tametſi non poſſit in alienis. Primò, In Decalogo, quę aliena quidem lex eſt, dari cauſa legitima non poteſt, & ideò nec diſpenſare Antiſtes, ſi daretur. Bernardus cap. 6. ſub medium, *Ideò autem* (pręcepta humana) *hanc ipſam mutationem* (nomine *mutationis* intelligit commutationem & diſpenſationem) *taliter à talibus recipere poſſunt, quoniam non naturaliter nec per ſe bona ſunt*. Ergo ſi pręcepta humana naturaliter & per ſe bona eſſent, eſſent diſpenſationis incapacia. Ergo & Diuina ſi contingenter & per accidens eſſent bona, & male eſſe poſſent, eſſent diſpenſationis capacia: aliàs enim cauſalis iſta claudicaret. Et in eodem capite. *Quamdiu*, ait, *charitati militant, immobiliter* (præcepta) *fixa ſunt, mutarique omninò ne ab ipſis quidem Prępoſitis ſine offenſa poſſunt*. Subſumo, Atqui humana contingit aliquando pro charitate, aliquando contra charitatem militare: ergo & mutari poſſunt. Sed Diuina nunquam repugnant charitati, ergo mutari nequeunt: ſiquando repugnarent, poſſent. Secundò, in pręceptis Pontificijs, Regis, Cęſareis, dantur commutandi & diſpenſandi rationes, & ideò tales mutationes, ſi fiant ab eorumdem Legiſlatorum Vicarijs vel ex priuilegijs legitimis prudentes iudicantur & validæ. Tertio, in articulis Regulæ Benedictinæ, qui quidem ex vi legis præcepti non ſunt, ſed præceptibiles, poſſet dari legitima commutatio aut diſpenſatio ex vi cuius euaderent non præceptibiles ſaltem pro tempore diſpenſationis: ſed hoc fieri non poteſt ab ordinario Abbate ſine cauſa.

Hinc

Hinc oritur controuerſia ſubtilior examinans, An poſſit Abbas Religioſo concedere non obediendi immunitatem? Sanè obligationem obediendi tollere non poteſt, materiam poteſt; nimirum, aut non iubendo, aut diſpenſando.

De legum & obligationum diuiſione.

CAPVT V.

118 *CONſtat igitur ex his quæ dicta ſunt, veſtram illam diuiſionem integram eſſe ac ſufficientem, ſi modo Perſonæ diſtinguantur & tempora, dum ſubiectis quidem vt ſit omnis regularis inſtitutio, quantum dumtaxat ad corporales obſeruantias pertinet, antè profeſſionem voluntaria,* A *poſt profeſſionem neceſſaria; Prælatis verò* C *partim voluntaria, vt quæ inuenta ab homine; partim neceſſaria, vt quæ fuerint inſtituta diuinitus. Quamobrem fortaſſis tum* B *potiſſimum congrua & luculenta magis eadem diuiſio apparebit, ſi eius membrum quod dictum eſt neceſſarium, rurſum in tria hæc ſubdiuidatur Stabile, Inuiolabile, Incommutabile.*

A. COnuerſatio monaſtica ante profeſſionem voluntaria & libera, admitti enim & non admitti poteſt; per profeſſionem redditur neceſſaria, quia quæ non admitti potuit, ſemel admiſſa excuti non poteſt.

B. Tum] Sic MSS. Sed impreſſi *Tunc*, ſub eodem omninò ſenſu. C. Adſonat ſibi Sanctus Doctor cap. 6. vbi ait. *Quia tamen ab hominibus ſunt inſtituta, etiam per homines diſpenſantur.*

Exponitur legis diuiſio.

118 v. DOceri vis quodnam ſit huius diuiſionis diuiſum, quod in tria membra ſubdiuiditur. Reſpondet I. Merlonus Horſtius eſſe *Inſtitutum Religioſum*: ait enim in margine, *Inſtitutum religioſum neceſſarium ſubdiuiditur.* Sed hæc reſolutio non videtur conſona veritati; arguo ſic. Diuiſum debet prędicari & verificari de membris diuidentibus; atqui inſtitutum religioſum de his membris diuidentibus nequit verificari; ergo non eſt diuiſum. Conſequentia eſt legitima & maior certa; minorem probo. Hæc prædicatio eſt falſa, *Neceſſaria incommutabilia, ſiue præcepta primæ tabulæ ſunt inſtituta religioſa*: item hæc, *Neceſſaria inuiolabilia, ſiue præcepta ſecundæ tabulæ, ſunt inſtituta religioſa*; vera autem hæc, *Aliqua neceſſaria ſtabilia ſunt inſtituta religioſa*, falſa hæc tamen, *Omnia neceſſaria ſtabilia ſunt inſtituta religioſa*. Multa enim ſtatuta ſæcularia ſunt, quorum ſtabilitatem vtilitas publica poſtulat, quæ tamen non ſunt religioſa. Dicendum igitur eſt Legē neceſſariam vt ſic eſſe huius diuiſionis, debereq; efformari categoriam ad Melliflui Præceptoris ſententiam iuxta gradus ſubſequentis ſchematis.

Volun-

LEX

- *Voluntaria*, ſeu *pure-humana*: quàm ſibi vnus quiſque præſcribit in rebus aliàs non obligatorijs, modò præſcriptionem hanc nec voto nec iuramento firmet.
- *Neceſſaria ſeu Diuina*
  - *Pure-Diuina*. Talis eſt prima Decalogi tabula, ſaltem quoad duo priora præcepta. qua quia nec ipſius Dei diſpenſationem admittit *incommutabilis* à noſtro Doctore vocatur.
  - *Diuino-humana*. Et eſt diuinitùs lata, de materia purè humana, qualis eſt tota ſecunda tabula, quam *Inuiolabilem* dicit, quòd nullus in ea homo, ſed ſolus Deus valeat diſpenſare.
  - *Humano-diuina*. Et eſt humanitus lata ſed ex delegata authoritate Diuina. Hanc vocat *ſtabilem*, quia ſtat, quouſque à Dei legitimis Vicarijs diſpenſetur.

Præmiſſa hac Legis diuiſione, Bernardus ad ſingulorum membrorum diuidentium expoſitionem tranſit.

De lege Humano-Diuina ſeu Stabili.

CAPVT VI.

119 *ET, quidem ſtabile dixerim, quod ita eſt neceſſarium, vt* o *non cuilibet hominum mutare* vv *illud fas ſit, niſi ſolis Diſpenſatoribus myſteriorum Dei, id eſt, præpoſitis, vt verbi gratia Sanctorum Baſilij, Auguſtini, Benedicti, necnon & H autentici Canones, & ſi qua ſint alia Eccleſiaſtica Inſtituta dignæ authoritatis; quæ quoniam à Sanctis I tradita ſunt, ſancita ſtabiliter perſeuerant, nec omninò cuiuis ſubiectorum ea aliquo modo variare vel mutare conceditur. Quia* P *tamen hominibus, etiam* A *per homines loco & officio illis canonica electione ſuccedentes, licitè interdum, innoxiæque* B *pro cauſis, perſonis, locis & temporibus diſpenſantur. Vbi ſanè qui hæc legit, attendat me cautè non dicere ea poſſe vel ab iſtis leuiter pro voluntate mutari; ſed ex ratione fideliter diſpenſari. Ideò autem hanc ipſam mutationem taliter & à talibus recipere poſſunt, quoniam*

niam C *non naturaliter nec per ſe bona ſunt* .

Porrò inuenta atque inſtituta fuerunt , non quia aliter viuere non liceret ; D *ſed quòd ita magis expediret , nec planè ad aliud , quàm ad* K *lucrum vel cuſtodiam charitatis. Quamdiù ergo charitati militant , immobiliter fixa ſunt, mutarique omninò ne ab ipſis quidem Præpoſitis ſine offenſa poſſunt : at* E *ſi è contrariò contraria fortè aliquando charitati viſa fuerint, his dumtaxat , quibus* F *hoc poſſe videre datum eſt, & prouidere creditum eſt , nonnè iuſtiſſimum eſſe liquet , vt quæ pro charitate inuenta fuerunt , pro charitate quoque, vbi expedire videbitur* L *vel omittantur, vel intermittantur , vel in aliud fortè commodius demutentur ; ſicut è regione iniquum , procul dubio foret , ſi ſtatuta pro ſola charitate contra charitatem tenerentur ? Tenent ergo fixam , firmamque immobilitatem , etiam apud Prælatos quæ ex ſtabili neceſſariò ſunt ; ſed quatenus charitati deſeruiunt . Nunquid autem hoc ego vel ſolus ſentio , vel primus dico? An non hoc* M *ipſum & Papa Gelaſius ſenſit ? Ait ſiquidem* , Vbi neceſſitas non eſt, N incommutabilia maneant Sanctorum VV Patrum decreta: *Leoque Papa* : Vbi, *inquit*, neceſſitas non eſt , nullo modo violenter VV Sanctorum Patrum conſtituta O *Et infert*, vbi ergo neceſſitas fuerit, ad vtilitatem Eccleſiæ , qui poteſtatem habet ea diſpenſet ; ex neceſſitate enim fit legis VV mutatio.

A HÆc conſequentia . *Humanitùs in talem obligationem incurritur : ergo humanitùs concedi poterit diſpenſatio* , ſi de Prælatis legitimis intelligatur, & cauſæ ſupponantur legitimæ , eſt vera .

B Cauſæ mutant leges & diſpenſandi inducunt ſæpe obligationem ; diſpenſatio, quæ ex magna cauſa in re graui conceditur , non poſſet ſine cauſa , aut ex parua. Sæpè ægroto debet concedi diſpenſatio, quæ robuſto non poteſt. In locis frigidis veſtes ſunt neceſſariæ. Et dierum varietas poſtulat, vt Superior rigorem monaſticum intendat aut remittat; nulla enim vel ſanctiſſima reperitur communitas, in qua Patroni feſtiuitas non poſtulet maiorem Diuini officij ſolemnitatem, & rerum neceſſariarum ſubminiſtrationem benigniorem .)

C Ergo in ijs, quæ naturaliter bona, aut naturaliter mala ſunt, humana diſpenſatio non cadit .

D Finis Regulæ S. Benedicti & aliarum eſt Charitas.

E An ceſſante fine adæquato legis(contrariè aut contradictoriè) ceſſat ipſa lex ? vide num. 120.

F Non licet cuicumq; ſubdito examinare & decidere in Communitate bene gubernata . Vtrùm lex publica militet contra charitatem .

G Vt non] Sic MSS. ſed Exemplaria impreſſa , *quod non.*

H Nec non eſt] Libri Impreſſi , non habent illud, *Et.*

I Tradita ſunt] Ita habet editio noua Colonienſis meliùs quam MSS. in quibus lego. *Sint tradita.*

K Ad lucrum vel cuſtodiam] Ita omninò legendum eſt , tametſi nouæ editiones pro *Vel* diſiunctiua particula habeant *Et* coniunctiuam ; non enim requiritur, vt lex reſpiciat lucrum & cuſtodiam charitatis ſimul, ſufficit enim , quod illa reſpiciat diſiunctiuè .

F L Libri

L Libri impreſſi *videtur* habent pro *videbitur*.

M An non hoc] Mea MSS. *Anne hoc*.

N Incommutabilia] Sic legitur & bene in MSS. ſed in impreſſi, *Inconuertibilia*, nouo vocabulo, quo non vtitur S. Doctor, vt hanc diuiſionem exponat.

O Conſtituta] Aliàs *Inſtituta*.

P Tamen.] Omninò retinendum eſt, quamuis multa Exemplaria habeant, *Tantùm*.

VV In omnibus his locis eædem voces diuerſimodè ordinantur ſine alteratione ſententiæ.

De fine legis in communi & in particulari.

120 SEd & huius capitis littera occaſionem præbet, vt bene examinemus, An ceſſante legis fine adæquatè eo ipſo ceſſet ipſa lex? an verò nõ ceſſet, ſed debeat diſpenſari, aut mutari? Ratio dubitandi eſt; quia, vt incipiat obligare lex non ſufficit dari cauſam legitimam, ſed eſt neceſſarium, quòd feratur; vnde, quouſque eam Superior tulerit, non obligabit: ergo ſimiliter, vt obligare deſinat, non ſufficiet dari cauſam legitimam; ſed requiretur abrogatio aut diſpenſatio. Nec valet dicere, nunc teneri Superiorem legem abrogare, quam pernitioſam cognouerit; quia etiam tenetur condere quam neceſſariam iudicauerit: ergo ſicut non obligat ſubditum, lex quæ neceſſariò deberet ferri, ſed, quæ lata, ſic ſimiliter non erit immunis ab obligatione obediendi legi, quæ abrogari deberet, ſi tamen non ſit abrogata.

121 Vt igitur Dubio propoſito reſpõdeam, *dico primò*: Homines non eſſe ſupremos Legiſlatores, ſed Dei Vicarios. Nam ſi actiones hominum phyſicas conſideremus, naſcuntur à potentia cauſarum ſecundarum; ſi morales, à ſecundarum cauſarum morali poteſtate. Hanc omnibus Patribusfamilias Deus indulſit, *non quidem ad deſtructionem ſubditorum, ſed ad ædificationem*, vt clariſſimè docuit nos Apoſtolus; vnde Mellifluus meus Bernardus, impræſentiarum agit de præceptis, quæ à Superioribus imponi ſolent, & ait, *Porrò inuenta atq; inſtituta fuerunt, non quia aliter viuere non liceret, ſed, quòd ita magis expediret; nec planè ad aliud, quàm ad lucrum & cuſtodiam charitatis*. Ergo legum ſpiritualium finis eſt profectus & perſeuerantia in charitate: ceſſat igitur legis finis, cum ipſa, nec cuſtodiæ, nec lucro charitatis deſeruit.

122 *Dico ſecundò*; Charitatem & animorum ædificationem, quæ intenditur, ſæpe multis medijs poſſe foueri & conſeruari; ſæpe etiam eius conſeruationem ab vnico medio dependere. Si dependeat à multis, eligi debet medium aptius, & multum aptius illo, quod ſubditis ipſis arridet. Nam cùm in legibus etiam attẽdenda ſit ſuauitas (non enim per difficilia debent ad Deum inuiti trahi, qui per facilia duci poſſent) hæc in legibus non acceptatis reperiri non poteſt. Huc reſpiciens in Commentarij mei *num.* 48. ſtatui hanc primam Concluſionem, *Lex debet liberè acceptari à ſubditis: qui, ſi coacti acceptauerint, cenſendi ſunt moraliter non acceptauiſſe, atq; ideò lege non obligari*. Probatæ & roboratæ optimorum Authorum teſtimonijs ſubiunxi Concluſionem alteram; nimirũ *Subditi qui latam legem iuſtam* (talis eſt, quæ ad obtinendum finem intentum præſcribit medium optimum & facillimum) *non admittunt, peccant mortaliter non acceptando. Cæterum lex, ſi non acceptetur, non obligat, vnde nec peccabit, qui contra eam operabitur.*

Prima

Prima huius Concluſionis pars oſtenditur; quia grauiter militat contra Legislatoris authoritatem legem non acceptari; ergo, qui ſine cauſa legem iuſtam non acceptat, ferentis authoritatem grauiter videtur contemnere, non enim opponitur materiæ legis, quæ iuſta ſupponitur, ſed formæ, hoc eſt, ipſiuſmet Legislatoris voluntati. Cæterùm non tenebitur ſubditus via à legibus non acceptatis præſcripta cuſtodire charitatē, quam poteſt alijs vijs, tametſi, vt ſupponitur, difficilioribus. Cæterùm, ſi nullam legem vellet acceptare, nempe, nec facilem, nec difficiliorem, poſſet dici inobediens? Reſpondeo ipſammet interrogationem explicando. Si Roma Pariſios quatuor viæ, quarum vna ſit breuior ſecurior & amœnior, reliquæ longæ prolixæ periculoſæ, & aridæ. Qui poteſt tibi iter illud præcipere poteſt & viam determinare; Si periculoſam præcipiat, poteris legem non acceptare; errat enim Superior per plura & periculoſiora fieri iubendo, quæ meliùs per faciliora poſſent: Si optimam viam indicat, & nihilominus ſine cauſa præceptū acceptare nolueris, peccabis tui Superioris authoritatem exponendo contēptui & ludibrio, potes tamen petere, vt indicat iter per viam difficiliorem, nec tenebris facilem illam inire iure præcepti, quod ſupponitur non acceptari. Cęterùm, ſi nullam viam inire velis, cenſeberis Pariſios nolle adire, ac proptereà non iam medium refugere, ſed ipſum finem, qui per ſe independenter ab acceptatione poſſe intendi ſupponitur. Porrò, ſi contingat ex illis quatuor vijs, aliam eſſe breuiorem, aliam ſecuriorem & longiorem, aliam amœniorem; poſſet ſubditus ſuo Prælato primam indicenti ſecundam proponere; quia non deberet dici legem ſine cauſa non acceptare, qui vt liberaretur à periculis, vellet potius viam inire longiorem. Hæc dicta ſint ex ſuppoſitione, quòd finis intentus à lege, tantùm ſit, quod perueniās Pariſios, nam ſi ſit, vt citò peruenias, aut quod in medio itinere alia negotia expedias, poſſent viæ iuxta exigentiam & neceſſitatem finis determinari.

123 *Dico tertiò;* Si charitatis conſeruatio ab vno ſolo medio pendeat, Superior debet prouidere, vt illud medium ponatur; puta conſulendo, admonendo: quod ſi nec monita ſufficiant, debet illud indicere, & ſi non indicat peccat mortaliter. Inferior debet legem acceptare; & ſi non acceptet, peccat mortaliter, & lege tametſi non acceptata tenetur. Superioris obligatio probatur, Officium enim eius eſt, proſpicere vt cōſeruetur charitas, non tamen proſpicit, cùm non adhibet media ſufficientia, vt illa conſeruetur; nec ſufficientia adhibet, ſi vnicum eſt, & illud ſuperior omittit. Dices non ſemper requiri præcepta, quia multa fiunt conſilij ductu. Sed reſpondeo, non dari diuina conſilia de rebus præcisè neceſſarijs ad conſeruationem charitatis, ſed eò reſpicere conſilia, vt charitas meliùs conſeruetur; de charitate erga Deum ſeruanda, præceptum habemus in prima Decalogi tabula, de ſeruanda erga proximum, in ſecunda. Cùm ergo charitas præcipitur, etiam media compręcipiuntur ſine quibus ipſa ſtare non poteſt. Addo Prælatum non teneri ſtatim fulminare pręcepta, ſed quando non ſufficiunt conſilia.

124 Probatur etiam obligatio inferioris; nam, qui vnicum medium reijcit, ipſummet finem reijcere dicendus eſt: Cùmque charitatis obligatio non pendeat ab acceptatione ſubditorum, tenebuntur vel inuiti Diuinæ legis ſatisfacere.

Sed obijcis hinc ſequi quemlibet Superiorem poſſe lege morali interdicere quæcumque peccata mortalia; omnia enim & ſingula militant contra charitatem.

125 Reſpondeo negando illationem;

 ſolus

ſolus enim Deus eſt vniuerſalis Dominus, ſuamq; vniuerſalem iuriſdictionem nemini communicauit; Charitas & ędificatio conſeruatur actibus purè internis, Eccleſiaſticis, regularibus, ſæcularibus, mixtis; & nullus eſt, qui vniuerſorum curam habeat. Ædificatio ſubditi prout actus purè internos concernit nulli homini, aut angelo commiſſa eſt, manet Deo ſoli reſeruata: Quamobrem nullus Superior (Eccleſiaſticus ſit aut ſęcularis) poteſt actus purè internos pręcipere aut interdicere directè. (Conſono *num.* 38. mei Commentarij.) Ratio eſt; quia actus interni ſolùm attinguntur indirectè ratione externorum, quos concernunt & tunc non debent dici purè interni, ſunt enim potiùs mixti: vnde ſtat certiſſima Concluſio, quòd actus purè internus (is eſt ab omni habitudine ad externum præciſus) nec directè, nec indirectè indici, aut interdici poſſit.

126 Eadem ſubditi ædificatio prout concernit actus Eccleſiaſticos commiſſa eſt diuinitùs ſummo Pontifici, Epiſcopis, & eorum Vicarijs (mediatè aut immediatè, hoc enim alibi examinabitur) quapropter Rex, qui directè pręciperet miſſam talem talibus diebus dici, eamq; nouis orationibus pręter Pontificis approbationem componere, excederet limites ſuę poteſtatis. Non aliter etiam Epiſcopus, ſi ferret aliquam legem de materia purè ſæculari; Regibus enim & Rerumpub. Gubernatoribus commiſſa eſt cura conſeruandę charitatis & ędificandi ſubditos actibus & legibus ſęcularibus.

127 Abbas creditur eſſe Vicarius Pontificis in rebus Eccleſiaſticis, & in eis debet procedere iuxta ſua priuilegia & mores laudabiles ſui Monaſterij. Sed regularium actuum, & trium votorum ſubſtantialium obſeruātię eſt Ordinarius cuſtos, propugnator, non Dominus. Diſpēſatio eius eſt commiſſa prudentiæ; prudentię inquam, non voluntati: non enim vbiq; poteſt omnia, quę vult ſed quę intra permittunt à viris doctis explicata. Bernardus cap. 9. *Super Fratrum ſanè tranſgreſſiones, non ſuper Patrum traditiones conſtituitur, qui Abbas eligitur; mandatorum cultor, & vltor vitiorum.*

128 Hinc ad legum diſpenſationem & commutationem progrediamur. Dico igitur; Perſeuerante aut toto fine *neceſſaria* legis, aut graui eius parte, Superiorem non poſſe concedere diſpenſationem. Singulos terminos expono. *Finem neceſſarium* appello illum, in quo *Superior* non poteſt diſpenſare, talia ſunt tria vota apud religioſos, talis conſeruatio Reipublicę apud quoſcumque, qui in Eccleſia aut extra vitam communem & Politicam agunt: *Legem* verò *neceſſariam*, ſine qua finis neceſſarius haberi non poteſt. Probatur, quia ex tali diſpenſatione ſequeretur, quod fruſtraretur intentio finis, quem ſupponimus eſſe neceſſarium. Vnde meus Author, *Quamdiu* (pręcepta) *charitati militant, immobiliter fixa ſunt, mutariq; omnino nec ab ipſis quidem Præpoſitis ſine offenſa poſſunt.*

129 Dico quintò; *Ceſſante toto fine adæquato legis, ceſſat ipſa lex.* Pro huius concluſionis intelligentia adnotato finem ceſſare pro abſolutè & reſpectiuè, nempe, aut ſecundum ſe, aut ſecundum ſubditos conſideratum; ſecundum ſe bifariam deficere poteſt; videlicet, contradictoriè aut contrariè. Deficit contradictoriè, cùm medium ita variatur circumſtantiarum ſucceſſu vt inutile euadat; contrariè verò, cùm non ſolùm inutile, ſed & nociuum. Conſideratus reſpectu ſubditorum etiam bifariam deficere finis ipſe poteſt; in communi, & in particulari: in communi quidem, quādo medium illud non eſt vtile, aut eſt nociuum ad adſequendum finem publicum; in particulari, cùm ad adſequendum priuatum.

Dico igitur, quòd quemodocumque finis adęquatus deficiat (nempe, in communi, aut in particulari, pręciſiuè

aut

aut contrariè) obligatio legis ceſſat. Hæc veritas roboratur teſtimonijs Authorum, quos Commentarij *num.* 50. adlego; & confirmatur rationibus ſequentibus.

Et primò, quod ceſſant fine legis contrariè legum omnis ceſſet authoritas probabo teſtimonio Bernardi cap.6. dicentis, *Si contrario contraria fortè aliquando charitate viſa fuerint* (nempe præcepta aut ſtatuta) *ab his dumtaxat, quibus hoc poſſe videre datum eſt* (videlicet *mutari poſſunt.*) Et probat quia; *iuſtiſsimum eſſe liquet, vt quæ pro charitate inuenta fuerunt, pro charitate quoque, vbi expedire videtur, vel intermittantur, vel in aliud fortè commodius demutentur.*

Secundò, quia & ceſſante contradictoriè illa lex, tametſi non militet contra finem intentum, non conducit, adeoque nec obligat; nemo enim prudenter inutilia præcipit, nemo tenetur etiam ad inutilia. Bernardus; *Tenent fixam firmamq; immobilitatem, etiam apud Prælatos, quæ ex ſtabili neceſſario ſunt, ſed quatenus charitati deſeruiunt.* Noto illud *quatenus*, & addo non poſſe intelligi inutilia quatenus fini deſeruiunt, non enim inutilia forent, ſi aliquatenus fini deſeruirent.

Tertiò, ſi Rempublicam conſideremus, nemo eſt, qui vel totum populum, vel aliquem particularem velit obligare lege inutili, aut nociua toti communitati: quamobrem tenendum eſt legem, cuius finis ceſſat in cõmuni (contradictoriè aut contrariè) non eſſe obligatoriã. Sed difficilius eſt, an ceſſante fine adæquato in particulari, ceſſet etiam quoad illum particularem legis promulgatæ & iã acceptatæ obligatio? In Commentarij mei *num.* 50. reſpondi affirmatiuè, ſubſcribens multis & probatiſſimis Authoribus. Inquiris tamen, An ceſſante fine adæquato legis in communi & manente in particulari, teneatur ad illam aliquis in particulari? Videretur alicui debere reſponderi affirmatiuè, aliàs enim non apparet doctrinæ conſequentia. Reſpondeo tamen ceſſare legem etiam in particulari: quando ipſa eſt publica, & finis ceſſat in communi.

130 Dico ſextò, *Quando finis legis ceſſat contrariè, ſuperior non ſolum poteſt legem abrogare aut commutare, ſed ſub culpa tenetur*. Bernardus, *Iniquum proculdubio foret, ſi ſtatuta pro ſola charitate, contra charitatem tenerentur.*

131 Sed inquiris, quiſnam debeat eſſe Iudex, & examinare, an finis ipſius ceſſauerit, aut non? an in lege quacumque ſufficiat dictamen priuatum? Reſpõdeo aliter philoſophari oportere de foro interno, quam externo. Vt in foro interno legi non obedias, ſufficit tibi priuata probabilitas, etiam ſecretò hauſta; at verò, vt publicè non obedias, requiritur quòd poſſis oſtendere te habere opinionem probabilem de legis inutilitate. Cæterùm legem eſſe in communi inutilem & tamen ſuſtineri, ſine Reipublicæ ignominia, affirmari non poteſt; quamobrẽ ſentio in nullo tribunali poſſe oſtendi legis finem in communi adæquatè ceſſaſſe, quia aliàs oſtenderetur Legiſlatorem eſſe Tyrannum, aut ſtupidum, quòd leges nociuas, aut inutiles foueret, aut tales eſſe ignoraret. Tyrannis enim eſt leges nociuas ſtabilire, Tyrannis ſubditos ad inutilia obligare, & ſocordia ignorare, an legis finis deficiat in communi; defectus enim huiuſmodi talis eſt, qui non poſſit niſi craſsè ignorari. Igitur in Republica bene ordinata (nulla eſt, quæ malè gubernata audire velit) legis obligationem ceſſare in communi ante iuridicam declarationem improbabile eſt. Ergo non quicumque priuatus, ſed hi *hi dumtaxat* (verba Melliflui mei Doctoris) *quibus hoc poſſe videre* (& examinare) *datum eſt, & prouidere creditum*; nimirùm illi quorum curæ commiſſæ ſunt ipſæmet leges.

Sed.

Sed nequis crederet Bernardum docere propria placita, teſtatur hanc doctrinam ex Gelaſio & Leone ſummis hauſiſſe Pontificibus, & probat eorumdem exhibitis authoritatibus.

De lege Diuino humana ſeu Inuiolabili, quæ ſolius Dei authoritate mutari poteſt.

CAPVT VII.

132 *Neceſſarium deinde, quod Inuiolabile nominaui illud intelligo, quod non ab homine traditum, ſed diuinitus promulgatum, niſi à Deo, qui tradidit, mutari omninò non patitur; vt exempli cauſa; non occides, non mœchaberis, non furtum facies, & reliqua illius tabulæ legis ſcita; quæ etſi nullam prorſus humanam diſpenſationem admittunt, nec cuiquam hominum ex his aliquid* A *aliquo modo ſoluere, aut licuit, aut licebit,* B *Deus tamen horum, quod voluit,* C *& quando voluit, ſoluit, ſiue cum ab Hæbreis* [Exodi 3. g.] *Ægyptios ſpoliari, ſiue quando Prophetam cum muliere fornicaria,* [Oſeæ 1. a.] *miſceri præcepit, quorum vtique alterum, quid niſi graue furti facinus, alterum quid niſi flagitij turpitudo reputaretur, ſi non excuſaſſet vtrumque factum authoritas imperantis? Sanè vbi ſimile aliquid aliquando à ſanctis hominibus fuiſſe legitur vſurpatum, Scriptura non indicante, quod Deus ita præceperit? aut eos peccaſſe fatendum eſt ſicut homines, aut certè ſicut Prophetas familiare Dei conſilium accepiſſe. Vnde & vnum exemplum pono, quod occurrit de Samſone. qui* [Iudicum 16. g.] *ſeipſum vnà cum hoſtibus opprimens interfecit. Quod vtique factum, ſi defenditur non fuiſſe peccatum, priuatum habuiſſe conſilium indubitanter credendus eſt, etiamſi* E *de Scriptura hoc non* D *habeamus.*

A Ex his aliquid] Optimè MSS. Exemplaria impreſſa omittunt illud *Aliquid*, & remanet ſenſus obſcurior.

B Deus] Libri impreſſi *Dominus*.

C Quod voluit, &] Mea MSS. non habent illud &, & habent illud editiones impreſſæ, ex quibus illud hauſi ornatus nitidioris gratia.

D Etiamſi] Libri impreſſi habent *Etſi*.

E Habeamus] Minus latinè noua Colonienſis editio exhibet, *Habemus*: Sanè ſequor mea MSS. & retineo *Habeamus*, quia particula illa *Iuet* videtur iure Grammatico exigere potiùs ſubiunctiuum.

De tertio præcepto Decalogi.

133 Dvo prima Decalogi præcepta purè Theologica & Diuina ſunt, ſex vltima Diuina humana: ſed quid dicendum eſt de tertio, *Memento vt diẽ ſabbati Sanctifices?* Si hoc primæ tabulæ præceptum eſt, malè dicitur eſſe omninò ne-

Digitized by Google

nò neceſſaria & inuiolabilis, cùm non ſolùm à Deo ſit diſpenſabile, ſed ab Eccleſia humano diuina authoritate diſpenſatum: non enim hodie Sabbatum, ſed Dominicum diem ſanctificamus.

144 Reſpondeo hac lege duo includi; alterum, homines debere gratias agere creatori, alterum, debere tali die & per talia media. Ad priùs ita rigidè à iure naturæ obligamur, vt non dubitet aſſerere D. Thomas hominem in primo inſtanti, in quo vtitur ratione libera, debere Deo conditori gratias agere: quam obligationem tametſi multi Scholaſtici differant, nemo negat. Ad poſterius iudico Hebræos ſolùm fuiſſe obligatos adeoq; huius obligationis obſeruantiam cum veteri lege tranſiſſe; vnde Iudaizare dicendi ſunt Caluiniani Miniſtri, qui fruſtrà apud rebelles Hollandorum Status obſeruantiam Sabbati reuocandam contendunt. Igitur, ſi tertium Decalogi præceptum de actione gratiarum & oratione exponatur, & tempus humanitùs non determinetur, eſſe naturale & neceſſarium aſſerendum eſt.

De bonitate & malitia actuum humanorum.

135 EST maior difficultas, quã vulgò creditur, quæ inquirit, Sintne omnes res prohibitæ, quia malæ, an malæ, quia prohibitæ? hoc eſt, An adulterium ſecundum ſe conſideratum, & vt præciſum à Decalogo ſit malum, an verò ideò dumtaxat malum ſit, quod diuinitùs ſit interdictum? Modò aſſerendo, & modò negando aliqui recentiores obſcuræ controuerſiæ addunt tenebras; & imprudenter grauiſſimam quæſtionẽ reſoluunt. Sit igitur

136 Prima Concluſio. *Malitia eſt duplex; phyſica, & moralis. Illa eſt carentia reductionis & bonitatis phyſica; hæc carentia bonitatis moralis.* Hinc patet oppoſitionem eſſe duplicem, phyſicam & moralem, illa rebus ipſis opponimur, iſta præceptis. [Accedit ordo Entium virtualium, qui perperam cum morali confunditur, & tamen debet omninò ſeparari. Igitur virtualiter malum illud dicitur, quod verè non caret bonitate, ita tamen ſe habet, ac ſi verè careret. Non aliter dicitur & virtualiter opponi, quod quidem verè oppoſitum non eſt, ita tamen ſe habet, ac ſi opponeretur.] Si velis hanc doctrinam exemplis illuſtrari, multa ſuppetunt; nam cœcitas eſt malitia phyſica eſt enim carentia viſus, cuius bonitas debetur animali. Eleemoſyna propter vanam gloriam conceſſa, mala eſt moraliter ſaltem finaliter, caret enim ordinatione ad bonum finẽ. Occidere animal, ſi non ſit contra præceptum, eſt actus, qui opponitur phyſicè ipſimet animali; ſi contra præceptum veniat, opponetur animali phyſicè, & præcepto moraliter.

137 Secunda Concluſio. *Non poteſt Deus facere, quòd vel carentia bonitatis debita phyſicè, non ſit malitia phyſicè; vel quod carentia bonitatis debita moraliter, non ſit malitia moraliter.* Patet; quia Deus non poteſt immutare rerum definitiones & eſſentias, & nos malitiam non niſi per bonitatis carentiam definimus.

138 Tertia Concluſio. *Omnes actiones, quæ interdicuntur in prima tabula naturaliter opponuntur Deo, etiam præciſo omni præcepto: Omnes, quæ interdicuntur in ſecunda, tametſi ab omni præcepto præſcindantur, naturaliter opponuntur proximo.* Patet; quia odium Dei, etiam ſi ab omni lege interdicente præſcindatur, opponetur Deo phyſicè & naturaliter; non ſecus ac proximo; odiũ proximi.

139 Quarta Concluſio. *Actiones illæ, quæ in tabula ſecunda inhibentur, ſi conſiderentur abſtractæ ab omni Diuino præcepto, non intelligentur opponi Deo moraliter.* Probatur, aut potiùs demonſtratur; quia, vt doceor ab Apoſtolo,

vbi non intelligitur lex, non poteſt intelligi præuaricatio.

140 Quinta Concluſio. *Omnes actiones, quæ interdicuntur pręceptis ſecundę tabulę, pręcisè à diuino pręcepto opponuntur etiam Deo naturaliter tametſi mediatè.* Patet; quia ſunt contra proximum, qui eſt Dei. Et confirmatur. Incendere domum, ideò eſt cõtra Petrum, quia domus eſt Petri, & occidere equum, ideò eſt contra Ioannem, quia equus eſt Ioannis; atqui phyſicè loquendo Petrus Dei eſt, ergo occiſio phyſica Petri ab omni lege pręciſa opponitur Deo phyſicè & naturaliter. Ceſſaret hæc oppoſitio ſi Deus non pręſupponeretur velle poſitiuè contrarium.

141 Sexta Concluſio. *Non poteſt Deus facere, vt illa actiones, quę in tabula prima Decalogi interdicuntur, ſuę ſummę bonitati naturaliter non opponantur.* Patet ex præcedenti.

Septima Concluſio. *Poteſt Deus facere, quod omnes illę actiones, quæ in tabula ſecunda interdicuntur, non opponantur moraliter ſuę bonitati infinitę, ac propterea, quod non ſint peccaminoſa, nec mala moraliter.* Vt hanc doctrinam intelligas adnotato, aliud eſſe Deum potuiſſe facere, quòd Hebræi ſpoliarent Ægyptios ſine furto, & quòd Propheta cum muliere ſine fornicatione miſceretur, & quòd aliquis ſe occidat & non priuata authoritate; aliud & omninò diuerſum, Deum potuiſſe facere, quòd furtum, fornicatio, & homicidium priuata authoritate commiſſum, non ſint peccata.

Ratio enim eſt; quia ſi Deus vtpotè ſupremus vniuerſorum Dominus, dediſſet Hebræis omnia Ægyptiorum bona in poſſeſſionem, [*Exod.* 3.] & Prophetæ [*Oſeę* 1.] in vxorem mulierem illam fornicariam, & Samſoni [*Iudic.* 16.] dominium proprię vitę; nec Hebræi abſtuliſſent aliena, nec Propheta ſe commiſcuiſſet cum fœmina nõ ſua, nec Samſon ſe occidiſſet priuata authoritate: ac propterea, nec Hebræi eſſent fures, nec Propheta fornicarius, nec Sãſon iniquus homicida. At Bernardus altiùs & meliùs infinitam Dei virtutem conſiderans, nõ ſolùm ei concedit potentiam faciendi, vt quis proximum ſpoliet ſine furto, ſed & indulgendi vt quis furetur ſine peccato. Nam ex hypotheſi (poſſibilis ipſa ſit aut non) quòd Deus in ſecunda tabula legis ſuæ diſpenſaſſet cæteris manentibus vt nunc, ſpoliatio quam perpeſſi ſunt Ægyptij, fuiſſet furtum; commixtio fœminæ & Prophetæ, fornicatio; & tamen non fuiſſent peccata; eſſent enim actiones deordinatæ phyſicè, non verò legi Diuinæ (quæ non eſſe ſupponitur) repugnantes. Hypoteſin tamen ipſemet Bernardus admittit, & curiosè hoc præſenti Capite expendit.

142 Octaua Concluſio. *Poteſt Deus facere, vt actiones, quę ſecunda tabula interdicuntur, non opponantur phyſicè ſuę bonitati.* Et probatur diſcurrendo de ſingulis, quia poteſt facere, vt homo ſit dominus phyſicus alterius hominis, imò & ſui ipſius. Puta, ſi homo hominem Deo cooperante produceret, aut homo Parentibus mortuis ſe conſeruaret. Quamobrem etiam nunc de facto videtur Parentem, qui filios occideret (quod quidem grauiſſimum peccatum mortale eſt) nullam habiturum fore oppoſitionem phyſicam Deo, ſi accederet Diuina diſpenſatio. Pater enim, qui filium interimeret, rem propriam conſumeret, & ideò non opponeretur phyſicè Deo. Nec iuuat dicere, eum eſſe cauſam ſecundam, ideoq; Dominũ ſecundum, quia inde non ſequitur, quod Pater filium occidere in tali hypotheſi non poſſet, ſed quod non poſſet Domino primo inuito; nec inuitus dicendus eſſet, qui in præcepto cognoſcebatur diſpenſare. Adulterij oppoſitionem phyſicam poteſt Deus abolere, priuando maritum dominio & id concedendo amaſio. Furti etiam, ſi daret Petro dominium totius orbis.

Nona

Nona Concluſio. *Non poteſt Deus facere formaliter, quod actione, qua interdicuntur in ſecunda tabula, non opponantur phyſicè proximo.* Homicidium enim verbi gratia, quomodocumque id fiat, malum infert proximo, nam homini malũ eſt phyſicum vel iniuſtè occidi.

Hinc conſtat operationes in ſecunda tabula interdictas habere duas oppoſitiones alteram contra proximum, & alteram contra Dominum proximi, illam immediatam, hanc mediatam; illam indiſpenſabilem; hanc diſpenſabilem.

Conſultò in theſi poſui illud *formaliter*, quia mutando materiam multa etiã humanitus fieri poſſent, quæ tollerent iſtam oppoſitionem naturalem.

143 Hinc Bernardo lux. Nam in hoc capite legem naturæ, & oppoſitionem phyſicam, quæ actibus humanis & bonitati Diuinæ intereſſe ſolet, examinat, idque aptè inter primam & ſecundam tabulam diſtinguit, iuxta ea, quæ Concluſione VI. & VIII. ſtabilinimus Lego in capitis antiquo titulo. *Quæ naturaliter & neceſſariò immutabilia ſunt, ea ne quidem Deus mutare poteſt.* Et infero. Ergo, *quæ naturaliter non tamen neceſſario ſunt immutabilia, illa Deus mutare poteſt.* Addo prioris eſſe generis primæ tabulæ articulos, poſterioris ſecundæ. Odium enim Dei naturaliter & neceſſariò Diuinæ bonitati opponitur, ideò illud ne Deus quidem poteſt hac oppoſitione priuare: odium verò proximi naturaliter opponitur Deo, non tamen neceſſariò, ideò Deus facere poteſt, quòd hac oppoſitione careat.

De Lege Pure Diuina, ſiue Incommutabili.

CAPVT VIII.

144 *IAm verò Neceſſarium Incommutabile quid accipi* A *velimus?* B *Et quidem nihil congruentiùs, quam quod Diuina ita conſtat & æterna ratione firmatum, vt nulla ex cauſa poſſit, vel ab ipſo Deo aliquatenus immutari. Sub hoc genere eſt omnis illa ſermonis dominici in monte habiti* C *ſpiritualis traditio, & quidquid de dilectione, humilitate, manſuetudine, cæteriſque virtutibus, tam in nouo, quam in veteri Teſtamento ſpiritualiter obſeruandum contraditur. Hæc quippe talia ſunt, quæ nec liceat, nec expediat aliquando non haberi. Eo ſiquidem immobiliter, quo & naturaliter bona, nunquam niſi innocenter, numquam niſi ſalubriter, aut imperantur, aut obſeruantur. Omni tempore, omni perſona mortem contempta, cuſtodita* D *ſalutem operantur. Primam ergo neceſſitatem, ſua cuique facit in promittendo voluntas. Secundam, præcipientis Authoritas. Tertiam præcepti dignitas. Differunt autem, vt iam dictum eſt, quibuſdam à ſe inuicem gradibus tres iſtæ neceſſitate: nec vna omnes ſequitur immutabilitatis firmitas. Nam ex prima quidem quod efficitur, & ſi non penitùs immutabile, tamen vix mutabile eſſe conſtat, dum ſolis illud liceat mutare Prælatis, & hoc non niſi fideli & prouida diſpenſatione. Quod verò fit ex ſequenti, quæ & vv maior iſta eſt, penè iam incommutabile, ſoli quippe Deo eſſe mutabile ſuperiùs demonſtratum eſt. Porrò, quod de nouiſſima fit, tanquam omnium maxima, omninò incommutabile eſt; vtpote, quod ne ipſi quidem Deo*

 muta-

Digitized by Google

mutare liberum eſt. Quod igitur nulli hominum fas eſt, niſi ſolis mutare Prælatis dici Vix mutabile *congruè poteſt; quod ſoli conſtat licere Deo, dicatur* Pene immutabile: *quod ne ipſi quidem Deo*, E Penitus immutabile *nominetur.*

A Vellimus] Libri impreſſi habent *Velim*.
B Et quidem nihil] Lego in noua Colonienſi editione *Equidem nil*.
C Spiritualis] Reperio in MSS. *Spiritualis*, ſed legendum omnino eſt ſpiritualis; ratio eſt, quia tam vſus præualuit, & actiones ab ſpiritu animante elicitas *Spirituales* immateriales autem illas, quas propter Deum, *Spirituales* nominamus.
D Cuſtodita] In aliquibus libris lego *Cuſtodia*, ſed ſine ſenſu.
E Deo] Deeſt illud *Deo* in editione Colonienſi, reperitur in meis & alijs MSS. atque ideò retinendum curaui.
FF Varius verborum ordo, & idem ſenſus.

De voti & iuramenti diſpenſatione.

145 IN varias claſſes diuiduntur Authores cùm examinant, An humana authoritas poſſit in votis & iuramentis diſpenſare? nemo eſt, qui abſolutè aſſerat, ſunt enim facta Deo non homini, ideoque aut non ſubſunt homini, aut ſaltem non ſubſunt diſpenſanti imprudenter. Petis, quidnam reſponderet Bernardus; videtur enim reſponſurus eſſe negatiuè, iuramenta enim & vota ad primam tabulam ſpectant, in qua ſentit diſpenſationem nec diuinitus poſſe concedi.

Antequam ad Controuerſiæ reſolutionem accedamus, notandum eſt ex D. Bernardo omnem legem inhibere aliquam neceſſitatem, & proſcribere aliquam libertatem; liberum enim eſt, quod poteſt fieri & non fieri, neceſſarium quod nequit non fieri. Tres ſpecies neceſſitatis reperimus; datur enim Realis, Virtualis, Moralis. *Realiter & phyſicè neceſſarium* dicitur, quod nequit non exiſtere realiter, aut nequit realiter non operari, iuxta diuerſa rerum genera, ipſæ enim aliàs ſecundum exiſtentiam, aliàs ſecundum operationem conſiderantur. Huic opponitur *Realiter impoſſibile*, quod nequit eſſe. *Neceſſarium virtuale*, realiter loquendo neceſſarium non eſt, ita tamen ſe habet ac ſi neceſſarium eſſet, ſolet vocari *Neceſſarium morale*. Sed tunc virtualitas perperam cum moralitate confunditur. Hoc ſenſu dicimus neceſſarium eſſe hominem committere aliquod peccatum veniale, impoſſibile eſſe ita viuere, vt ne in vnum quidem leue labatur; nam homo, tametſi habeat potentiam phyſicam vt ſingula euitet, conſideratus tamen reſpectu vniuerſorum ſimptorum collectiuè ita ſe habet, ac ſi talem potentiam non haberet. Eodem ſenſu dicimus impoſſibile eſſe ſcyphum vitreum ſingulis diebus ſeruire & nunquam frangi, quia licet nullum detur inſtans in quo neceſſariò frangi debeat, conſiderata materiæ ſuæ fragilitate & famulorum ignauia, ita videtur ſe habere, ac ſi neceſſariò eſſet frangendus; experientia enim nos docet, ſcyphos huiuſmodi puerorum diligentiæ commiſſos non perennare infractos; & iacturæ propriæ nos inſtruunt, hominem fragiliorem vitro non agere multos dies quin corruat in aliquâ culpâ veniali. *Neceſſarium moraliter*, (ſumo vocem in ſignificatione rigoroſa) eſt illud, quod neceſſariò debet facere, qui non peccare intendit: *Impoſſi-*

poſſibile moraliter, quod huiuſmodi homo non poteſt facere: *Liberum moraliter*, quod ſine conſcientiæ ſcrupulo poteſt fieri & non fieri. Bernardus Cap. 11. *Quod ex voluntate ſuſcepit, ex neceſſitate iam tenebit; quia omnino neceſſe eſt eum reddere vota ſua, quæ diſtinxerunt labia ſua*. Neceſſe quidem eſt; non verò phyſicè, aliàs enim ne vnus quidem vota poſſet violare: non virtualiter, aliàs enim tametſi omnes violare poſſent, nullus illa violare, cum tamen experientia nos doceat eſſe multos, qui non ſatisfaciant: ergo ſeruare vota neceſſum eſt moraliter: quia opus eſt, aut reddere Domino vota; aut peccare, nec poſſibile, quod quis non peccare intendat & tamen temeret emiſſi voti, aut impoſiti præcepti obligationem. His ergo poſitis ſpecies & ſubſpecies contemplemur.

LEX DIVINA
- MORALIS
  - I. IVRATA.
  - II. LATA.
- PHYSICA
  - III. NATA.

147 Hanc legis categoriam exponit pulcherrimè Bernardus. *Primam*, inquit, *neceſſitatem* (nimirum, moralem iuratam aut deuotam) *ſua cuiq; facit in promittendo voluntas*. *Secundam* videlicet, latam) *præcipientis authoritas*. *Tertiam* (nempe, natam) *præcepti dignitas*. Subiungit & explicat gradus, quibus differunt illæ neceſſitates. Vltima in ipſis rerum prædicatis imbibitur, & ab actibus auferri non poteſt, qui ergo vel Deus ipſe faciet, quod Ens & Non-ens, Forma & Priuatio, Odium Dei & Deus (imò Odium Proximi & Proximus) non opponantur realiter. Vnde noſter Author, cap. 8. *Porrò, quod de nouiſſima fit* (neceſſitate, hoc eſt, de nata) *tanquam omnium maxima, omnino incommutabile eſt; vtpote, quod ne ipſi quidem Deo mutare liberum eſt*, quamobrem dicendum eſt, oppoſitionem, quæ inter eſt luci & tenebris, formæ & priuationi, Enti & Non-enti, odio & rei odio habitæ, eſſe neceſſariam phyſicè & realiter, vtpote, quę nec diuinitus auferri poteſt.

148 Secunda, (hæc eſt lata neceſſitas) exoritur ex præcepto diuinitùs lato, quod quia Deus liberè tulit, cum vult, & reſpectu quo vult liberè diſpenſat aut commutat. Vnde Bernardus; *Quod verò fit ex ſequenti* (nempe, ex neceſſitate lata) *quæ & maior iſta* (ſcilicet iurata) *eſt pene iam incommutabile: ſoli quippe Deo eſſe mutabile ſuperius demonſtratum eſt*.

149 Vt igitur ad primam veniamus, quam principaliter examinandam propoſuimus, ſciendum eſt, hanc moralem neceſſitatem, quæ ex votis & iuramentis oritur, nullius hominis ſubeſſe voluntati, ſed ſolùm Prælatorum prudentiæ, ita vt in ea nec omnes poſſint diſpēſare, nec vnus ſine cauſa legitima. Ideò meus Author, *Ex prima quidem*, ait, *quod efficitur, etſi non penitus immutabile, tamen vix mutabile eſſe conſtat; dum ſolis illud liceat mutare Prælatis, & hoc nonniſi fideli & prouida diſpenſatione*. Verè obligationes, quæ ex voti & iuramentis originem ducunt, dici non poſſunt *penitus immutabiles*, quia mutari diuinitus poſſunt; & quia humanitùs nos hac lege Diuina obſtrinximus, cum vota

emiſimus, congruum eſt, vt etiam humanitùs Diuina nobis diſpenſatio concedatur. Seruatur enim optima analogia quando obligationis diſpenſatio cum eiuſdem origine concordat. Lex phyſica nobis innata eſt. Non potuimus vel vno inſtanti fuiſſe ante illam, ergo nec vno inſtanti poterimus poſt illam durare. Vixit quantum viximus, viuet quamdiu viuemus; eſt enim nobis intrinſeca, & ita intrinſeca, vt nec à nobis ipſis diſtinguatur. Legi morali diuinitùs latæ ſubijcimur; non quia voluimus, non quia acceptauimus; ſed, quia illam nobis Deus cuius præcepta noſtra acceptatione non indigent, potenter impoſuit. Solus tulit, cùm voluit, & qualem voluit; & ideò ipſe ſolum, poterit cùm ipſi libuerit diſpenſare. Lege autem iurata & voto ſtabilita humano diuinitùs obſtringimur, & ideò cum ratio poſtulat, humano diuinas diſpenſationes impetramus. Media voluntate humana Deus te Diuina lege obſtrinxit, cum vouiſti; non enim ſi obſtringi noluiſſes, diuinitùs obſtringereris; ergo poteris ab hac obligatione liberari à Deo etiam media humana voluntate, tali tamen quæ Vicarium Dei deceat, hoc eſt, non temeraria, ſed prudente. Ergo Bernardo duce & doctrinæ ipſius illuſtratione præuia Aſſerta nonnulla ſubiungamus, vt clarior euadat controuerſia.

150 Primum. *Omnis obligatio ſiue moralis obediendi neceſſitas, quæ naſcitur ex iuramento & voto Humano diuina eſt. Ex prudenti voluntate hominis natum eſt vt inciperet, adeoque ex prudenti hominis, ſi ſufficientem Authoritatem habeat, voluntate naſci poterit, vt in ea diſpenſetur.* Conſtat ex ſupra dictis. Huius conſequentiæ vim cognoſcit Bernardus Cap. 6. Vbi infert, quòd homines poſſint diſpenſare in legibus ex eo, quòd ab hominibus ſint inſtitutæ. *Quoniam à ſanctis tradita ſunt*, ait, *ſancita ſtabiliter perſeuerant, ... quia tamen ab hominibus, etiam per homines illis Canonica electione ſuccedentes licitè interdum diſpenſantur.*

Sed inſtas. Ideò homo poteſt in iuramento diſpenſationem concedere, quia homo illud emiſit; atqui nullus eſt, qui non poſſit illud emittere: ergo nullus eſt, qui non poſſit diſpenſationem concedere.

151 Iterum eadem maiori reſumpta ſic inquies; Ideò poteſt homo voti aut iuramenti concedere diſpenſationem, quia homo illa emiſit; atqui nulla exigitur cauſa, vt quis vota aut Iuramenta emittat ergo Superior poterit etiam ſine cauſa diſpenſare.

152 Ad primam inſtantiam reſpondeo concedendo maiorem, & minorem ſubſumptam explicando. Nam ſi agamus de votis ſolemnibus, ſicut falſum eſt, quòd poſſis illa validè emittere inuito Superiore, ſic etiam falſum erit, quòd poſſis ab illis Superiore inuito liberari; quapropter omnimoda ſeruatur paritas. Sed ſi agamus de votis ſimplicibus, in idem controuerſia recidit; nam emittuntur ex conſenſu Superiorum implicito, quibus iuſtè inuitis emitti non poſſent, ideoque nec poſſunt eiſdem iuſtè inuitis relaxari.

153 Ad ſecundam conceſſa ſimiliter maiori, minorem nego: quia omne votum aut Iuramentum debet eſſe de meliori bono; eritque valida, ſi omnibus circumſtantijs perpenſis in maius Dei ſeruitium & proximi vtilitatem diſpenſatio collimet. Ergo, quia non datur votum validum de minori bono, nec dabitur valida propter minus bonum voti, aut iuramenti diſpenſatio.

154 Secundum. *Promiſſionis facta fauorem tertij, licet iuramento firmata ſint, poſſunt ſine cauſa ab illo cui fiunt, non vero ab alio relaxari.* Pono exemplum: Pollicetur tibi Petrus centum aureorum ſummam, & promiſſionem confirmat iuramento: dico cum à te nulla cauſa interueniente poſſe liberari à ſatisfaciendi obligatione; non tamen poſſe à

Rege

Rege aut à Pontifice ſine ſufficiente cauſa. Ratio eſt; quia illa promiſſio eſt fauor, & hic non fit inuito, adeoque ſi nolueris illam auri quantitatem recipere, non tenebitur illam Petrus perſoluere. Cæterum te inuito Solus Deus poterit Petrum abſoluere ab illa obligatione ſine cauſa; non Pontifex, non Rex; hi enim Vicarij Dei ſunt, & œconomi; non eſt autem bonus œconomus, qui propigus, & prodigus dicendus ille, qui ſibi commiſſa ſine cauſa diſpenſat, poterit tamen, ſi cauſa legitima ſubſit, iurantis Superior diſpenſare; ſed & hoc intra ſphœram ſuæ authoritatis & iuxta mores Reipublicæ in qua degit.

155 In profeſſione ſolenni promittitur Deo triplex virtus (nimirum obedientia, paupertas, caſtitas) & communitati ſtabilitas. Vt ad alium locum aut monaſterium tranſeas communitas veniam concedet, ſi velit ſine cauſa iuxta ea, quæ in Commentario noſtro expendo diſp.46. Ratio eſt, quia communitati facta eſt illa promiſſio, & ideò eam poterit relaxare. Subſtantialia vota facta ſunt Soli Deo, ideoque ipſe, etiam ſine cauſa poterit in illis diſpenſare. At Summus Pontifex, cùm in votis diſpenſat Dei Vicarium agit, & non diſponit res ſibi commiſſas tanquam proprias, ſed tanquam alienas ſuæ prudenti diſpenſationi traditas, à nemine autem cenſeretur Diſpenſator prudens, qui res ſibi commiſſas ſine cauſa & ratione diſpenſaret. Cùm verò Summus Pontifex in ſtabilitatis voto, aut alijs promiſſionibus homini factis diſpenſat, duritiem illius, cui factæ ſunt, corripit, & directè in publicum bonum collimando, indirectè priuatam obligationem alterat aut commutat. Sanè inuito Monaſterio nullus Religioſus ſine vlla prorſus cauſa ne quidem à Summo ipſo Pontifice excorporari poteſt; ſed, qui poſſet Monaſterium in re ſimili (ni illo extremè indigeat) eſſe prudenter inuitum? qui reuerenter reſiſtere ſummæ authoritati? quamobrem, quamdiu id non reclamet (audiri enim deberet, ſi Pontificis diſpenſationi ſeſe opponeret) exiſtimaretur conſentire.

156 Hic obiter notandum eſt poſſe Superiorem eligere Vicarium, cui conferat authoritatem diſpenſandi etiam ſine cauſa, nempe in proprijs electoris legibus: vnde ſi Deus, aut Pontifex, aut Regi talem dediſſet authoritatem (neutri dedit, ſed dare potuit) poſſet in eiſdem articulis, in quibus Deus, nulla cauſa interueniente concedere diſpenſationem.

157 Vota ſolemnia, cùm fiunt, expreſſè emittuntur in approbata Religione, & nomine Ordinis & Eccleſiæ acceptantur. Quid ſi Eccleſia vota hac formula expreſsè acceptaret; videlicet *Adnuo; ſed reſeruans mihi authoritatem vt poſſim etiam ſine cauſa diſpenſare?* Sentio Eccleſiam in tali caſu poſſe vti ſuo iure, & concedere pro libito diſpenſationes. Sed quid ſi cenſeatur implicitè ſibi huiuſmodi authoritatem reſeruaſſe? Reſpondeo eadem probabilitate, aut improbabilitate poſſe dici reſeruationem fuiſſe implicitè factam, & diſpenſationem poſſe ſine cauſa concedi.

158 Notandum tamen eſt, nec humanitùs, nec diuinitùs concedi poſſe, vt quis votum cum cauſa, aut ſine cauſa temeret, & promiſſam fidem inculpabiliter non ſeruet. Hæc enim lex omninò incommutabilis eſt; nec dari poteſt diſpenſationis cauſa: aut poteſt materia obligationis authoritate humana diuina tolli, aut declarando votum fuiſſe irritum, ſi ratio adpoſtulet; aut voti materiam in aliam commutando.

De votis ſimplicibus nihil ſubiungam, quæ enim fierent ſine Abbatis licentia, eſſent contra Regulam ac propterea nulla. Sed de hoc alibi.

Abba-

Abbatem eſſe ſubditum Regulæ, non poſſe pro arbitrio iubere aut diſpenſare; ſed ſolùm poſſe illa; quæ in Regula, aut ſaltem ad eam ordinantur præcipere. Monachos ad regulares obſeruantias, nec ante præceptum, nec poſt diſpenſationem teneri.

CAPVT IX.

358 *QVæ tum ita ſint, vt ad earedeam de quibus potiſſimum quæritur, patet, quod v v magna ex parte regularis traditio ſubeſt eius, qui præeſt etſi non voluntati, certè diſcretioni. Sed dicitis: Quid ergo relinquitur neceſſitati? Audire quàm plurimum. Primò quidem, quidquid de ſpiritualibus in ipſa regula traditum eſt, in manu Abbatis, vt ſupra taxatum eſt, nequaquam relinquitur. Deinde reliqua pars, quæ in corporalibus conſtat obſeruantijs, ne ipſa quidem in eius ita voluntate poſita eſt, vt eiuſdem A deſeruiat voluntati. Neque enim Abbas ſupra Regulam eſt, cui ſemel & ipſe ſpontanea ſe profeſſione ſubmiſit, & ſi, quod negandum non eſt, Dei regula charitas, regulæ Sanctæ Benedicti iure proponitur. Eſto proinde vt interdum Regulæ litera cedat pro tempore charitati, cum ratio neceſſitatis vel charitatis B exegerit, abſit tamen, vt hominis cuiuſpiam ſubdatur voluntati, ſuper fratrum ſanè tranſgreſſiones, non ſuper Patrum traditiones conſtituitur, qui Abbas eligitur, Mandatorum cultor, & vltor vitiorum. Arbitror namque ſanctas illas obſeruantias Prælatorum prudentiæ & fidei creditas, & non ſubditas voluntati. Hinc eſt, quod idem Legislator in his, quæ Abbati diſpenſanda reliquit, cautè nuſquam vt nemini, voluntatem, ſed aut conſiderationem, aut diſpoſitionem, aut prouidentiam, aut rectè arbitrium, ſeu aliquid huiuſmodi ponit; volens nimirum prouidum, fidumque diſpenſatorem, rationis vbi fortè diſpenſat ſequi iudicium, non ſuæ placitum voluntatis. Vnde & intimat ei non ſemel, quòd de omnibus iudicijs ſuis Deo redditurus ſit rationem. Lego profectò in Regula: hæc conſideratio penes Abbatem ſit, & hoc vel illud eſſe in prouidentia, vel arbitrio ſeu diſpoſitione Abbatis: vt autem pro ſua voluntate aliquid mutet, me ibi legiſſe non recolo. Quinimò in omnibus, inquit, omnes Magiſtram ſequantur Regulam, nec ab ea temerè deuietur à quoquam; ergo, nec ab ipſo Abbate. Omnes, inquit, Magiſtram ſequantur Regulam. Nemo ergo ſuam voluntatem; vbi ſanè nec Abbatem excipi puto. Videtis quantum neceſſitati tribuitur, ſubtrahitur voluntati? Quid etiam? Nonnè regularis ipſa profeſſio, quæ ſe iunior ſubdit ſponte Maiori, C æquè alligat & Priorem? Communis equidem pacti pari reor vtrumque neceſſitate teneri, fierique duos per vnius ſponſionem alterutrum debitores; fidelis curæ vnum, alterum humilis obedientiæ. Quidnam ergo D iam voluntati relinquitur, vbi & Prælatus debiti neceſſitate tenetur? ſed & de hoc item non parum*

Præla-

Prælati præſcribitur voluntati, quòd is, qui profitetur, ſpondet quidem obedientiam, non tamen omnimodam, ſed determinatè ſecundum Regulam, nec aliam quam Sancti Benedicti; vt oporteat eum, qui præeſt, non frana ſua relaxare voluntati ſuper ſubditos, ſed præfixam ex Regula ſibi ſcire menſuram, & ſic ſua demum VV *imperia moderari circa id ſolùm, quod rectum eſſe conſtiterit, nec quodlibet rectum, ſed hoc tantùm, quod prædictus Pater inſtituit: aut certè, quod ſit ſecundum, quod inſtituit: Sic ſe quippe habet profeſſio.* Promitto *(non quidem Regulam) ſed* obedientiam ſecundum Regulam Sancti Benedicti: *Non ergo ſecundum voluntatem Præpoſiti. Proinde, ſi profeſſo ſecundum illam Regulam* E *Abbas meus mihi aliud fortè imponere tentauerit, quod non ſit ſecundum Regulam, aut etiam quod non ſit* F *ſecundum iſtam (inſtituta verbi cauſa Baſilij, Auguſtini, Pacomij) quænam mihi quæſo in hac re neceſſitas imminet obſequendi? ſolum quippe id à me poſſe exigi, quod promiſi, arbitror.*

A Eiuſdem deſeruiat voluntati.] Sed legitur in MSS. *Eidem deſeruiat voluntati.*

B In meo MSS. non reperitur *vel charitatis*, legitur enim, *Cùm ratio neceſſitatis exegerit*; malui tamen ſequi libros impreſſos.

C Maiori.] Libri impreſſi *Priori*.

D Ergo.] Alias *Igitur*.

E Abbas meus.] Aliqua Exemplaria omittunt illud *meus*, videtur enim ſuperfluum; nam Abbas non meus nequit mihi leges imponere.

F Secundum iſtam.] Hæſi, fateor, ſæpiſſimè, cùm in hanc inciderem periodum. Libri impreſſi vnius literæ ſolius defectu ſenſum interturbabant, & intelligi nequaquam poterant. In editione noua Colonienſi ſic legis, *Si profeſſo ſecundum illam Regulam Abbas meus mihi aliud fortè imponere tentauerit, quod non ſit ſecundum Regulam aut etiam quod non ſit ſecundum iſta inſtituta verbi gratia Baſilij, Auguſtini, Pacomij, quænam mihi quæſo, in hac re neceſſitas imminet obſequendi? Solum quippe id à me poſſe exigi arbitror, quod promiſi.* Concluſum chaos! Ergo, ſi Abbas meus præcipiat, aliquid quod non ſit ſecundum inſtituta Benedicti, Baſilij, Auguſtini, Pacomij, non teneor obedire; teneor tamen, ſi aliquid quod ſit ſecundum iſtorum inſtituta. Sequela eſt legitima & tamen omnino falſa; non enim teneor obedire Prælato ſecundum Pacomij, Baſilij, aut Auguſtini conſtitutiones & leges præcipienti, qui illorum Regulas non ſum profeſſus, ſed ſolummodo Benedictinam.

Ceſſauit tamen ſcrupulus cùm primùm recognoui Dunenſia MSS. in meo ſic legitur. *Si profeſſo ſecundum illam* (nempe Benedictinam) *Regulam Abbas mihi aliud fortè imponere tentauerit, quod non ſit ſecundum Regulam* (aliquam) *aut etiam, quod non ſit ſecundum iſtam* (videlicet Benedictinam) *inſtituta v. g. Baſilij, &c.* Ecce clariſſimè aſſerit S. Doctor me non teneri obedire Prælato ſecundum Regulam Baſilij, aut alterius Regulam, aut inſtituta præcipienti, debereque illi ſolum obtemperare, ſi præcipiat *ſecundum iſtam*, hoc eſt, ſecundum Regulam Benedictinam.

VV Varius verborum ordo abſque ſententiæ alteratione.

Expen-

Expenduntur obligationes ſubditi. Qualiter poſſit præceptis obſtringi, qualiter fauoribus & diſpenſationibus perfrui, declaratur.

160 ILlis verbis *Patet quod magna ex parte regularis traditio ſubeſt eius qui præeſt, etſi non voluntati, certè diſcretioni;* oſtenditur omnia regularia exercitia pendere ab Abbate; non quidem totaliter & abſolutè, ſed ex parte magna. At ſtatim deſideras tibi oſtendi, Quænam ſit illa regularis traditionis pars magna, quæ creditur Abbati ſubeſſe; & quæ illa minor quæ non ſubeſt?

161 Reſpondeo in Regula ſancta reperiri ſanctiones lege diuina, aut etiam Pontificia ſtabilitas, quæ ſunt parua pars traditionum Regularium. Tales ſunt virtutes ſubſtantiales; nimirum, Obedientia, Paupertas, Caſtitas: tales aliæ ſublimiores virtutes, quæ has eleuant, tales aliæ; quæ exornant; videlicet, Fides, Spes, Charitas, Religio, Pœnitentia; Pietas, Manſuetudo, Vrbanitas: quæ quidem & ſimiles virtutes, non ſubſunt diſcretioni Abbatis: nulla enim poteſt eſſe Authoritas, quæ oppoſitos actus indicat, hoc enim rerum curſu ſtante actus oppoſiti his virtutibus eſſe boni non poſſunt.

Omiſſis igitur actionibus, quas vt benè notat D. Bernardus cap. 3. non tam homines, quàm Deum ipſum præcepiſſe dignoſcitur, cæteræ omnes purè regulares [tales audiunt, quæ ab vna & ſola Regula indicuntur] ſubſunt diſpoſitioni & diſpenſationi Abbatis, non tamen abſolutè & ſimpliciter, ſed rationaliter. non enim ab Abbatis voluntate, ſed à diſcretione. Penderent abſolutè & totaliter à voluntate Abbatis, ſi ipſi liceret pro libitu omnes mutare & alterare ſine cauſa: ſed quia ſine cauſa nõ poteſt, eas pendere ab Abbatis diſcretione & prudentia dicitur; *ſunt enim ad lucrum* (verba Bernardi ſunt) *& cuſtodiam Charitatis inſtitutæ .... & iuſtiſſimum eſſe liquet, vt quæ pro Charitate inuenta fuerunt, pro Charitate quoque vbi expedire videtur, vel omittantur, vel intermittantur, vel in aliud fortè commodius demutentur.*

162 Ex hac veriſſima doctrina aliquas Ecthefes infert S. Doctor, quas colligere oportet, vt mentem noſtram inſtruamus. *Prima*, Diuina Regula eſt Charitas: *Secunda*, Charitas omni Regulæ humanæ proponitur: *Tertia*, Nec poteſt Abbas præcipere, quod ſit neceſſarium ad cuſtodiam charitatis: *Quarta*, Abbas non eſt ſupra Regulam, ſed infra: hoc eſt, nec poteſt iubere, quod non eſt ſecundam Regulam, nec interdicere, quod eſt in Regula. *Quinta*, Abbas eſt Mandatorum cultor & vltor vitiorum; non enim vtiliter in vitia animaduertet, quin priùs non fuiſſet ſeuerus regularium ſanctionum obſeruator. *Sexta*, Obſeruantiæ Regulares non ſunt ita in Abbatis voluntate poſitæ, vt eiuſdem deſeruiant voluntati, ſed magis charitati. Vnde colligitur non poſſe Abbatem in præceptis intendere ſuam vnicam vtilitatem & commoditatem, ſed potiùs debere charitatẽ; *Septima*, Si Abbas præcipiat aliquid quod ſit præter Regulam (hoc eſt, nec in illa expreſſum, nec ad illam conducens) inualidè præcipit; debet enim charitatem per actus regulares intendere, non per exoticas & peregrinas obſeruantias.

163 Confirmat vniuerſas has Ecthefes aurea illa noſtri Authoris periodus; nimirum, *Interdum Regulæ litera cedat pro tempore charitati, cum ratio neceſſitatis exegerit; abſit tamen vt hominis cuiuſpiam ſubdatur voluntati*. Eſt cautiſſimus in verbis Bernardus. [quod & de ſe fatetur in hoc libro cap. 42. *Ego, ait, in ſenſibus actibuſque illuſtrium Patrum cautus profectò ſum omnino*] & conſultò poſuit

Regu-

Regula literam, cùm *Regulam* hucuſque. Pro charitate enim Regula Benedictina mutari non poteſt; at Regulæ litera,non ſolùm poteſt, ſed & debet.

164 Vt hoc altè intelligas adnotato duo in Regula Benedictina reperiri; materiam formam, corpus animam, literam & ſpiritum. Hic nullo in tempore cedere poteſt charitati, eſt enim ipſe actus perfectæ charitatis. Legitur in Sacra Scriptura, *Litera occidit, Spiritus autem viuificat*, quod & poteſt præſenti argumento appropriari, Spiritus Regulæ Benedictinæ eſt vera ſignificatio & articulorum intentio. Verborum genuina ſignificatio eſt literæ anima, forma, vita, ſpiritus; adeòque dicitur, viuificare: at litera, ſi careat vera ſignificatione, ſi contra charitatem exponatur, mortua eſt, imò & mortuos faciet. Regula enim contra mentem Legiſlatoris expoſita, non quidem Regula Benedictina, ſed Regulæ defunctæ cadauer. Quamobrem omnes & ſingulę ſanctę Regulæ Inſtitutiones, teſte Bernardo, hanc formulam implicitè imbibunt. *Fiat, quamdiu videatur cuſtodia & lucro charitatis ſeruire, alias intermittatur, vel in id quod fortè commodius fuerit, demutetur*. Sub illo verbo *Fiat*, omnes & ſingulas ſanctiones Benedictinę Regulę intellige; vniuerſas enim hæc formula tranſcendit. Lucrum ipſi cuſtodię charitatis poſtponitur; licet enim periculo lucrum exponere,ne ipſam charitatem exponas; non autem è conuerſo. Vita auſterior, quæ ad charitatis augmentum ſeruitura preſumitur, amplectenda non eſt,ſi pręuideatur periculum perdendę charitatis: præſtat enim vitam mediocriter perfectam irreprehenſibiliter agere, quàm ſublimiorem viam ingredi in qua pręuideas, te mortaliter nonnunquam peccaturum. Vide etiam huiuſce libri cap. 6.

165 Vnde Bernardus claudit ſuum diſcurſum his verbis, *Arbitror*, ait, *ſanctas obſeruantias Prælatorum prudentiæ & fidei creditas, non ſubditas voluntati. Hinc eſt, quòd idem Legiſlator, in his,quę Abbati diſpenſanda reliquit, cautè nuſquam, vt memini, voluntatẽ, ſed aut cõſiderationẽ, aut diſpoſitionẽ, aut prouidentiã, aut certè arbitrium, ſeu aliquid huiuſmodi ponit*. Sed,quia multas virtutes intellectus & volũtatis S. Doctor enumerat; vt nudam Antiſtitis voluntatem excludat, oportet ſingulas vberiùs explicare.

166 *Prudentia*, regina, omnium virtutum practicarum, videtur eſſe quaſi vniuerſarum faſciculus. Illa, quæ ita omnia diſponit, vt fiant in pondere & menſura; non enim prudenter gubernatur cœnobium, in quo obſeruantiæ corporeæ indicuntur ſeueriùs,quam deberent. Religioſi homines ſunt, ſed fortes, non debet Superior nimium illis condeſcendere; fortes enim ſunt, non ignaui; nec debet eos nimis comprimere, homines enim ſunt, non lapides; vnde Capite x. huius libri Bernardus, *Ponant Præpoſiti*, ait, *metam obedientiæ ſubiectorum ex votis labiorum ipſorum, non ſuorum deſideriorum; monentes eos, non cogentes ad celſiora; condeſcendentes eis, cùm opus fuerit ad remiſsiora, non cadentes cum eis*. Vnde & S. Benedictus Cap. quodam *Secundum menſuram culpę & excommunicationis extendatur menſura*. Nõ enim poteſt vigere obſeruantia in monaſterio, ſi nullam habeat moderatam menſuram. Videatur S. Bernardi cap. 32. in quo hunc textum Regulæ dilucidat.

Fides, eſt Conſcientia, & Opinio prudens, ſeu probabilis. Omne enim quod non eſt ex fide (hoc eſt, ſecundum dictamen rationis, & conſcientiæ iudicium) peccatum eſt. Videatur Caput 38. vbi ex profeſſo hæc veritas dilucidatur.

167 *Diſpoſitio* dicit bonum ordinem rerum agendarum; nec bene ordinare aut diſponere dicitur ille, cui pro ratione voluntas.

Prouidentia, actus intellectus & voluntatis media ad finem prædeſtinans. Cumque Regulę Benedictinæ finis ſit

 chari-

charitas, voluntas & intellectus, quæ aliquid dirigunt & non in charitatem, conſtituere prudentiam regularem non poſſunt.

168 *Arbitrium* deliberationem imbibit; indeliberati enim actus quà tales à libero arbitrio non procedunt. Deliberatio bene dicitur eſſe prudentis rationis pediſequa: ergo idem eſt actiones arbitrio committere, quam rationi. Sunt & aliæ phraſes in Regula quæ præcedentibus æquiualent, ex quibus proderit nonnullas legere, vt reliquæ ſi occurrant, facilè intelligantur.

169 Hinc facili negotio intelligitur, quid ſit *Placitum voluntatis*. Illud prudentiæ, fidei, diſpoſitioni, prouidentiæ, arbitrioque S. Bernardus contraponit: ergo voluntatis placitum poterit definiri, *Irrationalis & inordinatus affectus, quo ageretur Superior, ſi quid contra aut præter Regulæ finem, hoc eſt, contra aut præter charitatem diſponeret.*

Si quando in Regula aut alijs Humanis quibuſque legibus reperiatur hoc vel illud debere fieri iuxta voluntatem Superioris, intelligendum eſt, de voluntate prudenti & diſcreta, non tamen de temeraria & imprudenti.

Regulæ Abbatem ſubdi.

170 LEgerat in Benedictina Regula Bernardus, *Omnes Magiſtram ſequantur regulam, nec ab ea temerè deuietur à quoquam.* Et infert, *Ergo nec ab ipſo Abbate.* Hæc conſequentia fundatur illo dialectico principio *Dici de omni, Dici de nullo.* cui tota machina ſyllogiſtica innititur. Si enim mentem ſuam logico ſtylo exſcripſiſſet Bernardus, proculdubio dixiſſet, *Omnes Religioſi Magiſtram ſequantur regulam; Abbas eſt etiam religioſus, ergo & regulam Magiſtram ſequatur*, & hoc affirmatiuè: aut etiam negatiuè, *A nullo Religioſo deuietur à Regula: atqui Abbas etiam eſt Religioſus: ergo nec ab ipſo Abbate deuietur à Regula.*

Si præmittas hanc Bernardi periodũ, quam ſubiungit: nimirum, *Quantum neceſſitati tribuitur, ſubtrahitur voluntati*, inferes bene hanc conſequentiam, *Ergo voluntas libera & neceſſitas componi non poſſunt.*

De Prælati & Communitatis obligationibus natis ex ſolenni ſubditi profeſſione.

171 SVnt Prælati, qui exiſtimant in Nouitiorum profeſſione famulantium ſibi addi numerum, non curas, non obligationes. Hos carpit & inſtruit Bernardus. Sunt Communitates quarũ nomine Superior acceptat ſtabilitatis promiſſionem, & ſtabilitatem pollicetur: ita vt fiat contractus talis ingenij, vt nec ſubditus valeat inuito Superiore diſcedere, nec inuitus proſcribi. Sunt in quibus ſtabilitas ſolam communitatem; sũt in quibus ſolos afficit particulares. In illis inuitus nec detineri poteſt, nec dimitti; in iſtis poteſt. Cæterùm nulla eſt, aut eſſe poteſt, bene gubernata communitas, in qua promittenti obedientiam non compromittat ſuperior magiſterium & directionem. Ita Bernardus in hoc capite. *Regularis ipſa profeſſio*, ait, *qua ſe iunior ſubdit ſponte Maiori, æquè adligat & Priorem* [hoc eſt, Antiſtitem] *Communis equidem pacti pari reor vtrumque neceſſitate teneri fierique duos per vnius ſponſionem alterutrium debitores: fidelis curæ vnum; alterum humilis obedientiæ.*

De

De obligationibus vtriuſque (nimirum, Superioris & ſubditi natis) ex Regula.

172 DE hac materia ſæpe agere oportuit, ſequimur enim Bernardi ſpiritum, qui hanc doctrinam ſæpe reſumit & inculcat. Sunto ergo vltimi paragraphi Ecthеſes, actionum noſtrarum Protheoremata.

Ecthеſis Prima. *Ex vi promiſsionis tenetur Monachus obedire; nimirum, in rebus in quibus obedientiam promiſit & qualiter promiſit*. Aliter; *Non tenetur obedire in rebus, in quibus obedientiam non promiſit, nec aliter quam promiſit*. Probatur ex Bernardo, qui inquirentibus, An deberet Monachus obedire Abbati regulas Pacomij, aut aliorum Sanctiſſimorum Patrum præcipienti? reſpondet *Solum id poſſe exigi, quod promiſit*.

173 Secunda. *Qui profitetur ſpondet quidem obedientiam, non tamen omnimodam, ſed determinatè ſecundum Regulam, nec aliam quàm S. Benedicti*. Eſt expreſſa noſtri Doctoris. Sed ſi non promittit omnimodam obedientiam, multa ſunt procul dubio quæ Monacho præcipi non poſſunt, ſolùm enim obligari ad illa poteſt, quæ promiſit.

174 Tertia. *Prælatus ſolum poteſt iubere, quod S. Benedictus inſtituit, aut certè quod ſit ſecundum quod inſtituit*. Eſt etiam verbis formalibus noſtri Doctoris concinnata. Poteſt igitur Prælatus iubere vt medium, actum cuiuſcumque virtutis, quæ ad obſeruantiam alicuius Sanctionis regularis conducat: Sed hic obiter etiam notato, virtutes nobiliores non eſſe media ad minus nobiles; media enim non poſſunt eſſe pretioſiora ipſo fine.

175 Quarta. *Qui profitetur promittit non quidem Regulam, ſed obedientiam ſecundum Regulam S. Benedicti*. Si Monachus promitteret Regulam, teneretur moraliter illam ſeruare, etiam Prælato non iubente; vt patet in clauſuræ voto Monialium, quæ tenentur illam obſeruare, etſi Superiores non iubeant. Sed quia aliud eſt promittere Regulam; aliud promittere obedientiam ſecundum Regulam, & Monachus non promiſit illud prius, ſed hoc poſterius; ſi petas, quænam illi in hac re neceſſitas immineat obſequendi; reſpondebo cum Mellifluo Doctore, *id ab eo poſſe exigi, quod promiſit*. ac propterea non teneri obſeruare Regulam ante Abbatis imperium. Vnde cùm in bene ordinatis monaſterijs lex Benedictina perpetuò feratur ſub pœna, imminebit neceſſitas obediendi aut admittendi pœnitentiam, Sed ſi Abbas prudenter iudicet aliquem aut aliquos morali præcepto indigere, tunc illos poterit moraliter obſtringere, ita vt peccent (mortaliter aut venialiter ſecundum materiæ quantitatem) tametſi ſint parati pœnitentiam admittere; tunc enim illa lex ſimul eſſet pœnalis & moralis.

176 Quinta. *Abbati præcipienti quod non eſt in Benedictina Regula: nec ſecundum illam (puta, inſtituta Baſilij, Auguſtini, Pacomij) nemo tenetur obedire*. Conſtat ex dictis. Sed & omnia & ſingula huius Capitis 9. litera clarè monſtrantur, quam proderit attentè relegere. [Vide prooemialem illam Epiſtolam, quam num. 1 poſuimus.]

Digitized by Google

Quæ nec ſunt in Regula, nec ſecundum Regulam, nequeunt præcipi, quæ in Regula, nequeunt prohiberi.

CAPVT X.

177 V*Idetis ergo* VV *iam obedientiæ limites, quos requiris?* A *Si modus eſt obeditionis tenor profeſſionis nec ſe valet* B *extendere poteſtas imperantis, niſi quatenus attigerit votum profitentis, profectò* citrà *&* vltrà, *nec non etiam* contrà, *quid aliud quam obedientiæ limites quoſdam cenſuerim, & his ſuis terminis virtutem eandem circumcludi? Quamobrem quiſque profeſſus in quouis genere ſalutiferæ vitæ, nec vltra obedientiæ* C *legem cogendus, nec citra eſt inhibendus, quàm ſua ipſius videtur complecti profeſſio; quantominùs contra? Is ergo qui medius eſt vitæ modus, præfixus voto, profeſsione firmatus, tanquam lignum quod erat in medio paradiſi, ſolus ſine dubio legi erit ſubiectus, obnoxius iuſsioni. Ergo Prælati iuſsio vel prohibitio non prætereat terminos profeſsionis, nce vltra extendi poteſt nec contrahi citra. Nil me Prælatus prohibeat horum quæ promiſi, nec plus exigat quam promiſi; Vota mea nec augeat ſine mea voluntate, nec minuat ſine certa neceſſitate; Neceſsitas quippe non habet legem, & ob hoc excuſat diſpenſationem. Voluntas verò,* D *quoniam ſola meretur retributionem, etiam ſola non immeritò gradum altiorem vſurpat. Alioquin & abſque neceſsitate remiſſio voti, non diſpenſatio, ſed præuaricatio eſt: & reſtrictio contra voluntatem murmur eſt, non profectus. Ponant ergo Præpoſiti metam obedientiæ ſubiectorum ex votis labiorum* E *ipſorum: Non ſuorum deſideriorum, monentes eos,* F *non cogentes ad celſiora, condeſcendentes eis cùm neceſſe ad remiſsiora non cadentes cum eis.*

A Si] Alia exemplaria habent *ſiquidem*.

B Valet] aliàs *valeat*.

C Legem] alij legunt *lege*. Sed vterque ſenſus verus eſt, ſed ille primus clarior.

D Quoniam] libri impreſſi *Quia*.

E Ipſorum.] Multa exemplaria perperam legunt *ſuorum*; nam ſi dicamus *ipſorum* erunt ſubditorum labia ſi *ſuorum*; erunt labia Antiſtitum. certum eſt Præpoſitos debere ponere metam obedientiæ ſubditorum ex labiorum, non quidem ſuorum, ſed eorumdem ſubditorum votis.

F Non cogentes] Igitur lex nequit poni inuito, aliàs enim & poſſet cogi, quod negat hic & ſæpè alibi noſter Præceptor.

VV Varius verborum ordo ſine aliqua alteratione ſenſus.

Pul-

Pulchræ & benignæ Ecthеſes ex huius Capitis contextu.

178 PRima. *Tota Religioſorum obligatio naſcitur ex profeſsione ſolenni, & trium votorum diſtinctione: non autem ex pura authoritate Regulæ.* Probatur; quia tenetur reddere Domino Deo vota ſua, quæ diſtinxerunt labia ſua, & non tenerentur, ſi non vouiſſent; ſicut nec tenetur, qui non vouit. Non habuit authoritatem Legiſlator vt aliquem obligaret inuitum; habuit Nouitius, vt habita deliberatione aut rediret ad ſeculum, aut ſe obſtringeret voto. Ad illud votum tenetur quod promiſit, & quale promiſit, non ad aliud. Bernardus hic; *Modus eſt obeditionis tenor profeſsionis: nec ſe valet extendere poteſtas imperantis, niſi quatenus attigerit votum profitentis.* & ſub finem Capitis, *Ponant ergo Præpoſiti metam obedientiæ ſubditorum ex verbis labiorum ſuorum, non ſuorum deſideriorum.*

179 Secunda. *Non poteſt Superior iubere vt quiſpiam agat vitam citra rigorem regularem, niſi habeat legitimam cauſam;* hoc eſt, non poteſt ſine cauſa interdicere illa, quæ reliqui religioſi obſeruant. Verbi cauſa. Si Abbas pro voluntate ſua iuberet alicui vt die mercurij comederet carnes, malè faceret: ſed poſtulas, An ſubditus deberet obedire? Reſpondeo debere Religioſum ſubditum deferre ſui Abbatis iudicio & prudentiæ, & iudicare ſublatere cauſam legitimam ex vi cuius Abbas tale præceptum ferret; cæterùm ſi conſtaret nullam eſſe cauſam ſufficientem, non teneretur obedire.

180 Tertia. *Si Antiſtes aliquid iubeat ſupra Regulam aut vltra Regulam, non tenetur inferior obedire.* Non tamen dicitur iubere vltra Regulam, cùm præcipit ſecundum Regulam, hoc eſt in ordine ad Regulam. Illa enim, quæ ſunt expreſſa in Regula præcipi poſſunt per ſe, & vt finis; quæ non ſunt in Regula, poſſunt præcipi per accidens, & vt media, ad complementum Regulæ.

Inferes. Ergo nihil eſt factibile (vt termino Carnotenſium vtaris) quod non poſſit præcipi à Prælato; nihil eſt enim, quod non poſſit ordinari ad Regulam, & eligi vt medium ad ſatisfaciendum alicui obligationi Regulari.

181 Reſpondeo negando illationem. Primò enim omnia illa, quæ ſunt contra Regulam, ad Regulam non poſſunt ordinari; ſunt enim Regulæ præuaricationes. Secundò omnia quæ ſunt ſupra Regulam non poſſunt eligi prudenter vt media ad implendum Regulam. Ratio eſt clariſſima; quia de natura medij eſt, quod non ſit difficilius nec pretioſus fine; quis enim prudens audire vellet, & expenderet mille aureos vt decem præcisè redimeret? Qui dicunt Verbum adſumpturum fuiſſe carnem humanam, tametſi Adamus non peccaſſet, in natura & ingenio medij ſuam opinionem fundant, aſſerentes dici non poſſe incarnationem fuiſſe medium, & redemptionem finem, hinc enim ſequeretur à prudente Deo ad finitum finem ordinari medium infinitum. adeoque dicunt, Christo aliàs venturo, propter peccatum hominis fuiſſe iniunctum officium Redemptoris. Abbas igitur obſeruantias ſeueriores monaſticis non valet introducere ſub prætextu quod velit eas ad obſeruantiam Regulæ ordinare.

182 Quarta. *Nullus Abbas poteſt iubere contra Regulam, vel quod idem eſt, interdicere id quod eſt in Regula.* Has tres vltimas Ecthеſes vnica Bernardi periodo probabo, qui ſub initium Capitis præſentis ſic ait, *Profectò citra & vltra, quid aliud quàm obedientiæ limites quoſdam cenſuerim, & his terminis virtutem eandem circumcludi. Quamobrem quiſque profeſſus in quouis genere ſalutiferæ vitæ nec vltra obedientiæ lege cogendus, nec citra eſt inhibendus, quam ſua ipſius videtur complecti profeſsio; quantò minus*

nus contra : & cætera quæ ſequuntur; omnia enim eandem veritatem confirmant. Caput ipſum relegito.

Quinta. *Si certa neceſsitate Abbas diſpenſare nequit*. Bernardus hic. *Vota mea non...... minuat ſine certa neceſsitate*. Sed quid Bernardus intelligit nomine *certa neceſsitatis?* An ſolam euidentem? Reſpondeo idem eſt dicere euidentem requiri, ac nullam debere dari diſpenſationem. Paucæ neceſſitates poſſunt euidenter cognoſci, ſed & illæ ſæpè ſunt tales vt legem abrogent ante Hominum diſpenſationem. Certitudo igitur, quam exigit noſter Author, humana eſt, hoc eſt, rationalis, probabilis, & hæc in materia diſpenſabili iuxta ea quæ hucuſque diſſeruimus.

183 Sexta. *Qui ſine neceſsitate graui ſaltem probabili, diſpenſat in voto, iuramento, aut aliqua Eccleſia lege peccat, & diſpenſatio eſt inualida*. Vtrumque conſtat ex verbis vltimis huius capitis; vbi dicitur condeſcendere ſubdito Prælatus qui ex cauſa diſpenſat, & cadere cum Subdito qui ſine cauſa diſpenſat, peccat qui vtitur diſpenſatione quam ſciat conceſſam ſine cauſa. Conſultò poſuit illud *ſciat*, quia ſi ſubditus cauſam inſufficientem eſſe neſciat, formabit iudicium certum & legitimum ſi ſuo Prælato ſubſcribat conſulto etiam *peccat* dixi; nam contra legem moralem aut pœnalem ſecundum qualitatem materiæ.

Perfecta ab imperfecta obedientia diſtinguitur, à ſeruili filialis.

CAPVT XI.

184 *CÆterùm ſubiectus huiuſcemodi obedientiam, quæ voti finibus cohibetur, nouerit a imperfectam. Nam perfecta obedientia legem neſcit, terminis non arctatur, neque contenta anguſtijs profeſsionis, largiori voluntate fertur in latitudinem charitatis: & ad omne quod iniungitur ſpontanea, vigore liberalis, alacriſque animi modum non conſiderans in infinitam libertatem extenditur. Hæc eſt illa de qua ſignanter Apoſtolus Petrus* [1. Petr.1.] Caſtificantes, *inquit*, corda veſtra in obedientia charitatis: *pulchrè ipſam per hoc ſequeſtrans ab illa inerti & ſeruili quodammodo* vv *obedientia, nec charitati prompta, ſed obnoxia neceſsitati. Hæc iuſti illius cui* [1. ad Timoth. 1. 8.] *lex poſita non eſt, propria eſt, non quòd vel ille perfectus viuere debeat ſine lege; ſed quia non ſit ſub lege. Minimè quippe contentus voto ſuæ cuiuſcumque profeſsionis, quam ſuperat animi deuotione. Quamquam nec iſtam Regula ipſa* (Cap.68.) *tacuerit vbi monet: ſi fratri impoſsibilia iniunguntur*, vt confidens de Adiutorio Dei, obediat ex Charitate. *In eadem* a *denique Regula* (Cap.7.) *tertius deſcribitur humilitatis gradus, vt omni obedientia Monachus ſe ſubdat Maiori. Dicens quippe* omni: *non vult nos in obediendo menſura eſſe contentos profeſsionis, non attendere promiſsi debitum, non de pacto ſumere modum; ſed tranſire alacriter votum,* vv *etiam* c *& obedire in omnibus. Eſt ſanè quidam obedientiæ limes ſecun-*

Digitized by Google

ſecundum tempus, ipſa temporis extremitas: vt is B *ſit terminus obedientiæ, qui & vita. Hunc vobis* V V *maximè commendat Vnigeniti exemplum, qui factus eſt Patri obediens vſque ad mortem. Hæc ergo quoties interrumpitur inobedientia, dicitur & peccatum & tranſgreſsio ſeu prauaricatio.*

A. In eadem denique] legimus in multis MSS. *in eademque Regula.*
B. Vt is ſit] illud *ſit* exſtat in MSS. ſed omittitur in libris impreſſis.
C. Vnius præpoſitionis expreſſio diuerſos ſenſus exhibet, ſed non contrarios. Lego in meis MSS. virtutis ſtudioſi eſſe vltra promiſſum & debitum conari *obedire omnibus*, ergo non ſolùm Antiſtiti, ſed & confratribus; ſed quia in Regula etiam præcipitur vt obedientes ſint ſibi inuicem fratres, videtur non tranſire adhuc votum, qui obediat omnibus; quamobrem placuit lectio exemplaris impreſſi, vbi dicitur opus eſſe vt conetur ſubditus *obedire in omnibus*, nam ſi hoc faciat tranſibit procul dubio obligationem profeſſionis, non enim Benedictinus tenetur obedire Præpoſito in omnibus, ſed in ijs ſolùm, quæ S. Benedictus inſtituit.
V V. Dictionum ordo in libris varijs, quos contuli, varius.

De obedientia negatiuè imperfecta.

185 HÆres, cùm legis hanc periodum. *Subiectus huiuſcemodi obedientiam, quæ voti finibus cohibetur nouerit imperfectam.* Cur igitur? Nonne in perfectionem tendit, qui obedit ſecundum Regulam, quam profeſſus eſt? & ſi per hanc obedientiam tendit in perfectionem, cur dicitur ipſa imperfecta?

186 Pro literæ intelligentia, duæ expoſitiones occurrunt valde veræ; duæ, quæ ſe mutuò roborant & confirmant. Dico igitur primò, bifariam perfectionem ſumi; abſolutè & relatiuè. Abſolutè, cùm conſideratur ſecundum ſe; relatiuè, cum comparatur & refertur. Creaturæ ſecundum ſe perfectionem aliqualem dicunt; talem verò quæ nulla ſit, ſi cùm Diuina veniat comparanda. Adamus malitia peccauit; ſed ſi cum Dæmone conferatur dici poterit innocens; tanta enim eſt Dei bonitas, tanta malitia dæmonis, vt homo malus videatur collatus cum infinitè-bono Deo, bonus collatus cum dæmone malo tantùm non-infinitè. Bernardus *Serm.* 1. *in Aduentu Domini*, in Adami perſona ſic inquit. *Domine obſecro complaceat tibi, vt eruas me; quoniam ego infirmus ſum; quoniam de terra mea furtim ſublatus ſum, & hic Innocens in lacum miſſus ſum.* Nota bene; Adamum in peccatum mortale lapſum innocentem appellat; ſed, ne eſſet dubitationi locus, ipſe vocem exponit; *Non penitus quidem innocens*, ait, *ſed quantum ad eum qui me ſeduxit, innocens aliquatenus.* Ergo Adamus teſte Bernardo fuit abſolutè reus, & innocens comparatiuè. Hoc ſenſu intelligendus eſt Paulus 1. *Corinth.* 13. 1. Scimus enim donum Prophetiæ eſſe ſublimiſſimum, donum ſcientiæ eſſe diuiniſſimum, donum fidei eſſe neceſſariſſimum, & nihilominus, *Si habuero prophetiam*, ait, *& nouero myſteria omnia & omnem ſcientiam: & ſi habuero omnem fidem, ita vt montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil ſum.* Quod duce Bernardo ſic explico, *ſum, non penitus quidem nihil, ſed quantum ad Chriſtum, quem imitor, ſum nihil aliquatenus. Ipſe filius Dei eſt, & hæres regni; ſi & charitatem habeam, filius ſum Dei, Chriſti confrater & regni coha-*

coheres; ſi illam non habeam, nihil ſum. Hoc igitur ſenſu Bernardus exponi poteſt in præſenti; eius enim obſcura loca non indigent luce peregrina. Obedientiam illam quæ eſt ſecundum Regulam, *imperfectam* vocauit & meritò; nam licet abſolutè perfecta ſit, vileſcit, ſi cum obedientia, quæ vltra Regulam expanſa limites non noſcit, comparetur. Vnde *imperfecta relatiuè* idem eſt ac *minus-perfecta*, ſicut etiam *innocens-comparatiuè* idem ac minus nocens, & *nihil-reſpectiuè* idem ac *ferè nihil*.

187 Sed ſi hic Pauli locus exponatur finaliter, habebit ſenſum euidentiorem & præparabit mentes vt ſecundò exponamus Bernardum. Finis vitæ Chriſtianæ cælum eſt, gloria eſt, Deus eſt: emenda eſt, ſed pretio charitatis, non pretio aliarum virtutum. ergo qui donatus eſt arcana myſteriorum notitia, qui hominum & angelorum idiomata cæleſtia percallet, qui omnes naturales ſcientias adſequutus nihil omninò ignorat, qui tantam fidem poſſidet vt miracula faciat, ſi charitatem non habuerit, ad effectum quem optat, nihil habet. Ergo ſimiliter, in ſtatu Monaſtico philoſophandum eſt; finis duplex proponi poteſt, vnus deberet. Primus eſt, tendere ad perfectionem, ſecundus illam adſequi. Per obedientiam quæ ſecundum Regulam eſt, ad perfectionem tendimus, quotidie approximamus, ſingulis actibus propriores reddimur, non adſequemur tamen, quouſque cordis dilatatione cum ſuperioribus non licitemur. Obedientia igitur quæ ſecundum Regulam eſt, perfecta & vtilis omnino eſt vt in perfectionem tendamus, vt adſequamur imperfecta; ad hoc enim requiritur cæca obedientia, quæ Deum ipſum mente adſequitur, nam hæc cæcitas eſt oculatior omni humana aduertentia. Meliùs ſibi proſpicit, qui cæcè obaudit; quàm, qui diſputat, & vtrum obedire debeat, inquirit. Igitur qui vt obedias, vtrùm tenearis, reſpicis, cæcus es; & perſpicax qui cæcè obedis. Quādiu examines, An Superior tranſgrediatur vel non ſuæ terminos iuriſdictionis, non poſſidebis quietem ſpiritus, in qua conſiſtit huius vitę perfectio; tranquillus eris ſi ſuperiori dicas, Domine quid me vis facere?

De obedientia perfecta.

188 Obedientiam perfectam à minus-perfecta Mellifluus meus Author diſtinxerat, & docuerat minus-perfectam eſſe ſecundum Regulam, ſupra Regulam verò perfectam. At nunc in cimœrias tenebras nos protrudere velle videtur. Bone Deus ſi perfecta obedientia, eſt vltra Regulam, quomodo in Regulæ cap. VII. & LXVIII. præcipitur? & ſi in Regula teſte ipſo Bernardo præcipitur, à Regula deficit, qui non obſeruat. Si deficit, quomodò dici poteſt voti emiſſi finibus cohiberi?

Reſpondere poſſem primò diſtinguēdo in Regula Præcepta, Monita & Conſilia. Hæc enim etiam meus Bernardus diſtinguit. Præcepta vocarem illa omnia, quæ poſſunt præcipi: Monita, quæ ſolent moneri; & Conſilia, quę Religioſis conſuluntur. Infimæ perfectionis eſſe dicerem obedentiam illam, quæ voti & legis terminis moralibus cohibetur & monita ſeu præcepta pœnalia non curat. Perfectiorem, quæ etiam purè pœnalibus legibus ſatisfaciens omittit regularia conſilia; at perfectiſſimam, quę legem moralem neſcit, terminis à pœna deſcriptis non coarctatur, quæ non contenta anguſtijs profeſſionis largiori voluntate fertur in latitudine charitatis; & ad omne quod iniungitur (hoc eſt, præcipitur, monetur, conſulitur) ſpontanea ſiue quod idem, non inuita, vigore liberalis, alacriſque in infinitam libertatem extenditur. In infinitam quidem, quia finita dici non debet obedientia illa quæ prudentiæ Prælati, tametſi regula-

Digitized by Google

gulares poſſet, terminos non præſcribit. Et hæc expoſitio mihi videtur eſſe omnino probabilis, ſed peteret materias præcepti moniti & conſilij clarè inter ſe diſtingui, quod tanti eſſet moliminis vt iterum deberet conſuli D. Bernardus: nam ex hoc libro tertium humilitatis gradum & obedientiam in materia impoſſibili ad conſilia pertinere ſciremus: de reliquis creſcerent dubia, nec eſſet œdipus qui reſolueret.

190 Ne igitur Bernardi expoſitio textum ipſum Regulę reddat difficiliorem præter conſilia pauca, quæ in Regula exponuntur, quale eſt de vini abſtinentia, Cap. XL. virtutes à noſtro Legiſlatore iniunctas in merè-materiales, & merè-ſpirituales diuido, & ſentio priores illas directè pertinere ad materiam præcepti, poſteriores indirectè nimirum, in quantum ita ſunt ad materiales requiſitæ, vt ſine ipſis non poſſint fieri materiales, non aliàs. Hac doctrina præmiſſa verba Regulæ, quorum meminit Bernardus interpretor; Capite 7. *Tertius humilitatis gradus eſt*, ait S. Benedictus, *vt quis pro Dei amore omni obedientia ſe ſubdat Maiori, imitans Dominum, de quo dicit Apoſtolus [ad Philippenſ. 2.] Factus obediens Patri vſque ad mortem*. Et diſtinguo illud omni; Si intelligatur de omni materia regulari ad præceptum pertinere poſſe reſoluo: ſi de vltra regulari ad conſilium, nam cap. 73. conſulit omnes virtutes vltra regulares, vt legenti patebit. Et eodem prorſus modo caput 68. explico. Cùm fratri debili impoſſibilia iniunguntur, videndum eſt, qualia ſint illa impoſſibilia, nam ſi regularia ipſa ſint, obedientia præcipitur; ſi vltra regularia, conſulitur, ex vi eiuſdem Capitis 73. Cùm igitur D. Bernardus obedientiam, cuius meminit S. Benedictus Capit. 7. & 68. ad materiam, quæ vltra Regulam eſt, reducit, non eſt intelligendus de materia omni; nec de impoſſibili, ſi regularis, ſed ſi vltra regularis: aliàs enim doctrina, quam in Epiſtola nuncupatoria tradiderat, corrueret; ibi enim vidimus Monachum Benedictinum obligari poſſe ad impoſſibile, ſi congruè exponatur.

De obedientia ſeruili.

191 SEd quæ eſt iners & ſeruilis obedientia illa, quam vituperat D. Bernardus, cùm citato Petro Apoſtolo, inquit, *Pulchrè ipſam* (nempe, *perfectam obedientiam*) *per hoc ſequeſtrans ab illa* (nimirum, *quæ ſecundum Regulam eſt*) *inerti & ſeruili quodammodò obedientia, nec charitati prompta, ſed obnoxia neceſſitati?*

192 Cùm Religioſus lege morali aut pœnali trahitur, non ducitur; nam aliàs non eſſet operaturus. Si virtutis dulcedine adliciatur, lege non indiget, vtpote, qui eſſet bene operaturus tametſi lege omni careret. Subditus igitur, qui virtutem exercet, ne incurrat aut peccatum aut pœnam, odio mali trahitur, non boni dilectione conducitur; ideòque voluntas eius eſt nauſeabunda, inuita, & ſimilis renuenti. Legem ſcit; imò examinat, ne quidpiam faciat vltra legem. Terminis regularibus coarctatur, nec vult tranſgredi vltra limites perfectionis profeſſæ, contenta profeſſionis anguſtijs, vult quidem ſatisfacere promiſſis; exercendo virtutes, quas non exerceret, ni vouiſſet; imò vt verbo dicam, mallet non promiſiſſe. Fertur ad omne quod iniungitur inuita, nam mercatori naufrago ſimilis, laborem obedientiæ ſubit, ne vitam æternam perdat, ne pœnam temporalem luat, non ſubitura, tametſi omiſſio eſſet peccaminoſa grauiter, ſi Deus nullum tranſgreſſorem puniret. Auara, aut ſaltem eſt illiberalis. Triſtis modum iuſſionis conſiderans, authoritatem Superioris examinans deſiderat non debere extendi. Hæc eſt iners, ignaua; hæc ſeruilis, timore enim regitur; obedientia eſt, non

charitati prompta, ſed neceſſitati ſubiecta. Huic opponitur perfecta, ampla, larga, ſpontanea, vigens, liberalis, alacris, infinitè-libera, caſtificata, diligens, filialis, prompta, neceſſitatis inſcia, legis ignara, deuota, ad omnia ſeſe extendens, & ipſamet impoſſibilia faciens, quam hoc capite Mellifluus meus Doctor deſcribit.

An omnia peccata ſint æqualia.

CAPVT XII.

192 S*Ed intereſt ſanè, qua cauſa, quo affectu, qua intentione, quo præcipiente, in quove præcepto malum hoc committatur? Et quidem nullam prorſus inobedientiam dico paruiducendam, non tamen omnem pari æſtimandam periculo. Enim verò mandatum Dei eſt, non occides: fac ergo duos homicidas, & vnum quidem ſpoliandi cupiditate, alterum verò neceſſitate ſeſe defendendi facinus perpetraſſe: An non hic ſatis euidenter inter lepram & lepram cauſa ſeparat, faciens vtique diſparem valdè culpam vnius eiuſdemque transgreſſionis? Quid verò ſi hunc ſubita ira, illum ſtudioſa malitia aut vetus odium fortè ad idem ſcelus impulerit? num quidnam ſimili penſandum erit iudicio, quod tam diſſimili factum conſtabit affectu? Nil deinde* A *inceſtius, obſcœniuſve quàm filias Loth* [Geneſ. 16. g.] *paternum vſurpaſſe concubitum; & tamen, quis non videat quantum euacuauerit* B *aut attenuauerit turpis nefandique flagitij* vv *reatum pietas intentionis, & intentio pietatis?*

A. DEinde] Alij libri *Deinceps.*
B. DEuacuauerit] Colonienſis editio *Euacuerit.* ſed à quo verbo? quo præludente authore?

vv. Hic omnia exemplaria habent eadem verba, non tamen diſpoſita eodem ordine.

Nota. Sanè peccata vniuerſa eſſe omnino æqualia impium eſt. Id olim Stoici cenſuerunt, ſed iam hodie exploduntur ab omnibus: cæterum eſſe multas malitias æquales in omnibus peccatis mortalibus, multas in multis abnegari non poteſt, *Primò*, omnia & ſingula æquè & vniuocè participant malitiam peccati mortalis, ſicut homo & brutum rationem animalis vt ſic. *Secundò* omnia & ſingula habent & eamdem numero infinitatem terminatiuè, omnia enim opponuntur vni & eidem infinito Deo. *Tertiò* peccata in grauitate inæqualia, ſolent eſſe æqualia in duratione, intenſione, aduertentia, impœnitentia. &c.

Hac ergò breui præmiſſa doctrina ad diuerſas peccatorum inæqualitates, quas Bernardus ediſſerit, veniamus.

De

De actibus inſtantaneis.

CONſideranda veniunt illa verba. *Quid verò ſi hunc ſubita ira, illum ſtudioſa malitia aut vetus odium fortè ad idem ſcelus impulerit?* An in via Bernardi, homicidium ſubita ira commiſſum ſcelus eſt?

193 Reſpondeo non ſemper ſubitam iram carere peccato; ſæpe enim in ſubitaneo furore omnes concurrunt circumſtantiæ, quæ ad rationem peccati requiruntur. legis enim cognitio, & deliberatio, poſſunt cum operatione inſtantanea coniungi, ſed minus erit peccatum id ipſum inſtantaneum, illo quod in voluntate odio veterno infecta inſeuiſſet: tametſi vtrumque mortale eſſet. Si in ſubitanea ira ſit deliberatio ſemiplena, veniale peccatum committitur; peccatum tamen. At verò, ſi ſubitaneus ille furor ita mentem abripiat & obnubilet, vt totam indifferentiam auferat, aut mentem ita excæcet vt malitiam actionis non cognoſcat; non iam paſſio, ſed hominis perturbatio eſt; eumque cogit agere tanquam irrationalem. Tales operationes hominis, quamdiu perturbatio illa perdurat, humanæ non ſunt, ſed animales, adeòque bonitatis & malitiæ moralis expertes.

De irregularitatis diſpenſatione.

194 SEd quia de homicidio agimus, & liber Bernardi quem exponimus *de precepto, & diſpenſatione* inſcribitur, vt Religioſis Ciſtercienſibus prodeſſe poſſimus, examinare oportet, An Antiſtes poſſit diſpenſare in irregularitate ex homicidio voluntario ſuborta? & quid intelligatur nomine *voluntarij?*

195 Vtrumque dubium optimè reſoluit ſub annum 1584. Marcus de Villalva Abbas Collegij Salmanticenſis, & ex mandato Generalis & Diffinitorum edidit, qua-propter ſententia ipſius non tam priuati Doctoris, quàm totius Diffinitorij Hiſpano-Ciſtercienſis eſt. Ipſe igitur in dubijs deffinitionibus antiquis additis, homicidium voluntarium exponit per hæc verba. *Por homicidio voluntario en quanto toca a la diſpenſacion, ſe entiende ſolo el homicidio criminoſo y ilicito, porque eſte ſolo es reputado por voluntario y los demas licitos y iuſtos, para lo que toca a la diſpenſacion, ſon reputados por caſuales.* hoc eſt, *Nomine homicidij voluntarij, in diſpenſationum materia, intelligitur ſolummodo homicidium criminale & illicitum, hoc enim ſolum habetur tanquam voluntarium: & reliqua (nimirum licita & iuſta) quoad diſpenſationem caſualia & inuoluntaria iudicantur.* Et meritò; non enim voluntariò facimus quæ indirectè, & inuitis, ſed qui inuaſorem iniuſtum occidit, & qui pro tribunali ſedens latronem pernicioſum condemnat, indirectè interimit & inuitus, vellet enim ſi poſſet vitam eius tueri & conſeruare. non ergo homicidium voluntarium committit.

196 Gregorius XIII. conceſſit Reformatori Generali Obſeruantiæ Hiſpaniæ & Abbatibus particulare priuilegium, vt diſpenſent in irregularitate, & ſuſpenſione qualicumque excepta illa, quæ procedit ex homicidio voluntario: quo etiam priuilegio fruuntur Abbates illi omnes, qui bullam participationis habent.

197 Infertur ergo ex vi huius priuilegij diſpenſationem poſſe concedi quibuſcumque Iudicibus & iuſtitiæ Miniſtris, cuicumque chirurgo vel medico, imò cuicumque militi ſi in bello iuſto militauerit. Omnes iſtæ conſequentiæ illatæ ſunt olim in ſimilibus caſibus à Caietano *in ſumma verbo Irregularitas*, Armilla *ibidem*. Couarruuias *in Clement. Si furioſus, de homic. 2. p.* §. 3. *num.* 7. Nauarrus *cap.* 27. *num.* 140. Sub-

ſcribit citatus Villalva & Ordinis Diffinitores.

198 Sed interrogas, An hæc diſpenſatio poſſit pluries concedi eidem reo? Reſpondeo eamdem diſpenſandi poteſtatem fuiſſe ab Eugenio IV. & à Iulio II. conceſſam. ſed in priuilegio Iulij *toties quoties* legi. an hæc verba debeant vt ſonant intelligi, an debeant ad aliquod genus limitari ſubdubitas; ſentit Villalva poſſe Reformatorẽ toties quoties diſpenſare in irregularitatibus, quæ oriuntur tranſgreſſione præceptorum Regulæ & Definitionum; in ijs tamen, quæ proueniunt ex iure, ſemel cum ſingulis perſonis: Reſpondeo tamen me non videre ſufficientem cauſam illius limitationis.

De peccato filiarum Lothi.

199 CVm legitur hiſtoria Lothi, ſemper inquiritur, An filiæ eius peccauerint, inebriando parentem, & eum ad fornicationem inducendo? Reſpondemus communiter, materiam fuiſſe grauem & capacem culpæ mortiferæ, eaſque ſolo ignorantiæ titulo poſſe excuſari; nam, ſi laborarunt inſuperabili, non peccarunt; reæ autem mortiferi criminis fuerunt, ſi vel contra dictamen operatæ, vel ſaltem ſecundum erroneum vincibile. Sed ſaltim ſtudioſa indagandæ veritatis ambitio requirit, quid debeamus præſumere rebus omnibus examinatis? An ſit veroſimile eas laboraſſe ignorantia inuincibili & conſequenter non peccaſſe? Sed noſter Mellifluus Præceptor reſpondet.

200 Primò. *Eas peccauiſſe mortaliter.* Secundò, *Eas ex bona intentione vincibiliter, tamen erronea. operatas fuiſſe.* Tertiò, *Minus eas peccatum commiſiſſe quam ſi ex malitia peccaſſent.* Conſtant omnia ex his verbis, *Nil deinde inceſtius quàm illas filias Loth Paternum vſurpaſſe concubitum; & tamen quis non videat, quantum euacuauerit aut attenuauerit turpis nefandique flagitij reatum pietas intentionis & intentio pietatis?* Intentionem peccati malitiam diminuiſſe aſſerit, non ſubſtuliſſe. Et infero, minora eſſe peccata ex ignorantia tametſi craſſa quàm ex malitia commiſſa.

De homicidijs commiſſis indirectè.

201 ILla verba obſcuriſſima ſunt: *Mandatum Dei eſt non occidere; Pac ergo duos homicidas, & vnum quidem ſpoliandi cupiditate, alterum verò neceſſitate ſeſe defendendi facinus perpetraſſe. An non hic ſatis euidenter inter lepram & lepram cauſa ſeparat, faciens vtique diſparem valde culpam vnius eiuſdemque tranſgreſſionis.* Ergo qui ſe defendendo inuaſorem occidit, teſte Bernardo, reus eſt; tale homicidium facinus eſt, lepra eſt, culpa eſt. Oportet igitur potiùs occidi quàm occidere.

202 Reſpondeo omne homicidium directè-commiſſum, publica aut priuata authoritate id fiat, facinus eſſe: non item commiſſum-indirectè. Ratio eſt; quia quinto Decalogi præcepto omne homicidium interdicitur; nec audiendi ſunt, qui volunt excipere contra Decalogum, quia ſi ſemel tales exceptiones admittantur, nullus naturalis aut Diuinæ legis articulus ſubſiſtet. His poſitis ſit

203 Concluſio I. *Reſpublica, cùm latronem condemnat, illum occidit indirectè.* Probatur; quia directè proſpicit quieti publicæ, & pacificæ bonorum poſſeſſioni, quæ ſtare non poteſt ni latrones & fures tollantur. Ergo cùm bono publico directè proſpicit, indirectè tollit illa omnia quæ conuincuntur publicis bono & paci nocere.

204 Concluſio II. *Si Reſpublica ex-*

cedat

Digitized by Google

cedat limites inculpatæ tutelæ, peccat hominem condemnando. Verbi gratia; ſi indiceret pœnam capitis, cum ſufficeret pœna exilij, aut alia minor; Tunc enim exceſſus ille cenſeretur directè à Republica intentus, quæ ſæuire dicenda omninò eſſet, ſi quempiam occideret ſine neceſſitate.

205 Concluſio III. *A fortiori eadem dicenda ſunt de quolibet particulari.* Patet; quia Reipublicæ ius potiùs eſt; ergo ſi hæc nullum poteſt occidere ſine neceſſitate, nec nocere vltra neceſſitatem, non poterit concedi homini particulari vt aliquem ſine neceſſitate aut præter neceſſitatem percutiat. Ergo cum D. Bernardus homicidium factum neceſſitate ſeſe defendendi condemnat, agit de illo qui exceſſit limites inculpatæ tutelæ: de illo inquam, qui debuit ſe defendere ne occideretur, potuit tamen ſuam vitam tueri ſecuriſſimè, quin vita inuaſorem priuaret.

206 Concluſio IV. *Perſona (publica ſit aut priuata) quæ in vltimo diſcrimine poſita dubitat an ex tali circumſtantia ſuboritura ſit eius perditio, non poteſt illam circumſtantiam non tollere.* Ergo, ſi inuadaris, & dubites, an poſſis mortem euadere non occiſo inuaſore, teneris ſub peccato illum occidere, quia teneris propriam vitam tueri; & non licet obligationem ratam exponere ſucceſſui dubio. Idem de Republica dicito. Vrbs obſeſſa, quæ timet ab inimico ſtragem, debet fortificare loca ſi dubitet an ſint ſufficientia vt poſſint arcere inimicos.

207 Concluſio V. *In probabilitate reſolutio dependet ab arbitrio.* Patet; quia nemo eſt opinionis probabilis mancipium; & ſi nec promiſerit, nec iure ſuo ceſſerit, poterit ſubſcribere alterutri parti, aut potiùs vtrique probabiliter formando hoc practicum dictamen, *Faciam alterutrum, nam vtrumque eſt probabile.*

208 Sed quia egimus de cautione inculpatæ tutelæ, opus eſt vt hanc difficultatem liquidiùs expendamus. Eum qui ſe defendendo excedit neceſſitatis limites, & inuaſorem occidit; ſi illæſo honore aliter poſſit ſanguinis reus eſt. Sed quid debet facere, ne dicatur excedere, Tenebiturne fugere? minimè: Nam fugiendo honorem perderet & vix periculum euaderet; ille enim, qui inuaſit pugnaturum, etiam perſequeretur fugientem. Ergo qualiter aget? Dicunt Theologi. eum debere vires ſuas cum viribus inimici conferre, & ſi ſe ſuperiorem iudicauerit, debere agere ſolùm defenſiuè; nullum enim ſubeſt periculum; at ſi cognouerit alterum eſſe ſuperiorem, debere ſe defendere alterum occidendo. ſed

Nauita de ventis, de bobus narret arator,
Enumeret miles vulnera, paſtor oues.

209 An non inuaſus occidi poterit antequam inimici vires periclitentur? ibi diſcurrere, conferre, examinare, conſilium inſalubre eſt. Non eſt confidendum induſtriæ cùm enſis hoſtilis ſtringitur. Hominum etiam expertiſſimorum erràre eſt, & in tali caſu minimus error morte luitur, ſæpè enim ſtrenui Martes vel à Therſita occiſi.

Pri-

Primam præceptorum inæqualitatem ex Legiſlatoris dignitate deſumi.

CAPVT XIII.

210 *IAm verò de illo, qui præcipit, & item de eo quod præcipitur huiuſcemodi aduertenda erit ſecundum rationem diſtinctio: vt cuius inter præceptores reuerentior nobis imminebit Authoritas, eius grauior formidetur offenſio, ac maioris cuiuſque mandati tranſgreſſio damnabilior æſtimetur. Melius ſiquidem eſt obedire Domino,* A *quam hominibus; & in ipſis,* B *melius magiſtris, quam condiſcipulis; Porrò in magiſtris melius noſtris, quàm* C *extranei. Quibus autem melius conſtat obedire, ipſis proculdubio & non obedire deteſtabilius eſt.*

A Domino] Per ſimillima compendia ſcribitur *Dominus* & *Deus*; idèòque frequentiſſimum eſt in varijs exemplaribus has confundi dictiones, quod præcipuè in hoc tractatu obſeruo, plurium enim collatione facta, ſemper aliqua *Dominum* & aliqua exhibent *Deum*.

B In ipſis] Critici, qui in varijs editionibus abraſerunt illam præpoſitionem, quam habent MSS. videntur non eſſe adſequuti ſententiam. Illud *In* ponitur pro *Ex*, phraſi apud Eccleſiaſticos Doctores communis.

C Noto breuiter, quod vberiore calamo indigeret. Sanè ſi noſtris Magiſtris ſecuriùs quàm extraneis credimus; quis negabit eſſe innumeros qui in materiam fidei laborent inſuperabili ignorantia? A proprijs magiſtris falluntur, qui carent ſcientia & doctrina, qua conſpiciant ſe falli: ſed de hoc alibi.

De authoritatis intenſiuis & extenſiuis gradibus.

211 CVicumque Superior in ſubditos authoritatem habet; & Superior non eſſet, ſi iniungere ſalubria non poſſet. Sed petitur, An omnes ſuperiores habeant æqualem authoritatem? Reſpondet negatiuè Bernardus: & pro eius intelligentia has Concluſiones ſubiungo.

212 Primò *Authoritas non conſiſtit in indiuiſibili, ſed habet ſuas extenſionis & intenſionis gradus*. Patet; quia ſunt multa quæ ſolent iuberi, plura quæ poſſunt; nec tamen omnia eodem rigoris gradu præcipiuntur: alia enim præcipiuntur: lege purè pœnali, alia lege, quæ probabiliter obliget ad veniale tamen ſi ſit grauis materia, alia ſub culpa graui, alia denique lege mixta ad culpam ſimul & pœnam obligante. Ecce diuerſos gradus intentionis.

213 Secundò. *Diuerſorum Superiorum authoritas frequentius eſt inæqualis extenſiuè.* Patet; quia ſolus Deus vniuerſa attingere poteſt, eius enim authoritas infinita eſt & caret limitibus. at homines à Deo limitatam participant & inæqualem. Plura alijque poſſunt, pauciora alij; quia ſicut in æthereo firmamento

mento vix dantur duo ęqualia ſydera, ſic etiam in politico. Plura poteſt Dux, Comes, Marchio, quàm Dominus particularis, plura Duce, Comite, Marchione, Rex.

214 Tertiò. *Diuerſorum ſuperiorum authoritas frequentius eſt inęqualis intenſiuè.* Oſtenditur, Nam alij poſſunt capere, non tamen condemnare aut dimittere; alij poſſunt pecunia condemnare, alij flagellis, alij etiam capite. ſunt qui putent ſe habere authoritatem præcipiendi ſub peccato veniali, quorum authoritatem probabilis opinio confirmat. Nonnulli poſſunt mortaliter pręcipere vt Patres familias ex vi quarti pręcepti decalogi; alij etiam titulo religionis; Abbati enim monachus obedit vt filius familias & obedit ratione promiſſionis.

Optimè igitur aſſeruit noſter Author pręceptorum inęqualitatem ex legiſlatoris dignitate deſumi.

Secundam inæqualitatem à materia deſumi.

CAPVT XIV.

215 *ET de A mandatis ſimiliter. Maioribus quippe maior, minoribus minor opera noſtra & cura debetur; de quorum etiam B contemptu iuxta eandem conſiderationem grauior leuiorve offenſa contrahitur.*

A. ET de mandatis] Legit exemplar nouæ editionis Colonienſis *eſt de mandatis ſimiliter*, dele *eſt*, lege *&*.

B. Etiam] Hic è contrario ſtandum eſt pro libro Colonienſi contra meum MS. videtur enim magis latinè dici, *de quorum etiam contemptu*, quàm *de quorum & eo ntentu*; ſed hæc diuerſitas non reſpicit ſenſum, ſed verba.

Nota. Multi ſunt, qui aliquibus culpis materiæ paruitatem excludunt, ſed re leuiter examinata: ego quidem in omni præcepto, in omni materia, cognoſco venialia peccata; ſed quia hæc vberiùs pertractare non permittit occaſio lecturis ante paucos menſes meam *Theologiam Moralem* ſufficiat impræſentiarum videre mei Commentarij in Regulam Benedictinam diſp. 69. numer. 1052. vbi examino, Vtrùm in voluptatibus venereis (nullę ſunt magis lubricę) detur materiæ paruitas.

De præceptorum inæqualitate.

216 PRæcipua præceptorũ inæqualitas à materię quantitate dependet, non enim eodem modo in graui ac in grauiſſima delinquitur. Conſidera poſitiones ſequentes.

217 Prima. *In materia leui non poteſt Superior grauiter obligare.* Eſt Doctorum receptiſsima opinio, vt oſtendo num. 41. mei Commentarij. & contraria non videtur probabilis.

218 Secunda. *In materia graui non poteſt Superior leuiter obligare.* Eſt Vazquezij 1. 2. *diſp.* 158. *cap.* 4. *num.* 32. contra Suarium *lib.* 3. *de legib. cap.* 27. *nu.* 12. ac propterea merè probabilis.

219 Ter-

219 Tertia. *Inter materiam magnam & maiorem ſumma eſſe ſolet peccatorum inæqualitas in eadem ſpecie.* Eſt oſtenditur. nemo enim dixit eſſe æqualia furtum centum & centum-millium ducatorum. Cæterum hęc furti eſt circumſtantia aggrauans in eadem furti atoma ſpecie.

220 Quarta. *Circumſtantiæ aggrauantes non ſunt de eſſentia integræ confeſſionis, & a fortiori nec diminuentes.* Quapropter ille, qui centies-mille aureos fuiſſet furatus, modò habere dolorem & reſtituendi propoſitum, ſufficeret dicere, *Furatus ſum grauem materiam, nullam determinando.*

221 Caſus I. Petrus habebat conſuetudinem furandi, & hac peſſima inclinatione illectus poſt vltimam confeſſionem ſemel furatus eſt materiam grauem; reſipiſcit; & dubitat, qui debeat confiteri? hoc eſt, An ſufficiat exprimere peccatum furti; an etiam debeat cõſuetudinis inueteratæ Circumſtantiam exponere?

222 Reſpondeo non debere vltimum, ſed ſufficere primum;quia iuxta quartam poſitionem aggrauantes circumſtantiæ non debent neceſſariò explicari. Quid ſi deberent? adhuc non teneretur; nam inueterata conſuetudo indifferentiam, ac propterea diminuit libertatem. omnia autem quæ cum minore indifferentia & deliberatione committuntur, ſunt minora peccata. Quid ſi Confeſſarius interrogaſſet, An haberet talem conſuetudinem: poſſetne vti reſtrictione, & negare? Dicam liberè; multa dicuntur reſtrictione mentali ſaluari, quę reſtrictione non indigent, & hoc defectu examinis; at me iudice reſtrictio, quę verè talis ſit, ſemper eſt mendacij pediſequa, & nunquam macula morali & politica caret. Si Confeſſarius, An talem habeas furandi conſuetudinem, roget, nega liberè, & hoc ſine vlla reſtrictione, tametſi conſuetudinem habeas. Ratio eſt, Quia illud tribunal inſtitutũ eſt pro peccatorum examine, iudicio, correctione; ergo ſemper Iudex inquirit & examinat res grauiter peccaminoſas. Cùm autem Confeſſarius interrogat an habeas furandi conſuetudinem, cenſendus neceſſariò eſt interrogare vt Confeſſarius, hoc eſt, iuxta authoritatem ſibi diuinitus conceſſam. Ergo cenſendus eſt petere, An habeas furandi conſuetudinem quę ſit grauiter peccaminoſa? Cùmque non habeas talem, ſed potiùs quę peccata diminuat, indifferentiam arbitrij remittendo, verè interrogationi reſpondes ſi te illam habere neges. Hoc vt confirmem ſubijciam verba Bannez ſecunda ſecundę de iure & iuſtitia queſt.69.art.2.dub.1.concl 2. qui ſic ait. *Quando aliquis iam eſt confeſſus in foro conſcientiæ homicidium quod fecit, & poſtea in alia confeſſione interrogatur à Confeſſore, An commiſerit homicidium? verè reſpondet* (nota bene) *ego non commiſi homicidium. quia intelligitur ex circumſtantijs, quod pertineat ad tuum forum modò.*

Caſus II. Ioannes petijt à Paulo confitenti, vtrùm aliquando leuiter mentitus fuiſſet? petitur qui debuerit Paulus reſpondere?

223 Reſolutio huius caſus pendet ex reſolutione pręcedentis. Cùm enim non habeat Confeſſarius authoritatem cogendi pęnitentem ad declaranda venialia peccata, cenſendus eſt excedere limites ſuę iuriſdictionis; ergo Ioannis interrogatio ęquiualeret huic, *Commiſiſtine leue mendacium, quod grauiter eſſet peccaminoſum? vel quod neceſſariò ad hoc forum pertineat?* Reſpondet Paulus *Non:* & quidem verè, non enim potuit tale mendacium commiſiſſe.

224 Caſus III. Confitebatur Ambroſius ſe furatum fuiſſe grauem materiam, cùm verè fuiſſet furatus mille aureos; petenti confeſſario, vtrum illa materia cẽtum patacones excederet, reſpondit abſolutè negando. Petitur, Vtrùm ſit in confeſſione mentitus?

225 Con-

225 Conſtat ex dictis quòd legitimè potuerit negare, & hoc ſine mendacio & reſtrictione. ſciebat Ambroſius quòd confeſſarij non poſſunt pœnitentem cogere vt circumſtantias aggrauantes exponat: debebat credere ſe interrogari à Confeſſario qua Confeſſario: ergo ſe interrogari de peccato graui commiſſo. Cumque ille exceſſus non ſit peccatum mortale, ſed peccati mortalis iam confeſſi, vt ſupponitur, tantitas, potuit illum negare, non enim in exceſſu illo peccauit nouo peccato mortali.

226 Nota. Hęc dicta ſunt, pro Confeſſarijs imprudentibus, qui vexando pęnitentes limites ſuę commiſſionis excedunt; hoc pro pęnitentibus, qui ad huiuſmodi miſerias adiguntur, vt debeant reſpondere imprudentibus interrogationibus. Animaduertendum tamen eſt ſæpe contingere totam materiam confeſſionis eſſe ambiguam & dubiam aut conſtare expoſitione actuum imperfectorum purè naturaliter, & vt verbo dicam, talium, qui non ſint capaces ſacramentalis abſolutionis; tunc autem ne negetur abſolutio, quę concedi non poteſt; piè & chriſtianè petitur, certa materia, etiamſi opus fuerit aliquod genus valde obuium & leue determinando, ne pœnitens hæreat; tunc tamen pœnitens non tenebitur dare materiam quam Confeſſarius poſtulat, ſed quamcumque voluerit, & ſi dederit, poterit legitimè abſolui.

Tertiam præceptorum inæqualitatem deſumi à voluntate præcipientis.

CAPVT XV.

227 *Porro maiora, minoraq; mandata dixerim, ſecundum quod magis minuſue velle conſtiterit ipſum qui* A *præcepit, ſiue hominem, ſiue Deum. Eſt verbi gratia mandatum,* (Marc. 10.) Non furaberis; *& eſt mandatum* (Luc. 6. 2.) Omni petenti te; da: *Vtrumq; quidem magnum, quoniam vtrumq; diuinum; ſed de non furando maius. Quis enim neſcit æquiſſimo Deo non æquè diſplicere tenaces, atq; fures, & quia de duobus malis plus velit nos tenere noſtra, quam tollere aliena, & ita minùs peccare qui non tribuit ſua, quàm qui non ſua furatur? Sed mandatis hominum rara æqualitas inuenitur cùm pro varijs neceſſitatibus vel vtilitatibus agendorum iniungentium affectio varietur: quodque putauerint rectius vel commodius, hoc ampliùs cupiant & exigant obſeruari. Iam ergo qualitas præceptorum quam authoritas præcipientium & obedientiæ præfigit metam, & inobedientiæ terminat culpam,* B *quoniam, (vt dictum eſt) in Prælatis quibuſue* C *grauioris authoritatis, & eorum mandatis quibuſque maioris vtilitatis, quò diligentior debetur obſequendi cura, eò & culpa grauior incurritur de contemptu. His itaque diſtinctionibus animaduerſis, & obedientiæ modus & pondus inobedientiæ facilè reperitur. His gradibus non ſolùm inter diem & noctem, hoc eſt bonum obedientiæ, & inobedientiæ malum diſcernitur; ſed etiam inter diem & diem, itemque inter noctē & noctem, inter bonum videlicet & melius, inter malū & peius.*

a. Præcepit] ſed & impreſſi libri habent *pracipit*.

b. Quoniam] ſic habent mea MSS. à quibus corrigenda veniunt impreſſa, vbi legimus *Quando* ſine ſenſu.

c. Quibuſque] Aliàs *Quibuſue*.

Nota. Multi conati ſunt ex hoc capite probare, peccatorum quorumuis grauitatem à ſola voluntate Legiſlatorum Bernardi ſententia dependere, poſſeque omninò illos obligare ſub mortali in materia leui, & ſub veniali in graui. Benigniùs alij maluerunt Authorem noſtrum crediditſe poſſe quidem Legiſlatorem obligare leuiter in materia graui, non tamen grauiter in leui. Tandem alij exiſtimant S. Doctorem iudicaſſe non poſſe Legiſlatorem obligare grauiter in materia parua, nec in magna leuiter. Sanè ſi ſincerè literam noſtri Præceptoris examines, reperies primam de eius mente ſententiam eſſe omnino improbabilem, ſecundam probabilem, ſed vltimam probabiliorem.

De extrinſeca limitatione materiæ.

228 Materia per ſe ſufficiens ad peccatum mortale trifariam limitari poteſt; nimirùm, re, ratione, & affectu. Realis limitatio ab affectu ipſo ſumitur; puta ſi ſedecim regales ſupponantur materia grauis & Petrus furatus fuerit ſex. Secunda deſumitur ab inaduertentia putans ſe duos furatum. Et hæ duæ limitationes determinant quantitatem ſubſtantialem & entitatiuam peccatorum. Veniale enim à mortali diſtinguitur propter materiam cognitam. Non enim erit graue peccatum (erroneam conſcientiam excipio de qua ſuo loco) ſi materia phyſica ſit leuis; nec ſemper erit graue, cùm grauis. Voluntas ratio peccandi eſt, nec res phyſicas appetit, ſed cognitas. Inaduertentia poteſt facere vt aliquid ſit & non cognoſcatur; ad aduertentia & vigilantia non poteſt facere quod cognoſcatur & non ſit: ergo aduertenti non poteſt plus quam totum cognoſcere, at cognoſcere minus quam totum poteſt inaduertentia. Igitur materia quà cognita diſtinguit peccatum veniale & mortale.

229 Affectûs intenſio & remiſſio auget peccati quantitatem, non eſſentialiter & entitatiuè, ſed accidentaliter & extenſiuè. Quia ſicut quantitas rareſacta non eſt maior condenſa tametſi maius ſpacium occupet: ſic etiam homicidium factum à voluntate intenſa non erit grauius entitatiuè, ſed erit maius ſecundum intrinſecam extenſionem, quam ab intentione intrinſecæ voluntatis deſumit. Ergo ſicut remiſſio aut intenſio non multiplicat partes materiæ & formæ, nec ex materia parua facit magnam, nec ex magna paruam; ſic odij deliberati intenſio aut remiſſio non faciet quòd actus mortalis tranſeat in veniale, nec contrà; faciet tamẽ quod in ſuo genere inuariata entitatiua magnitudine habeat maiorem præſentiam intrinſecam, & quaſi moralem quandã intrinſecam rareſactionem.

230 Sicut intrinſecus operãtis affectus moraliter intrinſecè rareſacit peccati quantitatẽ, ſic etiã Legiſlatoris voluntas moraliter extrinſecè; illæſa tamen magnitudine & qualitate ſubſtantiali.

231 Hinc intelligendus eſt noſter Author, & ſciendũ, qui poſſit vnus & idem Legiſlator circa eamdem materiam vna & eadem lege grauiùs & grauiùs obligare? Non enim ipſius eſt velle obſtringere grauiùs aut leniùs, hoc enim à materia quà cognita dependet; ſed ipſius eſt remiſſius-velle, aut intenſiùs-velle obligare ſubditum iuxta quantitatem materiæ. quæ quidem voluntatis præcipientis intenſio quantitatem peccati nõ auget, entitatiuè, ſed eãdem morali-

moraliter rarefacit & immultiplicatam extendit. Interim grauem controuerſiam, alibi latiùs deducendam ſequentes Poſitiones dilucident.

232 Prima. *Peccatum, prout à mortali & veniali abſtrahitur, eſt actus contra legem Diuinam.* Nomine actus tam intelligo actum voluntatis aut linguæ, quam externi operis; vnde pulchrè Auguſtinus docuit peccatum eſſe *factum, dictum, aut concupitum, contra legem Diuinam*, Sed cur contra Diuinam? An non & humanæ poſſunt obligare moraliter? minimè ſi à Diuina præſciſſæ. Obligant aliquando ſed tota ratio obligandi Diuina lex eſt, præcipiens vt & votis ſtemus, & Præpoſitis noſtris obediamus.

233 Secunda. *Actus peccaminoſus intrinſecus dicit ſuam entitatem phyſicam, quæ nec moraliter bona nec moraliter mala eſt. Extrinſecùs dicit habitudinem ad legem, ad virtutem contrariam, ad obiectum, ad operantem, & ad interdicentem.* Quia opponitur legi diuinæ peccatum genericè eſt; quia tali legi contrariatur, pertinet ad talem ſpeciem. Quia verſatur circa obiecti materiam paruam, veniale eſt; & cùm circa magnam, mortale. Si naſcatur ex maiori malitia & à maiori ſtudio & conatu procedat, accipiet accidentalem eamque intrinſecam grauitatem. Si autem maiori cura & ſtudio interdicatur, accipiet maioritatem extrinſecam accidentalem.

Obedientia in bonam, meliorem, & optimam diuiditur.

CAPVT XVI.

234 Bonus quidem obedientiæ gradus eſt, ſi iuxta magiſtri noſtri ſententiam (Cap. V.) propter metum gehennæ, ſeu propter ſanctam profeſſionem quam profeſſus eſt quiſpiam obedierit; melior tamen cum ex Dei amore obeditur. Illa quippe obedientia neceſſitatis eſt, iſta charitatis. Illum autem optimum dixerim obedientiæ gradum, cum eo animo opus iniunctum vv recipitur, quo & præcipitur. Cùm enim ex voluntate iubentis pendet intentio exſequentis, fit ut nec maius minoribus, nec minus maioribus confusè, vt aſſolet, ad implendum quod iniungitur, ſubiecti ſtudium impendatur; ſed moderante animo quæque pro ſua dignitate imperia ſciat vv modum vtrobique ſeruare, tam in obſeruando videlicet iuſſa, quàm in cauendo prohibita; non quod vel minimum horum quæ iubentur contemnendum putet, etſi tamen minimum, quod minimum eſt, reputet; ſed A minimum ex comparatione maiorum.*

A. Minimum ex] Multi libri impreſſi *Minimum eſt ex*.
vv. Varia eorundem verborum coordinatio.
Nota. Multa hic noſter author Melliſfluus contra eos, qui medium tenere non volunt. *Non quòd vel minimum horum, quæ iubentur, contemnendum putet.* Non

vult parua contemni, nec æquari maioribus, ſed magna fieri magni, parua parui, neutra nihili.

De obedientia nimia.

235 Optimum obediendi modum definit noſter Doctor illum Religioſum ſeruare, qui eo animo opus iniunctum recipit, quo iniungitur. Sed ſi dubitas, Quidnam ſit opus iniunctum recipere eo animo omnino quo iniungitur; reſpondet Bernardus, & dum mentem ſuam explicat, controuerſiam excitat difficiliorem. Tunc perfectè obediri, inquit, cum nec maius minoribus, nec minus maioribus præceptis implendis ſtudium impenditur. Hic tu: ergo teſte Bernardo imperfectè obedit, qui maiorem diligentiam adhibet quàm lege exigitur. Ergo laudanda venit ignauia, & iners commendanda deſidia. Concedo primam, & nego ſecundam conſequentiam: virtus enim in medio conſiſtit, nec poteſt ad virtutem conducere affectus qualiſcumque extremus. *Noli iuſtus eſſe multùm*, inquit Eccleſiaſtes 7. 17. nec bene intellectus, tametſi frequentiſſimè auditus. Sed illi meus Bernardus lux. Multùm, imò, nimiùm vult eſſe iuſtus, qui legem ſuperſtitiosè obſeruat; obſeruatque ſuperſtitiosè, tam qui negligentiùs res graues exſequitur, quàm qui diligentiùs res leues. Et quia negligentiam culpam eſſe non dubitas, oſtendam vera dixiſſe meum Authorem nimiam diligentiam condemnando. Inquiro, An ſine imprudentiæ notarem leuem præciperet legiſlator ſub graui culpa, ſub pœna graui? an ſapienter æquale ſtudium exigeret in rebus abſolutè inæqualibus? Et reſpondebis negatiuè. Cùm enim rem leuem vult eſſe obnoxiam graui pœnæ vel culpæ, prætergreditur authoritatis terminos; imprudentiamque ſuam oſtentat cum minimis magna confundendo. Omnia ſtudium & diligentiam poſtulant, vt finis media; numquam autem vidimus ab inæqualibus finibus media requiri æqualia, eſt enim ſumma prodigalitas ſummis curis impenſis in finem leuem anhelare. Ergo ſi nequit Legiſlator grauem diligentiam exigere cùm leuia præcipit, ni velit notam imprudentis incurrere, tu quidem qui grauem diligentiam impendis ipſi Legiſlatori iniurius es, ſupponis enim eum imprudentem eſſe & hoc quidem nonniſi imprudentiſſimè. Rem exemplis crebris illuſtremus.

236 Capite 43. Benedictinæ Regulæ extat lex; *Ad horam diuini officij mox vt auditum fuerit ſignum, relictis omnibus, quælibet fuerint in manibus, ſumma cum feſtinatione curratur, cum grauitate tamen.* Verba rigida ſunt & rigoroſa, non tamen exigunt nimiam obedientiam. Vellet eſſe nimis iuſtus, qui hanc legem imprudenter & ſuperſtitiosè obſeruaret. Pone Petrum audire ſacramentalem confeſſionem, Paulum celebrare, Antonium agere cum aliquo amico vel ægroto, Franciſcum ferre aliquod vas immundum ad ſeceſſum; audiatur ſignum, eundum ſit ad Eccleſiam. Quid agent iſti religioſi, vt textui legis ſatisfaciant? Debebitne Petrus, mox vt auditum fuerit ſignum pœnitentem, Paulus altare, Antonius Amicum, Franciſcus vas illud immundum in medio clauſtro relinquere, vt ſumma cum feſtinatione curratur, & obligationi ſatis fiat? minimè. Imò errarent ſi facerent, non enim eo animo (vtor labio Bernardi) opus iniunctum reciperent quo & præcipitur. Cùm enim ex voluntate iubentis, qui ſemper præſumendus eſt prudens, pendeat exſequentium intentio, non debet maius minoribus, & minus maioribus, confusè vt aſſolet, ſtudium ſubiectorum impendi: ſed moderante animo & ratione extrema omnia fugien-

fugiente ſciant modum vbique ſeruare; n l quidem contemnendo, ſed adhibendo ordinariam & proportionatam, non verò extraordinariam & improportionatam diligentiam. Hinc lux aliquibus difficultatibus.

237 Caſus I. In Monaſterio N. Ordinis Ciſtertienſis, in quo iuxta laudabilem loci conſuetudinem permittitur vt ſemel ſaltem in triennio ſinguli Religioſi egrediantur & parentes aut amicos inuiſant, degebat Albericus iam ſenior, qui numquam fuerat egreſſus à die ſuæ veſtitionis. Conſulor ab Abbate, An iſta ſingularitas debeat tolli; an laudari?

238 Me iudice ſuſpecta eſt quæcumque ſingularitas, & in communitate bene gubernata, vbi ſanctè & religioſè viuitur, tolerari non poterit ſine grauibus inconuenientibus. Egredi ex monaſterio cum licentia aut præcepto bonum eſt, & meliùs quàm ſine præcepto remanere; ergo vt ille Religioſus habeat meritum obedientiæ, vt non appareat nimis iuſtus, & vt ceſſet occaſio murmurandi, in poſterum etiam mittatur, vt alij religioſi; in corpore enim politico monſtroſitas eſt omnis ſingularitas. Gygantæum caput bonum eſt, non tamen corpori Pygmæo; ſic etiam illa clauſtri obſeruantia ſecundum ſe non eſt mala nec mala eſſet in communitate à qua obſeruaretur; ſed cùm non ſit obligatoria, ſi in communitate ponatur, in qua cum reliquis membris non cohæreat, reddet imperfectum & monſtroſum illud corpus politicum, & indigebit correctione.

239 Caſus II. In Monaſterio B. cum diebus laboris iuniores ientandi facultatem de more peterent, Anſelmus nec talem facultatem petebat, nec ientabat: erat quidem Anſelmus bene moratus iuuenis & mortificationis ſtudioſus. Sed Præpoſitus monaſticæ rei expertiſſimus, in hac actione præter ſingularitatem quæ mala erat, ſuperbiolam aliquam pediſequam latere iudicans, præcepit vt in poſterum & licentiam cum reliquis peteret, & quia cum reliquis operabatur, etiam cum reliquis ientaret, ſi velis Præpoſiti decretum ad libram reducere, reſpondeo prudentiſſimum fuiſſe; non enim in bene diſciplinato monaſterio debet tolerari ſingularitas, tunc enim pernicioſior eſt, cùm ſerpit ſub virtutis ſpecie.

240 Caſus III. Paulus cùm ſonabat primus ictus ſignl ad matutinas cubiculum præciſè aperiebat & ad Eccleſiam feſtinabat: laudabimus?

241 Noto illud *præciſè:* hæc ſingularitas non eſt humana diligentia, ſed ſuperſtitio. An non deberet multum tempus impendere, vt horam expectaret, ſimilis egreſſuro. ad quid hoc? Duplex ſignum fit ad matutinas; diligens eſt, qui ante ſecundum ſignum fuit chorum ingreſſus. Qui maiorem diligentiam adhibet, non recipit opus qua intentione iniungitur, quia ſi vellent Superiores omnes ſub primum ſignum adeſſe, ſtatim inciperent, ſecundum non fieret, & punirentur qui ante primi ſigni finem non venirent.

242 Omnia hæc quæ diximus, & quę per analogiam ſubiungere poſſemus, exponit ipſamet Sancta Regula cum de gradibus Humilitatis agit Cap. VII. *Octauus Humilitatis gradus eſt, ſi nihil agat Monachus, niſi quod communis Monaſterij Regula, vel Maiorum cohortantur exempla.* Sed quia ſingularitatis ſtudioſi, cùm hac lege torquentur, verba obtorquent, ſubiungam breuem commentarium. Vt exiſtimo, nomine Monaſterij intelligit D. Benedictus illud quod ſit bene ordinatum; nam ſi, quod Deus auertat, ex nefarijs coaleſceret, non eſſet tutum obſequi communes Monaſterij mores. Benè autem ordinatum Monaſterium id dicitur, quod habet bonas leges, quas nemo tranſgreditur impunè: ergo Monaſterij benè ordinati communis Regula, nihil erit aliud quàm

quàm communis viuendi norma & conſuetudo, qualem ſuis exemplis nos docet conuerſatio ſeniorum. hi ſunt, qui maiores dicuntur, quia cùm ad digniores recurritur oberratur, non enim omnium eſt iudicare de ſanctitate & dignitate, at omnibus nota ætas & antiquitas, quæ perſeuerantiæ laudabili coniuncta ratione longioris experientiæ ſuſtinet rigorem Monaſticum, qui corrueret omnino, ſi non eſſent ſeniores, qui Athlantis inſtar illum ſuſtinerent, & contra iuniorum ſingularitates & imprudentiam defenſarent.

Decalogum, etiam quoad ſecundam tabulam, grauiter obligare.

CAPVT XVII.

243. *Nouit verus, humiliſque obediens & minima non contemnere, & maximè curare quæ maxima ſunt, intimo quodam deuoti, ſincerique animi ſapore diſcernens, quibus de mandatis ei qui præeſt, ſuis quodammodo factis reſpondeat cum Propheta.* Tu mandaſti mandata tua cuſtodiri nimis. *Vbi quia non dicit vniuerſaliter omnia, illa tantum oportet intelligi, quæ quoniam non ſine grandi.* A *culpa quacumque occaſione violantur, ideò non ſine graui pœna quomodocumque violata donantur; vt puta, non occides, & ſi qua huiuſmodi ſunt, quorum numquam poteſt eſſe obſeruatio iniuſta, vel mala; numquam bona licitave tranſgreſſio, diſpenſatione dumtaxat humana.*

A. Grandi] Sic habent mea MSS. Sed alia exemplaria præcipuè impreſſa habent: *graui.*

Nota. Multorum Lutheranorum ſententia tota ſecunda legis tabula obligat ſub peccato veniali, quod ipſum Hæreſiarcha ipſe ita attenuat, vt in ſuo genere magnum non ſit; putant enim violationem prioris tabulæ, cùm materia eſt leuis, maiorem adhuc deformitatem imbibere, quàm Homicidia, Fornicationes, Furta, & reliqua, quæ tabulæ ſecundæ opponuntur. Hi quidem licentioſiſſimi Nouatores, poſſunt opprimi teſtimonijs Bernardi aſſerentis ſecundam tabulam etiam obligare ad mortale.

Regu-

Digitized by Google

Regulam Benedictinam ante Abbatis ſpeciale præceptum in foro exteriori obligare.

C A P. XVIII.

244 *CÆtera quæ vel à Præpoſitis diſpenſationem admittunt, quia leuiori cenſura neglecta puniuntur, leuiora dicuntur. Ex his verbi gratia dico eſſe vel riſum interdictum, vel indictum ſilentium. Hæc ſiquidem ſi contra mandatum non veniunt, nec peccata ſunt; accedente mandato, ſi quominus iam obſeruantur, in peccatum reputantur, non tamen in crimen; ita ſanè ſi per ſubreptionem aut obliuionem, non autem per contemptum horum tranſgreſſio contigerit. Media quippe ſunt è quibus illa videlicet præcepta conſtituuntur, quæ vos factitia nominatis; longè vtique diſparem à naturalibus quantum in ipſis eſt* B *gerentia neceſſitatem; cum tamen nec ſine offenſa negligi, nec contemni ſine crimine vel ipſa queant, iniuncta ab his dumtaxat, quibus propriè dicitur:* [Luc. 10.] Qui vos audit, me audit; qui vos ſpernit, me ſpernit. *Licet namque ipſa per ſe iniuncti operis qualitas innoxia ſit, adiuncta tamen Authoritatis pondus, obnoxium mãdato, mandatumque peccato obnoxium facit, non magno tamen, ſi contemptus defuerit. Hæc ergo generalis regula ſit vniuerſorum quæ per ſe, aut propter ſe nec bona, nec mala ſunt, aut diuina inſtitutione, aut propria* A *vnuſcuiuſq; profeſſione fixa non ſunt; vt non iuſſa quidem licitè vtrumlibet vel admittantur vel omittantur, iuſſa verò ſine culpa non negligantur, ſine crimine non contemnantur. Vbique enim & culpabilis neglectus, & contemptus damnabilis eſt.*

A. Vnius cuiuſque] Hæc eſt noſtrum Chirographorum lectio, quam ſuſtineo tametſi *propria cuiuſque* in libris pluribus legatur.

B. Quantum in ipſis eſt] ſi velis aliquorum MSS. veterem manutenere lectionem, nimirum, *Quantum in ipſius eſt*, dabis illius genitiui rationem, quam non adſequor.

C. Vltimæ periodi huius capitis videntur fauere ſententiæ, quæ actiones liberas & indifferentes admittit. Si enim omnia ex ſe aut mala aut bona eſſent, nulla indifferentia poſſent dari.

An Regula obliget mortaliter ante præceptum.

245 REcurrit ſępiſſimè eadem quæſtio, & eadem reſolutio. nimirùm, Vtrùm ea, quæ continentur in Regula obligent ante præceptum Superioris? Probaret negatiuam ſuperiùs efficaciter meus Author ex ipſamet formula profeſſionis, in qua hoc quod eſt *promittere obediẽtiã ſecundum Regulam*, ab eo quod eſt *promittere obediatiã Regulæ*, ſolidè & pulchrè diſtinxit; nũc reſumit probata, & exponit. Silentium Capite 6.7. Regulæ indicitur, Riſus Capite 4. in-

interdicitur, & tamen Bernardus ſic inquit, *Hęc ſiquidem, contra mandatum nō veniant nec peccata ſunt*, [Infero. Ergo omittere ea quę iniunguntur in Regula, & facere quæ inhibentur,ſi non adſit Superioris mandatum non eſt peccatum mortale.]Progreditur. *Accedente mandato, ſi quominus iam obſeruantur,in peccatū reputantur, non tamen in crimen, ita ſane ſi per ſurreptionem aut obliuionem, non autem per contemptum horum tranſgreſſio contigerit*. Ergo poſito adhuc pręcepto, ridere,iocari,fabulari,crimen non eſt. ita expreſsè Bernardus; ita & ego.

246 Sanè loqui & ridere [ſunt res leui tempore facta, nec largo fieri contingit propter ſuperiorum vigilantiam & ſeueritatem, qui garrulitates non permittūt] tametſi latam legem temerent, crimina, hoc eſt, peccata mortalia dici non poſſunt; ſunt enim peccata quidem, ſed minora criminibus, ac propterea venialia aut pœnalia; pœnalia, ſi militent contra pœnalē legem;venialia,ſi contra moralē. Cū autem in bene diſciplinatis monaſterijs nō ſint neceſſariæ morales illæ leges, quæ conſcientias ligaut ſecundum materiæ quantitatem [nempe grauiter, ſi materia ſit grauis; & leuiter, ſi leuis.] negligentiæ omnes regulares, ſiquidem præceptum purè-pœnale violare dicuntur, nec erunt crimina, hoc eſt mortalia, nec venialia; ſed reatus extrinſecæ correptioni obnoxij. *Notandum eſt*, D.Bernardum etiam leuium rerum incriminari contemptum; mortale enim apud ipſum peccatum eſt contemnere vel leue præceptum, tunc enim non tam res pręcepta omittitur, quam deſpicitur authoritas imperantis.

247 Sed ais D. Bernardum non agere de rebus contentis in Regula, ſed de illis quæ ſunt extra Regulam, ideòque extra regularia vocantur: & probas, quia cum regulam hanc vniuerſalem proponeret, ſic inquit, *Hac ergo generalis regula ſit vniuerſorum, quia per ſe, aut propter ſe, non bona nec mala ſunt, aut diuina inſtitutione, aut propria vniuſcuiuſque profeſſione fixa non ſunt, vt non iuſſa quidem licitè vtrumlibet, vel admittantur vel omittantur, iuſſa verò ſine culpa* (pœnali aut veniali) *non negligantur, ſine crimine* (mortifero) *non contemnantur*. Vbi notas illud, *propria vniuſcuiuſque profeſſione fixa* & ſubſumis; D. Bernardus non agit hic de rebus, quæ ſunt propria vniuſcuiuſque profeſſione, fixa; atqui omnes regulares propria ſingulorum profeſſione ſunt fixa: igitur non agit de regularibus: ergo de vltra regularibus.

248 Reſpondeo noſtrum Authorem conſtanter tenere Religioſum ad vltra regularia non poſſe validè obligari, vt vidimus ſæpe ſuperiùs: at regularia ipſa in fixa & figibilia diuiduntur. Fixa ſunt, quæ de facto obligant;figibilia, quę poſſunt. Caſtitatis, Paupertatis, & Obedientiæ obſeruatio, fixa eſt profeſſione monaſtica, actualiter enim obligat omnes Religioſos; at obſeruantiæ omnes corporeæ, tametſi regulares, fixæ non ſunt ſed figibiles,quia non præceptæ ſed præceptibiles, & variabiles, & diſpenſabiles;figibiles tamen, quia poſſunt reddi fixæ, ſi interueniat præceptum Superioris. Quæ omnia ſic debere defendi, demonſtrat armonia vniuerſarum periodorum, quas legimus in D.Bernardo. Paulò antè dixerat, *Licet namque per ſe iniuncti operis qualitas innoxia ſit, adiuncta tamen authoritatis pondus obnoxium mandato, mandatum peccato obnoxium facit, non tamen magno, ſi contemptus defuerit*. Hoc eſt; Qualitas operis, tametſi per ſe conſiderata innoxia ſit & non obligatoria, nec fixa: tamen cum accedit pondus authoritatis fit obnoxia mandato, & redditur præceptibilis; & ſi accedat mādatum, fit præcepta ideòque obnoxia peccato, non tamen magno ſi non negligatur per contemptum.

Con-

Digitized by Google

Contemptus à neglectu diſtinguitur.

CAPVT XIX.

249 *Differunt autem*, A *quòd neglectus quidem languor inertiæ eſt; contemptus verò ſuperbiæ tumor. Porrò contemptus in omni ſpecie mandatorum pari pondere grauis & communiter damnabilis eſt; neglectus* B *verò in fixis grauior, tollerabilior in mobilibus mandatis. Siquidem adulterium quocumque modo, quocumque perpetres animo, ſemper* C *flagitium eſt, ac criminale peccatum; cum tamen leue verbum in tempore vel loco ſilentij, fortè per obliuionem ſubreptum, riſuſve per impetum magis excuſſus quàm præſumptus contra præceptum, quod vtique animi negligentis, aut diſſoluti ſpiritus indicium eſt, eo facillimè veniam* D *promereatur, quò vix vel peccatum reputatur.*

A. Differunt] Multa MSS. habent *Differt*, alia *Differunt*; quorum lectionem exiſtimo veriorem.

B. Neglectus verò] Retine hanc lectionem tametſi in multis *Neglectus autem* legas.

C. Semper] Pro voce *Semper* reperio in multis Exemplaribus *Turpe;* ſi vtramque componas, legas ſic, *Adulterium, ſemper turpe flagitium eſt.*

D. Veniam promereatur] Alij legunt, *Promeretur*. Sed quid, Peccata promerentur veniam? An non ipſa pœnam, & pœnitentia promeretur abolitionem peccatorum? Sanè ſi *promereri* rigoroſè ſumatur, nec peccata merentur, nec benè diffinitur veniale, quod facilè veniam promerebitur; nec benè loquitur Eccleſia, cùm ait, *O verè felix Adæ peccatum, quod talem ac tantum meruit habere Redemptorem;* errat & Bernardus in præſenti admittens peccata, quæ facillimè veniam mereantur; ſed quia *promereri* ſumitur latè pro eo quod eſt *adſequi*, ſuſtineri debet & pientiſſima exclamatio Eccleſiæ, communis venialis peccati diffinitio. nec non Reſolutio Bernardi.

An inuoluat contemptum conſuetudo peccandi?

250 Prior quidam, dum in capitulo ſubditum ob communes negligentias carperet, cum auſus arguere de Regulæ contemptu, affirmauit non poſſe non dici taciturnitatis indictæ à S. Regula contemptorem, qui omni loco & tempore paratus ad loquendum dignoſceretur, & ad ſeruandum ſilentium imparatus. Turbauit vniuerſorum animos tametſi diuerſa ſentientium. Alij credentes contemptum non diſtingui à conſuetudine peccandi, inceperunt ſcrupulis varijs vrgeri; alij autem ſcandalizari audientes in ſede veritatis mendacium, & ab ore protectoris calumniam. Dum ipſi inter ſe amarè diſceptant, nos dulcem

L Mel-

Melliflui Doctoris reſolutionem audiamus.

251 Cùm præcipiuntur regularia, vbique eſt culpabilis neglectus, contemptus damnabilis eſt; ſic S. Doctor in fine capitis antecedentis. Nunc reſumit calamum & ne ſcrupulus aliquis maneat neglectum à contemptu diſtinguit. *Differt*, inquit, *quòd neglectus quidam languor inertia eſt; contemptus verò, ſuperbia tumor*. Ergo quotieſcumque ex fragilitate quis labitur obiecti dulcedine illectus contemptor vocari non poteſt, licèt delinquat frequentiſſimè. Nam ſi Petrus ſit garrulus, & verboſitate recreetur, modò ſolam ſuam delectationem quærat, aut mortificationem refugiat, indictam legem ſilentij non contemnit; at verò ſi non reſpiceret legis materiam, ſed formam; ſi vellet directè Prælatum confundere & ſpernere, & ideo quæreret materiam in qua poſſet illum deſpicere, eſſet arguendus de contemptu.

252 Hinc conſtat Priorem illum grauiter errauiſſe, de graui arguendo crimine eum, qui forſitan ne leuiter quidem peccarat. In Monaſterijs non ſolet ſilentium in virtute Sanctæ & deuotæ obedientiæ iuberi, ſed ſub lege pœnali; ideòque qui legem violant, iudicantur obnoxij ſententiæ regulari. Si quando contingat moraliter indici, qui legem violet reus eſt, ſed peccati leuis ni materia ſit magna, aut intendat non tam garrire quam deſpicere Legiſlatorem, quod vix vnquam accidit.

An habenti conſuetudinem peccandi neganda ſit Sacramentalis abſolutio.

253 PAulo pœnitenti negauit abſolutionem Confeſſarius, quòd ſemper eadem crimina confiteretur, ideòque videretur illud ſacramentum contemnere.

Sed iudico id fieri non poſſe. Paulus enim non confitebatur ſe habere peccandi conſuetudinem; hæc enim, vt ſuperiùs vidimus, peccatum non eſt. Ergo confeſſarius memoria præcedentium confeſſionum abuſus ſubeſſe talem peccandi conſuetudinem obiecit pœnitenti; & hoc contra ſigilli ſacramentalis ſecuritatem. Nec ex peccatorum multitudine bene inferebat ſacramenta contemni, deberet enim potiùs inferre illum eſſe valde fragilem & ægrotum, ideoque ſacramentis, vt ſalutem & robur reciperet, indigere.

254 Sed obijcis, non poſſe intelligi peccandi venialiter conſuetudinem ſine contemptu, & probas D. Bernardi verbis ex Capite 28. deſumptis. Vbi ſic inquit, *Peccata quippe ſunt, & Deus prohibet omne peccatum; & tamen venialia, non criminalia reputantur, excepto cùm per contemptum vertuntur in vſum & conſuetudinem*. Ecce teſte Bernardo peccandi venialiter conſuetudo naſcitur ex contemptu. Ergo vbi reperiatur contemptus proles, eumdem reperiri neceſſarium eſt.

255 Reſpondeo Bernardum non aſſerere omnem conſuetudinem naſci ex contemptu, ſed ex contemptu naſci peccandi conſuetudinem quod non negamus. Lapſuum enim frequentia quandoque ex fragilitate & ſubreptione, quandoque ex contemptu & ſuperbia ſuboritur: cùm ex fragilitate, penſanda eſt peccati quantitas & ſpecies;

cùm

olim ex ſuperbia & præſumptione, omnes præuaricationes ſunt media & attinguntur materialiter ab operante qui collimat in vnam & ſolam Prælati confuſionem; vnde optimè ſubiungit, *Et tunc non peccati ſpecies, ſed peccantis intentio penſantur: elatio quippe contemnentis, atque impœnitentis obſtinatio in minimis quoque mandatis culpam facit non minimam, & conuertit in crimen grauis rebellionis naeuum ſatis leuem ſimplicis tranſgreſſionis.*

De actionibus otioſis, qualiter ab indifferentibus differant?

CAPVT XX.

256 Q*Vid cum* A *ſcienter, & ex deliberatione* B *in verba otioſa, ſilentio licet non indicto lingua laxatur? Numquid hoc tamen neget quiſpiam vſurpari contra regulam veritatis? Vnde nimirum & ratio exigenda eſt in futuro iudicio, Iudice ipſo terrificè admodum* [Matth.14. c.] *comminante, quia de omni verbo otioſo reddent homines rationem in die iudicij. Heu nobis quanam* VV *poterit ratio* VV *reddi de otio? Alioquin otium non eſt, ſi non omninò ratione vacuum eſt. Et tamen quis neſciat vnum detrectationis verbum quantum etiam innumeris talibus, id eſt, otioſis præponderet ad delictum, meritumque damnationis? Quid ita? Videlicet, quia diſcretio eſt in mandatis conſequenter & in culpis; vt ſicut dixerim, maiorum grauior, leniorque minorum cenſeatur tranſgreſſio peccatorum: ſed mandantium non ita.*

A Scienter] Multa MSS. antiquiſſima habent *ſcienter*, ſed omninò mendosè reſtituendum enim eſt ex libris impreſſis *ſcienter*, aliàs enim non ſubſiſteret ſenſus.

B Legebam in nonnullis MSS. *Quid cum ſcienter ex ratione in verba otioſa ſilentio licet non indicto, lingua laxatur*. Et non intelligebam; verba enim, quæ otioſa ſunt, ex ratione non ſunt; & ex ratione orta, otioſa vocari non poſſunt. Volebant aliqui hanc interpretari ſententiam, ſed ſemper remanebat obtorta ſemper coacta, ac propterea vacillans: ceſſauit tamen quæſtio exemplarium aliorum collatione, quæ nobis pro *ex ratione* dederunt *ex deliberatione*.

VV Hic omnes libri, quos examinaui, habeat eaſdem omninò dictiones, tametſi non coordinatas eodem modo.

Verbum otioſum à detrectatorio, interdicto, & indifferenti diſtinguitur.

REddituris rationem in tribunali Dei, vel de vno verbo otioſo proderit videre quid ſit otioſum verbum ad mentem Melliflui Præceptoris.

257 Fuerunt aliqui, qui actiones otioſas cum interdictis confuderunt, credentes nihil otioſum dici poſſe, quod lege prohibitum non ſit. Vt probarent, ad actiones indifferentes recurrerunt, quæ omni bonitate nudæ, tamen malæ non ſunt, ſed neutrius generis, & ideò dicuntur indifferentes eſſe. Sed contra eos Bernardus admittit otioſitatem in actionibus etiam ab omni interdictione præciſis, ait enim, *Quid cùm ſcienter & ex deliberatione in verba otioſa, ſilentio licèt non indicto, lingua laxetur.*

258 Alij otioſitatem cum detractione confuderunt opinantes otioſum verbũ dici non poſſe ni detractorium eſſet. At Bernardus hæc duo vitia diſtinguit & comparat, & ait, *Quis neſciat vnum detractionis verbum, quantum etiam innumeris talibus, id eſt, otioſis præponderet ad delictum meritumq́ damnationis?* Innumera igitur, teſte Bernardo, verba otioſa leuiora ſunt vno & ſolo verbo detractorio.

259 Vt igitur altè otioſitatis ideam intelligamus, audienda eſt Mellifui Doctoris expoſitio, *Otium*, inquit, *non eſt, ſi non omninò ratione vacuum eſt.* Noto illud *omninò*, & infero. Ergo actio, quę vel leuiter rationalis ſit, ſi nihil contra rationem contineat, otioſa non eſt. Quod vt meliùs percalleas, ſuppone actus humanos bifariam à ratione vacare; nimirum poſitiuè & negatiuè: ſiue, quod idem prorſus eſt, contrariè & contradictoriè. Vacant à ratione poſitiuè & contrariè, cùm ſunt contra rationem: vacant contradictoriè & negatiuè, cùm nec ſecundum, nec contra rationem ſunt. Infers: Ergo primo ſenſu verbum otioſum idem erit, quod interdictum, ergo ſecundo idem omninò, quod indifferens. Sed nego vtramque conſequentiam. Nam me hanc chartam, quam argumentosè delineo, igni mandare cõtra rationem eſt, & tamen interdictum non eſt, & actiones omnes animales, quæ iudicium præueniunt & indeliberatæ dicuntur, carent omni ratione, & tamen humanæ non ſunt, ac propterea nec indifferentes; nemo enim dixit actus canis indifferentes eſſe, indifferentia enim eſt moralitas, cuius non ſunt capaces operationes non humanæ, & illæ, quæ indeliberatæ ſunt, tametſi hominis, humanæ non ſunt, non enim ſunt homini quà liberi, & homo præciſus à libero arbitrio non eſt homo in actu ſecundo, vt omnes Philoſophi amittunt. Vt ergo diſcrimen verbi indifferentis detractorij interdicti & otioſi cognoſcas, Theſes ſubſequentes conſidera.

260 Prima. *Verbum interdictum eſt, illud, quod militat contra legem interdicentem verba quà verba.* Aliter: *eſt illud, quod militat contra legem indicentem ſilentium.* Hinc patet, bona etiam verba poſſe laborare interdicti malitia, ſi ſint in tempore aut loco ſilentij prolata. *Bona* inquam, quia, qui ſilentium indicit, omnia verba interdicit; & qui interdicit omnia, ne bona quidem & officioſa verba exceptat: vnde in Regulæ Capit. 6. *Faciamus*, inquit ſupremus noſter Legiſlator, *quod ait Propheta: Dixi: cuſtodiam vias meas vt non delinquam in lingua mea. Poſui ori meo cuſtodiam: obmutui, & humiliatus ſum, & ſilui à bonis. Hic oſtendit Propheta; ſi à bonis eloquijs interdum propter taciturnitatem debet taceri; quantò magis à malis verbis propter pœnam peccati debet ceſſari. Ergo quamuis de bonis & ſanctis ad ædificationem eloquijs, perfectis diſcipulis propter taciturnitatis grauitatem, rara loquendi concedatur licentia.*

261 Se-

261 Secunda. *Verbum detractorium militat contra legem interdicentem non quidem verba quà verba, ſed quà nociua honori proximi*. Talia ſunt, quæ honeſtam proximi opinionem denigrant & infamant.

262 Tertia. *Verbum otioſum eſt idem quod ridiculum, ſi ſine cauſa profundatur.* Ita illud D. Benedictus Cap. 6. Regulæ exponit: ait enim, *Scurrilitates verò, vel verba otioſa & riſum mouentia æterna clauſura in omnibus locis damnamus; & ad tale eloquium diſcipulum aperire os non permittimus*. Conſulto dixi, *ſine cauſa*; prudentia enim dictat, vt ſubridendo nonnunquam proximum doceamus; vnde vetus Poeta:

————*Ridentem dicere verum*
Quis veta?

263 Cum igitur in verbo interdicto condemnetur ipſa verbi ſubſtantia ratione ſui, in detractorio condemnetur ratione nocumenti, quod infert; in otioſo ratione ſcurrilitatis & immodeſtiæ quà afficitur, ſupererit verbum indifferens ab his imperfectionibus abſtractũ: de quo fit Theſis.

264 Quarta. *Verbum indifferens illud eſt, quod nec militat contra legem ſilentij, nec proximo nocet, nec modeſtia opponitur, nec tamen ad aliquam virtutem ordinatur*. Aliter, *Quod nec opponitur virtuti, nec vitio*.

265 At dices verbo indifferenti ſic expoſito competere definitionem verbi otioſi, quam didicimus à D. Bernardo. Et nego; non enim omnino ratione vacuum eſt ab omni malitia inter loquendum abſtinere; huiuſmodi enim abſtinentia rationabilis eſt, & tamen nec ad ſpecialem virtutem pertinet, nec ſpeciali vitio opponitur, & ideò ſpecialem bonitatem non habet, ſed generalem. Quamobrem aſſerendum eſt, verba indifferentia eſſe bona bonitate moraliter generali, vel moraliter tranſcendentali, non tamen habere ſpecialem bonitatem aut malitiam, ratione cuius dici poſſint ſpecialiter bona vel mala.

Eandem in Deo & in Homine authoritatem: in Deo per eſſentiam, in Homine per participationem.

CAPVT XXI.

266 S*Iue enim Deus, ſiue Homo Vicarius Dei Mandatum quodcunque tradiderit, pari profectò obſequendum eſt cura, pari reuerentia deferendum, vbi tamen Deo contraria non præcipit Homo. Quod ſi contigerit, pergendum indubitanter Conſulo in Petri ſententiam qua* [Actor. 5. c.] obedire oportet Deo magis quam hominibus. *Aut enim hoc reſpondendum eum Apoſtolis, aut cum Phariſæis* [Matth. 15. a.] *certe audiendum*. Quare & vos tranſgredimini Mandatum Dei propter traditiones veſtras.

a Quia] Mendosè legitur *Qua* tametſi aliquomodo ſubſiſtere poſſit contextus. Nota. Eſt ſubtiliſſima & difficillima Moralis Theologia, eximijs digna mentibus &c.

Digitized by Google

bus & ingenijs ſublimibus. An in Deo & Homine ſint duæ numero diſtinctæ authoritates inquirimus, & ſi agerent de naturali conceſſuri, in præſenti negamus, non enim de phyſicis rerum exigentijs diſſerimus, ſed de moralibus. Poſſe dari in Deo & Homine naturales authoritates diſtinctas non ſolùm numero, ſed & ſyſtemate demonſtrat poteſtas & authotitas patria. Deus & Homo ſunt Hominis conditores, ac ideò Domini, ſed non eodem dominio phyſicæ; ſunt Patres, ſed non eadem phyſica paternitate; quia rigorosè loquendo Deus Hominis conditor naturalis eſt, Pater naturalis non eſt; Homo autem Hominis & conditor naturalis & pater. Hominem Deus finitum infinitus condidit infinitè, Homo finitus finitum Hominē finitè; igitur naturalis authoritas Dei & Hominis non ſolùm numero, ſed etiam differunt toto ſyſtemate.

Diuinæ Triados & Humanæ authoritatis parallelismus.

267 ADmiratus Trinitatis myſterium veſtigia aliqua quæſiui & reperi in humanis. Aſſerui authoritatem Politicam eſſe naturam moralem; natura enim eſt operandi principium; & hoc ipſum etiam authoritas, In Diuinis vnam & eandem realem naturalem in tribus ſuppoſitis adoro; in humanis eius imaginem contemplor, quoties authoritatem. Eadem omninò & indiuiſibilis eſt in tribus perſonis; quā in prima vocatur *Ordinaria*, *Delegata*, quā in ſecunda, & *Subdelegata*, quā in tertia: at in omnibus tribus perſonis vna eſt authoritas, vna & eadem natura moralis. Hoc curioſum acumen didici à Doctore Mellifluo, qui ſæpe fatetur vnam & eandem eſſe & authoritatem Dei & eius Vicarij *Siue Deus*, ait Cap. 21. *ſiue homo Vicarius Dei mandatum quodcumq; tradiderit, pari profectò obſequendum eſt cura, pari reuerentia deferendum*. Et Capite 22. *De præpoſitis certum tenemus ipſius veritatis teſtimonium ſic loquentis ad ipſos, Qui vos ſpernit, me ſpernit.*

268 Sed obijcis. Si Deo & homini Dei Vicario eadē eſt authoritas, abſq; dubio illa poterit præcipere & diſpenſare, quæ Deus. Atqui teſte Bernardo Deus poteſt diſpenſare in tota ſecunda tabula, imò & contra illam præcipere: ergo homicidia, fornicationes, adulteria, latrocinia, mēdacia, & ſi qua ſunt ſimilia, poterūt reddi licita diſpenſatione humana, & humano præcepto obligatoria. Cōſequētia eſt legitima; & tamen conſequens eſt falſum, & expreſsè contra D. Bernardum [dicit enim, *quod ſi contigerit* (nempe Dei Vicarium Deo contraria præcipere) *pergendum indubitanter conſulto in Petri ſententiam, qua obedire oportet Deo magis quàm hominibus, &c.*] Ergo, vel antecedens non eſt Bernardi, vel S. Pater vna eadem periodo docet, contradictoria.

269 Reſpondeo in Deo & eius Vicario eſſe vnam & eandem authoritatem reſpectu illius materiæ circa quam conceditur. Non enim Deus totam ſuam authoritatem delegat, ſed partem. Pontifici delegat Eccleſiaſticam, Regibus ſæcularem: ad ſæcularia Pontifex qua talis non habet authoritatem delegatam, ſicut nec ad Eccleſiaſtica Reges. Ergo, ſi quando contingat, vel illum directè attingere negotia purè ſæcularia, vel hos purè Eccleſiaſtica ſuæ delegatæ authoritatis excedunt limites, & operantur mera authoritate priuata. Et, quia tunc peccant omnes quos præuaricationis ſuæ faciunt participes, faciunt etiam reos eiuſdem criminis; obediunt enim miſelli ſubditi non quidem hominibus qua Dei Vicarijs (nam ſi hoc facerent etiam obedirent ipſi Deo) ſed hominibus qua vſurpa-

vſurpatoribus Diuinæ authoritatis, & ſe eſſe æquales Deo non niſi per rapinam arbitrantibus; & ideò peccant, nam Petro Magiſtro, Potiùs Deo quàm hominibus oportet obedire.

Poſſe dari peccata in Hominem, quæ ſint merita erga Deum.

CAPVT XXII.

270 *SI autem dolet ſe contemni Magiſter homo pro illo, qui docet hominem ſcientiam, conſoletur illa, quam & vos poſuiſtis, Samuelis ſententia, qua inter lepram & lepram videtur* [1. Reg. 2. e.] *diſcernere ſic.* Si peccauerit vir in virum, propitius ei poterit eſſe Deus. Si autem in Deum peccauerit, quis orabit pro eo? *Ego igitur, ſi me hoc angi Articulo ſentiam, vt aut Deum, aut hominem offendere neceſſe ſit; Deum potiùs libenter eligo non offendere, & quidem tutiùs iuſtiùſque. Habeo nempe ex præſenti Prophetæ capitulo de hominis læſione meam conſultationem, Dei ſcilicet propitiationem. Cæterùm Deo offenſo quis orabit pro me? Si ad hominem confugero, id quidem Scriptura non conſulit; quinimo,* A Maledictus, *ait,* [Hierem. 17. a.] qui ſpem ſuam ponit in homine. *Meritò proinde,* Si autem in Deum peccauerit, *etiamſi ſubintelligatur propter hominem,* quis B orabit pro eo? *Neuter equidem. Nam & à quo offenditur, & ob quem offenditur, æquè vtriuſque* C *oratio execranda decernitur apud ipſum, qui offenditur, hoc eſt, apud Deum. Talis ergo requirendus eſt ad orandum, qui ſit idoneus ad placandum. Porrò culpam, ſi qua eſt, quod homo offenditur, cùm ei non obeditur, aut multum extenuat, aut penitus adnullat cauſa melior. Quapropter cùm dicitur,* Si peccauerit vir in virum, *ſubaudiendum eſt,* propter Deum; *quod nullatenus læſio cuiuſcumque proximi necdum Prælati; excuſetur à culpa, ſi ſolus defuerit in cauſa Deus, Alioquin Paulo contradicit, qui* [1. Cor. 8. d.] *ait;* Sic enim in fratrem peccantes in Chriſtum peccatis? *Nam de præpoſitis certum tenemus ipſius veritatis Teſtimonium, ſic loquentis ad ipſos* (Luc. 10. cap.) Qui vos ſpernit, me ſpernit.

A Maledictus] Exemplaria impreſſa exhibeat, *Maledictus homo, ait, qui ſpem ponit in homine.* Habent vocem *Homo*, qua carent MSS. & carent voce *Suam*, quam illa habent.

B Quis orabit] Aliàs, *Quis inquit orabit.*

C Vtriuſque] Sed mendosè in multis MSS. *Vtrique* contra ſenſum. Oratio enim execranda decernitur, non quidem vtrique homini, ſed hominis vtriuſque Deo.

Pecca-

Digitized by Google

Peccatorum diſtributio, expoſitio.

271 IN Philoſophiæ Moralis opere, quod paro, Hominem in quintuplici ſtatu conſidero, & iuxta quinque ſtatus diſcurro. *Primò*, contemplor hominem ab omni lege abſtractum, tam Diuina quàm humana: *Secundò*, ſubiectum hominis, præciſum ab omni Diuina: *Tertiò*, obnoxium Diuinis, nulli tamen humanæ: *Quartò*, ſubiectum vtriuſque diſcretim & independenter; quod quidem contingeret, ſi neque Deus præciperet, vt hominibus, nec homines, vt Deo obediretur: *Quintò*, ſubiectum vtriſque legibus præceptorum connexione & concordia, qua modò; modò enim Deus præcipit, vt Præpoſitis noſtris obediamus, & viciſſim Præpoſiti, vt Deo. Ex hac doctrina conſtabit radicitùs, qualis ſit humana poteſtas, & quid moraliter poſſit fieri, aut non poſſit.

272 His poſitis inquiris, An ſit vera doctrina Bernardi dicentis dari peccata in proximum, quæ non ſint contra Deum? *Ego*, ait, *ſi me hoc angi Articulo ſentiam, vt aut Deum, aut hominem offendere neceſſe ſit, Deum potiùs libenter eligo non offendere, & quidem iuſtiùs tutiuſque*. Ecce poſſibilem inſtantiam rerumque ſtatum Bernardus iudicat, in quo vel offendendus Deus ſit, offendatur proximus; vel proximus, ne Deus offendatur.

263 Sanè in primò quinque illorum ſtatu, in nimirum nullæ leges morales omninò eſſent, eſſent actuum conſonantiæ & diſſonantiæ naturales, ſed moralitates nullæ. Tunc, qui odio haberet Deum, Deo opponeretur grauiter naturaliter; &, qui odio haberet proximum, opponeretur etiam naturaliter proximo, & proximi Domino, hoc eſt, Deo; illi immediatè, huic mediatè. Quia ſicut tunc peccaret contra Deum, qui occideret equum proximi, ſic peccaret contra Deum, qui occideret hominem Dei: omnia tamen illa peccata eſſent oppoſitiones naturales, non morales.

In ſecundo rerum ſtatu peccata moralia merè humana darentur, quin Diuinæ legi moraliter eſſent oppoſita.

272 In tertio darentur peccata moralia Theologicè, quin eſſent moralia humanitus.

In quarto poſſet idem obiectum diuinitus & humanitus præcipi, ſed qua præceptum ab hominibus non inferret peccatum contra Deum, ipſe enim ſupponitur non præcepiſſe hominum præcepta obſeruari.

Sed in quinto, in quo hodie humanæ res aguntur, iubet Deus hominibus obedire non quidem in quacumque materia, ſed in illa, quæ non ſit extra eorumdem iuriſdictionem: omnes habent authoritatem Diuinam, ſed humanitus participatam. Cùm iubent aliquid præter authoritatem ſuam aut contra, priuata id authoritate præcipiunt; vnde, qui non obedit, illorum voluntati opponitur, non Diuinæ, adeoque committit peccatum purè humanum, quod in Theologica conſideratione nullum ſit, ſi res præcepta, contra Deum non ſit; aut virtus ſit, ſi eadem res præcepta eſſe Deo contraria dignoſcatur. Stat igitur Bernardi ſententia, quod præter peccata, quæ contra Deum militant, dantur etiam peccata purè humana.

276 Dedit Bernardus peccatum contra hominem, quod reſpectu Dei virtus ſit: dabo virtutem & vitium moralia intra limites humanitatis, quæ reſpectu Dei neutrum ſint. Dare enim rem humanitùs promiſſam (hoc eſt promiſſione, quæ nec iuramento, nec præcepto, nec contractu ratificetur) ad humanam fidelitatem pertinet, cum tamen nullum peccatum ſit negare.

Quid & quotuplex ſcandalum ſit?

CAPVT XXIII.

277 SEd *& de quolibet fratre*; Nolite, *ait*, [Luc. 10. c.] contemnere unum ex his puſillis. *Et* [Matth. 18.a.] Qui ſcandalizauerit unum ex his puſillis: *quod ſequitur, auertat Deus à nobis. Sed non omnium ſcandala æqua ſunt lance penſanda. Aliter namque accipienda ſunt ſcandala Puſillorum, aliter Phariſæorum, de quibus Apoſtolis timentibus & intimantibus, quòd ſcandalizati eſſent in ſermone veritatis, reſponſum eſt:* (Matth.15.b.) Sinite illos, cœci ſunt, & duces cœcorum. *Illorum quippe ſcandalum de ignorantia, iſtorum de malitia deſcendit.*

Illi ſcandalizantur, quia veritatem neſciunt: iſti quia oderunt. Vnde & Puſillos illos arbitror appellari, quòd voluntatis quidem bonæ, ſed non magnæ ſcientiæ exiſtentes, zelum Dei habeant, ſed non ſecundum ſcientiam. Talium ſcandala curam non iram prouocare ſolent ſpiritualium duntaxat virorum. Paulo (Galat.6.a.) *ita docente.* Vos qui ſpirituales eſtis huiuſmodi inſtruite in ſpiritu lenitatis. *Indignum ſiquidem eſt valde humanam eos merere indignationem, qui diuinam tam facilè conſequuntur miſerationem. Nam hi quoque, qui Dominum crucifixerunt, magni quidem peccatores, ſed Puſilli æſtimatores, etſi ex vno iram, nunquid non tamen ex altero veniam meruerunt? Beati ſi quidem* A *fuiſſent, ſi iuxta verbum Domini.* (Matth. 11.a.) *in ipſo ſcandalizati non eſſent. Nunc vero, quid niſi miſeri? Sed tamen & miſerandi. Probat hoc pia illa in cruce patientis; ſed nihilominùs compatientis ſupplicatio.* Pater, *inquit*, (Lucæ 23. c.) ignoſce illis. *Et quaſi quæreretur, indulgentiæ ratio in tam horrendo facinore ſequitur:* Quia neſciunt quid faciunt. *Ac ſi diceret: Eò digni* B *venia, quò & puſilli ſcientia ſunt. Ideò* C *ignoſce illis, quia non agnoſcor ab illis.* Si enim cognouiſſent, numquam Dominum gloriæ crucifixiſſent. (1. Cor. 2.b.) *Sunt quibus non ita cognoſco, quos vtique non ignoro & vidiſſe, & odiſſe, & me & patrem meum. Pro huiuſmodi puſillo in ſcientia terrens Paulus eum, qui cùm habeat ſcientiam neſcit tamen condeſcendere infirmioribus:* Et peribit, *inquit*, (1.Cor.8.a.) in tua ſcientia frater, pro quo Chriſtus mortuus eſt.

Materia de ſcandalo nõ eſt Benedictinæ Regulæ ſpecialis & propria, ſed cõmunis omnibus legibus & inſtitutis, quamobrem nulla occurrunt ſpecialiùs notanda. Cęterũ, vt verba noſtri Authoris facilius intelligas, adnotato illam diuiſionem ſcandali, qua in Phariſæorum & Puſillorum diuiditur, eſſe eandem omninò cum illa, qua in Receptum & Datum. Sanè Phariſæorum ſcandalum receptum eſt; naſcitur enim non cauſa dantis, ſed mera malitia recipientis: at ſcandalum Puſillorum eſt datum, aptum quantum eſt ex ſe, parte dantis, vt proximum ſcandalizet.

Digitized by Google

A Siquidem.] Alia Exemplaria habent, *Beati quidem fuiſſent*.

B Eò] Legitur in alijs libris *Ergo*, ſed mendosè hoc enim *Eò* eſt correlatiuum ſubſequentis *Quò*.

c Ignoſce] Noua Colonienſis editio habet *ignoſco*; videtur ſtandum antiquis MSS. hæc enim verba noſtri Authoris ſunt paraphraſis eorum, quæ Chriſtus dum moreretur, dixit in cruce: Chriſtus autem non legitur dixiſſe, *Pater ignoſco illis, quia neſciunt quid faciunt*; ſed potiùs, *Pater ignoſce illis, &c.*

Eandem in Deo & in eius Vicario Authoritatem eſſe; in Deo per eſſentiam, in homine per participationem.

CAPVT XXIV.

128 *QVod ſi tantoperè cauenda ſunt ſcandala* A *paruulorum, quanto ampliùs Prælatorum, quos ſibi Deus æquare quodammodò in vtraque parte dignatus, ſibimet imputat illorum & reuerentiam & contemptum, ſpecialiter* (Luc. 10. 16.) *conteſtans eis:* Qui vos audit, me audit; & qui vos ſpernit, me B ſpernit? *An non denique hoc ipſum & Regula noſtra perhibet* (Cap. 5.) *vbi ait:* Obedientia quæ maioribus præbetur, Deo exhibetur? *Quamobrem quidquid* D *vice Dei præcipit homo, quod non ſit tamen* E *certum diſplicere Deo; haud ſecus omninò accipiendum eſt, quàm ſi præcipiat Deus. Quid enim intereſt, vtrùm per ſe, an per ſuos miniſtros, ſiue homines, ſiue Angelos, hominibus* C *innoteſcat ſuum placitum Deus?*

A. Paruulorum) Paruuli in ſacris literis, vocantur & qui tales dignitate, & qui ſcientia & decreto. Sæpè bona omittenda ſunt propter puſillorum ſcandalum; bona, inquam, non obligatoria, propter ſcandalum eorum, qui puſilli ſunt ſcientia, exiſtimantque illa non eſſe bona, ſed diuinitus interdicta, & malo exemplo adliciuntur vt licentiosè peccent, quia ſunt puſilli decreto voluntatis. Cæterùm ille, qui ad peccandum non inducitur, non dicitur ſcandalizari: quamobrem, qui aliquod peccatum commiſerit conſcio viro pio & ſancto, non ſtatim dicendus eſſet reus dati ſcandali; non enim datur ſcandalum, cùm ſcitur non iri receptum.

Dicis. Datur ſcandalum receptum & non datum; ergo & dabitur datum quod receptum non ſit.

Reſpondeo vtramque propoſitionem (inferentem videlicet, & illatam) falſam eſſe, ſi vniuerſaliter; veram, ſi particulariter ſumatur; nec enim receptum eſt non-datum, nec omne datum eſt non-receptum. Contingit enim dari & non recipi, non dari & recipi dari & recipi, & tandem nec dari nec recipi. Datur & non recipitur, quando coram fragili peccatum committitur ex ſe ſufficiens vt eadem hominem fragilem in peccatum inducat, ſi tamen ille per accidens reſiſtat; quòd ſi ſubcumbat: erit non ſolùm datum ſed & receptum. Non datur & recipitur, cùm bona

bene

bene ſiunt, coram viris maleuolis, qui propter ipſammet virtutem cauſantur; nimirùm, inuidis quibus virtus eſt occaſio peccandi, de quibus & ipſis ſimilibus inculcant Patres, *tutius eſſe ſcandala permitti, quam periclitari veritatem*.

Sanè ſi *paruulorum* nomine, fragiles & ignorantes intelligeret hic D. Bernardus, nil omninò concluderet; non enim magis cauenda ſunt ſcandala prudentum & fortium, quam imprudentum & fragilium; ſicut nec maiori cura cauendum eſt, ne frangatur ſcyphus aureus, quàm vitreus, quia tametſi præcioſior ſit, vitreus maiori vigilantia & cura indiget, quia fragilior eſt.

Docet igitur D. Bernardus maius eſſe delictum ſcandalizare Superiorem, quàm ſodalem, cæteris paribus; cùmque paruulos contraponat Prælatis *paruulorum* nomine non intelligit viros paruæ conſtantiæ, ſed paruæ authoritatis. Puſillos enim ipſe opponit Phariſæis, Prælatis paruulos. Bernardo igitur *Puſilli* ſunt, qui ignorantes *Phariſæi*, qui maleuoli; *Paruuli*, qui ſubditi, *Prælati*, qui eiſdem præpoſiti.

B Me ſpernit] Addit Chriſtus. *Qui autem me ſpernit, ſpernit eum, qui miſit me*. Atqui Deo & Chriſto non eſt ſimilis authoritas, ſed eadem: ergo Deo & homini eſt eadem tametſi diuerſimodè, Deo enim primariò eſt; homini ſecundariò; Deo per eſſentiam, homini per delegationem. Hanc cognoſco in Prælatis pręter quam in Patribus naturalibus datur authoritas verè ordinaria tametſi participata à Deo.

C Innoteſcat] Non tam *manifeſtare*, quàm *manifeſtari* verbum illud ſignificat apud authores ſelectiſſimos; cumque Bernardus diligentiſſimus fuerit eloquentiæ ſectator, non facilè credam carere errore hunc locum, tametſi omnia MSS. quæ vidi, contradicant. Quid ſi legeris, *Inſinuet ſuum placitum Deus?* Quid ſi, *Indicat?*

D Vice Dei) Singula D. Bernardi verba, ſufficerent, vt curioſiſſimæ excitarentur controuerſiæ, ſi vellemus totam Moralem Theologiam in hoc Scholio tractare: ſed ne te moretur nimia breuitas oportet reſpondere obiectionibus, quæ ex contextu oboriuntur.

Homo, inquis, cum præcipit vice-Dei, vel poteſt egredi limites ſuæ authoritatis, vel non poteſt: ſi hoc ſecundum dicatur, eſt de ſubiecto non ſupponenti periodus Bernardi, quomodo enim poſſet iubere, quod diſpliceat Deo; qui limites cœlitùs præfixos nequit tranſgredi, maximè cùm nec habeat, nec habere poſſit authoritatem iubendi contra Deum? ergo primum omninò dicendum eſt. Sed inferſ; ergo Abbas non excedit authoritatis limites, cùm iubet, quod non ſit contra Deum; ergo nec cùm Auguſtini Regulam indicit, hæc enim contra Deum non eſt: ergo Abbatis Regulæ Auguſtinianæ obſeruantias & pœnalitates indicentis mandatum haud ſecus omninò accipiendum eſt, quàm ſi præcipiat Deus. Hoc ſi verum, corruit tota D. Bernardi doctrina, quam ſuſceperat hoc libro ſtabiliendam; & tanta erit Abbatum authoritas, quantæ ſubditi nulli ſufficiant.

Reſpondeo diſplicere Deo omnia mandata Superiorum limites authoritatis excedentium, iniuſta enim ſunt, & omnia iniuſta diſplicent Iuſtitiæ æternæ: ergo cùm Benedictinus Abbas præcipit pœnalitates Regulæ Auguſtinianæ, fert ſanctionem, quæ diſpliceat Deo; non quod mala præcipiat, ſed quod malè; has enim præcipit terminos ſuæ authoritatis excedendo.

E Certum) Debes obedire, quamdiu certum non ſit mandatum diſplicere Deo. Diſplicet materialiter, cùm præcipiuntur mala; formaliter, cùm male. Hoc eſt, cùm extra terminos authoritatis mandatum Superioris extenditur: præcipienti enim mala obedire non potes, & præcipienti bona male, hoc eſt, ſine authoritate, non teneris. Sed hæres, cùm interlegis, *certum*, & qualis debeat eſſe huiuſmodi certitudo, inquiris. In dubijs obediendum eſſe prudenti Antiſtiti, puto

Digitized by Google

me demonſtrare nu. 297. Cùm euidens eſt rem bene præcipi, etiam obedire teneberis; cæterùm cùm probabiliter malum, aut probabiliter malè præcipiatur, elige quod malueris, vt ſis, qui promiſeris te habiturum eſſe opinionem eandem, quàm Prælatus, vt creduntur Prior & reliqui adminiſtri, iuxta ea, quæ expendo vberiùs in mei Commentarij nu. 1582.

Sed dices *Certum* non ſumi pro *Probabili*, ſed pro *Euidenti*, ſed ego te ipſo doctiorem in lingua Latina Cicerone non dubito, ipſe autem, 2. de Diuinit. *ſæpè falluntur, qui nihil ſine certa ratione opinantur*, cùm verum ſit non poſſe falli, qui opinantur ratione euidenti, poſſe qui probabili.

Patremfamilias Prodeum eſſe.

279 HAnc doctrinam deſumpſerat D. Bernardus ex Regulæ quinto, quod citat. Agit de obedientia Legiſlator, & probaturus hanc non ſubijci puri hominis authoritati, ſed Dei, laudat illos, *qui nihil ſibi Charius aliquid exiſtimant, propter ſeruitium ſanctum, quod profeſſi ſunt, ſeu propter metum gehennæ, vel gloriam vitæ æternæ mox vt aliquid imperatum à maiore* (hoc eſt, *à ſuperiore*) *fuerit, ac ſi diuinitus imperetur, moram pati neſciunt in faciendo, de quibus Dominus dixit, ob auditu auris obediuit mihi*. Sed quia hic videtur ſanctus Benedictus contradicentia tradere, & malè citari à Mellifluo Doctore, vtrumque breuiter examinandum eſt.

Obiectio I.

280 ILlis, inquis, qui intuitu æternæ beatitudinis, aut pęnarum horrore ducti obediunt, ſeruilis Obedientia conuenit non filialis; atqui huiuſmodi ſubditi dicendi ſunt ſe maioris facere, quam Chriſtum: errat igitur D. Benedictus aſſerens, eoſdem nihil ſibi Chriſto charius exiſtimare. Minorem probas. Quia, qui præmij adipiſcendi, aut ſupplicij vitandi intuitu operantur, ſuam commoditatem primariò intendunt, & ſecundariò gloriam Chriſti; ergo maioris ſe faciunt quàm Chriſtum.

Obiectio II.

281 ADdis nos cum D. Bernardo aſſerere authoritatem ordinariam & delegatam eandem eſſe, ſed alteram eſſe innatam & alteram communicatam: & Theologiam adſcendentes dicere, eandem in Deo & eius Vicario (Pontifice, Epiſcopo, Sacerdote, Abbate in Eccleſiaſticis; Imperatore, Rege, Principe, Patre, Hero in Politicis) eſſe authoritatem, cùm tamen D. Benedictus non aſſerat identitatem, ſed ſimilitudinem ſolam inſinuet. *Mox vt aliquid*, inquit, *imperatum à maiore fuerit, ac ſi diuinitus imperatum fuerit, moram pati neſciunt in faciendo*. Notas illud *ac ſi*, ſimilitudinis non tamen identitatis notam. Nam ſi quis diceret: Mox vt aliquid imperatum à Petro fuerit, ac ſi à Rege eſſet imperatum, obediam; malè inferretur, vel Regem iubere, quæ Petrus, vel eandem authoritatem communem eſſe Regi & Petro.

Satisfit obiectioni primæ.

282 AD primam inſtantiam reſpondeo cum Doctore Mellifluo huius libri Cap. 11. obedientiam in imperfectam, perfectam, & perfectiſſimam ſubdiuidi, Diuumque Benedictum non exponere in præſenti capite duas vltimas, ſed ſolummodò primam, quando quis amore concupiſcentiæ obedit; ſed & hic dici poteſt, nihil maioris facere, quàm Deum præſcindendo à ſe ipſo. datur. n. duplex concupiſcentia; videlicet, &

præ-

præciſiua & negatiua Concupiſcis negatiuè, cum vniuerſa alia minoris facis quā Chriſtum, hunc minoris quàm te. Hæc deordinata concupiſcentia eſt, & ſeruilis; hac aguntur homines quaſi recalcitrātes & inuiti; nam cùm obediunt, expreſsè aut implicitè inquiunt, *Præcepto ſatisfacimus, non quidem ne offendamus Deum; ſed ne aut gloriam perdamus, aut incurramus ſupplicium: cæterùm ni pręmij ambitione & pœnarum horrore retardaremur, non ſatisfaceremus tametſi deberet Deus offendi*. At verò concupiſcentia pręciſiua tolerabilis eſt; ſi enim illa afficiaris, minoris facies vniuerſa quàm Chriſtum, ſed ab omni comparatione & reduplicatione pręſcindes. *Præcepto*, inquies, *ſatisfacio ne gloriam perdam, aut debitum ſupplicij incurram*: non tamen occurret illa hypotheſis, an ſi Deus deleret infernum eſſes ſatisfacturus, aut non ſatisfacturus? quapropter, nec te maioris facies quàm Chriſtum, nec Chriſtum quàm te, ſed abſtrahes ab vtroque, ac proinde poteris dici Chriſtum ſuper omnia à tua felicitate diſtincta amare poſitiuè; & pręciſiuè ſuper tuam ipſiſſimam commoditatem; hoc eſt, nec ſupra, nec infra.

283 Hinc cognoſcitur attritionis ex Dęmonis ſuggeſtione abortę, & ex dono Spiritus ſancti prouenientis diſcrimen; illa enim eſt actus concupiſcentię negatiuę, hęc pręciſiuę; illa vix eſt immunis à mortifero, hęc eſt ſufficiens, vt cum Sacramento tranſeat in contritionem, nam vt verè Theologicum axioma circumfert, *Sacramentalis pœnitentia facit ex attritis contritos*.

284 Sed petis, Cur attritio pręciſiua poſſit in contritionem conuerti, negatiua non poſſit? Reſpondeo, hanc eſſe contritioni contrariam, illam verò compati cum contritione. Et vt intelligas, ipſoſmet actus voluntatis reducamus ad formulas. Sit prima, *Amo Deum ſuper vniuerſa pręſcindendo à mea commoditate*: Sit ſecunda, *Amo Deum ſuper vniuerſa, ſed ſuper Deum meam commoditatem*: Sit tertia, *Amo Deum ſuper vniuerſa à mea commoditate diſtincta, & etiam ſuper meam commoditatem*. Primus eſt actus attritionis pręciſiuę; ſecundus negatiuę, tertius contritionis. Primus ſufficit cum confeſſione, ſecundus non ſufficit cum confeſſione, imò reddit illam ſacrilegam; tertius ſufficit ſine confeſſione, ſi hęc haberi non poſſit. In hoc quod eſt pęnitentem diligere Deum ſuper vniuerſa à ſui ipſius commoditate diſtincta, omnes tres dolores conueniunt, differunt in modo comparandi Deum cum commoditate pœnitentis. Attritio enim pręciſiua non comparat, ſed ab iſta comparatione pręſcindit, vnde & nomini occaſio: negatiua, negat Deum maioris fieri quàm commoditatem: contritio affirmat. Ergo attritio negatiua & contritio opponuntur, vt negatio & affirmatio; ergo gratiæ interuentu deberet attritio negatiua deſtrui, peccatum enim imbibit & cum gratia iuſtificante componi non poteſt.

285 Dabo periodos D. Benedicti, quę ſingulos hos actus dilucident. Obedientiam natam ex vera charitate his coloribus eodem quinto Capite Regulæ S. Legiſlator depingit; *Hęc ipſa obedientia*, ait, *tunc acceptabilis erit Deo, & dulcis hominibus; ſi quod iubetur non trepidè, non tardè, non tepidè, aut cum murmure, vel cum reſponſione nolentis efficiatur. Quia obedientia, quæ Maioribus prębetur, Deo exhibetur; ipſe enim dicit, Qui vos audit, me audit, & cum bono animo à diſcipulis pręberi oportet, quia hilarem datorem diligit Deus*. Et ſtatim ſpuriam illam obedientiam, quę ex negatiua concupiſcentia ſuboritur, hiſce. *Cum malo animo ſi obedit diſcipulus, & non ſolùm ore, verùm etiam in corde ſi murmurauerit, etſi impleat iuſſionem, tamen acceptum iam non erit Deo, qui cor reſpicit murmurantis. Et pro tali facto nullam conſequitur gratiam, imò pœnam murmurantium incurrit, ſi non cum ſatisfactione emendauerit*. At de illa,

quę

Digitized by Google

quæ bona cùm ſit, eſt imperfecta, & oritur ab attritione, quæ ſit donum Spiritus ſancti & ad perfectiora diſponat, in ipſo Capitis initio ſic inquit, *Primus* (hoc eſt ignobilior) *humilitatis* (legunt alij *obedientia*) *gradus eſt obedientia ſine mora* (ſed præmium, & pœnam reſpiciens) *Hæc conuenit his, qui nihil ſibi Chriſto charius aliquid exiſtimant: propter ſeruitium Sanctum, quod profeſſi ſunt, ſeu propter metum gehennæ, ſeu gloriam vitæ æternę, mox vt aliquid imperatum à Maiore fuerit, ac ſi diuinitus imperetur, moram pati neſciunt in faciendo.*

286 Hinc patet, quod debeat obiectioni præmiſſę reſponderi: nam in his verbis vltimis (eadem in obiectione adſumebantur) S. Pater agit de concupiſcentia præciſiua, qua amamus Deum poſitiuè ſuper omnia reliqua & ſupra nos ipſos negatiuè.

Satisfit ſecundæ.

288 VT alteri obiectioni reſpondeam, fateor illud *ac ſi* non ſemper ſignificare identitatem & veritatem rigoroſam, ſæpe enim ſumitur pro ſimilitudine: at impræſentiarum hoc dici non poteſt, nam ex multis eiuſdem D. Benedicti locis conſtat, quomodò particulę illæ ſint intelligendæ. Et ne euagemur per diuerſa Sanctę Regulæ capita in hoc eodem quinto, *Obedientia*, ait S. Benedictus, *quæ Maioribus prębetur, Deo exhibetur*. Deo igitur, cùm Superioribus noſtris, obedimus: ergo Deus loquitur cùm illo; & Deus, quæ precipiunt illi, comprecipit.

287 Sed ne videretur S. Legislator velle ſuis verbis mentes ſuorum ſubijcere, addit diuinum teſtimonium ex Sac. Scriptura deſumptum. *Dominus*, ait, *dixit.... Qui vos audit, me audit*, & paulo pòſt *Obedientia, quæ Maioribus præbetur, Deo prębetur; ipſe.n. dicit. Qui vos audit, me audit*. Igitur Deus teſtatur ſe Superiorum ore loqui. Ergò cùm Abbas loquitur, os Dei loquitur; igitur, ſi Abbas eſt lingua Dei, cum eius audimus imperia audimus. Abbatem *vt quo*, Deum *vt quod*. Stat igitur Melliflui Doctoris ſententia, nimirùm, Eandem in Deo & eius Vicario (is eſt Abbas) authoritatem eſſe; eandem inquam moraliter, non phyſicè; ſed in Deo per eſſentiam, in Abbate per participationem; in Deo, vt in cauſa principali, in Abbate, vt in inſtrumentali; in Deo, vt in eo, qui loquitur, in Abbate, vt in legato, Angelo, internuncio, quo interprete Deus loquitur.

289 Vbi notare oportet vnam & eandem authoritatem à Benedicto tactam, fuiſſe à Bernardo expreſſam. Dixerat Deus apud Benedictum: *Qui vos audit, me audit*; & exſcripſit Bernardus, *qui vos audit, me audit, & qui vos ſpernit, me ſpernit*. Vt oſtenderet plus adhuc probari poſſe S. Scripturæ Teſtimonijs, quam Benedictus intendebat. Videbatur velle oſtendere Deum, vt loquatur, vti Antiſtitum & Superiorum lingua; ſed, quia poſſet inferre aliquis: Ergo, qui non audit Prelatum, non audit Deum.

Reſpondet Mellifluus Regulę Diuinę Commentator, non quamcumque inobedientiam eſſe à Deo interdictam, ſed eam ſolùm, quę imbibit contemptum: non enim legitur dixiſſe Deus, *Qui vos non audit, me audit*: ſed, *Qui vos ſpernit, me ſpernit*: Vnde rationem præbens, cur Spiritus ſanctus ſic fuerit loquutus, prædixerat: *Quos* (*Prelato*) *ſibi Deus equare quonammodo in vtraq; parte dignatus eſt: ſibimet imputat illorum reuerentiam & contemptum*. Quę verba, ſi volueris ad omnem legem humanam extendere, patieris ſummas difficultates; communis enim ſententia fert, peccare etiam eos, qui humanas leges morales violant etiam ſine contemptu: at verò, ſi agamus de Benedictina de qua toto hoc libro diſputat S. Bernardus, certiſſima ſunt. *Auſculta, ò Fili*, inquit

D. Be-

Digitized by Google

D. Benedictus, *præcepta Magiſtri; & inclina aurem cordis tui & admonitionem pij Patris libenter excipe, & efficaciter comple*. Et Deus omnibus & ſingulis hanc legem profeſſis. *Qui Benedictum audit, me audit*: Sed ſi petas, Domine, qui Benedictum non audit, te non audit? adiunget, *Qui Benedictum contemnit*, (id eſt, qui Benedictinam Regulam temerat cum contemptu) *me contemnit*. Rationem exhibet in Regulæ prologo; & ait, *Chriſti enim agere vices in Monaſterio creditur* (Abbas) *quando ipſius vocatur prænomine, dicente Apoſtolo, Accepiſtis ſpiritum adoptionis filiorum in quo clamamus, Abba Pater*. Addo in omni peccato mortali implicitum latere contemptum, & hac via poſſe hanc eandem doctrinam legibus omnibus aptari.

An erranti Magiſtro, quis debeat, aut poſſit obedire?

CAPVT XXV.

290 *SEd homines, inquis, facilè falli in Dei voluntate de rebus dubijs percipienda, & in præcipienda fallere poſſunt. Sed enim quid hoc refert tua, qui conſcius non es. Præſertim cum teneas de Scripturis,* [Malach. 2. 7.] Quia labia Sacerdotis cuſtodiunt ſcientiam, & legem ex ore eius requirunt, quia Angelus [Nuntius, Legatus, Vicarius, & Interpres] Domini exercituum eſt. *Requirunt, dixerim legem; non quam vel authentica vlla Scriptura tradiderit, vel ratio* C *manifeſta probauerit, de huiuſmodi quippe nec Præceptor exſpectandus, nec prohibitor auſcultandus eſt: ſed quod ita latere, aut obſcurum eſſe cognoſcitur, vt in* D *dubium venire poſſit, vtrùm nam Deus ſic aut aliter fortè velit, ſi non de labijs cuſtodientibus ſcientiam, & ex ore Angeli Domini exercituum certum reddatur. A quo denique, diuina potius conſilia* A *requirentur, quam ab illo cui credita eſt diſpenſatio myſteriorum Dei? Ipſum proinde quem pro Deo habemus, tanquam Deum in his, quæ apertè non ſunt contra Deum, audire debemus. Nec ſanè contraria loquimur ſancto Prophetæ Samueli,* [1. Reg. 2. 25. 29.] *quaſi nos in hac parte diuinam hominibus tribuentes Authoritatem, cum ille in ſupra memorato capitulo planè diſcernere inter vtrumque videatur. Siquidem, quod nos aſſerimus de dubijs, hoc ille negat de* C *manifeſtis, vt cum ait,* Si peccauerit vir in uirum, *ſubaudiatur propter Deum: cui apertè contraria homines, hominibus frequenter mandare* B *præſumunt.*

A Requiruntur] Sic habent mea MSS. Sed in Colonienſi editione lego *requiruntur*. Senſus eſt prorſus idem, ſed ſtant pro eloquentia Manuſcripta.

B Præſumunt.] Hoc eſt, ſine authoritate iure & titulo faciunt.

C Manifeſta.] Hęc vox hic ſumitur pro re euidenti, ſupra omnem probabilitatis

bilitatis aleam conſtituta. An hoc etiam illam ſenſu S. Franciſcus in ſua poſuerit Regula cap. 3. examino num. 1985. §. *At puto.*

D Dubium.] Senſit igitur S. Bernardus dubium tolli accedente reſolutione Superioris.

Nota. Legant hoc caput ſcrupuloſi Confeſſarij præcipuè in his prouincijs, quas tot hæreticis infectas deploramus. An Petrum lapſum in hæreſin abſoluere poſſis, inquiris. An ſit peccatum reſeruatum, ambigis. A quo debeat legitimè abſolui ſubdubitas. Et ego. An prudenter in hæreſin lapſus dicatur ille miſer pœnitens, neſcio. Nulla eſt hæreſis ſine pertinacia, nec hæc ſine ſcientia. Paſtori rurali concionanti, cur ruſtici auditores non crederent, cur ſpirituales illius filij ab illo tuta conſcientia diſſentient? qua cùm idiotæ ipſi ſint, eſſent iudices temerarij, ſi illum hæreſes docere crederent. Quid ſi ipſe, aut ex ignorantia, aut malitia D. Virginem duos filios habuiſſe ex legitimo thoro, declamaret? aſſentirentur procul dubio vniuerſi. A quo igitur deberent abſolui ab illa hæreſi? Sanè à nemine, non enim peccant, qui prudenter credunt; & cùm pertinaces non ſunt, nec hæretici ſunt.

Illicita iubenti nonnunquam licite obeditur.

291 HOc caput benigniſſimum & veriſſimum eſt. Si eius doctrina ſit omnibus cordi, erit in millenis caſibus ſummo ſolamini. Si manifeſtum ſit quid fieri debeat, operator; ſi manifeſtum ſit quid fieri non debeat, omittito: non enim Præceptor exſpectandus, nec prohibitor auſcultandus contra id quod authentica Scriptura, vel ratio manifeſta euidenter probauerint. At ſi dubites, conſulere teneris. Quem? Verè neminem alium quàm Magiſtrum tibi diuinitus præfectum; aut fortè alium virũ integræ authoritatis, ſi tuo id Magiſtro (hoc eſt, Abbati) non diſpliceat. Quod Mellifluus noſter Doctor aliquibus rationibus probat.

292 Prima ad quam omnes alias reduco, hæc eſt. Labia Sacerdotis (hoc eſt, Magiſtri, Abbatis) cuſtodiunt & tuentur veram ſcientiam; ergo legem Dei diſcipuli ex ore eius requirunt: ergo, quando eius doctrinam ſequuntur, diuinæ obligationi ſatisfaciunt: non enim eſt diſcipulus ſupra Magiſtrum; & qui temerè putaret ſe decipi à Magiſtro ſibi diuinitus conceſſo, peccaret; & quidem putaret temerè, qui ſine ratione probabili. Probatur primum antecedens. Abbas eſt Domini exercituum Angelus, legatus, interpres, internuntius, & vt verbo dicam, lingua & inſtrumentum: ergo labia Abbatis cuſtodiunt ſcientiam veram quidem & certam moraliter, & ſecuram quouſq; conſtet euidenter contrarium.

293 Sed infers, Ergo nulla ſecuritas eſt in foro conſcientiæ; & illationem probas, Quia Abbates ſunt homines, poſſunt fallere & falli, decipere & decipi; ergo nunquam Religioſus ſubditus poterit quieſcere, nam nunquam erit ſecurus, an à ſuo Magiſtro fallatur.

294 Reſpondeo contrariã potiùs cõſequentiam debere ex præmiſſis inferri. Qui bene obedit etiam male imperanti, ni euidenter Antiſtitis errorem videat, ſecuriſſimus eſt. Eſto enim Abbas erret aut te decipiat, audi Bernardum, *Quid hoc refert tua*, inquit, *qui conſcius non es?*

295 Obijcis. Filij Heli 1. Regũ 2.12. cũ eſſent Sacerdotes fallebant decipiebant populum ſuoſq; pueros: Et tamen nec populus excuſatur, nec Sacerdotũ pueri, imò nec Sacerdotum Pater, qui exorbitantias permittebat. Pueros, tametſi famulos & obedienti Miniſterio obnoxios, condemnat ſancta Pagina verſ. 17. *Erat ergo peccatum puerorum*

Digitized by Google

rorum grande nimis coram Domino. Cōdemnat populum ipſemet Senior verſ. 14. *Nolite Filij mei*, inquit, *non enim eſt bona fama, quam audio, vt tranſgredi faciatis populum Domini.* Seniorem Heli Vir Dei diuinitùs miſſus, qui verſ. 27. ait, *Hac dicit Dominus, &c.* ego doctrina Bernardi militat contra Sacram Scripturam.

296 Reſpondeo cùm D. Bernardo, non potuiſſe Iſraelitas Filij Heli obedire tuta conſcientia, quia tametſi eorumdem Magiſtri, docebant aliter debere fieri ſacrificia, quàm lege diuina ſtatuebatur, & eos errare populus videbat euidenter. *Veniebat puer Sacerdotis, & dicebat immolanti. Da mihi carnem, vt coquam Sacerdoti, non enim accipiam à te coctam, ſed crudam. Dicebatq; illi immolans: incendatur primum iuxta morem hodie adeps, & tolle tibi quantumcumq; deſiderat anima tua. Qui* (puer) *reſpondens aiebat ei. Nequaquam; non enim dabis, alioquin tollam vi.*

Nota illud *iuxta morem*, & illud *tollam vi*: ergo ſciebant plebæi, quod errabant Sacerdotes contra morem operando, ergo ſciebant pueri ſuos heros contra ius præcipere, ſi enim ipſis iure deberentur, non præciperent auferri vi. Igitur D. Bernardus cùm iubet Superiori obedire, non loquitur contraria Sacræ paginæ (1. Samuel 2.) iubenti non obedire, ſi quidem quod Bernardus aſſerit de ambiguis, ſacer textus condemnat de euidentibus: vnde cum ſibi hanc eandem inſtantiam S. Doctor obijceret: *Nec tamen contraria loquimur*, ait, *Sancto Propheta Samueli, quaſi nos in hac parte diuinam hominibus tribuentes authoritatem, cum ille in ſupra memorato capitulo planè diſcernere inter vtrumq; videatur, ſiquidem quod nos aſſerimus de dubijs, hoc ille negat de manifeſtis.* Accedit, quod ex S. Pagina non conſtat filios Heli decepiſſe populum; hoc eſt, dixiſſe Deo placere, quod contra mores fierent ſacrificia; ſed conſtat potiùs ſcandalizaſſe, & conſcios in Sacrilegium induxiſſe. Ex qua certiſſima doctrina naſcuntur iſtæ Etheſes.

Prima. *Si ſubditus euidenter ſciat Abbatem præcipere contra Deum, Eccleſiam, aut Regulam debet non obedire.*

Secunda. *Si probabiliter opinetur, poterit obedire & non obedire.*

Tertia. *Si dubitet, aut omnino ignoret, tenetur obedire.*

Dicis, te non poſſe in dubio temerare legem, ergo, nec obedire Prælato, cum dubitas, an contra Decalogum iubeat.

297 Reſpondeo omninò diſtinguendum eſſe dubium à probabilitate, qui enim opinatur probabiliter, graui fundamento ſubnititur; qui dubitat, aut nullo, aut leui. Non eſt probabilis, quæ grauem authoritatem habet, ſi contraria habeat, aut nullam, aut leuem; ſed tunc eſt moraliter certa ſententia: probabilitas enim exigit in vtroque extremo grauem authoritatem. Ergo, qui dubitas, an liceat, comedere oua die dominica quadrageſimali? ſupponeris omni ratione, aut ſaltem graui deſtitui: igitur tibi erit euidens moraliter licere, ſi accedat præceptum Superioris, qui integra fama polleat. Id enim eſt grauis authoritatis quam non elidet, tua ignorantia meri dubij tenebris circumſepta, quia Præceptum & Ratio ſunt morum Regulæ, non autem dubia & velleitates. Conſulto dixi, *qui integra fama polleat*, nam ſi talis ſit, qui præcipere contra Deum & leges Superiores ſoleat, illius ſententia non addet grauem authoritatem alteri dubitationis parti, ac ideò manente dubio teneberis non obedire.

Regulam ſimul iugum leue & intolerabile reſpectu diuerſorum.

CAPVT XXVI.

298 *SEd hinc vos ſumentes materiam ſiue occaſionem argumentandi, aſſeritis, ſi hoc conſtiterit, vt iuſſa qualibet* vv *hominum, vel inſtituta diuinæ Authoritatis pondere æſtimanda ſint; hominem ſub homine; aut vix, aut nequaquam poſſe ſaluari: cum in tanto cumulo Mandatorum, quæ Prælati etiam per incuriam ſæpe præcipiunt, interdum non præuaricari, aut difficile admodum, aut omninò impoſſibile videatur. Et quidem non nego difficultatem tantæ ineſſe perfectioni, ſed cùm ipſa corde imperfecto præſumitur.*

Porrò imperfecti cordis, & infirmæ prorſus voluntatis indicium eſt, ſtatuta ſeniorum ſtudioſius diſcutere, hærere ad ſingula quæ iniunguntur, exigere de quibuſque rationem, & malè ſuſpicari de omni præcepto cuius cauſa latuerit, nec vnquam libenter obedire, niſi cùm audire contigerit, quod fortè libuerit, aut quod non aliter licere ſeu expedire monſtrauerit, vel aperta ratio, vel indubitata Authoritas. Delicata ſatis, imò nimis moleſta eſt A *huiuſmodi obedientia. Non planè hæc eſt illa,* vv *quæ ex Regula* (Cap. 5. ſub initium) *traditur obedientia ſine mora. Diſputare profectò, hoc eſt, in aſtu cordis, non in auditu auris obedire. Iſtius modi ergo carnalem animam non modò premi, ſed etiam opprimi pondere præſumptæ perfectionis neceſſe eſt: quia non poteſt portare caro infirma, quod ſolus ſpiritus promptus experitur, iugum eſſe ſuaue & onus eſt, & omninò importabile, niſi Chriſti æquè ſpiritui.*

Reſoluerat S. Doctor eandem obedientiam præbendam eſſe humanis Superiorum præceptis quam diuinis. Inferunt Carnotenſes; Hominem ſub homine vix, aut nequaquam ſaluari poſſe. Diſtinguit Bernardus conſequens concedit, Si ſtatus Religioſus corde imperfecto præſumatur; negat, ſi perfecto. Sed quidquid ſit de conſequenti Carnotenſium, vacillat conſequentia. Obijcerem enim illis Dominis hunc ſyllogiſmum. Æquè ſtrictè præcepta moralia hominum obligant ac diuina, atqui hæc facilia & ſuauia ſunt: ergo & illa, Patet minor, Quia iugum Dei ſuaue eſt & onus leue. Nec valet ad minutiſſimorum præceptorum multitudinem recurrere, quia cum primum lex incipit eſſe moraliter impoſſibilis, incipit eſſe imprudens, & non obligare conſcientias. Proderit legere mei Commentarij numer. 94. 96. vbi oſtendo, quod ex hypotheſi (aliàs falſa) quòd parua poſſint ſub culpa graui præcipi, neminem obligari obedire Abbati præcipienti, aut adiurámenti omnium & ſingulorum Articulorum contentorum in Regula Benedictina obſeruantiam; eſſet enim illud votum aut iuramentum de re impoſſibili.

A Huiuſmodi] Alij legunt *huiuſcemodi.*

vv Ordo dictionum varius.

Non

Non eſſe improuidam profeſsionem laudandam.

CAPVT XXVII.

299 **H**Inc itaque, *ſi dicitis, legem Regulæ ſubintraſſe, vt abundaret delictum; verum dicitis. Cæterùm culpa hæc non eſt datæ legis, aut dantis legem, ſed improuidè profitentis, & impiè præuaricantis. Mandatum quidem ſanctum & iuſtum, ſed tu te noris eſſe* (Roman. 7. c.) *carnalem, venundatum ſub peccato. Verum hoc ante* A *prouidiſſe debueras, quo turris huius Euangelicæ non priùs iaceres fundamenta, quam ſedens computares, ſi haberes ſumptus ad perficiendum. Nunc autem quid reſtat, niſi, vt aut correctus obedias ſenioribus, aut confuſus audias ab illuſioribus.* (Luc. 14.) Hic homo cepit ædificare, & non potuit conſummare.

A Prouidiſſe] Lego in editione noua Colonienſi *Prouidiſſe*; malo tamen Manuſcriptorum retinere lectionem.

Sanè inter *Prouidere* & *Prauidere* ſummum diſcrimen eſt; omnis enim, qui prouidet, præuidet, non contrà. Omnes peccatores, cùm ex conſcientia delinquunt, ſe in infernum præcipitari præuident, ſibi tamen non prouident, & viri pientiſſimi ſaluti veræ conſulentes, virtutes ſibi comparant, merita prouident, prudentes æternum condemnatum iri, ſi ſine Dei gratia deuiuant.

Sunt, qui doceant res prouideri præſentes, præuideri futuras, certum tamen eſt has ſolas præuideri, vtraſque tamen prouideri. Plinius: *Hoc enim ſapientis eſt, omnia, quæ ventura ſunt, prouidere.* Cicero 2. de Diuinit. *Medicus morbum ingraueſcentem ratione prouidere, inſidias Imperator, tempeſtates gubernator* (adderet Bernardus, *vires vota emiſſurus*) Igitur *prouidere*, eſt finem intendere, cognoſcere media proportionata, & ſi hæc non ponantur, finem non eſſe ponendum præuidere, illa eadem media examinare, & aut adhibere ſi poſſint, aut non incipere ſi illa non poſſint adhiberi.

An aliqua Religionis probatio debeat veſtitioni præmitti?

300 **M**Vltas quæſtiones imprudè antiqui reſoluerunt, quæ iam videntur meliùs examinatæ. Petebatur, an deberet quis longo tempore deliberare aditurus aliquam Religionem? Putarunt aliqui non eſſe opus aliqua deliberatione; quia cùm bonum ſit, & conſtet malum eſſe non poſſe, non eſt opus deliberatione diuturna. Petebatur etiam, Poſſetne quiſpiam diſſuadere, aut impedire ne aliquis, aut ad Monaſterium veniat, aut ne poſt conuerſionem remaneat; & hoc propter eandem rationem. Sed noſter Author docet nos ſublimiorem doctrinam, quam trado in Commentarij *num.* 454. 456. nimirum. *Non eſſe improuidam profeſſionem laudandam.* Vituperandi enim ſunt omnes illi, qui improuidè

Digitized by Google

profitentur; nempe omnes illi, qui cœcè vota emittunt, cùm potiùs prouidere & examinare debuiſſent, an haberent vires ad ſatisfaciendum rigori vitæ religioſæ.

Quamobrem tenendum abſolutè eſt, omnem præcipitem reſolutionem eſſe vituperandam; cumque in profeſſione agatur de conuerſatione totius vitæ, oportet vt ſumma deliberatio præcedat; ſumma non verò diuturna. Breui enim tempore poteſt examen fieri & firmiſſima reſolutio capi. Qui prudenter examinat: Vtrùm ſibi talis modus viuendi, aliàs ſanctiſſimus, expediat; benè facit: non enim omnia, quæ ſecundum ſe bona dicuntur vtilia ſunt omnibus: eidem cibi, experientia docente, proſunt vni, nocent alteri; & ita eadem vitæ auſteritas, quæ Petro prodeſt, Antonino noceret. Ergo ſimiliter, ſi expedit rem benè examinare, non ſunt vituperandi amici, qui ſtatum religioſum diſſuadent, cùm iudicant non expedire; nec illi, qui impediunt improuidam præcipitationem, cùm iudicant naſci ex reſolutione imprudenti: peccarent tamen, ſi vocationem diuinam eſſe crederent, & tamen vellent impedire. Vide loca Commentarij citata.

Non peccat mortaliter, qui ſine contemptu omnes & ſingulos Articulos, qui ab vna ſola Regula S. Benedicti indicuntur, tranſgreditur.

CAPVT XXVIII.

301 *SEd forſan dicitis. Ergone ita præfectus quiſpiam inuenitur, cui non vel minimum aliquid interdum ſubripiatur de tam multis ac minutis, quæ paſſim vel à negligentibus præpoſitis imperantur? Minimè quidem cuiquam hoc ego dederim, cum ipſi quoque* A *de ſeſe fateantur Apoſtoli:* (Iacob. 3. a.) In multis offendimus omnes. *Et* (1. Ioan. 1. c.) ſi dixerimus, quia peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus. *Sed non continuò vt aliquid præterimus; perimus; præſertim cùm nos Scriptura* (1. Ioan. 2. a.) *conſoletur:* Si quis peccauerit, *inquiens,* Aduocatum habemus Ieſum Chriſtum iuſtum, & ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris. *Denique Propheta* (Eſa. 53. d.) *de ipſo teſtatur,* quod pro tranſgreſſoribus rogauerit, vt non perirent. *Vbi ſanè notandum, quia etſi pro tranſgreſſoribus, non tamen pro contemptoribus legitur ſupplicaſſe. Verum illi quomodo perire* (nimirum potentia ad actum reducendâ) *poſſunt, pro quibus Saluator rogat ne pereant? Quamobrem non video, cur ita omnem inobedientiam & tranſgreſſionem, vel minorum* B *quorumdam Mandatorum exaggerandam putaueritis, vt exclamaretis. Quod ergo iam Monacho poterit veniale peccatum eſſe vel leue, cuius vniuerſæ actioni crimen inſidiatur inobedientiæ? Sed hoc inde videlicet conſtare creditis, quòd Prælatorum iuſſionibus tantum tribuendum aſſeritis, quantum diuinitùs traderentur. Quaſi verò & ipſa Euangelica præcepta non multum inter ſe diſcrepent, & meritò obſeruationis & tranſgreſſionis periculo.*

Cæte-

Cæterùm ſicut non omnia vnius eſſe conſtat vel neceſſitatis (poſſunt eſſe grauia & præcipi propter finem grauem ad quem conducant leuiter) *vel* C *voluntatis* (grauius obligant, quæ intenſius præcepta) *vel dignitatis* (leuia ſunt peccata, ſi materia ſit parua; grauia, ſi magna, & grauiora, ſi maior.) *Sic non ſi vna de omnium tranſgreſſione fertur ſententia, nec paria manent diſcrimina diſpares culpas. Porrò, nec* D *pari culpa negliguntur, quæ non pari cura præcipiuntur, nec pari proinde pœna puniuntur. Ecce enim Euangelium tam flagitium crapulæ, quam fornicationis turpitudinem damnat. Verùm quis magis non horreat è duobus malis turpitudine fœdari, quam cibo exſaturari? Nonne denique veritas in Euangelio ſub nominibus, trabis & feſtucæ, graues leueſque diſcernit inobedientiæ culpas. Nonne ipſa diſputante, imò definiente, gradatim nobis diſtinguitur, quæ cuique reatui pœna debeatur, dum alium iudicio, alium conſilio, alium & gehenna reum eſſe proteſtatur? Quænam ergo conſequendi neceſſitas cogit, vt ſi Magiſtris diuina detur in ſuis præceptis Authoritas, nullum ideò iam Monacho leue, aut veniale peccatum inueniri poſſe putetur, & quod eius vniuerſæ actioni crimen inſidietur inobedientiæ: Eſto, ſit crimen cui pœnalis illa gehenna vel gehennalis pœna aſſignatur, quale, quæſo, illud definiemus eſſe crimen, quod veritate iudice reum tantum facit iudicio? Nec tamen diffitebimur eſſe reatum: quod vel hactenus reum ſtatuit. Quod ſi reum, & peccatum.*

Porrò omne peccatum contra Dei Mandatum præſumitur. Quod autem contra Mandatum præſumitur, inobedientia dicitur. Hinc colligitur, quod iraſci fratri, & inobedientia ſit, & crimen non ſit. En vnum inuentum eſt Monacho leue ac veniale peccatum, quodque non humani, ſed diuini Mandati ſtatuat E *tranſgreſſionem. In hoc genere ſunt tranſgreſſionis* VV *nonnulla ſtultiloquia, ſeu vaniloquia, & quæque otioſè dicta, facta & cogitata. Huiuſmodi enim numquam niſi contra Mandatum, & Dei Mandatum, vſurpantur. Peccata quippe ſunt, & Deus prohibet omne peccatum; & tamen venialia, non criminalia reputantur, excepto cum per contemptum vertuntur in vſum & conſuetudinem, & tunc non peccati ſpecies, ſed peccantis intentio penſatur. Elatio quippe contemnentis, atque impœnitentis obſtinatio in minimis quoque Mandatis culpam facit non minimam, & conuertit in crimen grauis rebellionis næuum ſatis leuem ſimplicis tranſgreſſionis.*

A De ſeſe] Editio noua Colonienſis *De ſe.*

B Quorumdam] Eadem editio *Quorumlibet*; &, vt exiſtimo, ſignificantiùs.

C Voluntatis] Editio ipſiſſima *Vtilitatis*. Dum Critici, alij *voluntatis*, alij *vtilitatis* ſcribendum exiſtimant, videntur diſputare controuerſiam, quæ examinat. Vnde peccati grauitas deſumatur? nimirum, An à voluntate præcipientis, an verò à rei præceptæ vtilitate? ſed, quia Bernardus grauis & leuis diſcrimen à materia magna & parua, grauis & grauioris non ſolùm à materia magna maiori, ſed etiam à magno & maiori præcipientis deſiderio deſumit, vtramque poteris lectionem ſine Authoris iniuria, aut ſenſus præiudicio retinere.

D Cul-

D Culpa] Multæ editiones *Cura*, ſed mendosè, ſequi MSS. me coegit ipſamet ratio & armonia contextus.

E Tranſgreſſorem] Sic legi volui, ſequutus impreſſa Exemplaria, tametſi in MSS. inueniam *Tranſgreſſionem*: nam peccatum non conſtituit. Tranſgreſſionem, ſed tranſgreſſorem, ipſum enim tranſgreſſio eſt.

V V Varius dictionum ordo.

Morales Ecthеſes.

302 PVtabant Carnotenſes illi Conſultores omnem inobedientiam Regularem eſſe mortiferam; ſed eorumdem conſcientias ſedat S. Doctor affirmans, nullam eſſe mortiferam, ſi contingat ſine Legislatoris contemptu; ſed quia, vt hoc probet etiam aliquas aſſertiones adſumit; quæ nobis poterunt prodeſſe eaſdem aut notabimus, ant examinabimus.

Prima. *Nemo caret peccato.* Hanc aſſumit ſub capitis initium, & probat teſtimonijs Iacobi & Ioannis. [*Et intelligenda eſt de veniali, mortali enim multi carent.*]

303 Secunda. *Non omnia peccata ſunt mortalia, ſed & dantur venialia, quæ gratiam iuſtificantem non proſcribunt.* Hanc tradit illis verbis, *Sed non continuò, vt aliquid prateriмus, perimus.* Probat ſubinde ex Euangelio. Et ait, *Denique Veritas in Euangelio ſub nominibus trabis, & feſtucæ, graues leueſque decernit inobedientiæ culpas.*

304 Tertia. *Tranſgreſſio diſtinguitur à contemptu; peccat mortaliter Regulæ Benedictinæ Religioſus contemptor, non tranſgreſſor.* Hanc probat ex Eſaia aſſerente Chriſtum rogaſſe pro tranſgreſſoribus, non verò pro contemptoribus. Qualiter contemptus à negligentia differat, docuit S. Doctor. Cap.41.

305 Quarta. *Illi perire non poſſunt, pro quibus Saluator rogat ne pereant.* Hanc tradit formalibus verbis; Sed videtur difficilis. Nam ſi neceſſariò accidere debet, quod Chriſtus orat, non accidet, quod tranſgreſſores perire non poſſint, ſed quod de facto non pereant; non enim Chriſtus Dominus orauit, vt non poſſent perire, ſed vt non perirent: ergo videretur clariùs fuiſſe loquutus Bernardus, ſi dixiſſet, *Illi non peribunt; pro quibus Saluator rogat ne pereant.* Vnde, vt omnis æquiuocatio proſcribatur, illud *poſſunt*, de potentia reducenda ad actum intelligere.

Quinta. *Prælatorum iuſſionibus tantum tribuendum eſt, quantum ſi diuinitus traderentur.* Aſſumit hanc ex Carnotenſium principijs, vt certam; illam enim iam Cap 24. probarat.

306 Sexta. *Inter ipſamet mortifera peccata datur inæqualitas, crapula enim culpa eſt, ſed minor ipſa ſimplici fornicatione.* Aſſertio omnino vera eſt; ſed probatio alicuī videretur ambigua, nam ſi crapula ad quintum Decalogi præceptum reducitur, & fornicatio ad ſextum, maiori illa cura interdicitur, & in multis Prouincijs maiori pœna punitur; cumque teſte Bernardo illa grauiora ſint, quæ maiori cura prohibentur, & maiori pœna puniuntur, deberet dici grauiorem eſſe crapulam fornicatione.

Reſpondeo crapulam & ebrietatem contra ſalutem & vſus rationem militare, ac propterea contra ſeptimum, non contra quintum articulum Diuinæ legis.

307 Septima. *Omnia peccata, etiam venialia, ſunt contra legem Dei.* Vel ſi dubites, & exiſtimes mortifera quidem eſſe contra, ſed venialia præter, audi no-

noſtrum Authorem. Explicaturus illud Matth. 5. 22. *Omnis, qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit iudicio. Qui autem dixerit fratri ſuo, Raca, reus erit conſilio. Qui autem dixerit, Fatue, reus gehenna ignis:* Sic inquit; *Eſto: ſit crimen, cui pœnalis illa gehenna, vel gehennalis pœna adſignatur. Quale, quæſo, illud definiemus eſſe crimen, quod veritate iudice reum tantum facit iudicio?* [Verè crimen, id eſt mortifera culpa non eſt; aliàs enim etiam ignibus inferni puniretur:] *nec tamen diffitebimur eſſe reatum: quod vel hactenus reum ſtatuit. Quod ſi reatum, & peccatum. Porrò omne peccatum contra mandatum Dei præſumitur; quod autem contra mandatum præſumitur inobedientia dicitur.... In hoc genere ſunt tranſgreſſionis nonnulla ſtultiloquia, ſeu vaniloquia, & quæque otioſè dicta, & cogitata. Huiuſmodi enim nunquam, niſi contra mandatum, & Dei mandatum vſurpantur: peccata quippe ſunt, & Deus prohibet omne peccatum, & tamen venialia, non criminalia reputantur.*

308 Octaua. *Inobedientia alias leuis peccatum eſt mortale ſi fiat cum formali Legiſlatoris contemptu*. Sed hic placet diutiùs immorari, quia fuit olim quæſtio difficilis, & hodie multò difficilior propter controuerſias iuniorum.

309 Contemptum præcepti in materia parua non eſſe mortale peccatum defendere videntur contra D. Bernardum *Caietanus* in ſumma verb. contemptus. §. Aduerte hunc. *Armilla* eodem verb. num. 3. *Medina* 1.2. quæſt. 88. artic. 4. ſub finem. *Valentia* tom. 2. diſput. 7. quæſt. 5. punct. 6. in prim. caſu. & tom. 3. diſp. 7. quæſt. 3. punct. 3. clarius *Leonardus Leſsius* lib. 2. cap. 46. dub. 6. num. 45. & 46. loquens expreſsè non ſolùm de Legiſlatore homine, ſed etiam de Legiſlatore Deo. Vbi aſſerit non eſſe mortiferum nolle Deo parere in rebus minimis, vt quis oſtendat ſe parua Dei præcepta parui facere. Et probatur; Poſt quis contemnere Legiſlatorem non abſolutè, ſed quatenus præcipit rem leuem; atqui tunc non eſſet grauis, ſed leuis contemptus: ergo & eſſet peccatum veniale.

310 Propiùs ad meum Magiſtrum accedunt *Sanchez* in ſummæ tom. 1. lib. 5. cap. 5. num. 11. & 13. & *Diana*, qui illum citat & laudat part. 3. tract. 6. reſol. 72. credunt enim eſſe peccatum veniale contemnere Legiſlatorem creatum in re parua, non tamen Legiſlatorem increatum.

311 Sed Bernardi ſententia placuit omnino pientiſſimo Franciſco Suario lib. 3. de legib. cap. 28. num. 4. Bernardus ſuam ſententiam expreſſit hiſce verbis. *Venialia & non criminalia reputantur, excepto cum per contemptum vertuntur in vſum & conſuetudinem, & tunc non peccati ſpecies, ſed peccantis intentio penſatur. Illatio quippe contemnentis atque impœnitentis obſtinatio in minimis quoque mandatis culpam facit non minimam, & conuertit in crimen grauis Rebellionis næuum ſatis leuem ſimplicis tranſgreſſionis.*

312 Sanè cum authores lego, exiſtimo ne vnum quidem à noſtro quoad rem diſſentire: ſed, qui contrarij videntur, agere de contemptu materiali. Si de Deo agamus, aliud eſt contemnere rem lege latam, aliud Legiſlatorem. Res lege lata ſi leuis ſit, parui fieri debet non verò nihili, ſed ſi fiat nihili, eſt leuis deordinatio in contemptu: at grauis ſi Legiſlator Deus, aut nihili fiat, aut parui, debet enim amari ſuper omnia, qui eſt Benedictus ſuper omnia. Cùm Prælatus dicitur parui fieri formaliter, poterit contingere, quod parui fiat, vel qua Dei Vicarius & Legiſlator, vel etiam qua ignobilis, indoctus, imprudens. Sanè iſta omnia valde diuerſa ſunt, & confundi ſine periculo non poſſunt. Abbati debes deferre æſtimationem debitam; ergo ſatisfacies, ſi deferas honorem grauem quà Prodeo, quà Abbati, quà Legiſlatori; paruum aut nullum

quà

quà nobili, quà docto, ſi neutrum ſit.

Ergo, qui contemnis illum quà Abbatem peccas mortaliter, negas enim ipſi magnum honorem debitum. Non tamen peccares mortaliter, ſi illum ob alias cauſas nuper expreſſas contemneres. Ita citatus Diana. Qui contemnis Authoritatem ſuperioris formaliter, eſt paratus in nulla re, ſeu graui, ſeu leui obedire; ac propterea in ſtatu peccati mortalis: at ille, qui non vult obedire in re leui, paratus tamen obedire in omni graui, non eſt dicendus contemnere ſuperiorem formaliter, ſed materialiter; non enim parui pendit præcipientis dignitatem (imò, ſiquidem velle obedire in rebus grauibus ſupponitur, eam maximi pendit) ſed præcepti materiam; & peccat venialiter, quando ne ſubeat laborem aut incommoditatem, non vult in re parua obedire. Imo, ſi ex indignatione aliqua leui, aut leui inimicitia nolit in materia leui obedire, tunc etiã dicendus eſt contemnere ſuperiorem materialiter, adeoque nonniſi leuiter peccare, aſſerentibus *Ledeſma* & *Sanchezio à Diana* citatis, vbi ſupra. Vide *Ioannem Sancium* in Select. diſput. 7. numer. 13. Sed hæc omnia meliùs intelligerentur cognito neglectus & contemptus diſcrimine, quod dedit caput vndeuigeſimum, & ſubſequens confirmat. Non tamen grauabor ſubiungere Reſolutionem quam à paucis diebus dedi D. Alberico Erhardo, de hac eadem materia conſulenti.

Quæſtio ab illo propoſita erát. An omnis contemptus formalis circa Regulam & ſtatuta, aut circa ſuperiores, etiã in materia leui, ſit peccatum mortale.

Reſponſio fuit. Dico me hanc materiam, à paucis bene tactam, in Scolij num. 312. vberius pertractaſſe.

Nunc reſoluo Religioſum nec dicendum formaliter contemptorem, cùm ſæpè legem violat, nec cum rem præceptã contemnit, ſed cum præceptum ipſum.

Addo poſſe illud contemni abſolutè & ſecundum quid. Abſolutus contemptus in materia graui exponeretur hiſce verbis: *Iuſsit mihi Prælatus ieiunare aliàs facturo; at quia ipſe præcepit, non faciam: facerem, ſi non præcepiſſet*. Abſolutus contemptus in materia leui. *Iuſsit mihi Superior vt irem ad Nonam, & quidem ire parato, at non ibo, habeo enim propoſitum omittendi quidquid ille præceperit*; nimirum *adeundi chorum, ſi inhibuerit, non eundi, ſi iuſſerit*. Et vterque contemptus eſt mortaliter peccaminoſus propter animum totam iuſſionem & Superioris Authoritatem contemnentem.

At contemptus formalis ſecundum quid poſſet iſtis verbis exponi; *Iuſſit mihi Prælatus ire ad Nonam, & eo ipſo non ibo; irem ni præceſsiſſet, ſum enim paratus ei obedire in rebus magnis; at vbicunq; parua præcipiat facere, contrarium ſtatuo*. Et hunc vltimum contemptum putamus ſolùm eſſe venialem: & debere dici, vel materialem, vel formalem ſecundum quid.

Contemptus à Neglectu diſtinguitur.

CAPVT XXIX.

313 DEniq; *in quo obedientiæ crimen abſq; dubio ſit, apud Samuelem aduertite*. Quaſi, *inquit*, (1. Reg. 15.) peccatum A Hariolandi eſt repugnare; & quaſi ſcelus idololatriæ nolle adquieſcere. *Non ait, non adquieſcere, ſed*

ſed nolle adquieſcere; vt non iuſſionis ſimplex ipſa tranſgreſſio, ſed voluntatis ſuperba contemptio, ſcelus idololatriæ reputetur. Non eſt enim idipſum nolle obedire, & non obedire. Hoc quippe interdum erroris eſt, nonnunquam & infirmitatis: illud verò aut odioſæ pertinaciæ, aut contumaciæ non ferendæ. Quod & ipſum repugnare eſt, & reſiſtere Spiritui Sancto, & ſi ad mortem vſq; perdurauerit, blaſphemia eſt non remittenda, ſiue in hoc ſeculo, ſiue in futuro. Non ergo qualiſcunq; Mandati præteritio criminalem facit inobedientiam, ſed repugnare, ſed nolle obedire. Cæterum quanti abſq; illa peſſima & rebelli voluntate non obediunt? Quomodo itaq; Monacho crimen inſidiatur inobedientiæ, ſi toties B *ſine crimine tranſgreditur,* B *quoties in tranſgreſſione defuerit huiuſcemodi recalcitrans & contentioſa voluntas.*

---

314 A Optimè hariolandi & idololatrandi criminibus formalem contemptum Samuel comparat; optimè eum Bernardus pro ſua ſententia citat. Non negat grauem reuerentiam & obedientiam Dei, qui dicit, *Leue Mendacium res parua eſt, fallam Ambroſium officioſè, ſi eſſet graue crimen non facerem.* Imò, vt dicebam paulò ante Deum ſuſpicit, cum ſe profitetur paratum vt in omnibus rebus grauibus obediat. Ille verò, qui dicit: *Res leuis eſt, interim Legiſlatorem non curo, nolo fateri me eſſe ſubditum, nolo ei obedire, ſiue magna, ſiue parua præcipiat;* formaliter contemnit ſuperiorem, illi denegans debitam obedientiam, auferens propriam Authoritatem. Quod ſi nemini hanc attribuat hariolus, (hoc eſt, Atheus diuinæ authoritatis vſurpator eſt, (nam apud Iobum legimus, *Prædicite nobis futura, & dicemus, quod Dij eſtis vos.* Euidens enim futurorum præſcientia eſt diuinitatis character.) Si verò negatam obedientiam perſonæ illegitimæ adtribuat: idololatria eſt. Negat enim in Deo iuriſdictionem, quam cognoſcit in Ioue; negat Deo obedientiam, quam Ioui attribuit.

B Toties] Libri impreſſi habent, *Totiens & Quotiens*: ſed illud N. auribus perpolitis diſplicet, eò maximè omittendum, quod ſit nota Syllabæ longæ, quæ legentium errore in literam tranſiuit; priores enim legebant, *Toties. Quoties*, poſtea *Totiens, Quotiens*, iam barbarè *Toties, Quoties*. Illud tamen N. quod expungo, expungunt etiam MSS.

Adami peccatum exponitur.

CAPVT XXX.

315 F*Ruſtra autem comparant* A *quidam, vt dicitis, quaslibet inobedientias antiquæ illi, quæ* (Geneſ. 3. c.) *facta eſt in Paradiſo, quæ nimirum voluit non ſolùm obligare perſonam, ſed &* B *vitiare naturam. Arbitror tamen & ipſam primam grauiſſimamq; præuaricationem, aut non aliunde, aut inde maximè iudicatam grauiſſimam, hoc eſt, ex Rebellione defenſionis, quæ ſecuta eſt, quando Deo*

cauſam requirente peccati, vt ad pœnitentiam vv peccatores prouocaret (nolebat quippe mortem i[illegible]um; ſed magis vt conuerterentur & viuerent) ipſi maluerunt declinare cor ſuum in verba malitiæ, ad excuſandas excuſationes in peccatis. Et quidem gemina malitia peccatoris.

Primum, quòd nec ſui miſertus eſt, vt culpam propriam fateretur, & ſanaretur.

Deinde, quòd & vxorem, vt ſe fallaciter excuſaret, crudeliter accuſauit.

A Quidam] Ita editio noua Colonienſis & bene, male manuſc. *quidem*.

B Vitiare] Non autem *vitare* legendum eſt, tametſi in multis. Exemplaribus antiquis reperiatur: quid enim *vitare naturam*.

vv Varius eorundem vocum ordo.

Qualiter Adamus peccauerit.

316 EX litera huius Cap. credunt nonnulli Adamum ad mentem Bernardi non peccaſſe in tranſgreſſione præcepti, aut ſaltem non peccaſſe grauiter, ſed in contumacia & defenſione; immeritò tamē hanc notam noſtro Doctori affingunt. Aliqui vt Bernardum excuſent hanc ab eo quæſtionem indeciſam relinqui aſſerunt, nam proponitur ſub diſtinctione, dum ait, *Arbitror tamen, & ipſam primam grauiſsimamq́ præuaricationem, aut non aliunde, aut inde maximè iudicatam grauiſſimam, &c.*

Notant illud, *aut*, & tenent hæc proponendo, non reſoluendo Melliſluum Doctorem poſuiſſe. Sed & D. Bernardum cognouiſſe verum graueq; crimen in ipſamet pomi comeſtione, conſtat ex ipſiſmet verbis, quæ obijciuntur; ſupponit enim ſimplicem tranſgreſſionem præcepti fuiſſe grauem; & dubitat, an ex ſe fuerit non ſolùm grauis, ſed grauiſſima propter defenſionem, quæ ſecuta eſt. Cautè enim ſemel & iterum dixit *grauiſsimam* non grauem. Sic intelligendum eſſe noſtrum Authorem cognouit I. Merlonus Horſtius cum in margine poſuit, *Inobedientia primorum parentum, vnde tam culpabilis?* Nota illud *tam*, quæ enim grauiter culpabilis erat propter intrinſecam malitiam, tam culpabilis non fuiſſet, ni fuiſſet defenſio ſubſequuta. Hoc ipſum confirmant verba ſequentis capitis. *Neque enim tantum, vt dictum eſt, nocuit ſimplicis actionis quamuis ex deliberatione tranſgreſsio, quantùm adiuncta excuſationis cum præmeditatione, obſtinatio.*

Adamo igitur nocuit tranſgreſſio: illa igitur peccatum fuit. Atqui pro illo ſtatu in multorum opinione venalia non erant poſſibilia, & in omnium, ſi darentur, conſequutioni finis nocere non poterant: ergò tranſgreſſio ipſa Adami præciſa ab impœnitentia & defenſione ad mentem Doctoris Melliſlui fuit peccatum mortale.

Neminem teneri ad impoſſibile.

CAPVT XXXI.

317 *QVid eſt, quod denique dicitis in omni actione Monacho crimen inſidiari inobedientiæ, quaſi, aut furtum ſubrepat neſcienti, aut caſu accidat infelici, aut non valenti implere, quod præcipitur, criminis calumnia ſtruatur de impoſſibili? Itane, inquam, Monacho crimen inſidiatur inobedientiæ, tum & antiqua illa tam nota, & tam noxia præuaricatio facilè, vt creditur, indulgentiam conſequeretur, dummodo confeſſio, & non defenſio ſequeretur? Neque enim tantum vt dictum eſt, nocuit ſimplicis actionis, quamuis ex deliberatione tranſgreſſio, quantum adiunctæ excuſationis cum præmeditatione obſtinatio.*

---

318 Poſſe Deum, imò & ſolere impoſſibilia præcipere non erubuit aſſerere Ioannes Caluinus, & ante eum Lutherus, & alij. Hanc poteſtatem etiam alij ad homines deriuarunt, credentes poſſe Dei Vicarios præcipere, quæ velint, tametſi humanis viribus improportionata. Hoc autem non eſt diuinam authoritatem commendare, ſed incriminari, meus tamen Author hanc doctrinam *Criminis calumniam* appellat; qui enim talem Deo attribuit poteſtatem, eum aut nugatorem, aut Tyrannum eſſe profitetur. Tyrannum quidem, ſi ſeriò legem impoſſibilem ferat, & nugatorem, ſi iocosè.

Nec contra hæc militat Cap. 68. Benedictinæ Regulæ, ibi enim S. Pater impoſſibilium nomine intelligit difficilia. Vide Comment. num. 694.

Materiam paruam non ſolùm in lege diuina, ſed & à fortiori in humana debere reperiri.

CAPVT XXXII.

319 *SEd numquid fortè in lege quidem diuina habenda eſt hæc conſideratio grauioris leuiorisque inobedientiæ, non autem ita & in Regula noſtra? Sed quis ſanè dicat plus tribuendum humanis quam diuinis traditionibus, plurisq; quod per ſuos Deus, quàm quod per ſeipſum imperat æſtimandum? An non denique & apud Sanctum Benedictum propriæ & diſtinctæ ab inuicem ſententiæ inueniuntur* (Cap. 24. & 25.) *alia de leuioribus, alia de grauioribus inſcripta culpis? Quid eſt autem leuior culpa, niſi leuior obedientia? Traduntur igitur à Prælatis interdum minora Mandata, quorum tranſgreſſio leuiora ſecundum*

Regulam parit & peccata, & tamen in Deum nibilominus præuaricatio fit A *quoties Abbatis iuſſio præteritur. Siquidem & ex ore ipſo Dei non æqualia ſunt promulgata, & ideo non æquali vigilantia* VV *cuncta obſeruanda, ſed alia cura exhibenda eſt ei proculdubio. Quod ipſe perbibet primum & maximum Mandatum* (Matth. 22. d.) & B *alia his, quæ alibi diſcernens.* Qui ſoluerit, *inquit* (Matth. 5. b.) vnum de his minimis meis Mandatis. *Quid ergo? Audiuimus ex Regula grauiores & leuiores culpas, legimus & in Euangelio maxima minimaque Mandata, & mandatorum tranſgreſſiones vniuerſas: dicemus æqualiter maximas? Non eſt* C *ergo neceſſe vt concedam, quod dicitis, aut Deo ſcilicet non tribui omne, quod ab homine Magiſtro* D *accipitur, quod non ſit contra Deum, aut Monacho nullum poſſe inueniri* VV *leue ſeu veniale peccatum; quia etſi toties Deo, quod fatendum eſt, inobediens eſſe conuincitur,* A *quoties eius, qui pro Deo* E *ſibi præeſt, hominis Mandatum, quod quidem iuſtitiæ non repugnet, prætergreditur; ſicut tamen non par cura in executione exigitur, ſic nec quippe vnus eſt, qui offenditur, non tamen vnius ponderis, quæ iubentur; nec vnius ſubinde diſcriminis iuſſorum eſt omnium cenſenda tranſgreſſio. Vnde Pater Benedictus:* (Regulæ cap. 24.) Secundum, *inquit*, menſuram culpæ excommunicationis extendatur menſura.

A Quoties, Toties] Sine N. conſtanter legunt mea MSS. in omnibus locis, cum N. *Quotiens, Totiens*, impreſſa Exemplaria, & malè. Vide eaque notaui, *num.* 314. *B.*

B Et] Exemplaria multa non habent illud *Et*, multa habent.

C Ergo] Libri impreſſi *Igitur*.

D Accipitur] Editio noua Colonienſis *Accipiatur*.

E Sibi præeſt] Ita legitur in libris eiuſdem editionis, ſed mea MSS. habent *ſibi eſt*, ex libris impreſſis corrigenda, euidens enim non *eſt*, ſed *præeſt*, lectum iri.

De Peccato veniali Regulari.

320 DAri in materia Regulari peccata, quæ non ſint mortalia, videtur demonſtrari in hoc capite. Quia venialia etiam in ipſa lege diuina reperiuntur: ergo & à fortiori in humanis; non enim dicere oportebit, poſſe hominem ſuis legibus ſtrictiùs obligare, quàm poteſt Deus.

321 Sed, quia hæc eadem venialia peccata ante Abbatis præceptum non admittit Bernardus, cui Regula eſt de materia præceptibili non de præcepta, *Traduntur igitur*, inquit, *Prælatis interdum minora Mandata, quorum tranſgreſſio leniora ſecundum Regulam parit & peccata.* Ergo cum materia eſt ſecundum Regulam, interdum traduntur præcepta: ergo materia Regulæ non eſt ſemper præcepta, aliàs enim non dicerentur *interdum* tradi Mandata, ſi ſemper traderentur.

322 Peccata venialia eſſe verè contra Deum teſtatur hiſce verbis. *Tranſgreſſio leniora ſecundum Regulam parit & peccata; & tamen in Deum nibilominus prævaricatio fit, quoties Abbatis iuſſio præteritur.*

323 Peccata eſſe inæqualia perſuadet inæqualitatem formalem ex multis capitibus

pitibus deſumit; ex cura qua inhibentur, ex virtutis oppoſitæ neceſſitate aut vtilitate : at quantitatiuum illud diſcrimen, quod inter mortale & veniale reperitur deſumitur à quantitate materiæ. Vnde ait, *Etſi quippe vnus eſt, qui offenditur, non tamen vnius ponderis, quę iubentur, nec vnius ſubinde diſcriminis iuſſorum eſt omnium cenſenda tranſgreſsio.*

An expediret potiùs non profiteri, quàm torqueri ſcrupulis, exponi periculis, & laqueis irretiri? Reſoluitur, Nullos eſſe laqueos, nulla pericula, nullum locum ſcrupulis in conuerſatione Religioſa.

CAPVT XXXIII.

324 *Fruſtrà proinde, vt videtis, A terremini, aut terrere conamini de obedientiæ promiſſione, quæ fit ex Regulari profeſſione, quaſi non oporteat promittere quam conſtat, nec integrè poſſe teneri, nec ſine crimine præteriri: ſiquidem Deo quidquid Dei miniſter homo perperam iuſſerit, imputandum conſtiterit. Fruſtrà inquam, ex hac occaſione malum ita inobedientiæ exaggeratis, vt à tam neceſſario bono promittendæ obedientiæ terreatis; quia etſi difficilè B caueatur vbique ſubripiens vel inſidians, vt vos dicitis, inobedientia, in tam varijs & innumeris, quæ à Senioribus indicuntur; non ſemper tamen damnabiliter, ſeu criminaliter, quod præcipitur non impletur. Etſi enim omnis inobedientia inexcuſabiliter ſit culpabilis, nulla tamen æternaliter damnabilis, niſi quam remedium pœnitentiæ non ſanat; nulla C enim letaliter criminalis, niſi quæ contemptum ſuperbiæ non euitat.*

Benigna Melliflui Doctoris Reſolutio.

325 *Magna igitur ſecuritas filijs obedientiæ, & reuera* VV *hominibus pax bonæ voluntatis, quando in omni inobedientia ſola* D *damnat impœnitentia, quam neſcit, qui diligit Deum, ſola incriminatur ſuperbia, quam facilè cauet, qui timet gehennam: Sed exemplis clarius eluceſcet, quod dicimus: Si iubente Seniore vt ſileam, verbum mihi fortè per obliuionem elabitur; reum me fateor inobedientiæ, ſed venialiter. Si ex contemptu ſciens & deliberans ſpontè in verba prorupero, & rupero ſilentij legem, præuaricatorem me conſtituo, & criminaliter. Etſi impœnitens perſeuero vſque ad mortem, peccaui* E *etiam damnabiliter.*

Satisfit Carnotenſium Obiectioni.

AN & hoc durum fortaſſe videatur? Hæc quippe ſunt veſtra, ſi benè recolo verba: cùm difficultatem ſeu impoſſibilitatem, vt F *vobis videtur, tenendæ obedientiæ, vel cauendæ inobedientiæ conſiderantes, in vitam ita Monachicam* G *exclamatis: Hæccine eſt illa eò ſecurior quò arctior, eò certior quò magis ardua veniendi ad Deum via, vt Monacho naturaliter mala vix cauere, naturaliter bona vix pro communi infirmitate valenti implere, non minor tamen neceſſaria ſit cautela ad cauenda, vel obſeruanda, quæ ſibi Prælatus ſuus, vel prohibere voluerit, vel iubere? Et ſubditis. Quod cum à multis credatur, licet à paucis, vel etiam à nullis ad integrum obſeruetur, quid aliud operator talis ſententiæ* H *crudelitas, quàm quod illa ab Apoſtolo* [Corinth. 8. c.] *tantum culpata manducandi Idolothyta libertas? Nil planè aliud, ſi ita eſſet, vt dicitis. Benè prorſus non poteſt conſcius eſſe ſibi, qui ſe non implere confidit, quod debere ſe credit.*

A *Aut terremini aut terreri conamini*, habet editio noua Colonienſis, at in meis MSS. non reperio illud primum *Aut*. Nota obiter quàm cautè carpat terrorem illum, adnotans non omnes terreri, qui videntur, ſunt multi, qui cum præcipites & imperterriti ſint, volunt videri timorati.

B Caueatur] Ita, & bene, mea MSS. quia *etſi* potiùs cum ſubiunctiuo, quàm cum Indicatiuo coniungitur. Sed libri impreſſi habent *Cauetur*.

C Enim] Alia exemplaria loco *enim* habent *eſt*.

D Damna] Retineo lectionem MSS. tametſi impreſſorum voluminum Correctores *damnatur* lectum iri contendant, vt cum verbo *incriminatur* paſſiuo, quod ſequitur, cohæreat, imò vt cohæreat, debet *damnas* legere, quia *Incriminor* actiuæ ſignificationis eſt.

E Etiam] Aliàs *Et*.

F Vobis]. Manuſcripta habent *vobis*, libri impreſſi *nobis*, vtraque lectio bona eſt, ſi primam retineas illud, *vt vobis videtur*. ad impoſſibilitatem refertur, ſi ſecundam, illud, *vt nobis videtur*, ad illud *hæc ſunt veſtra verba*.

G Exclamatis] Editio noua Colonienſis *Exclamaſtis*.

H Crudelitas] Sequutus ſum mea MSS. Editiones multæ habent *credulitas*, laudo vocem & ſenſum; retineo tamen illud *crudelitas*, ſentio enim eſſe crudeles omnes illas ſententias, quæ homines ad extremas anguſtias reducunt; Carnotenſes autem, vt ex verbis D. Bernardi conſtat, ſcrupulis ſummis angebantur, & hoc propter credulitatem huius crudeliſsimæ & omninò improbabilis ſententiæ.

I *Incriminor* videtur opponi verbo *Criminor*. Criminatio enim accuſatio eſt, & Incriminatio defenſio: Tertull. de Reſurrect. Carn. *ſecundum ſcopum perſequor, ad palmam incriminationis*, hoc eſt, irrepræhenſibilitatis, vel operationis quaſe irre-

ſe irrepræhenſibilem eſſe probauit. Sed noſtro Authori *Criminor* & *Incriminor* ſunt eiuſdem ſignificationis.

Morales Ecthesſes.

326 Varias iterum Poſitiones, quas ſuperiùs probauimus adſumit; earum

Prima. *Deum lingua Antiſtitis loqui, iubere, præcipere;* Verba formalia ſunt *ſiquidem Deo, quidquid Dei Miniſter homo non perperam iuſſerit, imputandum conſtiterit.*

Secunda. *In materia Regulę ſolùm poſſe peccari mortaliter contemnendo formaliter prçceptum, aut ſpernendo pœnitentiam.* Contemnitur formaliter præceptum, cum contemnitur præcipientis authoritas; contemnitur pœnitentia, cum ſuperbè commiſſum peccatum defenditur, & pertinaciter laudatur, & pœna à Superiore impoſita non admittitur. Eſt enim contemptus ſpecies ipſamet pœnitentiæ recuſatio. His poſitis relege præſentis Capitis Articulum ſecundum & multa inuenies digna obſeruatione, quæ Poſitionem pręſentem roborabunt.

327 Tertia. *Quę ſanciuntur in Regula non obligant ante prçceptum Abbatis Ordinarij.* Colligo ex his verbis Bernardi, *ſi iubente Seniore, vt ſileam, verbum mihi fortè per obliuionem* (culpabilem tamen) *elabitur, reum me fateor inobedientię, ſed venialiter.* Et arguo ſic, De ſilentio dantur ſanctiones in Regula, & tamen, vt id obliget ſub peccato veniali debet eſſe à Seniore præceptum; ergo ſanctiones Regulæ non obligant, ni à Seniore ſeu Superiore præcipiantur. Probatur maior, quia præter alia loca in quibus commendatur ſilentium, totum Cap. 6. Regulę eſt de Taciturnitate.

Replicas hic non agere D. Bernardum de ſilentio Regulari, hoc eſt, à Regula ſtatuto, hoc enim ante omne pręceptum, vt exiſtimas obligat, ſed de pręter Regulari, hoc enim, vt credis obligat ſi ab Abbate indicatur.

328 Reſpondeo hic agere D. Bernardum de aliquo ſilentio, quod quidem obliget poſt Superioris pręceptum: ergo de ſilentio, quod poſſit legitimè pręcipi, non enim obligat poſt pręceptum, quod pręcipi non potuit: ergo de ſilentio, quod ſit ſecundum Regulam, nam Superior poteſt aliquid iniungere, quod non ſit ſecundum Regulam, vt ex profeſſionis monaſticæ formula noſter Author demonſtrat.

329 Placent verba illa vltima, & ideò adnoto; *Bene prorſus non poteſt conſcius eſſe ſibi, qui ſe non implere confidit, quæ debere credit.* Ergò, qui eſt in gratia (hic enim eſt ſibi bene conſcius) certò ſcit ſe habiturum eſſe auxilium, vt ſatiſfiat debito obligationis. Sed, & qui eſt in peccato actuali credit ſe teneri ad multa, quę cum malitia ſui peccati componi non poſſunt; & quia ex volutabro luti egredi non vult, ſe ſatisfacturum pręceptis illis non confidit; ſcit tamen Deum pręſto eſſe, & ſibi non deficere gratię vires, vt egrediatur, ſi velit.

Mora-

Digitized by Google

Morales Prælatorum ſanctiones inuiolato Decalogo violari non poſſe: illas non eſſe Decalogo difficiliores.

CAPVT XXXIV.

330 *CReditis itaque, vt verborum veſtrorum ſenſum breuiter colligam; quòd ad integrum Mandata obſeruari Dei vix valeant, Abbatis non valeant; cum veritas ipſa teſtetur,* (Matth. 5. c.) Ne vnum quidem iota prateritum iri. *Cæterum, qui ita ſentit, videtur mihi, vt veſtra vv pace dixerim, necdum guſtaſſe, quàm ſuauis eſt Dominus, ſub iugo legis gemere adhuc, nondum reſpirare ſub gratia; ſuaue Chriſti iugum nequaquam eſſe expertus, ideoq; certiſſimè adhuc infirmari per carnem, quia Spiritus non adiuuat eius infirmitatem. Quid verò ſibi vult illa diſtinctio; quod Dei quidem, A vel vix, Prælati verò hominis nequaquam omninò à quolibet iuſſa poſſe teneri, prohibitave conceditis; quaſi verò illa queant abſque iſtis integrè cuſtodiri? Sed ſi attenditis, de malè quoq; viuentibus Prælatis Dei præceptum eſt* (Matth. 23. 2.) Quæ dicunt facite. *Igitur, qui non facit, apertè non in hominem tantùm, ſed & in Deum præuaricator exiſtit.*

A Vel vix] Illud *vel* iudicarunt ſuperfluum Ciſtercienſes Critici, ideòque in editionibus varijs omiſerunt.

vv Varius earundem vocum ordo ſine perturbatione ſenſus.

Nota. Optimè probat Bernardus debere moraliter obedire Superioribus, peccareque ſi tranſgrediamur, optimè inquam id probat ex lege diuina. Nam non dari ignorantiam quarti præcepti Decalogi apud Bernardum falſum eſt. Natura enim dictante cognoſcimus occidere Leonem eſſe contra Leonem, hominem occidere aut contemnere eſſe contra Hominem; ſed alterum eſſe contra Deum, alterum non eſſe, qui ſciremus, ni præceptum nobis Diuinum fuiſſet reuelatum? Inobedientiam & homicidia, & reliqua, quæ contra homines fiunt, interdixit Omnipotens, & ideò tenemur ſub peccato mortali abſtinere, non enim teneremur, ſi Deus non præcepiſſet, & tamen peccaremus in Hominem.

De ijs, quæ præcipiuntur propter aliud.

331 MEdia non debere eſſe pretioſiora ipſo fine ſupponunt vniuerſi Doctores, cùm examinant, An ſi Adamus non peccaſſet, Chriſtus venturus fuiſſet? nam ſi Chriſti incarnatio aſſereretur medium ad liberationem Adami, videretur per conſequens debere dici Deus imprudens & prodigus, vtpote, qui obtenturus finem finitum impenderet medium infinitum. Cui ratiocinio vt ſatisfaciant recentiores, propoſitiones

tiones ſingulas diſtinctionibus perplexis implicant & inuoluunt, nunquam tamen negant abſolutè antecedens, debere enim media eſſe ignobiliora fine negari non poteſt. Vbi obiter notandum eſt, annuum cẽtum aureorum vſum æquiualere quinorum proprietati; nec debere dici prodigum, qui caret re pretioſa vno die, vt alius, leuioris pretij perpetuam proprietatem adquirat. Hinc conſtat imprudenter cauſari Seniores Carnotenſes, cùm aſſerunt Abbatum Regulares ſanctiones obſeruari non poſſe. Regulæ enim & omnium Abbatialium legum ſcopus eſt cuſtodia & lucrũ Charitatis, vt ſuperiùs vidimus; Charitas autem virtutum vniuerſarum imperatrix ita alias etiam ſupernaturales perfectione antecellit, vt ipſamet neceſſariiſſima Fides, ſi Charitate careat non ſit viua virtus, ſed viuæ virtutis cadauer. Non ſolùm pretioſior reliquis, ſed & difficilior eſt charitas.

Fidei contrariatur Infidelitas, Spei deſperatio, Veracitati mendacium, & ſingulæ virtutes vnum vel alterum inimicum cognoſcunt: at charitatem, delicatiſſimam virtutum, quodlibet mortiferum peccatum extinguit. Puriſſima enim eſt, ideoq; cum grauibus vitiorum ſordibus componi non poteſt. Ergo non ſolum pretioſior eſt Charitatis ſubſtantia, ſed & periculoſior cuſtodia. Errant ergo Monachi Carnotenſes cùm aſſerunt, *quòd ad integrum Mandata Dei obſeruari vix valeant, Abbatis non valeant*, arguentes de ſumma difficultate Decalogum; & Abbatis præcepta de impoſſibilitate: nam, ſi bene examinetur *Præceptum Charitatis* difficilius eſt omnibus Abbatum ſanctionibus, & tamen vel ipſis aſſerentibus non quidem impoſſibile, ſed difficile eſt.

332 Prætereà illa diſtinctio iterum diſplicet D. Bernardo, qua ſupponere videtur non dari in Decalogo ſecundum & quartum præceptum: quod clariſſimè videre poterimus, ſi noſtri Doctoris inſtantiam ad Dialecticum rigorem reducamus. Non poſſunt Abbatis præcepta temerari, quin contra quartum & ſecundum Decalogi præceptum peccetur: ergo ſi eſt impoſſibile ſeruare præcepta Prælati, etiam erit impoſſibile ſeruare præcepta Decalogi. Ergo periculoſè dogmatizant Carnotenſes Seniores, Dei præcepta vix obſeruari poſſe, Abbatis non poſſe: cùm potiùs deberent aſſerere, vel vtraque poſſe, vel neutra. Antecedens probatur; quia Religioſus tenetur obedire ſuperiori ex duplici capite: nam & filiusfamilias eſt, & quarto Decalogi præcepto teneri patrifamilias (is in Monaſterijs eſt Abbas) obedire; & ſe illi obediturum vouit Deo; votumq; ſolenni Iuramento firmauit, & ſecundum Decalogi præceptũ præcepit omne Iuramentum ſeruari.

Prætereà eadem ratio aliter vrgeri poteſt contra eoſdem Religioſos. Præcepta Dei ſeruari poſſunt: ergo etiam hoc, *Quæ dicunt Præpoſiti, facite*, vel ſi hoc non poteſt, falſa eſt illa aſſumptio, quæ vniuerſaliter ſtatuit præcepta Dei ſeruari poſſe. Si hoc obſeruari poteſt; ergo etiam Antiſtitis præcepta, vt patet.

335 Si obijcias ſolere Prælatos ſub prætextu obſeruandæ Regulæ, multa præcipere omnino impoſſibilia, aut difficilia. Reſpondeo ex his, quæ ſub initium prælibauimus, non poſſe iniungi medium, vt quatuor per media vt quinque; hæc enim debent eſſe faciliora & ignobiliora ipſo fine. Præterea, ſi media moraliter impoſſibilia Prælatus præcipere poſſet, poſſet etiam præcipere euidens peccandi periculum. Sed & hoc quomodo poſſet ordinare, vt medium ad cuſtodiam & lucrum charitatis? nullo modo profectò, nam euidẽs peccandi periculum non quidem ad cuſtodiam, ſed ad charitatis excidium ordinatur.

P Nemi-

Neminem ad impoſsibile obligari Obedire Prælatis præcipientibus ſecundum Regulam non ſolùm non eſſe impoſsibile, ſed eſſe perfacile.

CAPVT XXXV.

336 *Itane ergo nullus Mandata perfectè exequitur ſui Magiſtri? Quamobrem putatis? Quia nolumus, aut quia non poſſumus? Sed ſi volumus & poſſumus, ſecuri ſumus. Si poſſumus & nolumus, ſuperbi ſumus. Porrò, ad cauendam ſuperbiam illam verè annuerim neceſſariam eſſe cautelam quam dicitis, ne forte incurratur inobedientiæ crimen. Quod ſi impoſſibile vos putatis, vt non videlicet imperijs Prælatorum per contemptum interdum ſuperbiæ reſiſtatur; ſcitote non paucos, ſed innumeros aliter omnino ſentire, nec aliud quam quod proprio* A *didicerunt experimento. Si autem non impoſſibile quidem, ſed tamen difficile eſſe ſentitis, magiſtros non contemnere; & dum ideò conſentitis, quoniam grauamini non ſuperbè ſapere murmuratis aduerſus obedientiæ, legem, affirmantes periculoſum promittere, quod tam laborioſum eſt obſeruare. Ad hoc ego reſpondeo, immò non ego, ſed Dominus.* Qui poteſt, *inquit*; (Matth. 19.) capere capiat. *Hoc quippe eſt, quod paulò ſuperiùs dixi; Quia antequam ædificium inchoares prouidiſſe debueras vnde perficeres. Nunc autem, vt ait quidam, aut non tentaſſes, aut perfice.*

---

337 Duo obſeruo. *Primum* Melliflui mei Doctoris ſententiam excuſare à culpa præcepti impoſſibilitatem, hanc enim veritatem frequentiſſimè aſſumit, & ſub initium huius capitis tam clarè, tam pulchrè, vt ſine literæ iniuria addi commentarius non poſſit.

Secundum, Carnotenſium ſententia leuia cum grauibus, neglectum cum contemptu confundi; qui enim viri noſtræ ſpeciei anima rationali præditi credere potuiſſent, non eſſe poſſibile quòd ſubditus obediat Antiſtiti, quin illum formaliter ſæpe contemnat, ni nomine contemptus intellexiſſent quamcumque leuem inobedientiam? Egebant ſublimiori inſtructione, quæ grauia à leuibus, negligentias à contemptu diſtingueret; hanc liber iſte benigniſſimè ſubminiſtrauit.

A Didicerunt] Legitur in editione noua Colonenſi, *didicerint*.

Neminem

Neminem, cùm profitetur, promittere ſe in omnibus & ſingulis obediturum eſſe Prælato præcipienti etiam ſecundum Regulam.

CAPVT XXXVI.

338 *VErumtamen nemo ſi cautè profitetur, pollicetur in nullo vv ſe vltra tranſgreſſurum, hoc eſt, iam non peccaturum. alioquin aut periurat qui ita iurat, aut ſanctior eſt illo qui ait.* (Iacob. 3. a.) In multis offendimus omnes. *Quod ſi* A *conſequens falſum eſſe videtur, videndum eſt & de eo quod antecedit, ne fortè lex quæ data eſt propter tranſgreſſiones cohibendas, non ſolùm non eas coerceat, ſed & augeat inſuper crimine periurij: ſiquidem id promittere nos in noſtra profeſſione credamus, quod certum eſt non poſſe teneri. Partienda eſt proinde nobis in duo vniuerſa hæc obſeruatio regularis, in præcepta videlicet & remedia. Præceptis inſtituitur vita contra peccatum, remedijs reſtituitur poſt peccatum* B *innocentia. Sic ergo vtraque iſta complectitur noſtra profeſſio; vt profeſſus quiſq; cum in aliquo fortè regularium mandatorum deliquerit, ſi ad remedium æquè regulare confugerit, etſi conuincitur tranſgreſſor mandati, non tamen pacti præuaricator. Solùm itaque cenſuerim fregiſſe votum, violaſſe propoſitum, pactum præuaricaſſe, qui & præceptum contempſerit & remedium. Nam illum ſanè dico ſecurum, qui etiamſi interdum obedientiæ limitem præterit, conſilium non reſpuit pænitentiæ. Regulares namque terminos etſi ſæpe deliquerit, non euadit; qui cenſuræ, quæ ex regula eſt, diſciplinam non ſubterfugit. Pars ſiquidem regulæ eſt regularis correptio; & in ea reperitur non ſolùm bonæ vitæ inſtructio, ſed & emendatio prauæ. Inueniuntur in ea & præcepta obedientiæ & inobedientiæ remedia, vt ne peccando quidem à Regula recedatur. Fateor ſanè impoſſibile cuiuis mortalium vel venialiter interdum non delinquere* D *in præceptis obedientiæ, ſed nulla iam de impoſſibilitate querela, quandoquidem & ex regula licet* C *hic quoque quod criminaliter delinqui contigerit, emendare. Quod ergo dicitis à nullis poſſe obſeruari ad integrum quidquid à Magiſtris præcipitur, verùm eſt; ſed leuis culpa inobedientiæ eſt, & facilis cura eius inuenitur in Regula: ſi quidem ſit tranſgreſſio abſque contemptu. Si autem & ipſum deeſſe aliquando non poſſe contenditis, id quidem falſum eſt, ſed nec talem tamen inobedientiam ſine cura relinquit diligentia regularis. Et licèt fortiori egeat curationis medicamento, caret tamen morbo præuaricationis: niſi cùm & ipſum fortè medicamentum contemnitur.*

A. Eſt Axioma Dialecticum. *Ex veris legitima conſequentia ſequi falſum non poteſt.* Hinc eſt iſte Syllogiſmus bonus creditur. *Conſequentia eſt legitima; antecedens eſt verum: ergò & conſequens.* Item hic, *Conſequentia eſt legitima;*

Digitized by Google

& conſequens falſum; ergo & antecedens falſum exit.) Hanc veritatem mente ideabat noſter author, cùm has periodos ponebat.

B. Aliqua exemplaria habent *In innocentia*; carent tamen id *In* correctiora.

C. Hic.) Alij malunt legi *id*.

D. Delinquere.) Multa MSS. mendosè habent *derelinquere*.

Nota. Hoc caput tantam & talem doctrinam complectitur, vt *Clauis Moralis Theologia* debeat inſcribi. O quàm pulchra! quàm bella! quàm benigna! & quòd mirabilius eſt, quàm ſolida ex hoc capite poſſint deduci! Abite lectores ignorantes; ſolis doctis hoc caput ſcripſit meus Author; ſolis illud doctis commentor. Si ſingularis videar, eſto; ſequentur me multi, & ideò non ero ſingularis.

Clauis Regularis Theologiæ.

339 HVc, huc, omnes qui laboratis ſcrupulis, & pientiſſimus Doctor, ſanctiſſimuſque noſter Pręceptor erudiet vos. Legite, relegite huius capitis primam periodum. *Nemo ſi cautè profitetur*, ait, *pollicetur ſe vltrà in nullo tranſgreſſurum, hoc eſt iam non peccaturum*. Infero Ergo aliquando poterit Abbatis præceptum tranſgredi & materialiter contra illud peccare, quin peccet contra Deum. Probatur euidenter. debet ſubditus obedire Prælato, & hoc iure emiſſæ promiſſionis; ergo tenetur obedire eo modo quo promiſit, & in materia qua promiſit, non aliter. ergo non tenetur obedire contra Regulam, nec ſupra regulam, quia hoc non promiſit. Ergo ſimiliter; nec tenebitur obedire ſemper & in omnibus Regulæ articulis, quia cautè profeſſus eſt, ideòque non fuit pollicitus ſe vltrà in nullo Regulæ articulo tranſgreſſurum. Antecedens, tametſi per ſe notum, verbis noſtri Doctoris illuſtrabo ex capite 9. huius libri deſumptis. *De hoc item non parum Prelati preſcribitur voluntati, quòd is qui profitetur, ſpondet quidem obedientiam; non tamen omnimodam* (nota bene) *ſed determinatè ſecundum Regulam; nec aliam, quàm ſancti Benedicti: vt oporteat eum qui preeſt, non frena ſua laxare voluntati ſuper ſubditos, ſed prefixam ex Regula ſibi ſcire menſuram, & ſic demum ſua imperia moderari circa id ſolum quod rectum eſſe conſtiterit; nec quodlibet rectum, ſed hoc tantum quod Predictus Pater inſtituit. ſic quippe habet profeſſio. Promitto, non quidem Regulam* (nota bene hanc excluſiuam & aduerſatiuam) *ſed obedientiam ſecundum Regulam S. Benedicti. Non ergo ſecundum voluntatem prepoſiti. Proinde ſi profeſſo ſecundum illum Regulam Abbas meus mihi aliud fortè imponere tentauerit, quod non ſit ſecundum Regulam* (lege attentè) *aut etiam, quod non ſit ſecundum iſtam* (puta Benedictinam) [*inſtituta verbi cauſa Baſilij, Auguſtini, Pacomij;*] *quęnam mihi queſo in hac re neceſſitas imminet obſequendi? ſolùm quippe id à me poſſe exigi arbitror, quod promiſi*. Ergò non poteſt exigi quòd non promiſi. atqui non promiſi me in nullo Regulæ articulo tranſgreſſurum; ergo non poteſt à me exigi, quòd in nullo tranſgrediar. Minorem probat S. Doctor hoc Capite 36. hiſce verbis *Alioquin aut peierat, qui ita iurat, aut ſanctior eſt illo qui ait* [Iacob.3.] *in multis offendimus omnes*. Atqui conſequens eſt falſum; ergo & antecedens. Minor probabitur clariſſimè. Crudele enim eſſet arguere omnes religioſos de crimine periurij, & dicere quod *id promittere nos in noſtra profeſſione credamus, quod certum eſt non poſſe teneri*. Et eſſet omninò temerarium excuſare periurij crimen aſſerendo religioſum poſſe vitare omnia peccata venialia, cum contrarium docea-

Digitized by Google

doceamur à ſacris ſcripturis & Patribus. locum Iacobi 3. iam vidimus, addemus alium ex 1. Ioann. 1. 8. *Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus, nos ipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt.* Quæ verba dilucidauit Synodus Tridentina ſeſſionis 6. Canone 23. vbi ait, *ſi quis hominem dixerit. .... poſſe in tota vita peccata omnia, etiam venialia, vitare, niſi ex ſpeciali Dei priuilegio, quemadmodum de Beata Virgine tenet Eccleſia, anathema ſit.*

340 Ergo ſiquidem conſtat ex præmiſſis, verba Profeſſionis Monaſticæ poſſe multifariam contra mentem Inſtitutoris & Commentatoris (hoc eſt Benedicti & Bernardi) retorqueri; proderit expreſsè proponere, quæ in profeſſionis formula implicitè contineri noſcuntur. Communis profitendi formula hæc eſt.

EGo N. promitto ſtabilitatem meam conuerſionem morum meorum & obedientiam ſecundum Regulam S. Benedicti Abbatis, coram Deo & Sanctis eius, quorum reliquiæ hic habentur in hoc loco, qui vocatur N. conſtructo in honorem Beatiſſimæ ſemperque Virginis Mariæ, in præſentia Domini N. Abbatis.

Ab hac parùm abeunt in aliquibus verbis accidentalibus aliqui Benedictini, vt Commentarij mei num. 512. notaui; cæterùm omnes conueniunt quoad verborum ſubſtantiam.

Conſiderans & perpendens verba D. Bernardi, menteque eius clarè, vt opinor, intellecta, iudico eumdem Sanctiſſimum Doctorem, cùm hanc formulam protulit habuiſſe intentionem, quam ſi expreſsè & adæquatè manifeſtaret, vteretur paraphraſi ſequenti.

341 A. *EGo N. promitto ſtabilitatem meam, non qualemcumque ſed ſecundum Regulam D. Benedicti.* B *Promitto inſuper conuertere mores meos, non per qualeſcumque virtutes, ſed per regulares, eo ſanè modo, quo regulariter obligant, & non alio.* C *Promitto Obedientiam ſolenniter, ac proinde etiam Paupertatem & Caſtitatem, à quarum promiſſione & obligatione ſolemniter promiſſa ſeparari non poteſt.* D *Promitto, inquam; non quidem ipſam Benedictinam Regulam, ſed Obedientiam ſecundum Regulam; non contra, non ſupra,* F *non vltra, non præter: nec tamen ſecundum omnes & ſingulos articulos Regulæ;* G *non enim promitto me vltrà in nullo tranſgreſſurum, hoc eſt, iam non peccaturum, ſed me in omnibus rebus* H *grauibus obediturum eſſe abſolutè; in* I *leuibus autem obediturum, aut ſaltem regularem acceptaturum pœnitentiam. Hoc ſub iſtis terminis expreſſum me præſtiturum eſſe promitto Deo coram Deo & omnibus Sanctis eius, quorum reliquiæ hic habentur in hoc loco, qui vocatur N. conſtructo in honorem Beatiſſimæ Dei Genitricis ſemperque Virginis Mariæ, in præſentia Domini N. Abbatis.*

342 Verba antiqua retinui, & quoad fieri potuit formalia D. Bernardi addidi, quibus antiqua illuſtrarentur. Proderit ſingulas periodos examinare.

A. *Ego N. promitto ſtabilitatem.*] Nemo ita deſipuit, vt omnimodam loci Stabilitatem promitti in profeſſione ſolenni crederet. In ipſamet Benedictina Regula ſunt expreſſa & diſtincta capita de peregrinis recipiendis, & de religioſis.

ligioſis egreſſuris. Poſſunt igitur Benedictini Religioſi non obſtante ſtabilitatis promiſſione ex proprijs monaſterijs egredi cum licentia, imò & excorporari regulariter; vt vberiore calamo expendo in mei Commentarij libro ſeptimo. nam & ſi Placidus in Siciliam & S. Maurus in Gallias regulariter iuit, & noua ibi monaſteria fundarunt. Vide num. 1828. & 1837. Comment.

343 B. *Promitto inſuper conuertere mores meos*] Habet antiqua formula, *Promitto...... conuerſionem morum meorum*, ſed quia hæc conuerſio debet eſſe regularis, & non irregularis, placuit illis verbis vti maioris claritatis gratia. Videatur Commentarij citati diſputatio 47. quæ hanc monaſticam obligationem controuertit, expendit, & reſolutiones præcipuas decem plurium Louanienſum Doctorum authoritate firmat, roboranda teſtimonio noſtri Authoris Capite 41. dicentis, *Nemo quippè cùm profitetur ſpondet Regulam, ſed determinatè ſecundum Regulam ſui quiſque conuerſionem, ſuamque deinceps conuerſationem ſeſe pollicetur dirigere. Hac profectò huius temporis omnibus fermè monachis communis profeſſio eſt.*

344 C. *Promitto obedientiam ſolènniter; ac proinde*] Obedientiam Paupertatem & Caſtitatem eſſe virtutes ſtatui Religioſo eſſentiales, nec poſſe vnam promitti ſolenniter alijs excluſis clarius eſt, quàm debeat controuerti: ideoque potiùs illud ſuppono quam perſuadeo.

345 D. *Promitto, inquam, non quidem ipſam Regulam*] ſunt verba formalia Bernardi. *Sic quippe habet profeſſio*, ait huius libri capite 9. *Promitto non quidem Regulam, ſed obedientiam ſecundum Regulam S. Benedicti: non ergo ſecundum voluntatem Præpoſiti.* Dedi paulò ante integrum contextum, proderit, ſi attentè regulatur. Ergo D. Bernardus inter hoc quod eſt promittere Regulam, & promittere obedire ſecundum Regulam, diſtinguit. Senſit ergo illos qui profiterentur Regulam teneri illam obſeruare etiam ſi non præciperetur de nouo; at nos, vtpotè non profeſſos Regulam, ſed obedientiam ſecundum Regulam, teneri obedire Præpoſito, ſed cùm iubeat ſecundum Regulam, [hoc eſt quæ aut expreſsè continentur in Regula, aut ſunt media proportionata ad eorum obſeruantiam, quæ in Regula expreſsè continetur,] non verò cum pro voluntate. Adſonat ſibi Cap. 41. & ait, *Nemo quippe cùm profitetur, ſpondet Regulam, ſed determinatè ſecundum Regulam* &c.

346 E. *Non contra, non ſupra, non vltra,*] Bernardus in hoc eodem libro c. 10. *Quiſque Profeſſus in quouis genere ſalutifera vitæ, nec vltra Obedientiæ lege cogendus, nec citrà eſt inhibendus, quàm ſua ipſius videtur complecti profeſſio: quantò minùs contrà...... Ergo Prælati iuſſio vel prohibitio non prætereat terminos profeſſionis, Nec vltrà extendi poteſt, nec contrahi citrà.*

347 F. *Non vltra, non præter.*] Bernardus citati libri capit. 9. *Solùm à me poſſe exigi arbitror, quod promiſi.* & Capite 10. *Nil me Prælatus prohibeat horum, quæ promiſi: nec plus exigat quàm promiſi*: Dantur ergo aliqua vltra & præter illa quæ promiſi.

348 G. *Non enim promitto*] Sunt formalia ex D. Bernardo deſumpta, in huius enim libri cap. 36. *Nemò ſi cautè profitetur, pollicetur, ſe vltrà* (hoc eſt, *in poſterum*) *in nullo tranſgreſſurum, hoc eſt, iam non peccaturum: alioquin aut peierat, aut ſanctior eſt illo,* &c.

349 H. *Me in omnibus rebus grauibus obediturum*] Cùm grauia à leuibus diſtinguo, & Caput hoc Bernardi de grauibus intelligere nolo, fortè alicui ſeverior, quàm deberem, videbor. Bernardus non diſtinguit, inquies, ergo nec nos debemus diſtinguere, maximè cùm hæc diſtinctio ſit odioſa, & odia reſtringenda ſint, & fauores ampliandi.

Hoc

Digitized by Google

Hoc non eſt, addis, Bernardi benignam opinionem exponere, ſed aut corrigere, aut ſaltem limitare. Ergo cùm ex Bernardi contextu conſtet euidentiſſimè, Religioſum promittere aut obedire Prælato, aut ſubire pœnitentiam; cur hoc dogma ad præcepta leuia contrahitur? cur non admittitur etiamſi materia ſit grauis?

350 Reſpondeo ſatis clarè D. Bernardum mentem ſuam expoſuiſſe, cùm rationem fundamentalem poſuit; cumque hæc ſolùm probet de leuibus, non verò de grauibus; dicendum omninò eſt D. Bernardum non poſſe de grauibus intelligi; ac propterea cùm materia præcepta fuerit magna, non ſufficere quòd omittens ſit paratus ſubire pœnitentiam; ſed eſt omninò neceſſarium, quòd obediat, aut peccet moraliter. Quòd Bernardi ratio ſolùm ſubſiſtat in materia leui, oſtendetur clariſſimè, ſi ſemel in materia leui, & iterum in graui ponatur.

350 Agamus priùs in materia leui. *Nemo ſi cautè profitetur*, ait Bernardus, *pollicetur ſe vltrà in nullo* (ne quidem leuiter) *tranſgreſſurum, hoc eſt, iam non peccaturum* (leuiter) *Alioquin aut peierat, qui ita iurat; aut ſanctior eſt illo, qui ait, in multis* (ſaltem leuiter) *offendimus omnes*. Hæc ratio ſic deducta fortis eſt, & digna Mellifluo Doctore. At monſtroſa erit, ſi in materia graui ponatur; erit enim hæc; *Nemo ſi cautè profitetur, pollicetur ſe vltra in nullo* præcepto ſui Abbatis grauiter) *tranſgreſſurum, hoc eſt, iam non* (grauiter) *peccaturum. Alioquin aut peierat, qui ita iurat; aut ſanctior eſt illo qui ait; In multis* (& grauiter) *offendimus omnes*; Vbi vix reperiam verbum, quod careat reprehenſione: quod vt clariùs & euidentiùs cognoſcatur, eamdem omninò rationem, imò & eadem verba ad ſyllogiſticam formam reducam. [Qui profitetur, ais; non pollicetur ſe vltra in nullo ſui Abbatis præcepto grauiter tranſgreſſurum: ergo poterit aliquando ſine culpæ ſcrupulo præcepto non obtemperare etiamſi materia ſit grauis. Patet conſequentia; quia non tenetur ad id, quod non promiſit. Probas antecedens. Qui ſincerè profitetur periurus dicendus non eſt; atqui eſſet periurus, ſi iuraret & polliceretur ſe in poſterum in nullo ſui Abbatis præcepto grauiter tranſgreſſurum. ergo qui profitetur, non pollicetur ſe vltra in nullo ſui Abbatis præcepto grauiter tranſgreſſurum. Probas minorem. Periurus eſt qui ſe promittere in profeſſione credit, quòd certum eſt teneri non poſſe. Atqui certum eſt quod nemo poſſit obedire Prælato, quin in eius præceptis grauiter aliquando delinquat: ergo eſſet periurus, qui iuraret & polliceretur ſe in poſterum in nullo ſui Abbatis præcepto grauiter tranſgreſſurum. Conſequentia eſt legitima; Maior deſumpta ex D. Bernardo hoc capite 26. qui ait, *Augeat inſuper crimine periurij ſiquidem id promittere nos in noſtra profeſſione credamus, quòd certum eſt non poſſe teneri*: Minorem probas. Nemo eſt ſanctior Iacobo Apoſtolo in gratia confirmato: Sed iſte non poterat obedire, quin in præceptis grauiter aliquando delinqueret: ergo certum eſt, quòd nemo poſſit obedire Prælato, quin grauiter aliquando delinquat. Probatur minor, quoniam ipſemet ait, *In multis* (*grauiter*) *offendimus omnes*.] Ecce vides omnes minores falſas inniti Iacobi confeſſioni, qui cùm dixit, *In multis offendimus omnes*, agebat de leuibus & non de grauibus, vt nemine dempto omnes tenemus orthodoxi.

351 1. *In leuibus autem*] Hæc periodus eſt Synopſis totius capitis 36. cuius liceat reſumere hæc verba. *Partienda eſt proinde nobis in duo vniuerſa hæc obſeruatio regularis, in præcepta videlicet & remedia. Præceptis inſtituitur vita contra peccatum, remedijs reſtituitur poſt peccatum, innocentia. Sic ergo vtraque*

iſta

Digitized by Google

iſta complectitur noſtra profeſsio. vt profeſſus quiſque cùm in aliquo fortè regularium (leuium) *mandatorum deliquerit ſi ad remedium æquè regulare confugerit, etſi conuincitur tranſgreſſor* (leuis illius) *mandati, non tamen pacti præuaricator. Solùm itaque cenſuerim fregiſſe votum, violaſſe propoſitum, pactum præuaricaſſe, qui & præceptum contempſerit & remedium. Nam illum ſanè dico ſecurum, qui etiam ſi interdum obedientiæ limitem* (ſed leuiter) *præterit, conſilium non reſpuit pænitentiæ; Regulares namque terminos, etſi ſæpe* (ſed leuiter) *deliquerit non euadit, qui cenſuræ, quæ ex Regula eſt, diſciplinam non ſubterfugit.* Nota etiam illud *ſæpe*, quod in vltima periodo ponitur; vt ſcias poſſe Religioſum teſte Bernardo in multis offendere, ſi leuibus, quin peccet contra obedientiæ præſtitam deuotionem. Et cap.37. *Cui enim iam vel ita profeſſo impoſſibile, imò per Dei gratiam non perfacile ſit cauere præuaricationem, vbi non inobedientia,* (leuis) *ſed impœnitentia facit præuaricatorem? hoc quippe iam dixi profitentium nemo ſpondet, vt iam non peccet* (leuiter,) *& ob hoc non continuò vt quiſpiam aliquo modo* (vel leuiter) *non obedit, præuaricatorem ſe conſtituit.*

Sicut nimis ſeuerus videar, fatebor D. Bernardi verba illæſo grammatico ſenſu poſſe de grauibus præceptis explicari, ſed tunc ratio Bernardi non ſubſiſteret, vt vidimus paulò antè. Ne igitur dicamus Doctorem Mellifluum leui ſubnixum fundamento in re grauiſſima tuliſſe ſententiam, eius literam de materia leui, quam ratio præmiſſa probat, & Iacobi teſtimonium confirmat eſſe intelligenda pronuntiamus. Accedit, quòd tota ratio, propter quam excuſat Bernardus præceptorum tranſgreſſiones, ſit obediendi impoſſibilitas; hæc autem in materia graui non datur, ſed ſolùm in leui, vt conſtat ex teſtimonijs adductis, & hac eiuſdem Melliflui Doctoris periodo; *Fateor ſanè impoſſibile cuiuis moralium vel venialiter interdum non delinquere in præceptis obedientiæ.*

352 Corollariũ. *Regula non obligat mortaliter ante præceptum Abbatis.* Oſtenditur. Quia ſi obligaret, violatores peccarent venialiter aut mortaliter; neutrũ poteſt dici: ergo. Minorem probas, & primò quoad poſteriorem partem: quia nemo illam obligationem ad mortale admiſit aut adſeruit, & ſcimus hanc eſſe in ethica Chriſtiana conſequentiam ſecuriſſimam, *Omnes nemine dempto dicunt non eſſe peccatum mortale: ergo non eſt.* Sed quoad priorem partem demonſtratur. Strictiùs obligat Regula poſt præceptum Abbatis quàm ante, atqui poſt præceptum Abbatis materiale leuis non obligat ad veniale: ergo nec ante. Minor eſt ſuperiùs, vt exiſtimamus, demonſtrata. Ergo in Regula non dantur præcepta ſed præceptibilia ante iuſſionem Abbatis. Probatur, quia ſi darentur obligarent iuxta materiæ quantitatem, in grauibus grauiter, & in leuibus leuiter: atqui in leuibus non obligat Regula leniter ante Abbatis iuſſionem: ergo nec in grauibus grauiter. Igitur poſt voluntatem Abbatis obligabunt eò Sanè modo, quo Abbas voluerit nimirùm, pœnaliter, ſi tulerit præceptum pœnale; moraliter, ſi morale; dicendum ergo eſt liberum eſſe Abbati, quòd Regula obliget ad pœnam aut ad culpam.

In

In Regularibus præceptis nec obſeruandi impoſsibilitatem, nec peccandi neceſsitatem reperiri.

CAPVT XXXVII.

353 *QVæ cum ita ſint, fruſtra de impoſſibilitate cauſamur, qui Regulam profitemur; fruſtra nobis de peccandi neceſſitate,* A. *blandimur, vt ideò iuſta imperia Prælatorum Deo non imputanda, ſed tamquam hominum contemnenda putemus, ne rem videlicet impoſsibilem continere noſtra profeſſio videatur, ſi tantum ex ea hominibus, quantum Deo obedientiæ deberi aſſerimus. Cui enim iam vel ita profeſſo impoſsibile, imo per Dei gratiam non perfacile ſit cauere præuaricationem, vbi non inobedientia, ſed impœnitentia facit Præuaricatorem? hoc quippe, vt iam dixi, profitentium nemo vv ſpondet, vt iam non peccet, & ob hoc non continuo, vt quiſpiam aliquo modo non obedit, præuaricatorem ſe conſtituit; niſi, qui ſe fortè ſic profeſſum falſo exiſtimat, quales vos vtique aſſeritis eſſe non paucos. De quibus etiam, ſi qui tamen ſunt, vt dicitis, verum eſt & quod ſubditis, quod nihil aliud vtique vv illa talis eorum credulitas, vel potiùs crudelitas in ſuis ipſorum operatur conſcientijs: quam noxia illa recumbentium in idolio libertas in alienis. Neceſſe eſt enim qui huiuſmodi eſt, ex propria perire ſententia: quemadmodum in illius ſcientia clamat Apoſtolus,* (1. Corinth. 8. c.) Infirmum perire fratrem. *Et quomodo nihil eſſe commune item ipſe perhibet,* (1. Ti. 4. b. & Rom. 14. c.) *quod cum gratiam actione percipitur, niſi ei qui putat aliquid eſſe commune; ita & regularis profeſsio, quantum in ſe eſt, damnabilis non eſt, niſi ei qui damnabilem putat: quod quatenus putari oporteat, puto ſatis ſuperiùs demonſtratum.*

A. Mira res! blandimurne? imò exaſperari & horrere videmur, cùm vel minima neceſſitatis aut impoſſibilitatis ſuſpicio mentem ſubit. Ita eſt verũ; ſed hoc ſi mentem liberam ſubire poſſit. Actu per ſe primo opinio Lutheri, Caluini; aliorumque monſtrorum cognoſcitur & horremus, cum actu ſecundo eadem deliberationi occurrit, aut deſplicimus aut fragilitati ipſi blandimur. Conamur enim ſentire contra ſenſum rationem & dictamen, vt habeamus vnde noſtra crimina excuſari poſſe putemus.

Hic obiter. Eſt ne poſſibile, quòd hunc tractatum Caluinus legerit (legit quidem, quia citat frequentiſſimè) & non viderit clarè Bernardum à peccatis omnem neceſſitatem proſcribere; à merito omnem omittendi impoſſibilitatem? Aut fallor, aut tam clara res eſt, vt arbitrij indifferentia à nemine negari poſſit. Tam certum à Bernardo fuiſſe ſemper aſſertam, vt contrarium inſinuari non poſſit; quin corruat tota Philoſophia & Theologia Bernardi.

Digitized by Google

An voti ſolennis obligatio augeri aut minui poſsit priuata profitentis cautela.

354 TRia in hoc capite obſeruo notatione dignisſima. *Primum*, D. Bernardum vel ipſa neceſsitatis & impoſſibilitatis nomina formidare; *Secundum*, ſentire in profeſſione Monaſtica cautos Religioſos non polliceri in minutiſſimis & leuibus obedituros ſemper eſſe: *Tertium*, incautos id fortaſſis promittere.

355 Circa primum nihil occurrit ſpeciale; ſi enim vel neceſſitas vel impoſſibilitas noſtris actibus prædominaretur, ceſſarent ipſamet præcepta; hæc enim de neceſſariò faciendis, nec de neceſſariò omittendis feruntur. Videantur, quæ dixi ſuperiùs alijs locis, Bernardus enim hanc eandem veritatem frequentiſſimè aſſumit.

356 Circa ſecundum nihil debere dixi exiſtimo, cùm tota illa materia clariſſimè & ſolidiſſimè, vt opinor, fuerit capite præcedenti tractata.

Circa tertium occurrit grauis difficultas, quæ inquirit, Vtrùm profitentis cautela poſſit obligationem ſolennis profeſſionis contrahere, vtrùm extendere imprudentia? Pro parte enim affirmatiua videtur militare Bernardus, Capite enim 36. ſic ait, *Nemo, ſi cautè profitetur, pollicetur ſe vltra in nullo tranſgreſſurum*. Infertur, *ergo, qui incautè profitetur, pollicetur ſe vltra in nullo tranſgreſſurum*. In ipſa igitur ſolenni profeſſione plus pollicetur, qui profitetur incautè; minus, qui cautè. Videtur adſonare ſibi Capite 37. *Non continuò, vt quiſpiam aliquo modo non obedit, præuaricatorem ſe conſtituit, niſi, qui ſe fortè ſic profeſſum falſo exiſtimat. quales vos vtiq; aſſeritis eſſe non paucos*. Sed re bene examinata ex eius Melliflua doctrina, has Ectheſes certiſſimas infero. Sit

357 Prima. *Nec priuata vnius particularis cautela, aut imprudentia præſtabit, vt verè ſtrictiùs, aut benigniùs teneatur ad ſui Monaſterij obſeruantias* Ratio eſt; quia ſolennis profeſſio eſt votum ſolenne ab Eccleſia approbatum: ergo, ſi non fit eo ſenſu & modo quo ab Eccleſia approbatum: ſolenne non eſt. Ergo, qui habuit voluntatem emittendi ſolenniter vota, qualia Eccleſia approbauit, & interim putabat eſſe ſeueriora quam reuerà ſunt, ſe (vt verbis Bernardi vtar) illum rigorem profeſſum falsò exiſtimat, quales Carnotenſes aſſerebant eſſe non paucos.

358 Secunda. *Publica vnius communitatis conſuetudo priuilegio, aut cauſæ ſufficienti innitens, ſi prudenter cenſeatur præſcripta, poteſt facere, vt in vno Monaſterio ſtrictiùs, in alio benigniùs profiteantur Religioſi obedientiam, & alias regulares obſeruantias*. Oſtenditur. Quia ab Eccleſia omnia illa approbantur, quæ iuxta Canones & iura Eccleſiaſtica fiunt; atqui communitatis præſcripta conſuetudo eſt ſecundum Canones & iura Eccleſiaſtica: ergo dicenda eſt ab Eccleſia approbari. Sed hanc vltimam Capite 41. litera manifeſta probabit.

Suppo-

Supponetur peccare, qui cùm bona operatur, ſe delinquere exiſtimat: Inquiritur, An mereatur, qui cùm mala operatur, exiſtimat ſe legi diuinæ ſatisfacere?

CAPVT XXXVIII.

359 HInc iam A reſpondendum eſt quæſtiunculæ, quæ incidit vobis occaſione Apoſtolici præſentis capituli: Quæritis nempe, vtrum nam iſta de Idoloticis Pauli ſententia: (ad Rom. 14. 14.) Puto, quia nihil commune eſt in Chriſto, niſi ei, qui putat, quod commune eſſe, illi commune eſt: & rurſum ibidem. 14. 23.) comederit, damnatus eſt, quia non ex fide, in generalem Regulam trahi poſſit; quatenus malum B cuique ſit bonum quoque, quod agit, ſi malum eſſe crediderit; ac tantum malum, quantum crediderit: Quod ſi annuero; rurſum pergitis inquirere. Cur non è contrario tantum cuiq; bonum ſit, quod operatur, quantum vel falsò opinatur? Mirum quippe vobis, imò & iniuſtum videtur, vt plus in malo quam in bono humana valeat intentionis opinio. Si reſpondero de malis quidem meritò ita credi propter oculum nequam. (Matth. 6. c.) Reſpondebitis nimirum & mihi, non immeritò quoq; propter ſimplicem oculum idem æquè putandum eſt de bonis. Nam qui dixit: ex oculo nequam corporis tenebris æſtimari, indicauit & de ſimplici lucem æquè corporis approbari. Sed videte ne fortè non ſit verè oculus ſimplex, qui fallitur. Fallitur enim tam, qui bonum malum, quàm qui malum bonum putauerit. Scitis autem neutrum horum, ve illud euitate Propheticum. (Eſa. 5. c.) Væ qui dicitis bonum, cùm tamen C q. (fortè quin) hoc velit cauere maledictum, de quo Veritas pronunciat, quod ſit lucis totius C corporis, id eſt, operis argumentum. Sed abſit vt præco veritatis clamet contra veritatem, malè dicat is, quod illa probauerit. Ego vt interior oculus verè ſimplex ſit, duo illi eſſe arbitror neceſſaria: charitatem in intentione, & in electione veritatem. Nam ſi bonum quidem diligat, ſed verum non eligat, habet quidem zelum Dei, ſed non ſecundum ſcientiam: & neſcio quemadmodum indicio veritatis vera eſſe poſſit cum falſitate ſimplicitas. Volens denique ad veram iniungere diſcipulos ſimplicitatem Magiſtra veritas. (Matth. 10. b.) Eſtote, inquit, prudentes ſicut ſerpentes, & ſimplices ſicut columbæ. Præmiſit ergo prudentiam (virtus eſt, non quæ intuitiuè cognoſcit veritates, ſed quæ illas rimatur probabiliter.) ſine qua neminem eſſe poſſe ſatis ſimplicem ſciret. Quomodo deniq; verè ſimplex erit oculus cum (craſſa) ignorantia veritatis? Aut verò vera dici poteſt ſimplicitas, quam ſimplex ignorat veritas? Scriptum eſt enim. (1. Cor. 14. g.) Ignoras (culpabiliter) ignorabitur (inculpabiliter.) Patet ergo laudabilem illam & à Domino laudatam ſimplicitatem abſque his duobus non eſſe bonis, beneuolentia atque Prudentia; vt oculus videlicet cordis non ſolùm pius,

qui fallere nollit; ſed cautus ſit, qui (vincibiliter & ſine ſufficiente probabilitate) *falli non poſſit* (Ratio eſt; quoniam, qui vincibili laborans ignorantia decipitur volens & lubens decipitur, & ideo culpabiliter errat.) *Cæterum ſicut oculum ſimplicem duo iſta faciunt bona: Amor boni, cognitio veri* (non quidem vera, hæc enim neceſſaria non eſt, ſed prudens & probabilis) *ſic nequam oculum duo è regione mala conſtituunt*, (uincibilis & uoluntaria,) *cæcitas, qua fit vt veritatem non agnoſcat; & peruerſitas, qua vt diligat iniquitatem. Porrò inter duo hæc bona, quæ nec fallere, nec falli ſinunt, & duo illa mala, quæ tam falli, quàm fallere faciunt, duo ſunt media; vnum in quidem bonum, per quod oculus interior, & ſi falli queat ignorantia veri, zelo tamen boni fallere penitus non conſentit. Alterum verò malum, quod licet veri notitiam non impediat, Amorem tamen boni præ malitia minimè ſentit.*

Vt quæſtionem propoſitam ſolidè reſoluat S. Doctor, Boni & Mali conceptum in proprias ſpecies ſubdiuidit.

360 *ET quoniam omnis res meliùs diuiſione innoteſcit, ſecundum hoc duplex malum, & illud item geminum bonum quadrifariam diuidamus oculum cordis, in bonum & meliorem, in malum & peiorem: & ſubdamus exempla. Eſt qui bonum diligit & malum* (craſſe) *neſcius agit: huius bonus, vv quidem eſt oculus, quia pius, non tamen ſimplex, quia* (uincibiliter) *cæcus. Et eſt, qui bonum & libenter agit, & prudenter (hoc eſt*, rationabiliter & probabiliter) *intelligit: Iſtius reuera oculum non immeritò ſimplicem dixerim, vtpotè, cui neutrum bonum deſit, nec zelus ſcilicet bonus, nec ſcientia. (hoc eſt*, prudentia.) *Hunc profectò requirit oculum Deus cùm* (Pſalm. 13.a.) reſpicit ſuper filios hominum, vt uideat ſi eſt intelligens aut requirens Deum. *Eſt è contrario, qui bonum minimè diligens ex malitia quidem peruerſus eſt; ſed ſapiens, vt faciat malum: per ignorantiam* (inuincibilem.) *cæcus non eſt. Quem quidem ideò nondum appellauerim nequam, quod vnum ei licèt ad ſuum malum non deſit bonum, id eſt ſcientia. Sed eſt, qui bonum fortè neſcius, quod non diligit, agit: cui profectò non incongruè id, quod dicitur* nequam, *aſſignauerim, eo quod neutro careat malo, nec cæcitate ſcilicet, nec peruerſitate. Dicitur ſiquidem* Nequam, *quaſi* Nequaquam, *vt is ſolummodò* Nequam *appelletur, qui nequaquam, hoc eſt, in nullo penitus appareat bonus, ſed ſit vtraque bono vacuus, tam videlicet veri notitia, quam* B *beneuolentia. Alius eſt itaque pius oculus, non quidem fallere promptus, ſed vv tamen, vt dictum eſt*, (uincibiliter) *pronus, De quo Propheta* (Oſeæ 7.c.) Effraim, *inquit*, quaſi columba ſeducta non habens cor. *Alijs is quem Dominus ſimplicem dicit, tam nec fallere facilis,* B *quàm falli; de quo & Apoſtoli docentur, cum eis* (Matth. 10.b.) *dicitur* Eſtote prudentes ſicut ſerpentes, & ſimplices ſicut columbæ. *Et item alius eſt oculus ſimpliciter malus, fallens vtique libenter, ſed non facilè falſus;*

falſus; qualem profectò habent illi, qui ore Dominico aſtruuntur, (Luc. 16. b 8) prudentiores eſſe filijs lucis in generatione ſua: *& alius quem nequam eſſe G diffiniuimus, quia ſit dupliciter malus, cui quippe & malitia parit ignorantiam, & ignorantia malitiam operit: ita, vt ſæpè neſciens & malum, quod vult non faciat, & bonum faciat, quod non vult. Obſcuratum eſt, V V nempè Inſipiens cor eorum, qui iſtiuſmodi ſunt. Et quaſi iam traditi in reprobum ſenſum bonum H omninò, nec diligere, nec dignoſcere queunt. De talibus ſcriptum eſt:* (Prouerb. 18. a.) Impius cùm uenerit in profundum malorum, contemnit.

Nam qui huiuſmodi eſt, cauere profectò malum non vult, H etiamſi poſſit, nec ſi velit ſcit (craſſa enim ignorantia excœcatur.) *Quamobrem, hunc oculum in Superiori diuiſione illo altero cenſui non immeritò peiorem; non quia malignior ſit, ſed quia perículoſior. Ignorantia quippe ſecuriorem ſecuritas ſegniorem facit, non nequiorem. Eſt tamen ex hoc proculdubio deterior, quòd ille ſolùm habet malum, malam intentionem, iſte &* (uincibiliter) *falſam conſiderationem. Ille vno caret è duobus bonis; bono zelo; iſte & vero iudicio. Ex hoc itaque peſſimo oculo, qui neutrum bonum habet, & item ex illo optimo, qui neutro caret; ſentiendum eſt veritatem deſeruiſſe,* aut tenebris obuolui totum corpus, aut luce perfundi. *Nam reliqui duo, quorum neuter vtrumque aut bonum habet, aut malum, etſi ex parte I poſſint non tamen toti ſufficiunt vel lucem dare, vel tenebras corpori.*

Propoſitæ Quæſtionis reſolutio.

361 *SI igitur, vt K iam ad propoſitam quæſtiunculam reuertamur, is verè oculus nequam eſt, qui peruerſus pariter & cæcus bonum agit & malum credit, vtique rectè operando, ſed opinando iniquè bonum ſibi in malum vertitur; & tantum L malum quantum crediderit? quandoquidem iuxta VV Domini ſententiam* totum corpus tenebroſum reddit oculus nequam. *Quid enim luci relinquitur, vbi nec pia intentio, nec vera opinio inuenitur? At non ideò ſequitur, vt qui è contrario malum facit, & bonum* (uincibiliter) *putat, iuxta fidem ſuam ſimiliter & ipſe inueniat. Quare? Non eſt quippe ſimplex oculus ille, qui ex iudicio veritatis* (uincibilis enim ignorantia iudicium ueritatis non eſt; eſſet, ſi eſſet inſuperabilis & inuincibilis; eſſet enim indicium & veritatis probabilis, & veræ probabilitatis,) *totum corpus lucidum reddat, qualem profectò ſuperiùs definiuimus. Neque enim ex toto adhuc tenebræ deſunt, vbi* (craſſa & ſuperabilis) *ignorantia veritatis lucem obſcurat bonæ M voluntatis. Cum itaque ille oculus vtrumque malum, is verò minimè vtrumque habeat bonum, nonnè ratio videtur exigere, vt plus ille noceat, quàm proſit iſte? Neque enim conſequens eſt, vt tantum valeat in bonum, bonum vnum quantum duo mala in malum. Et quidem laude dignam dixerim vel ſolam intentionem piam; nec planè condigna remuneratione fraudabitur in opere quoque non bono ipſa bona voluntas: attamen ſine malo quocumque non erit* (vincibiliter) *decepta*

cepta ſimplicitas. Cur inquis? Numquid non ex fide? prorſus ex fide (ex conſcientia, ex æſtimatione, ex opinione) *ſed falſa: vel certè totius non ex fide; quia fides falſa* (*hoc eſt*, confidentia nata ex fundamentis improbabilibus & clarè falſis) *fides* (& credentia meritoria) *non eſt. Denique de fide vera* (*id eſt*, de credentia verè probabili) *non de falſa* (& improbabili) *puto dixiſſe Apoſtolum* (ad Rom. 14.) Omne, quod non eſt ex fide (*ſiue quod idem eſt*, Omne, quod non naſcitur ex ſincera & probabili credentia) peccatum eſt. *Non autem ex fide vera* (& credentia inſuperabiliter errante) *bonum creditur, quod malum* (euidenter) *eſt: eſt enim* (euidenter) *falſum. Peccatum igitur eſt. Vtrumque igitur proinde complectitur præſens capitulum:* Omne, quod non eſt ex fide peccatum eſt, *& cæcam videlicet malitiam & deceptam innocentiam; quia quod à neſciente fit, & bonum prorſus condemnat intentio praua, & malum non penitus excuſat recta. Siue itaque malum putes:* (vincibiliter) *bonum, quod fortè agis, ſiue bonum malum, quod operaris, vtrumque peccatum eſt, quia neutrum ex fide* (& conſcientia) *licet ſanè admodum v.v. leuius peccetur, vbi ſana intentione ſola reprehenſibilis actio foris apparet, quàm vbi maligna latet etiam in non x mala actione intentio. Verum quod abſque vel minimo peccato non eſt, purum bonum minimè eſt. Quo pacto ergo bonum non purum puro malo cooperabitur in efficientia? Hoc eſt, vt tam efficax ad bonum illud ſit, quàm ad malum iſtud? Et hæc ſuper hac quæſtione ſufficiant: nam ad Superiores quoque ſatis eſſe reor reſponſum ſuperiùs. Et quidem vos eaſdem ſæpiùs dubitationes iteratis atque reuoluitis; ſed mea non intereſt ipſarum toties repetere ſolutiones. Sufficit enim ſemel ſoluiſſe, etiam quod crebriùs in quæſtione verſatum fuerit.*

A. HInc iam] Alia Exemplaria *Nunc iam*, nec mirum, quia literæ H. & N. in charactere manuſcripto ſimillimæ ſunt.

B. Cuique] editio noua Colonienſis *Cuilibet*.

C. Verè locus difficilis, & vt I. Merlonus Horſtius obſeruat mendoſus, vel certè obſcurus. Omnia mea MSS. habent vnum Q. & ſupra illud Q. vnum I.

Primò *Qui*, vt multi putant, legi non poteſt, quia illa poſitio, *Nemo, qui velit cauere hoc maledictum*, falſa eſt; omnes enim pij volumus, & auſpice Dei gratia cauebimus. At non ſolùm poſſe; ſed debere, fortè videbimus ſtatim.

Secundò, Non legam *Quaſi*, cum quia non ſubſiſteret ſenſus, tum quia huiuſmodi literarum compendium in alijs locis non pro *quaſi*, ſed pro *qui* poni ſolet.

Tertiò, Doctis nonnullis à me conſultis viſum fuit illam periodum, *Nemo, qui hoc velit cauere maledictum*, debere legi, *Monachi hoc velint cauere maledictum*, & verè, ſi ita eſt, ſtat ſenſus, & veroſimile eſt, amanuenſem excepiſſe, *Nemo, qui velit*, cùm *Monachi velint*, dictaretur. Error enim videtur ſub ipſum initium irrepſiſſe, nam in omnibus Exemplaribus antiquis reperitur.

Quartò I. Merlono Horſtio placet, *quin* ideò eſt, *qui non*, legi, & ſanè leuiore & meliore reſtitutione. *Conſuli*, inquit, in Annotationibus pag. 11. *Manuſcripta, ſed nihil ab impreſſis diuerſum habent, Conſului Doctores, ſed difficulta-*

tem:

Digitized by Google

tem non expediunt. Videbatur mihi conſtare poſſe lectio, ſi pro qui *legeretur* quin, *hoc ſenſu*, q. d. *Scitis neutrum horum*. Væ *illud euitare Propheticum*: Væ, qui dicitis bonum malum, & malum bonum, *cùm tamen nemo ſit*, quin *velit cauere & effugere maledictum, vtrumque quod intentatur tam dicentibus bonum malum, quàm malum bonum; de quo nempe, de velle cauere hoc maledictum, quod eſt ipſamet voluntas cauendi maledictum, ſcilicet, quæ includit fugam mali & intentionem boni, vt homo non intendat aut velit malum, ſed bonum, illa inquam voluntas eſt lux totius corporis, ab illa enim deſumitur* [argumentum] *æſtimatio boni operis*.

Sanè pulchrè & appoſitè, Sed mea MSS. non habent, *quod ſit lux totius corporis*, ſed *quod lucis totius corporis*. Ergo naſcitur ſecunda difficultas, An legendum ſit *lucis*, an *lux*? quarta, An illud *de quo*, ac neminem, an ad velle, an ad cauere, an verò ad maledictum referatur.

Fortè *lucius totius* eſt poſitum pro *lucidus totus*.

Fortè illud, *id eſt*, quod in MSS. habemus eſt, *id eſt*, ſed *id &*, aut *idem*. Quid illam periodum legamus ſic: *Nemo*, (id eſt, *nullus homo*) *qui hoc velit cauere maledictum, de quo* (*homine*) *Veritas pronunciat, quòd ſit lucidus totus. Corporis id & operis argumentum. Sed abſit, &c.* Verè meliùs ſaluabitur Luc. cap. 11. v.36.36. loquendi rigor.

Quid ſi legamus, *Nemo quin hoc velit cauere maledictum, de quo* (*cauere maledictum*) *Veritas pronuntiat, quod ſit lux totius corporis, id eſt, operis argumentum?* Qui legeretur in Dunenſibus MSS. Scire deſiderans ſcripſi ad Eruditiſs. D. D. Leandrum Bandtium pro tempore ibi agentem: omnia ille curioſè examinauit, & ſic mihi reſpondit.

[Quoad tertium denique inuenio impreſſos legere, *Væ, qui dicitis bonum malum, & malum bonum, cum tamen nemo, qui hoc velit cauere maledictum, de quo veritas pronuntiat, quod ſit* Lux *totius corporis, id eſt, operis argumentum*. Sed in vno Manuſcripto reperi, *quod ſit* Lux *totius. &c.* nempè vnum C. cum tilde: vnde mihi videbatur legendum, *quod ſit* Lucens *totius corporis, id eſt, operis argumentum*, at poſtmodum in alio Manuſcripto diſtinctè, & ad longum deſcriptum inueni, *quod ſit* Lucis *totius corporis, id eſt, operis argumentum*.]

Viderit curioſus Lector in tanta librorum varietate, quid potiùs illi adrideat, eſt enim locus difficillimus & indiget docta Medicina.

D Scilicet] Hac particula multa Exemplaria carent.

E Beniuolentia] Aliàs, *Beneuolentia*. Hanc vltimam lectionem amant eloquentes, alteram rudis antiquitatis ſtudioſi.

F Quam Falli] Sic lego in MSS. Editio Colonienſis clariùs, *quàm nec falli*.

G Melius MSS. *definiuimus*, quàm impreſſa *definimus*.

H Non vult] Vbi ſunt duæ negationes, vt *non diligere, nec diligere queunt* ſemper mea MSS. in priori loco habent *non* in poſteriori *nec*: at impreſſa, vtrobique habent nec.

I Poſſint] Aliàs, *Poſſunt*.

K Vt iam ad] Aliàs, *Vt ad*.

L Libri impreſſi non legunt, *vertitur*, ſed *vertit*, hoc eſt, *vergit*. Editio noua Colonienſis, *In malum vertit, & tantum malum*. Vbi Manuſcripta habent *vertitur*, & non habent, *&*.

M Bonæ

M Bonæ voluntatis] Libri impreſſi non habent illud *bona*.

N In non mala] Habent alia Exemplaria *in mala*, mendosè tamen, quia hic vrget Diuus Bernardus, quòd non ſolùm eſt homo reprehenſibilis, cùm actionem malum elicit, ſed etiam cùm mala intentione non malam.

vv In omnibus locis, in quibus hic Character eſt poſitus eandem dictionem materiam exhibent diuerſa Exemplaria, non tamen eodem ordine.

An mala meritoriè fiant.

362 Bonam diſtinctionem habent vim Commentarij; dicebat Libertus Houthemius (citatur à Boſquiero In Antonij Sanderi Bibliotheca Belgica Manuſcripta pag. 9. finem.) & quidem verè. Apta interpunctio ex ſcriptoris intelligentis nota eſt: & verbulum inter lineas notatum, ſæpe grauiſſimarum quæſtionum diſſolutio. Vtrumq; in hoc capite præſtitiſſe me exiſtimo; nam & diſpunctionem curaui, ne hiaret ſenſus, & interlinearibus verbis dilucidaui ſententiam, quæ in contrarios torqueri poſſunt, & inclinari ſolent.

363 Ignorantia inuincibilis in rebus practicis ad quas tenemur ex præcepto, moralis ignorantia non eſt, ſed naturalis; vnde quidquid naſcitur ex opinione probabili ex fide eſt. Errant ſanè, qui in hoc D. Bernardi loco, *Fidei* nomine intelligunt ſupernaturalem: errant, inquam, quia clariſſimè oſtenditur contrarium. Diſcurro ſic; Fidei veræ opponit Bernardus fidem falſam, atqui nomine fidei falſæ non intelligit Bernardus errorem in fide Catholica, ergò, nec fidem Catholicam nomine fidei veræ. Minorē probo. Fidem falſam docet reperiri quotieſcunq; malum putamus; nimirùm quoties talem contractum, qui verè illicitus ſit, licitum eſſe; at tunc non erramus in fide Catholica: ergo Bernardus *Fidei falſa* nomine non intelligit errorem in Catholica. Quia tota illa diſputatio non agit de Articulis tenendis & credendis, ſed de rebus faciendis; ergo cùm fidem bonam Regulam morum ediſſeruit, hoc nomine prudētis rationis dictamen ſinceram credentiam, æſtimationemq; verè probabilem Doctor Mellifluus intellexit; nam alias nemo eſſet, qui poſſet dicere, ſe nunquam deſeruiſſe fidem Catholicam.

Accidit, quod alijs locis S. Doctor nomine *Fidei* intelligat iudicium prudens & opinionem probabilem, ait Capite 9. *ſanctas illas obſeruantias Prælatorum prudentia & fidei creditas, non ſubditas voluntati:* Et in libro Prologo. *Fidei proinde veſtra, non meo fidens ingenio abyſſum ingredior quæſtionum*. Vbi liquet nomine fidei credentiam, opinionem, & iudicium intelligi non verò fidem ſupernaturalem; certum enim erat, quòd Religioſi Carnotenſes bona fide, hoc eſt, fide orta ex prudenti dictamine conſulebant Bernardum; non verò naturali orta ex reuelatione diuina: ſic etiam eoſdem Carnotenſes intellexiſſe locum Apoſtoli ex ipſamet dubij propoſitione colligitur: *Quæritis*, ait Bernardus: *Vtrum nam iſta de Idolothytis Pauli ſententia...... Si comederit damnatus eſt, quia non eſt ex fide; in generalem Regulam trahi poſſit quatenus malum cuiq; ſit bonum quodcumq; agit; ſi malum eſſe crediderit*, (id eſt, putauerit, &c. Nota illud *crediderit*, non poteſt eſſe actus fidei ſupernaturalis, præcipuè ſi illi nequeat ſubeſſe falſum, ſed actus opinionis naturalis.

363 Iam ergo veniamus ad Apoſtolum, ſiquidem de Bernardi mente nulla eſſe poteſt dubitatio, illum Mellifluus Pater citat, vt ſuam opinionem confirmet, ergo Paulus nomine *Fidei* non intellexit ibi ſupernaturalem infuſam, aut meus Author, illum non intellexit; ſed

cùm

cùm hoc ſecundum dici non poſſit, illud prius defendendum eſt.

364 Cæterùm ne videamur affectibus potiùs quam rationibus regi, locum ipſum Apoſtoli expendamus, & vtriuſque Doctoris conſonantiam, aut veriùs vnſonantiam percipiemus. Agit de cibis Doctor Gentium citato Epiſtolæ ad Romanos capite. Non de fidei Articulis, nec reuelatis aſſertionibus: quod vt clariùs appareat, periodos nonnullas percurramus.

Verſu primo huius decimiquarti Capitis ſic inquit Paulus: *Infirmum autem in fide aſſumite, non in diſceptationibus cogitationum: alius enim credit ſe manducare omnia; qui autem infirmus eſt, olus manducet.* Hinc de fide Orthodoxa & ſupernaturali Paulus? minimè, quia hæc verba videntur æquipollere ſequentibus, *ægrotorum excuſationem bona fide aſſumite; ne diſceptetis de illa, aut ſiniſtrè cogitetis: alius enim credit & exiſtimat ſe omnia ſine valetudinis iactura poſſe manducare; & alius minimè; hic autem ſi ægrotus ſit, olus manducet.* Et progreditur agens de ciborum delectu & temeraris iudicijs, quæ omnia non contrariantur fidei Orthodoxæ & ſupernaturali.

Verſu 14. ait. *Scio & confido in Domino Ieſu, quia nihil commune per ipſum niſi ei, qui exiſtimat quid commune eſſe, illi commune eſt.*

Ecce, vbi verſu 2. dixerat *credit*, hic *exiſtimat* dixit, quia idem erat *credere* cibos eſſe proficuos aut non proficuos, licitos aut illicitos, quàm *exiſtimare*; neutrum enim erat Articulus fidei ſupernaturalis.

Addit verſ.20. omnia quidē ſecundum ſe eſſe munda, ſed & hoc multos non ſcire, adeò nec credere: vnde infert poſſe doctiores Catholicos alios indoctiores ſcandalizare commendando coram eis, quæ ipſi iudicant vetita, *eſt enim malum homini, qui offendiculum manducat.* Et progreditur verſu ſequenti: *Bonum eſt non manducare carnem, aut non bibere vinum, neq;* (id) *in quo frater tuus offenditur, aut ſcandalizatur, aut infirmatur* (hoc eſt, cibos quos ipſe credit eſſe illicitos.) *In fidem habes?* (Id eſt, Tu credis nullum eſſe ciborum delectum?) *penes temetipſum habe* (iſtam fidem, iſtam opinionem, hanc credentiam) *coram Deo.* Beatus, qui non iudicat ſemetipſum in eo, quod probat. *Qui autem diſcernit* (credit & exiſtimat dari cibos illicitos,) *ſi manducauerit* (illos) *damnatus eſt; quia non ex fide* (id eſt, quia non proceſſit bona fide.) Quibus poſitis ſubiungit generalem Regulam, nimirum, *Omne, quod non eſt ex fide, peccatum eſt.* Interpretaris, *Omne quod non fit ex fide ſupernaturali, peccatum eſt.* Quod nec verum, nec ad rem: nihil enim probaret Paulus, ſi illam poſitionem aliàs falſam aſſumeret; at ſi ſumeret illam iuxta expoſitionem Bernardi, aſſumeret poſitionem veriſſimam, quæ caput illud aptiſſimè clauderet: ergo debemus dicere illam aſſertionem, *Omne, quod non eſt ex fide peccatum eſt*, æquiualere huic, *Omne, quod non fit bona fide peccatum eſt.* Fit autem bona fide, quod ex opinione probabili. Vnde meritò apud Iuriſperitos *Poſſeſſor bonæ fidei* dicitur, qui habet titulum poſſidendi probabilem.

367 Ex mala intelligentia huius loci errarunt aliqui aſſerentes, *Omnia opera infidelium eſſe peccata & virtutes Philoſophorum vitia*, hanc enim conſequentiam inferebant ex verbis illis Pauli, nimirùm, *Omne, quod non eſt ex fide, peccatum eſt.* Conſequentiam illam iam ab annis aliquibus Pius V. & Gregor. XIII. in bulla ſpeciali condemnarunt. Sed & ipſa condemnatio demonſtrabit tenendam omninò eſſe interpretationem Bernardi. Arguo ſic:

368 Hic ſyllogiſmus, *Omne, quod non eſt ex fide ſupernaturali peccatum eſt; atqui omne fidelium opus & omnis Philoſophorum virtus eſt aliquid, quod non eſt fide ſupernaturali: ergo opus infide-*

infidelium, & omnis Philoſophorum virtus peccatum eſt, debet examinari. Conſequentia illegitima dici non poteſt; eſt enim in primo modo primæ figuræ Ariſtotelicæ, qui eſt *Barbara*. Atqui conſequens eſt à Pontificibus damnatum vt vidimus; ergo eſt falſum: ergo hanc falſitatem recepit ex præmiſſis; ex vero enim demonſtrante Ariſtotele, & Bernardo huius libri Capite 36. notante, falſum legitimè ſequi non poteſt. Videamus igitur, An ſit in minori aliqua falſitas. Ipſa erat, *Omne infidelium opus omnis Philoſophorum virtus eſt aliquid, quod non ex fide ſupernaturali*; & vera erat, neutri enim habent ſupernaturalem & infuſam fidem. Ergo ad maiorem deueniendum eſt, quæ falſa neceſſariò pronuncianda; hic enim diſcurſus eſt euidens.[Boni & legitimi ſyllogiſmi conſequẽs eſt falſum,& minor vera:ergo maior eſt falſa.] Ipſa erat; *Omne,quod non eſt ex fide ſupernaturali peccatum eſt*. Quæ ſiquidem falſa eſt, Pauli non eſt. Paulus igitur malè à Michaele Bayo, exponitur, de fide ſupernaturali, cùm deberet de bona fide, hoc eſt, de iudicio prudenti & opinione. Ergo proderit eundem ſyllogiſmum exſcribere, maiore ad mentem D. Pauli & Bernardi præmiſſa. *Omne, quod non ſit bona fide & iudicio prudenti, peccatum eſt; Atqui omne infidelium opus,& omnis Philoſophorum virtus eſt aliquid, quod non eſt factum bona fide & iudicio prudenti: ergo omne infidelium opus,& omnis Philoſophorum virtus peccatum eſt*. Conſequentia iterum eſt legitima aut antea, & conſequens iterum falſum: ſed quia maior eſt vera, minorem neceſſario falſam aſſeram, & meritò; nam multa reperio ab Ethnicis laudabiliter facta, quæ peccata non fuerunt. Obſtetrices Ægyptias timuiſſe Deum legimus Exod. 1. 17. & hunc timorem bonum & laudabilem fuiſſe conſtat ex verſ.20.vbi dicitur, *Benefaciebat Deus obſtetricibus*; Achior etiam laudatur Iud.6.& Sacra Scriptura neminem de peccatis laudat.

369 His ergo præmiſſis totam capitis doctrinam paucis complectamur. Bonum opus eſt triplex materiale, formale, & totale. Actio materialiter bona illa eſt, quæ verè eſt bona, ſed mala creditur & elicitur cum intentione peccandi: formaliter autem bona illa, quæ verè entitatiuè mala eſt, bona autem ſincerè creditur, & bona fide elicitur: at adæquatè bona, quæ ſimul materialiter & formaliter bona eſt, nimirum, quæ entitatiuè eſt bona, & talis eſſe cognoſcitur, & quia bona elicitur. Non aliter malum trifariam poteſt diuidi. Actio materialiter eſt eadem quæ formaliter bona; & contrà: & actio totaliter mala, quę entitatiuè mala eſt,& creditur bona fide mala, aut ex vincibili & craſſa ignorãtia bona creditur. Actiones formaliter bonæ, ſi fiant in gratia, meritoriæ ſunt;& formaliter malæ, demeritoriæ, etiamſi fiant extra gratiam: actionum enim materialis bonitas, aut malitia imputabilis nobis non eſt, qui ſumus homines, & ideò rarò euidenter, frequentiùs probabiliter diiudicamus. Videatur huius libri Cap. 25. in quo docet Sanctiſſimus Magiſter Mellifiuus *noſtra non referre* (verba ipſius ſunt) *ſi erremus & conſcij non ſimus erroris*.

Difficultates appendices.

PRæter principalem quęſtionem aliàs obiter reſoluit S. Doctor, quæ poterunt aliquando prodeſſe.

370 Dubitatur *primò*; An bonum ſit ex integra cauſa, malum ex quocumque defectu? An etiam dentur bona & mala partialia? Reſpondet Author noſter aſſertiuè. *Dicitur Nequam*, ait, *quaſi Nequaquam, vt is ſolummodo Nequam appelletur, qui Nequaquam, hoc eſt, in nullo penitus appareat bonus, ſed ſit vtroq; bono vacuus; tam videlicet veri notitia quàm*

quàm beneuolentia. Et paulò poſt: *Reliqui duo* [nempe oculi ſemiboni, aut ſeminali] *quorum neuter vtrumq; aut bonum habet, aut malum etſi ex parte poſſit, non tamen toti ſufficiunt, vel lucem dare, vel tenebras corpori.*

371 Dubitatur *ſecundò*; An mala, quæ fiunt ex ignorantia craſſa ſint peiora, quàm quæ ex clara malitia? Reſpondetur affirmatiuè, ſed ſub diſtinctione; dicitur, illa eſſe periculoſiora, non maligniora. Ita S. Doctor illis verbis. *Hunc oculum* [nempe, vincibiliter ignorantem] *in Superiore diuiſione illo altero* (nimirum, ex ſcientia & malitia peccante) *cenſui nō immeritò peiorem; non quia malignior ſit: ſed quia periculoſior: ignorantia quippe ſecuriorem, ſecuritas ſegniorem facit, non peiorem.*

372 Dubitatur *tertiò*, Vtrùm ſit digna præmio actio mala, ſi fiat bona intentione & ignorantia vincibili? Videtur reſpondere Bernardus in hoc capite, *Et quidem laude dignam dixerim vel ſolam intentionem piam; nec planè condigna remuneratione fraudabitur.* Sed hæc verba indigent Commentario. Cùm mala bona intentione fiunt, ipſamet intentio bona eſt, ignorantia autem mala. Et putamus nullum hodie in inferno torqueri, qui poſſit dicere ſe aliquid boni feciſſe, & caruiſſe temporanea aliqua remuneratione.

Vtrùm tanta ſit in genere boni obedientia, quanta in genere mali inobedientia?

CAPVT XXXIX.

373 *QVærentibus item de obedientiæ pondere ſeu diſcrimine inobedientiæ,* A *incidit à latere vobis vv & de merito vtriuſque* B *quærendum, vtrùm videlicet in quibuſq; præceptis quantum obedientia valet, tantum grauet inobedientia? vt verbi gratia: vel* (Geneſ. 22. a.) *Abrahā de immolando fi*[illegible]*, vel illi neſcio quis de filio itidem furni incendijs exponendo; tantum diuinæ indignationis & vltionis meritò incurriſſent, ſi non obediſſent, quantum laudis & gloriæ receperunt pro eo, quod obedierint. Quod vobis quidem & durum videtur, & neceſſarium: ſed non eſt ita. Enimverò conſtat nonnulla nec fieri ſine gloria, & poſſe non fieri ſine culpa: ideoque ſi fiant, digna eſſent præmijs, non tamen ſupplicijs ſi non fiant. Nam & non tangere mulierem meriti eſt non mediocris, & nullius tamen delicti propriam amplecti coniugem. Iſtiuſmodi ſunt quæcumque Euangelico illi capitulo* (Matth. 19.) *congruere poſſunt,* qui poteſt capere capiat. *Et rurſum quædam per contrarium neglecta quidem offenſam contrahunt, ſed impleta gloriam non merentur, & damnant contemptorem, & auctorem non glorificant. Talia ſunt quæcumque diuinitus lege publica imponuntur hominibus, ſine, quibus nec ſaluari queunt. Hinc illud apud Gentilem,* (*nimirum,* Horat. 1. Epiſt. 16.

Non feci furtum; non paſces in cruce coruos.

Et in Euangelio (Luc. 6. d.) *ſi diligitis eos, qui vos diligunt, quam mercedem habebitis? Et* (Matth. 5. g.) *ſi ſalutaueritis fratres veſtros tantum,*

quid amplius D *facietis? deniq; & vniuerſaliter* (Lucæ 17. c.) Cum feceritis, *inquit,* E omnia quæ mandata fuerint vobis, dicite, quia ſerui inutiles ſumus, quæ facere F debuimus, fecimus. *Ac ſi dicat: Si ſolis contenti eſtis præceptis, & traditionibus impoſitæ legis, & non ſponte etiam perfectionis* G *vos conſilijs & ſuaſionibus mancipatis, liberi quidem eſtis à debito, non tamen pro merito glorioſi. Euaſiſtis pœnam, ſed non acquiſiuiſtis coronam. Quænam* H *ergo neceſſitas cogit parere nos in ſingulis quæ iniuncta fuerint, & formidare vltionem de tranſgreſſione, & de obſeruatione ſperare remunerationem? Ea propter in talibus generalis hæc regula teneatur: vt in difficilioribus quidem agendis obeditio gratior quàm grauior præuaricatio iudicetur, & in facilioribus, minuſq; oneroſis contemptus damnabilior quàm actus laudabilior æſtimetur.*

A Incidit] Probant hanc lectionem omnia MSS. tametſi libri impreſſi habeant, *à latere incidit vobis* pro *incidit à latere vobis*.

B Quærendum] Antiqua MSS. non habent illud *quærendum*. Et recentiora non bene interpungunt.

C Gloria] Variant Codices, in alijs *gloria*, in alijs *gratia* reperimus; ſed vtraq; vox ſufficiens, vt mens D. Bernardi exponatur.

D Facietis] Alia Exemplaria *Facitis*.

E Inquit] Multi libri carent illo *inquit*.

F Quæ debuimus] Aliàs, *quæ debueramus*.

G Etiam perfectionis] Habent verò antiqua *& perfectionis*.

H Hanc periodum antiqui Codices corruptam exhibent, & recentiores reſtitutam correctamve. In MSS. Lego *Quænam igitur neceſſitas cogit parere nos in ſingulis*.

An matrimonialis copula ſit obnoxia peccato.

374 PRincipalis quæſtio optimè reſoluitur à D. Bernardo, ſed occurrunt nonnullæ interlineares.

Prima: *An vſus matrimonij ſit licitus? An ſine peccati venialis ſcrupulo quis accedere ad ſuam vxorem poſſit?* Sunt, qui negatiuam affingant Auguſtino, tantæ authoritatis viro, vt ſine ipſo, nec concilia definiant, nec hæretici ipſi ſtuteſcant. Bene enim expoſitus ſubminiſtrauit illis ſuarum definitionum materiam: & expoſitus malè laruam iſtis ad tegendos errores. Sed meus Author definit pro parte affirmatiua. *Non tangere mulierem*, ait, *meriti eſt non mediocris, & nullius tamen delicti propriam amplecti coniugem*. Si nullius: ergo, nec venialis, nam in præcedente capite ait Bernardus, *Quod abſq; vel minimo peccato non eſt, purum bonum minimè eſt*.

375 Secunda ex verbis Euangelicis naſcitur; nimirum, *Cum feceritis omnia, quæ mandata ſunt vobis, dicite; Quia ſerui inutiles ſumus, quæ facere debueramus fecimus*. Ita Luc. 17. Sed inquiris, *An ad meritum & coronam non ſufficiat ſatisfacere præceptis, ſed etiam ſatisfacere conſilijs requiratur?* Videtur reſoluere pro affirmatiua noſter Author; ſed debet bene intelligi; nam niſi accidentia & conſequentia componantur, præbebit errandi occaſionem; Dederat enim Euangeliſtæ textum, & hac illum periphraſi dilucidat.

Si ſo-

Digitized by Google

Si ſolis contenti eſtis præceptis & traditionibus impoſitæ legis, & non ſponte etiam perfectionis vos conſilijs & ſuaſionibus mancipatis; liberi quidem eſtis à debito, non tamen pro merito glorioſi; euaſiſtis pœnam, ſed non adquiſiſtis coronam. Sed vt Bernardum benè intelligas adnotato illum agere de præceptis negatiuis, vt conſtat ex exemplo, quod ponit; videlicet.

Non feci furtum; non paſces in cruce coruos.

376 Nam non furari ſecundum ſe indifferens eſt, nec bonum, nec malum; quia pura omiſſio eſt, & quæ in Schola Melliflua non eſt libera; ad coronam & meritum proculdubio aliquid amplius, quàm pura omiſſio requiritur, *Si ſolo contenti eſtis præcepto & traditione legis inhibentis (qualis eſt,* Non furaberis,) *cui pura actus omiſſio tametſi non libera, nec ſpontanea ſatisfacit ſaltem negatiuè; & non potiùs ſponte etiam & liberè vos conſilio de furto poſitiua voluntate reprobando, mancipatis; liberi quidem eritis à debito, non tamen habebitis meritum, &c.*

An & ex quibus cauſis profeſſionis locus mutari queat?

CAPVT XL.

377 I*Am, ſi & de hoc vv ſatis eſt, videamus quatenus etiam tenenda ſit ipſa, quæ in profeſſione firmari ſolet loci ſtabilitas, & quibus tamen ex cauſis rumpere illam, vel liceat cuiquam, vel expediat. Et hinc ſiquidem dubitare vos dixitis. Ad quod interim nunc ſecurùs reſponderim, à bono, quod ſemel quis vouerit, deſcendere non licere, & ad hoc mutare locum quem ſibi quiſque delegerit, & cui ſe ſua voluntate & voce firmauerit, omninò non conſulo. Sed nec Sanctus Papa Gregorius; Ait enim.* Perfecti quique magna ſe diſcretionis ſubtilitate conſpiciunt; ne ad deteriora vnquam, vel in opere, vel in cogitatione dilabantur. *Sed quod hinc ſenſit vir Apoſtolicus, hoc ſe implere gloriatur.* (Phil. 3. e.) Quæ, *inquiens*, retrò oblitus; & ad ea, quæ ante ſunt, extentus. *An & Propheta Ezechiel* (Cap. 1. d.) *idem non ſignificauit, cum de Sanctis Animalibus diceret:* Non reuertebantur cum incederent, ſed vnumquodque ante faciem ſuam gradiebatur? *Et hi omnes id ſentiendo non aliud quam Magiſtri ſui ſententiam ſecuti ſunt in Euangelio vv dicentis* (Luc. 9. g.) Nemo mittens manum ſuam ad aratrum, & reſpiciens retrò, aptus eſt regno Dei. *Præſcribat proinde ſtabilitatis pactum omni deinceps remiſſo decenſui, contentioſo diſceſſui, vago & curioſo diſcurſui, totius denique inconſtantiæ leuitati; non tamen his, quæ in profeſſionis ſerie ſequuntur; morum videlicet conuerſioni & obedientiæ, quæ ſecundum regulam ▲ ſit. Nam ■ ſi hæ ibidem pro improbitate nimirum, atque irreligioſitate cohabitantium obtineri fortè nequiuerint, duce ſpiritu libertatis tranſire indubitanter, ſuadeo ad locum alium, vbi*

non.

non impediatur homo reddere Deo vota ſua , quæ diſtinxerunt labia ſua . Equidem cum ſancto ſanctus eris , & cum peruerſo peruerteris . Sanè de religioſis ac benè ordinatis Monaſterijs nullus profeſſorum meo conſilio ne arctioris quidem vitæ deſiderio ſine licentia ſui Senioris (Superioris) *egredietur .*

Ecce dilucidata eſt communis illa difficultas , quæ inquirit , an liceat tranſire ad ſtrictiorem religionem ? an ad aliud Monaſterium eiuſdem religionis , ſi ſit in eo ſeuerior diſciplina ſit ? ſuppoſita doctrina huius capitis in Commentarij diſputatione 45. controuerto , Vtrùm Religioſus profeſſus ad alium ordinem tranſire poſſit ? & diſputatione 46. Vtrùm ſaltem ad Monaſterium eiuſdem Religionis ? Multa ibi vtilia , quæ huius capitis literam illuſtrant , multa quæ litera , huiuſce capitis illuſtrantur : ſed quia ibi legi poterunt , non erit neceſſarium exſcribere . Sed varias lectiones adiungamus .

A Sit) Sunt literæ ſimiles ſ. & f. & ideò facili negotio commutantur . *Fit* impreſſi , *ſit* verò exhibent libri manuſcripti .

B Hæ) refertur ad conuerſionem & obedientiam ; alij legunt *hæc* , ſed minus aptè .

v v Ordo varius verborum .

Nota . Poſſe locum profeſſionis regulariter mutari oſtendo in meo Commentario à num. 532. & obiter ſuppono cùm vniuerſis Doctoribus minorem cauſam ſufficere , vt quis tranſeat ad aliud ſui ordinis Monaſterium , quam vt tranſeat ad alium ordinem ; ſed hac animaduerſione præmiſſa debere de vtroque tranſitu pariformiter Philoſophari .

An qui ex leuitate ad ignotum Monaſterium tranſiuerit , teneatur ad primum reuerti .

CAPVT XLI.

379. *EGreſſus tamen , ſi melius inuenerit , & elegerit , meo nihilominus iam conſilio non* A *regrediatur ad inferius bonum , quod reliquerat & contempſerat* B *præ meliori , præſertim ſi illud melius tale fuerit , quod eius* C *proximæ profeſſioni congruere videatur . Ipſe nempe viderit qua ratione , quave intentione alteriora ſeu arctiora præſumpſerit . Nam ad inferiora iam* D *vel remiſſiora me conſulente nequaquam apoſtatabit , ſi non tamen loci prioris vicinia reuocetur , quia de noto Monaſterio nec retineri , quis regulariter poteſt , nec recipi ſine conſenſu Abbatis ſui . Et accipite manifeſtius in Exemplis huius ſententiæ rationem . Fortè vult aliquis de Cluniacenſibus inſtitutis ad Ciſtercienſium ſeſe ſtringere paupertatem , eligens præ illis nimirum conſuetudinibus magis regulæ puritatem . Si me conſulit , non conſulo : ſi non ſanè id Abbatis ſui vſurparit aſſenſu .*

Quam-

Quamobrem? Primò, *propter ſcandalum ipſorum quos deſerit.*

Deinde, *quia certa pro dubijs relinquere tutum non eſt, forſan enim* B *hoc tenere poteſt, illud non poterit.*

Tertiò, *ſuſpectam habeo leuitatem, quia id ſæpè quod facilè volumus, antequam probemus, experti iam nolumus, vno propè momento idipſum & cupientes & reſpuentes, tam leuiter* F *quam irrationabiliter, quales vtique non paucos frequenter experimur, qui vna vix hora in vna voluntate durantes, aura leuitatis impulſi vagi & inſtabiles hac & illac velut ebrij nutant, mutantque pro experimento iudicium: imò ſine iudicio fluctuantes, & tumultuantes tot de ſe conſilia præſumunt; quot loca reuiſunt; ſemper quod non habent cupientes, & quod habent faſtidientes. Et quomodo ego, ait aliquis, profeſſus Regulam, non ſecundum Regulam cum bona queam degere conſcientia? ſiquidem vouens & non ſoluens, quid niſi peiero? Quaſi non multo magis habeas, vnde* G *conqueri* H *alibi quoque cum ceperis purè iuxta Regulam conuerſari. Profectò etiam tunc. Et quanam inquies conſcientia habitare ſuſtineam extra domum meam priorem, quæ me de ſæculo fugientem excepit, initiauit ad bonum, ſignauit in ſalutem, moleſtus fratribus, inobediens Seniori, ſtabilitatis inſuper præuaricans pactum, & primam irritam faciens fidem? Verumtamen neutra iuſta quærimonia eſt; Nam, qui ſe ideò periurum putat, quod ad purum Regulam non obſeruat, videtur mihi non ſatis attendere quid iurauerit. Nemo quippe cum profitetur ſpondet Regulam, ſed determinatè ſecundum Regulam ſui quiſque conuerſionem, ſuamque deinceps conuerſationem* VV *ſeſe dirigere pollicetur. Hæc profectò huius temporis omnibus fermè Monachis communis profeſſio eſt. Et licet in diuerſis Monaſterijs diuerſis & obſeruantijs Deo ſeruiatur, quamdiu tamen ſui quiſque loci bonos vſus* I *ſollicitè ſeruat, haud dubium quin ſecundum regulam viuat: quoniam quidem boni vſus à regula non diſcordant. Quiſquis itaque tenet, quod teneri inuenerit bonum, vbi profitetur, profectò viuit ſicut promittit: quia non aliud proculdubio quiſquis* K *promittit, quam quod habere pia illorum* L *vita videtur, cùm quibus deinceps viuere diſponit & eligit. Quid enim? Numquid verbi gratia, aut in maiori Monaſterio vſus Cluniacenſium, aut iſti fortè illorum ritus, aut verò* M *vtrique Ciſtercienſium diſtrictionem literatoriam profitentur? Attamen omnes ſecundum regulam profitemur: vna quidem oris vbique promiſſio,* N *ſed quia* VV *non omnibus vna eſt cordis intentio, poteſt indubitanter ſine detrimento ſalutis, & ſine damno profeſſionis, operis quoque non vna* N *vtique obſeruatio celebrari.* O *Sicut enim non omnes omnia tenent, etiam boni Chriſtiani, qui in Euangelio ſunt: omnes tamen ſecundum Euangelium viuunt; nam qui conceſſis alligari coniugijs contenti ſunt, non ideo tamen credunt ſe receſſiſſe ab Euangelio: quia Euangelici ſublimitatem conſilij de cælibe ducenda vita non elegerunt. Ita ſanè ſi in gradu illo inferiori legitimè ac fideliter conuerſentur; ſic quoque qui ſecundum regulam viuere ſtatuunt, & ſi non ad vnguem, vt dicitur, totam* P *cuſtodiunt, & ſiqua pro ſui clauſtri ritu, vel mutant, vel prætermittunt, à regulari tamen omninò profeſſione non diſcedunt, donec tandem* Q *ſobriè & iuſtè, & piè pro ſuorum moribus viuere non deſiſtunt. Denique regula ipſa tradit* (cap. 7.)

octa.

octauum humilitatis gradum, vt nihil agat Monachus, niſi quod communis Monaſterij regula, vel maiorum cohortantur exempla. Exceptis proinde Ciſtercienſibus & qui illorum fortè ritu, R *non tam viuere ſecundum regulam, quàm ipſam ex integro purè ad literam (vti ſe ſanè profeſſos eſſe putant) tenere, curant; Cætero neminem* S *obedienter degentem regularis moueat ſolenniſque profeſſio, in qua non ſit de tota regula promiſſio, in his duntaxat Monaſterijs, in quibus ordo & diſciplina ſeruatur cum bonis conſuetudinibus. Salua igitur* VV *ſua cuique manet in cœnobijs benè ordinatis profeſſio; tantum ſi ſana fuerit & intentio. Cæterùm, qui inquietus eſt, & ita credere non poteſt, ſed magis credens & cedens ſtimulanti conſcientiæ, exit quærit, vbi* T *ſoluat, quod ſuo in loco* VV *ſuo vtique iudicio vouerat quidem, ſed non ſoluerat; ſicut non laudo, quòd egreditur, ita vt regrediatur non conſulo: ſi tamen ad ignotum* VV *remotumque Monaſterium migrauerit. Cur ita? tum propter Pauli ſententiam,* V *qua beatum maniſeſtè pronunciat, qui ſe ipſum non iudicat in eo, quod probat, tum ex noſtri authoritate Magiſtri, qui talem & ſuſcipi iubet & retineri: inuentum quoque bonum & vtilem ſuaſione allici, profeſſione ligari. Denique,* ſuadeatur ei, *inquit,* (cap. 61.) ut ſtet. *Et ne fortè prioris ſui monaſterij memor, remordente vt aſſolet conſcientia, incipiat denuo de rupta ſtabilitate cauſari, generalem ſuper huiuſmodi ſcrupulo conſolatoriam profert ſententiam, dicens:* Vbique enim uni Deo ſeruitur, uni regi militatur. *Porrò de vicino prohibet, quod iubet de peregrino, ne vicinitas inter monaſteria fomes ſcandali, rixæ materia ſit, ſi alterutrum recipere Monachos acquieuerint, abſque mutuo dumtaxat adſenſu. Quod* X *toties equidem experimur,* X *quoties talis vſpiam Monachorum ſuſceptio, planè non niſi contra decretum regulare præſumitur. Quod ſi etiam poſt hæc fratris ita regulariter ſuſcepti inquietiorem fortè animum pulſauerit recordatio ſcandali, quod diſcedens fratribus fecit* VV *quos deſeruit, & quia* Y *oporteat emendari ſuo reditu, quod ex diſceſſu deliquerit, prudenter aduertat, qui hoc cogitat, ſcandalum ſcandalo non benè emendari. Qualis denique emendatio erit, ſi vt alijs ſcandalum tollas alios ſcandalizas? Quamquam profectò & tolerabilius ſcandalum illud ſit & venialius, quod factum eſt intentione* Z *proficiendi in melius, quàm quod facere cogitas ad deterius apoſtatando. Sed &* A *ante quoque licet non ſine ſcandalo tutius tuam ſine dubio, ad id quod putaſti melius ſecutus es conſcientiam, quàm ſi in priori bono & loco contra conſcientiam* B *permaneres, quamquam ſecurè id poſſes, ſi ſanè hinc eandem* D *tui ipſius conſcientiam reddere ſecuram poſſes. Quapropter quod de manducante & non manducante decernit Apoſtolus,* (Rom. 14. b.) *vſurpemus & nos in noſtræ huius diſputatiunculæ concluſione, vt & qui propria impellente conſcientia ſuum deſerit locum, ne ſuum quod putat deſerat votum, non deſerentem non ſpernat, & qui ſecura conſcientia fraternum ſcandalum timens fratres non deſerit, deſerentem non indicet. Et de his me accipite ſanè quod ſentio reſpondiſſe, ſine præiudicio ſaniùs ſentientis.*

A Regrediatur) Se multa MSS. habent *regreditur*.

B Præ) Aliàs *Pro*.

C Proximæ) Editio noua Colonienſis habet *primæ*; ſed Manuſcripta *proximæ*. Videtur legendum eſſe *proximæ*; quia ſi quis profeſſus primò rigorem, vt quatuor, & poſteà deuotionis feruore rigorem, vt ſex, & ſi tertiò rigorem, vt octo, Mellifluі Doctoris conſilio non regrediatur ad inferius bonum (nempe, perfectionem, vt ſex) quod reliquerat & contempſerat præ meliori, præſertim ſi illud melius tale fuerit, quod non primæ profeſſioni (nimirum quà vouerat Deo vitam ſeueram, vt quatuor) ſed proximæ (qua vouerat ſeueram, vt octo) congruere videatur.

D Iam) Hac particula carent multi impreſſi.

E Hoc) correfertur ad illud; male igitur contra Manuſcriptos impreſſi libri habent *hac*.

F Quam irrat.) Alia Exemplaria, *quam & irrationab. &c.*

G Vnde) Ita MSS. & mendosè impreſſa habent. *Inde*.

H Alibi) Ita habet editio noua Colonienſis, ex qua corrigo veteres libros Manuſcriptos habentes, *Aliqui*.

I Impreſſi libri non habent, *ſolicitè*.

K Quiſquis) Alij habent, *quiſq;*.

L Lego in MSS. *Quod habere pia illorum vita videtur* in impreſſi, *quod habere eorum pia videtur vita*.

M Editiones impreſſæ habent *vtriq;*, & vt puto benè. At *vtiq;*.

N Hic etiam videntur mendoſa noſtra MSS. quia habent *verbiq;*, pro *vbiq;*, & hoc in duobus aut pluribus locis.

O Sicut) Etiam hic MSS. exorbitant, habent enim *ſic*.

P Manuſc. *cuſtodiant*, alij libri *cuſtodiunt*.

Q Hic Amanuenſis, qui noſtros codices ante multas annorum centurias exarauit, euigilare videtur. Prælegi in penultimis notis impreſſorum Exemplarium lectionem, ſed hic iterum opus fuit credere Manuſcriptis; *donec tandem* habent, & benè, non verò *donec tamen*.

R Hæc periodus eſt valde neceſſaria, quia ſæpe obijcitur contra nos, qui aſſerimus Mellifluі Doctoris ſententia Ciſtercienſis, ſicut & reliquos DD. Benedictinos, non eſſe profeſſos Regulam, ſed conuerſionem morum ſecundum regulam. Habent impreſſa Exemplaria. *Exceptis proinde Ciſtercienſibus, & qui illorum forte ritu, non tam viuere ſecundum regulam, quàm ipſam ex integro pure ad literam (vti ſanè profeſſos eſſe putant) tenere curant, de cætero neminem. &*. Habent Dunenſia Manuſcripta. *Exceptis proinde Ciſtercienſibus, & qui illorum fortè ritum, non tamen viuere ſecundum regulam, quam ipſam ex integro purè ad literam, &c.* Fortè aliquando proderit hæc lectionum varietas.

S Obedienter) Aliàs, *obedientem*.

T Libri ſcripti habent, *vbi ſoluat*, impreſſi, *vbi vota ſoluat*.

V Qua) Malunt alij legere, *Qua*.

VV Frequenter occurrit hic character, & in omnibus locis ordo dictionum alteratur.

X Toties quoties) *Totiens, Quotiens*.

Y Manuſcripta non habent illud, *& quia*, exhibent *enim dari* pro *emendari*.

Z Proficiendi) Corrige ergo aliquot MSS. quæ habent *perficiendi*.

A Sed & ante) Multi libri impreſſi carent illo *&*.

S   B Contra

B Contra conſcientiam) Noua Colonienſis editio habet *contra concupiſcentiam*, Sed non ſuſtineo; ſi enim remiſſa conſeruatio eſt ſecundum concupiſcentiam, ſeuera contra, qui poſſit quiſpiam manere in vita remiſſa & relaxata, & tamen agere contra concapiſcentiam non intelligo; niſi fortè abutaris vocabulo, & *concupiſcentia* nomine ſpirituale deſiderium intelligas.

D Tui ipſius) In alijs. *Tuam ipſius*.

Nota. Ex doctrina huius capitis naſcuntur Reſolutiones & dubia circa ſtabilitatem.

Primò, An religioſus Benedictinus poſſit egredi cum licentia? & qui poſſint dare licentiam tranſeundi ad aliud Monaſterium; qui tranſeundi ad aliam religionem?

Secundò, An poſſit ex Monaſterio relaxato egredi ſine licentia? & quid intelligendum veniat *relaxati Monaſterij* nomine?

Tertiò, An ex benè ordinato?

Quartò, An tranſire poſſit ad Monaſterium propinquum, an ſolum ad remotum?

Quintò, An ſit in ſecundo Monaſterio probandus? An debeat ſecundò profiteri?

Sextò, An qui ex leuitate ad remotum Monaſterium confugerit, & ibi ſtabilitatem promiſerit, teneatur ad primum reuerti?

His omnibus & alijs multis incidentibus quæſtionibus reſpondet noſter Author hoc capite verbis tam claris, vt nequeant in probabilem controuerſiam deduci. Omnes examino & reſoluo libro noſtri Commentarij ſeptimò, diſputatione 45. & quia ibi concluſiones ipſas verbis Melliflui Doctoris efformo, non iuuat aliquid adiungere, nec prodeſt reſoluta repetere.

Diſſoluitur Quæſtio ſuborta ex actis SS. Gregorij & Auguſtini.

CAPVT XLII.

382 I*Tem poſtulatis abſolui vobis, Cur vel Beatus Gregorius* (Lib. 1. Epiſt. 33. & lib. 9. Epiſt. 25. & 31.) *neſcio quem renantium habitum a Monachalem quem piè ſuſceperat, impieq; reiecerat, non ſolum reſumere non coegit; ſed etiam legitur vv omnem indulſiſſe communionem apoſtatæ præduranti. Vel ſanctus Auguſtinus*, (de bono uiduitatis cap. 9. & 12.) *coniugij legi votum quodammodò ſubijceat continentiæ: ita vt in libro de virginitate aſſerere videatur, nec cælibis quidem vitæ propoſitum copulæ poſſe præſcribere coniugali quominùs indiſſolubile maneat, etiam quod à continentibus fallente Diabolo fracto ſanctitatis voto initum fuerit matrimonium. Et ad hæc nil ad præſens certius breuiuſque reſpondendum occurrit, niſi quòd ita ſancti Antiſtites ſapuerunt: rectène, ipſi viderint. Nam ego in ſenſibus, actibuſq; illuſtrium Patrum cautus profectò ſum non omninò vv aliud æſtimare, quàm quod Beato teſte vv Apoſtolo* (1. Corinth. 4. 2.) quæritur

tur iam inter diſpenſatores, ut uidelicet fidelis quis inueniatur. *Certus ſum enim, ſiue in ſuo abundauerint ſenſu, ſiue in Dei Spiritu ſicut in* c *cæteris, ita in his ambos exſtitiſſe fideles. Illum in diſpenſando, quod præ manibus erat: iſtum in ſcribendo, quod ſenſerat.*

---

a Monachalem] Reperio in aliquibus MSS. *Monachilem*, an bene, Critici examinent, quia nec ſenſum hæc varietas alterat, nec mores reſpicit.

b Sapuerunt] Multa etiam MSS. *ſapuerunt*.

c Sicut in] In alijs libris lego, *ſicut & in*.

vv Varius earundem dictionum ordo.

Nota, controuerſiam, quæ examinat, præſtetne cœlibatus matrimonio eſſe antiquiſſimam, eiuſque fautores iam ab annis multis corraſiſſe Patrum periodos, quas illi aliò reſpicientes ſcripſerant; ſanè multa de hac re impræſentiarum contra noſtros hæreticos ediderunt doctiſſimi, quamobrem non erit opus rem facilem vberiùs tractare.

Leges nociuas fore inualidas; impœnitentes nonnunquam tolerandos eſſe.

383 NEmini in deſtructionē, ſed in ædificationem data authoritas: prodeſt nonnunquam tolerare peccata, quando maiora inconuenientia prudenter timentur: fortè hodie proximus corripi non poteſt, cras poterit. Cur non aliquando ſuperior blandè aget cum peccatore ſubdito, ſi exiſtimet, illam paſſionem poſſe excidere, & illum ad meliorem mentem ſuauitate duce reuerti. Semper Superior in ſalutem ſubditi collimet; illum ſapienter amet, & prudenter reprehendat. Antequam correptionis regularis diſciplinam adhibeat modum examinet quo vtiliùs & ſuauiùs id poſſit; fruſtrà enim fulminantur rigores, vbi blanda verba ſufficiunt; fruſtra etiam verba blanda inſumuntur, vbi tolerantia ſufficeret; ſi ſubditus ſit generoſus, cùm potuit habere, pœnam habuit; ipſi enim erit pudori & confuſioni potuiſſe habere pœnitentiam: ſi ſit durus, dura etiam ſuauitate regatur, & ad virtutem inclinetur. Deum Superior & conſcientiam ſuam conſulat, & omni affectu terreno ſepoſito ſincerè & audacter procedat; ſciatq; nullius eſſe tantam duritiem, quæ ſi flecti non velit, rigoribus frangi non poſſit. Laudandus eſt igitur D. Gregorius, qui Venantium, quem conuertere non poterat, perdere noluit ſpe maioris boni. Vitra enim, quæ hodie purgari nequeunt, non debent frangi, ſed paulatim humectari, vt duritie ſordium euicta in craſtino purgari poſſint.

De matrimonio à continentibus contracto.

384 SEcunda quæſtio, quæ deſumitur ex Auguſtino, minorem habet difficultatem; non enim eſt idem aſſeri, ac videri. Fortè, qui Carnotenſibus illud videbatur aſſerere, contrarium aſſerere videretur omninò doctius literam examinantibus, maximè cum eorundem queſtionibus didicerimus illos magis fuiſſe ſanctos, quàm doctos. Sanè verba D. Auguſtini non ſunt tam cruda, quam citatio. Accedit, quod

Digitized by Google

Auguſtini tempore nondum declarauerat Eccleſia inhabiles ad contrahendum matrimonium perſonas Religioſas; adeoq; illud ab ipſis validè tametſi illicitè potuiſſe contrahi.

Soluitur alia Quæſtio ex Actibus S. Gregorij deſumpta.

CAPVT XLIII.

385 *QVod deniq; quæritis de quibuſdam Epiſcopis, quos Sanctus item Papa Gregorius ad tempus in monaſterijs pro eorum exceſſibus legitur recluſiſſe; Vtrumnam in ſuo, an in monaſtico interim habitu habitarint cum Monachis ego neſcio, niſi quod credibilius videtur nequaquam illos inſignem Religionis habitum ſuſcepiſſe, quem non erant perpetuò habituri. Sed tantum quæſiſſe quietem in ſecretis monaſteriorum, & opportunitatem pœnitentiæ.*

386 Malachias Epiſcopus Connerethenſis, deinde Archiepiſcopus Primus to-
tius Hiberniæ, demum Epiſcopus Dunenſis & Legatus Apoſtolicus Anno 1148.
Romam iturus adiuit Claramvallem, & morbo correptus, ſubſidere coactus
fuit. Adlectus pia Religioſorum conuerſatione in monaſterio illo habitauit,
vſque ad diem vltimum, quem clauſit inter manus Abbatis Mellifiui: primus
erat in actibus humilitatis: omnibus ſummo exemplo imò & admirationi; Cæ-
terùm noſtrum Benedictinum habitum aſſumpſiſſe ſolus, quem viderim, Chry-
ſoſtomus Henriq; *in feſt. Ciſtert. lib. 2. diſt. 3. cap.* 14. aſſerit, alij negant: Er-
go à fortiori iudicandum eſt de illis Epiſcopis, quos non particularis deuotio,
ſed publicæ authoritatis ſeueritas in Monaſticis clauſtris recluſit. Vota illos ſo-
lennia non emiſiſſe certum eſt; horum enim idem eſt terminus, qui vitæ. Cur
igitur debuiſſent vti habitu regulari, qui nec religioſi erant, nec Religionis
candidati? Imò, qui nec leguntur egiſſe vitam regularem? Accedit, quod lex le-
ge, & praxis praxi ſolidè ſoleat explicari: Atqui hodie viri de criminibus gene-
roſis conuicti, recluduntur in Monaſterijs, & tamen vota non emittunt: er-
go, qui olim ad tempus recludebantur vota non emittebant. Patet, quia nulla
eſt diſparitatis ratio. Minorem probo. Quia Aſtrologi Iudiciarij (ſcientiæ abuſu
peccare creduntur) ab Hiſpana Inquiſitione per annum in Monaſterio reclu-
duntur; vt conſtat ex Souſa *Aphor. Inquiſ. lib. 1. cap. 48. num. 25.* & Diana *part.
4. tract. 7. de pœnis. de iſtorum, reſol. 17. §. Quibus.*

Profeſ-

Profeſsionem eſſe baptiſmum alterum.

CAPVT XLIV.

387 A*Vdire & hoc vultis à me, vnde inter cætera pœnitentiæ inſtituta Monaſterialis diſciplina meruerit hanc prærogatiuam: vt* ſecundum Baptiſma *nuncupetur. Arbitror ob perfectam mundi abrenuntiationem, ac ſingularem excellentiam vitæ ſpiritualis, quæ præeminens vniuerſis vitæ humanæ generibus huiuſcemodi conuerſatio profeſſores & amatores ſuos Angelis ſimiles, diſſimiles hominibus facit: Imò diuinam in homine reformat imaginem, configurans nos Chriſto inſtar baptiſmi. Et quaſi denique ſecundò baptizamur, dum per id quod mortificamus membra noſtra, quæ ſunt ſuper terram, rurſum Chriſtum induimus, complantati denuò ſimilitudini mortis eius. Sed & quomodò in Baptiſmo eruimur de poteſtate tenebrarum, & in regnum transferimur claritatis æternæ; ita & in ſancti huius ſecunda quadam regeneratione propoſiti, de tenebris æquè non vnius originalis, ſed multorum actualium delictorum in lumen virtutum euadimus: reaptantes illud nobis vv Apoſtoli:* Nox præceſſit, dies autem appropinquauit.

---

388 Præter rationes quas ſolidè expendit Bernardus, poſſet altera ex clauibus Eccleſiæ deſumi: nam fauore Pontificum ſolennis votorum emiſſio eleuata dignoſcitur ad ſublimes effectus, illis verè ſimillimos, quos cauſat Sacramentum Baptiſmi. Qui profitetur, mundo moritur; ſed feliciter naufragus in ſanguine Chriſti per indulgentias applicato. Nulla eſt Religio, quæ ſpecialis non habeat & vix aliqua quæ priuilegia aliarum non participet; vnde cùm talia priuilegia omnibus ſint cognita & peruia, ſuperuacaneum iudico ea recenſere.

389 I. Merlonus Horſtius in Patrum lectione verſatiſſimus, aliqua collegit teſtimonia in quibus Patres profeſſionem Monaſticam inſigniunt Baptiſmatis noſmine. Nam. Petrus Damianus Opuſc. 10. in Epiſcopum Monachos ad ſæculum reuocantem, ſic inquit; *Dic obſecro, legiſti aliquando vitæ Monaſticæ propoſitum ſecundum eſſe baptiſma? Sed quia hoc inueniri in dictis Patrum perſpicuum eſt, negare licitum iam non eſt.* Et Hieronymus Epiſtola 25. Paulam de Bleſillæ obitu conſolatur, & infit: *Reuera ſi ſæculare deſiderium, & quod Deus à ſuis auertat, delicias huius vitæ cogitantem mors immatura rapuiſſet, plangenda erat. Nunc verò cùm propitio Chriſto ante quatuor ferè menſes ſecundo quodammodo propoſiti ſe baptiſmo lauerit & ita deinceps vixerit, vt calcato Mundo ſemper Monaſterium cogitarit, &c.* Et Author Epiſtolæ ad Deuetriadem [credebatur olim, aut Auguſtini, aut Ambroſij, aut etiam Hieronymi; iam re altiùs examinata ſupponitur Hereſiarchæ Pelagij] *Nunc* inquit, *quia ſæculum reliquiſti, & ſecundo poſt baptiſmum gradu iniſti pactum cum aduerſario tuo, dicens ei, Renuncio tibi Diabole, & ſeculo tuo, & pompæ tuæ, & operibus tuis, ſerua fœdus, quod pepigiſti.* Teneo baptiſ-

Digitized by Google

baptiſmi & profeſſionis analogiam; ſed fœdus illud durè videtur & citra neceſſitatem recenſeri. [Vide Hieronymum Platum lib. 1. de bono ſtatu Religionis Capit. 23. Renatum Choppinum libr. 1. Monaſticon tit. 2. num. 1.] I. Morlonum Horſtium in notis ſub finem operum D. Bernardi Coloniæ editi Anno 1641.

An mortuo Prælato liceat Monacho mutare Monaſterium.

CAPVT XLV.

390 ID quoque vobis inſinuari precamini, an Abbatis mutatio, Monaſterium ſuum mutare volentibus Monachis, in aliquo patrocinetur; hoc eſt, ſi in morte vel depoſitione Prælati plus aliquid libertatis ſubditis relaxatur, quo vtique licentiùs poſſint eo Articulo temporis migrare quò voluerint, altero videlicet vv needum A conſtituto. Ad quod reſpondeo. Nequaquam. Etenim ſponſio profeſſionis, quando ex more fit in oratorio, de Abbatis vita non ſumit terminum, ſed de præſentia teſtimonium. Profitenti itaque modus ſit ſua vita, non aliena. Attendat denique quid inde B Legiſlator ipſe non ſolùm ſenſerit, ſed & (Cap. 58.) tradiderit: vt ſi quando, inquit, aliter fecerit, videlicet quam promittit, à Deo ſe ſciat damnandum, quem irridet. Item dicit: Quod nec ſui iam corporis nouitius habiturus ſit poteſtatem. Et item: ait, (ſub finem Prologi) in Monaſterio vſque ad mortem.

391 A Conſtituto] In alijs lego *ſubſtituto*.

B Multa Exemplaria impreſſa habent, *Denique quid Legiſlator*, at ego ſequor lectionem MS.

vv Ordo dictionum varius.

Nota. Iſti Capiti innititur doctrina Commentarij num. 571. vbi teneo, *Mortuo Prælato manere Religioſum liberum à determinatione voti obedientiæ non ab ipſa obedientia*. Vbi nomine *mortui* etiam *mortuum moraliter* intelligo; cedentem depoſitum, & quemcumque alium, qui deſinit eſſe Prælatus. Ratio eſt; quia aliud omnino eſt debere obedire Prælato, aliud debere Petro, ſicut aliud eſt eſſe animal, aliud animal rationale: quo poſito aſſertionis veritatem oſtendo. Superſtite D. Bernardo Claræuallenſes Religioſi, non ſolùm tenebantur obedire in genere, ſed tenebantur determinatè illi obedire; eo autem ad ſydera tranſlato, non tenebantur ampliùs illi obedire, & tamen tenebantur voto obedientiæ, determinando ad aliam perſonam legitima denominatione ſucceſſuram.

An ad

An ad mutandum Monaſterium cauſa ſufficiens ſit rancor, tædium, triſtitia?

CAPVT XLVI.

392 *Saluis igitur exceptionibus quas ſuperior diſputatio perſtrinxit, de cætero nulla licet* A *occaſione Monacho locum, cui profeſſus eſt citra mortem* vv *ſuam deſerere, ſuo duntaxat arbitrio. Alioquin præuaricator eſt, damnationem habens, quia primam fidem irritam facit. Sed vos pergitis amplius ſciſcitari: & dicitis. Quid ſi non poteſt, niſi cum rancore perpetuo animi ibidem remanere* B, *ob minus videlicet regularem, minuſve amabilem Abbatis electionem? Subit animo nunc illud de Euangelio* (Matth. 19.) *quod de coniugij lege docenti diſcipuli Domini reſponderent:* Si ita eſt, *inquiunt*, non expedit nubere. *Magna reuerà anguſtia; Si tenuerit exoſam, nihil oneroſius. Si dimiſerit inuitam, nihil inchriſtianius. An non ſimili neceſſitate conſtringitur, qui nec deſerere valet locum ne frangat votum, nec manere in loco, ne cum rancore viuat, & vitam perdat? Vt diſcedat? non licet propter profeſſionem. Vt ſtet? propter rancorem non expedit. Duo mihi æquè inconuenientia, æquè periculoſa proponitis, vt quidquid reſpondero, vobis minimè proſit. Quæritis nempè quid è duobus Monacho tutius ſit; reſidere in proprio Monaſterio ſub irregulariter electo cum rancore, an ad quietius viuendum alias migrare. Quod quidem haud ſecus accipio, quam ſi requirat* C *quanam morte perire conſulam eum, qui ſeipſum fortè perimere vult, incendio an præcipitio. Reuerà namque & vritur, qui in odium manet, & qui frangit propoſitum in præceps ruit.*

---

393 A Licet] Ita lego in omnibus ferè Manuſcriptis, tametſi impreſſi libri habeant, *liceat*.

B Remanere] Ita etiam mea habent Manuſcripta, à quibus parum abeunt impreſſa volumina, quæ habent *Manere*.

C Requirat] Legitur in Manuſcriptis, *requirar* in impreſſis; neſcio autem, an ſatis Latinè dicatur. *Ego requiro Petrum, an acciderit hoc*, pro, *Ego requiro à Petro?*

vv Idem omninò ſenſus, eædem voces, ſed ordo illarum varius.

De vita moraliter impoſſibili.

394 Vita tædioſa & difficilis duplex eſt; libera & neceſſaria. Illam appello liberam, quæ naſcitur à cauſa, cui poſſumus remedium ponere: neceſſaria, quæ cauſam habet, quæ non eſt in noſtra poteſtate. Neceſſariam ſubdiuido, in leuem, grauem, & grauiſſimam. Grauiſſimæ nomine vitam moraliter impoſſibilem & ſimillimam deſpera-

ſperationi intelligo: quando taliter cor humanum, vel inuitum, affligitur, vt ſi daretur optioni locus, mallet mori, quam talem vitam agere. At grauis & leuis nominibus illas, quæ implicitæ grauibus, aut leuibus difficultatibus. Grauiſſimam iterum ſubdiuido in diſpoſitionem & habitum. Indiſpoſitio eſt triſtitia & afflictio tranſiens & breui tempore perſeuerans; at habitus eſt ſemper perſeuerans. His poſitis ſit Concluſio:

395 Prima. *Rancor, tædium, triſtitia, & quæcumque alia animi afflictio, licet grauiſſima, modo ſit libera, non eſt ſufficiens vt religioſus Monaſterium deſerat ſine conſenſu Superioris.* Sed quid faciet ille miſerculus Monachus deſtitutus ſolamine? permittetur ne perire anima, pro qua Dominus Crucifixus eſt? non. Admoneatur, vt deponat illam triſtitiam, & hilari corde obligationibus ſuis ſatisfaciat. Quid ſi illam deponere non poſſit? Reſpondeo caſum concluſionis mutari; agebamus enim de triſtitia libera, quæ liberè poſſit deponi.

Secunda. *Si triſtitia illa ſit neceſſaria, talis quam liberè tollere non poſſit; non poterit ille Religioſus Monaſterium deſerere tametſi ſit grauis.* Et de his duabus concluſionibus reſoluit noſter Doctor.

396 Tertia. *Si illa triſtitia ſit grauiſſima, hoc eſt, intolerabilis & moraliter impoſſibilis: talis quæ videatur morte ipſa miſerior, & alias ſit neceſſaria & habitualis, poterit Religioſus ſolamen quærere etiam eundo ad aliud Monaſterium, aut Religionem.* Patet: qui nec ipſe ſe voluit ad extremas illas miſerias obligare; nec credenda eſt Eccleſia, quæ mater eſt, non nouerca, eam voluiſſe in tali detinere afflictione, in qua Turca nullus relinqueret; & dato quod id vellet Eccleſia, demonſtratur non poſſe, non enim talem authoritatem illi Chriſtus commiſit, qui in Scripturis legitur, omnem ad ædificationem, nullam ad deſtructionem Vicarijs ſuis potentiam indulſiſſe. Poteſtas enim huiuſcemodi, ſi in miſerrimum illum homuntionem fulminaretur, quid aliud poſſet quàm deſperationem operari.

Quæ ſit electio regularis? quæ irregularis?

CAPVT XLVII.

397 SEd *vos me in hac difficultate conſilij facilè expeditis, cùm deinde ſequimini, & quatenus accipi hoc ipſum velitis, quod appellatis* Irregulare, *aperiendo ſubiungitis. Præſertim ſi electionis irregularitas adeò inuoluta* A *ſit & intorta, vt licet de ea coram Deo non dubitetur, coram hominibus tamen, aut vix, aut nullatenus conuincatur. Venit nunc quoque in mentem ſapientis elogium.* (Prou. 18. a.) Occaſionem quærit, qui vult recedere ab Amico. *Quonam modo vos irregularem dicitis electionem, quæ caſſari regulariter non valet aut reprobari? Et quidem legitur.* Quod probari non poteſt, mihi infectum eſt.

A O quam

A O quàm antiquum in Monaſterijs electiones inuolui, & intorqueri. Inuoluuntur, cùm confunduntur perſonæ, merita, rationes; intorquentur, quando axibus Reipublicæ Monaſticæ ſtridentibus loca mutantur, & ordo dignitatum inuertitur, aut ſi malis euertitur.

In electionibus ſæpe non tam conſideratur vocum numerus, quàm qualitas: ſed & tunc ipſæ miſerrimè inuoluuntur, & perfidè nonnunquam intorquentur. Habeat Petrus pro ſe Seniorum & Officialium voces, Paulus Iuniorum. Si promouere velis Petrum, illi ſaniores erunt; illi ſi Paulum, Petrum promoturus, inquies Seniores Iunioribus, Miniſtros illis, qui rem domeſticam non adminiſtrarunt potiores ſunt; & propterea potiorum & ſaniorum digniora eſſe ſuffragia & validiora. Promoturus Paulum, Seniorum & Miniſtrorum voces, inquies, ſuſpicione non carent; tarò, qui adſpirat, ſuffragium confert viro digno, ne ſuis ſibi armis noceat; Seniores docti non ſunt, Iuniores ſtuduerunt, Theologiam moralem bene norunt; bene morati ſunt, & ad prælaturam non adſpirant:& ideò ab omni ambitione alieni iudicandi. Nõne, hoc eſt,ex omni ligno facere Mercuriũ? nonne hoc voces inuoluere,& ſuffrágia intorquere?

Quid ſi omnium voces ſint æquales (vt eſſe debent) mentes illorum obnubilas, iſtorum inuoluis, intorques illorum. Hos promiſſis, illos minis; cùm videri vis, nec promittere, nec minari, imò nec adſpirare, ita torques, vt pro te ſuffragabuntur, vel digno, vel indigno, modò liceat illis euadere talem torturam.

De Authoritate dubia.

398 HIc occurrit iterum, quod alibi tetigiſſe me memini; nimirùm: Vtrùm poſſit dari Abbas in pacifica ſuæ authoritatis poſſeſſione, de cuius legitima poteſtate dubitetur? Reſpõdeo caſum eſſe impoſſibilem.; quod ſi oſtendero, optimè Bernardum propoſitam quæſtionem reſoluiſſe monſtrabo. *Dubium negatiuum* eſt ambiguitas nata ex rationum defectu: *Poſitiuum* ex defectu rationum grauium, nimirùm, quando neutra pars habet rationem, quæ ſit magni momenti. *Opinio* eſt aſſenſus anceps ſubortus ex grauibus rationibus militantibus pro vtraq; parte. *Certitudo* eſt aſſenſus vnius partis graui rationi innitentis, cuius oppoſita non habet fundamentum graue. Et tandem *error* eſt aſſenſus vnius partis nulli aut leui innitentis rationi, cuius oppoſita habet rationem grauem.

399 His poſitis ad ipſammet Abbatialis dignitatis poſſeſſionem pacificam, eſſe non ſolùm graue, ſed & grauiſſimũ veri iuris teſtimonium, vnde lege ſanctũ. Nequis ante ſententiam à poſſeſſione pacifica poſſit deponi: ta'e, vt quidquid contra illam ante ſententiam agatur, violentia & iniuria iudicetur. Et ſubſirmo: Ille, qui hæſitat, & ad controuerſiã vult reducere Abbatis huiuſmodi electionem, vel habet rationes graues, vel leues, vel nullas. Si graues: iam non dubitat, ſed opinatur probabiliter; opinio enim probabilis illa eſt, quæ habet rationem grauem contra alteram grauem ſimiliter. Si autem leues, aut nullas, errat & eſt Iudex Temerarius; ſiquidem nulla, aut leui armatus ratione, audet, contrariam partem impetere, quæ ſupponitur habere rationem grauiſſimam, ex pacifica poſſeſſione deſumptam. Ergo in tali materia, nec dubio negatiuo, nec poſitiuo locus.

De re improbabili.

400 QVod probari nõ poteſt, ſibi inſectum eſſe, ait Bernardus; quia illud virtualiter loquendo non eſt; nam licet realiter ſit, cùm tamen ſecretum ſit, ita ſe habet, ac ſi non eſſet. Non eſt idem

Digitized by Google

idem rem eſſe veram, ac probabilem. Poteſt quidem vera eſſe & improbabilis, vt patet in his contradictorijs, *Imperator Turcarum modò ſedet, aut non:* Alterum eſt verum; ſed quibus rationibus probabitur illud ipſum, quod verum ſupponitur? verùm etiam eſt te feciſſe, quod ſecretò feciſti; nemo tamen id probare poterit. Stat ergo, quòd ſæpe accidat poſitionem veram eſſe improbabilem, falſam probabilem; ſæpe enim contingit duas contradictorias aſſertiones eſſe probabiles, cùm tamen certum ſit alteram falſam eſſe. Hac Bernardi veriſſima doctrina fundatur reſolutio, quæ ponitur in mei Philippi *lib.* 5. *diſp.* 111. *q.* 2. *num.* 10. *pag.* 272.

An obediendum ſit indigno Abbati?

CAPVT XLVIII.

401 *SEd dicitis. Et quis obediat ſcienter indigno, etſi non manifeſto? fratres nonne legiſtis & in veſtra, & in veritatis regula,* (Matth. 32. a.) ſuper Cathedram Moyſi ſederunt ſcribæ & Phariſæi; quæ dicunt facite, A ſecundum opera verò eorum nolite facere?

---

402 A Secundum] Habet editio noua Colonienſis, *ſecundum autem opera eorum nolite facere?*

Nota. Abbatem eſſe ſcienter indignum & non manifeſtum, impoſſibile eſt; ideoq; optimè capite præcedente Bernardus ſapientis verbis (*Prouerb.* 18.) vrget Carnotenſes, qui has inconſiſtentes periodos incautè obiecerant, *Occaſionem quærit*, ait, *qui vult recedere ab amico*. Quærit ſanè, & fabricatur, quoniam inueniret, ſi non fabricaretur. Scire vellem, quid in Carnotenſium Lexico ſit *ſcire?* an non demonſtratiuè cognoſcere? ergo, ſi Abbas ſcienter (hoc eſt. euidenter) indignus eſt; eius iam indignitas demonſtrata eſt, & ſi demonſtrata etiam eſt manifeſta.

De nocturnis illuſionibus.

CAPVT XLIX.

TAm de vv mutandis vel lauandis veſtibus ob nocturnam illuſionem accipite breue conſilium Iuxta ritum ſui loci quemque facere conſulo de huiuſmodi, quæ diuerſis modis, diuerſis in Monaſterijs certum eſt obſeruari. De his, qui in pluribus Monaſterijs profitentur, quod penè oblitus fueram, puto ſatis eſſe reſponſum ſuperiùs, cum de loci ſtabilitate diſputatum eſt, & non eſt neceſſe vt repetam.

De

De hac materia multa apud antiquos, multa apud recentiores Craſſa quidem & pinguis; ſed nequit à craſſis ingenijs pertractari. Si qua in Morali Theologia materia ſubtilibus ingenijs indiget; hæc eſt Somnij nocturni immunditia diluſi quo modo deberent procedere, non bene ſciebant veteres, in quorum hiſtorijs & ritibus multa incautè ſcripta, nonniſi cautè debent legi. Vſuum noſtrorum libri diſtinctis capitibus modum agendi diſponebant, varium quidem pro varijs Monaſterijs, vt optimè aduertit Bernardus. Succeſſerunt doctiores & inceperunt paulatim ſedari conſcientiæ, & mores illi periculis obnoxij obſoleſcere. Illuſiones nocturnæ maculas morales non inferunt; & naturales non perturbant prudentem; Non debent omnes ſcire naturales imperfectiones, quas pateris; earum enim notitia nunquam prodeſſe poterit, & poterit aliquando nocere. Si in aliquo reſideas Monaſterio, in quo mores antiqui, tametſi moribundi, adhuc in viuis ſunt, me conſule aliorum obſeruantiam, nec laudes, nec vituperes, imò ne quidem ſimpliciter referas, tu autem virtualiter lapideus ſis, & memineris te in huius libri Capite 47. audiuiſſe Bernardum dicentem. *Quod probari non poteſt, mihi infectum eſt*, ſit & tibi, tantique Authoris verba non ſolum ſubaudias, ſed obaudias; & interim lege mei Commentarij diſputationem 78. num. 1051. quæ *De ſomnijs* inſcribitur.

An offenſus alteri, nec tamen vindictam deſiderans poſsit abſque reconciliatione accedere ad altare.

CAPVT L.

405 P*Ratermitto & aliqua de Canonibus, quæ vos requiritis, tum quoniam talium* B *noſtra non refert, qui Monachi ſumus, tum, quia in libris* A *eadem ipſi facilè reperire poteſtis, ſi quærere non grauamini. Venio ad tria illa, quæ in altera veſtra Epiſtola* VV *rurſum continentur. Vbi primum interrogatis, quidnam conſulam homini, qui aduerſus quempiam commotus fuerit; ſed non adeò, vt eum lædere velit, adeò tamen, vt libenter accipiat, ſi quo modo aliunde lædi contigerit, ſitne videlicet tutum ita commoto accedere ad altare; An ſe ſubtrahere interim debeat, donec compeſcatur commotio. Nunquam mihi contingat turbatum ad pacis accedere ſacrificium, cum ira & diſceptatione contingere Sacramentum in quo Deus indubitanter eſt mundum reconcilians ſibi. Certè non recipitur munus quodcumque meum, quod defero ad altare, niſi ante* C *placato fratre quem me fortè læſiſſe meminero; quantominùs ſi me ipſum non* C *paca verò priùs.*

A Clariùs mea Manuſcripta quam libri impreſſi; illi. *In libris ipſi facilè reperire poteſtis*: Mea. *In libris eadem* conducit ad maiorem ſententiæ claritatem.
B Ergo non ſpectat ad Religioſos Benedictinos Sacrorum Canonum cognitio. Ergo non multùm illis obſtringuntur aſſerente Bernardo. Patet, quia ſi eſſent obligatorij moraliter reſpectu noſtri non diceret noſter Author Mellifluus eos noſtra intereſſe.
C Inter *pacare* & *placare*, non reperiunt magnam differentiam Critici, ſed Bernardi ſententia plus eſt *placare*, quàm *pacare*. Videntur hæc duo ita differre, vt *pacare* ſit ſufficienter placare, & *placare* pacare efficaciter; alias ratio Bernardi non ſubſiſteret.
VV Earundem vocum varius ordo.

Poſſitne Euchariſtiam ſumere Religioſus, ſi offenſus ſit alteri.

406. Reſoluit ſeuerè S. Doctor, quia ſunt clariſſima S. Scripturæ teſtimonia, quibus talis acceſſus interdicitur, Inter quæ clariſſimum eſt illud, quod legitur Matth. 5. verſ. 23. *Si ergo offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduerſum te; relinque ibi munus tuum ante altare, & vade priùs reconciliare fratri tuo, & tunc veniens offers munus tuum*. Cui Paulus adſonat, tum alibi, tum etiam 1. ad Tim. 2. 8. *Volo ergo viros orare in omni loco, leuantes puras manus ſine ira & diſceptatione*.

407 Sed arguis. Quando Petrus eſt offenſus Ioanni & inſtat communionis præceptum, vel oportet ad altare accedere, vel non accedere; ſi accedere, conſulatur, cum peccato actuali recipere communionem conſulitur: ſi non accedere, conſulitur vt Eccleſiæ, aut Ordinis præcepto non ſatisfaciat.

408 Et reſpondeo; nec debere, imò nec poſſe, turbato animo pacis Sacramentum adſumere; nec poſſe ſe ab altari ſubſtrahere; ſi inſtet præceptum, vt ſupponitur; ſed debere ſequi Melliflui Doctoris conſilium; nimirū, perturbatū animum pacare prius, & ſeſe recōciliari fratri, ſi fuerit perturbatio illa extrinſeca; & tunc dèmum accedere ad altare.

409 Dubium incidens. Petrus præmiſſa Sacramētali confeſſione ad altare accedit cum reliquis recepturus ſacrā Euchariſtiam, & in itinere meminit vnius peccati mortali ex obliuione naturali omiſſi. Petitur; debeatne recedere ab altari, & priùs adire confeſſarium recōciliationis miniſtrum, receptaq; abſolūtione redire ad communionem; ratio dubitandi eſt, quia Chriſti verba videntur hoc etiam abſolutè præcipere.

410. Reſpondeo neminem teneri extra confeſſionem Sacramentalem cuiquam mortali dicere ſe commiſiſſe aliquod peccatum mortale ſecretum. Vnde dicendum eſt, Petrum non poſſe ita ab altari recedere, vt ignominiam incurrat, & reliquos ſcandalizet. Sic ſcribunt, ſic docent authores vniuerſi: ſed hac veritate, quæ in dubiū reduci nō poteſt, ſuppoſita, adhuc grauis difficultas ſuborritur, politica potiùs quā Theologa. Inquiris, An Petrus, ſi peccati illius mortalis recordetur, cū adhuc eſt genuflexus ante Confeſſarij pedes, teneatur illud cōfiteri? an ſaltem non teneretur, ſi iā ſurrexiſſet? an ſi ingreſſus fuiſſet ſacriſtiā? an ſi incœpiſſet ſacras veſtes induere? & tandem an debere reuerti ac ſacriſtiam, ſi egreſſus, eſſet iam in Eccleſia & accederet ipſum altare? Quod ſi Petrus Sacerdos non ſit, An teneatur ſurgere, ſi ſit genuflexus in pluteo cōmunicaturus cum reliquis? ſi reſpondeā aſſumendo regulam illam generalem, & dicendo, debere

bere ipſum ſeſe ab altaris communione ſubſtrahere, ſi ſine honoris iactura & proximorum ſcandalo poſſit; replicabis: Idipſum te velle doceri; nimirùm, quando ſe ſine ignominia & ſcandalo ſubſtrahere poſſit, & quando non poſſit?

411 Verè vulgus imprudens & malitioſum eſt; non eſt hic honos & ſcandalum metiendum prudentiorum iudicio, ſed vulgarium; qui quærunt occaſionem ſcandali, etiam in ipſis exercitijs virtutum. Ipſi ſunt iudices, & frequentius non niſi temerarij: ergo honoris iactura & proximorum ſcandalum prudenter timetur, quando proximi ſunt indocti, & inuidi; tales ſunt ferè omnes infimę ſortis homines reſpectu Principum & Sacerdotum. Vellent hos eſſe malos, vt prętexere excuſationem poſſent; ideòque vt ſuis ablandiantur miſerijs, ex leui fundamento grauia inferunt; & ſi audiant Confeſſarium aliquid interrogantem, ſtatim aſſerunt pœnitentem peccatum graue commiſiſſe, cuius circumſtantia erat neceſſariò explicanda, quia venialium circumſtantias confeſſarij non petunt. Ergo, Lector mi, coram vulgo, cauto & maligno iudice, ne procedas incautè. Sentio Sacerdotem, qui incœpit ſe veſtire, & Laicum, qui iam peruenit ad pluteum communicaturus, cum alijs non poſſe ſe ſubſtrahere ſine honoris diſpendio, & omnium circumſtantium ſcandalo, ac propterea debere procurare dolorem intrinſecum, præcipuè ſi non præceſſerit confeſſio. At in reliquis caſibus, videat an ſine ſcandalo poſſit ad confeſſarium reuerti, aut ſaltem illa die communionem omittere, quod ſi neutrum poſſit (videtur eſſe impoſſibilis caſus, qui ſupponitur) cum interiori dolore ad communionem accedat.

Conciliantur duæ Pauli ſpecie pugnantes ſententiæ.

CAPVT LI.

412 Q*Vod deinde quæritis de contrarietate, quæ ineſſe videtur duabus illis Pauli ſententijs* (Philip. 2.) Conuerſatio noſtra in cœlis eſt: *&* (2. Corinth. 5.) quamdiu ſumus in corpore, peregrinamur à Domino: *quomodo ſcilicet Anima eodem tempore poſſit, & in corpore peregrinari à Domino, & in cœlis ſimul eſſe cum Domino: ipſe ſoluit Apoſtolus cùm alibi dicit* (c. Corinth. 13.) Ex parte cognoſcimus, & ex parte Prophetamus. *In quantum quippe cognoſcimus tanquam præſentia contemplantes, iam cum Domino ſumus. In quantum adhuc tanquam de futuris Prophetamus, credentes quæ non intelligimus, ſperantes, quæ non videmus, c à Domino peregrinamur & in corpore.* Cum autem venerit, quod perfectum eſt, *hoc eſt gloriæ plenitudo, quæ in reſurrectione futura eſt,* tunc euacuabitur, quod ex parte eſt, *corporis videlicet omnis corruptio, ex qua ſine dubio contingit hæc, quæ adhuc ex parte manet noſtra in corpore peregrinatio. Hoc eſt, quod in ſe miſerabiliter ingemiſcens, plangit, & ait* (Rom. 7.) Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? *non D conqueritur de corpore tantum, ſed de corpore mortis huius; hoc eſt;* eius quæ adhuc durat corruptionis, *monſtrans non corpus, ſed corporis moleſtias eſſe cauſam peregrinationis.* Corpus quippe (Sap-

Digitized by Google

(Sap. 9.) quod corrumpitur aggrauat Animam. *Non corpus ſimpliciter, ſed corpus quod corrumpitur, aggrauat animam, vt corruptio corporis oneri ſit, non natura: vnde, & qui intra ſemetipſos ingemiſcunt, redemptionem exſpectant corporis ſui, non admiſſionem. Meritò proinde grauati corporis neceſſitate non ſocietate cupimus diſſolui & eſſe cum Chriſto* (Rom. 8.) *vt id quod manet ex parte adhuc exilium, finiatur, & quæ ex parte iam cœpit cœleſtis habitatio, perficiatur. Aut certè conuerſatio noſtra in cœlis eſt, quomodo idem dicit Apoſtolus.* (Philip. 3) Spe enim ſalui facti ſumus. *Spe itaque iam in cœleſtibus habitamus, cum adhuc re ipſa in terris peregrinemur, & in corpore, vel aliter. Habemus, & vnde corpori, & vnde Domino inhæreamus. illud viuificando, & ſenſificando, illum credendo & diligendo. Neque enim* E *præſentior ſpiritus noſter eſt, vbi animat, quam vbi amat, niſi fortè magis eſſe putetur, vbi inuitus & ex neceſſitate tenetur, quàm quò ſponte & alacri fertur voluntate. Denique* (Matth. 6. c.) vbi eſt theſaurus tuus, E ibi & cor tuum; *Item. Si Deum amans anima ex ipſo viuit, vti corpus ex ipſa, quo pacto quæſo præſentior eſſe contenditur, vbi dat, quam vnde accipit vitam? fons ſiquidem vitæ Charitas eſt, nec viuere animam dixerim, quæ de illo non hauſerit. Haurire porrò quomodo poteſt, niſi fuerit præſens ipſi fonti, qui Charitas eſt, quæ Deus eſt? Præſens igitur Deo eſt, qui Deum amat, in quantum amat. In quo enim minùs amat, abſens profectò eſt. In eo autem Deum minùs amare conuincitur, quod carnis adhuc neceſſitatibus occupatur. Illa verò circa corpus occupatio, quid eſt niſi à Deo quædam abſentatio? & abſentatio, quid niſi peregrinatio? Et peregrinamur ergo à Domino, & in corpore peregrinamur, cuius noſtra nimirum & intentio præpeditur ærumnis, & curis Charitas fatigatur.*

A Scilicet] Editio noua Colonienſis *videlicet*.

B In quantum quippè] neſcio, an eadem ſatis benè habeat, *In quantum quidem cognoſcimus*.

C A Domino] Eſt ſemper in hac voce ſumma librorum varietas, alij habent *à Domino*, alij *à Deo*.

D Conſequitur] In alijs *quæritur*.

E Ibi &] Lego in Editionibus impreſſis, *Ibi eſt, & cor tuum, &c.*

F Præſentiorem eſſe animam, vbi amat, quam docet D. Bernardus, doctus ab Auguſtino & alijs, qui illud ipſiſſimum tenuerunt. Hæc poſitio ſi ad rigorem Scholaſticum reducatur fortè non pateretur tot difficultates, quot aliæ anagogicæ, quæ in ſuggeſta videntur eſſe pulchræ, & ad librum Scholaſticum examinatæ nullæ ſunt. Si actus intentionales (tales ſunt intellectiui & volitiui) intentionaliter identificentur obiectis, aut obiecta ipſis, præſentiores erunt obiecto, quàm anima corpori, ipſi enim illa non identificatur.

V V Ordo dictionum varius.

De

De cœlis ſpiritualibus aſſertis à Diuo Auguſtino.

CAPVT LII.

413 IN fine ſecundæ Epiſtolæ interrogatis; *Quid ſentiendum* A *arbitrer de eo, quod in Euangelio nobis promittitur* (Luc. 6. d.) Ecce enim merces veſtra multa eſt in cœlis, *mirantes maximè Sanctum Auguſtinum dixiſſe ſuper hoc, non cœlos iſtos viſibiles & corporeos oportere intelligi, ne merces noſtra in rebus mobilibus, volubilibuſque videatur collocari; ideoque ſpiritualia quædam firmamenta eſſe intelligenda, de quibus neſcitis vt dicitis, quid vel ſuſpicari debeatis. Sed ſi attenditis, quod legiſtis* (Luc. 17. c.) Regnum Dei intra vos eſt, & (ad Epheſ. 3. d.) habitare Chriſtum per fidem in cordibus veſtris, *tanquam vtique regem in regno ſuo:* & (Rom. 8. d.) non ſunt condignæ paſſiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis, *non quidem quæ reuelabitur nobis velut* B *aliquid exteriùs, ſed in nobis quaſi intus iam manens, ſed nondum apparens; & item* (Pſalm. 44. a.) Omnis gloria eius filiæ Regis ab intus; & (Pſalm. 65. b.) aſcendet homo ad cor altum, *ſed &* (Pſalm. 83. b.) aſcenſiones in corde ſuo C diſpoſuit; *rurſumque.* Anima iuſti ſedes eſt ſapientiæ, *cuius ſine dubio illa vox eſt:* Cœlum mihi ſedes eſt. *Si hæc, inquam, hiſque ſimilia non pauca in Scripturis aduertitis, profectò ſtudebitis* D *ad inquirendum regnum Dei & iuſtitiam eius, intrare potiùs ad vos quam vel extra exire, vel aſcendere ſupra.* E *Si ſupra ſanè vel extra dixerim loci poſitionem: ſicut cœlum à terra locum tenet exteriorem: Sol, luna & ſidera Superiorem. Nam eadem ipſa, quæ intra nos ſunt ſubtiliori ſuæ naturæ inuiſibilitate, etiam ſupra nos ſunt ſublimiori excellentiæ dignitate, & extra quoque immenſitate Maieſtatis. Sed altiſſima ſunt hæc, agentia vtique & diligentiori diſputatione, & doctiori diſputatore, & opere prolixiori.*

Ego enim putaueram modum in his tractandis Epiſtolarem nequaquam exceſſum iri: ſed ſermo, vt video proceſſit in longius, quàm ſperaui. Proinde vos, ſi placet, Librum, *ſi placet,* Epiſtolam, *nominate: nam ego, ſiue in paucis, ſiue in multis veſtræ debui, quod & ſtudui, ſatisfacere voluntati.*

Quæſtionem dilucidè reſoluit noſter Author, & nos eiuſdem veſtigijs inſiſtentes ſolam capitis literam examinabimus.

A Arbitrer] Et libri impreſſi *Arbitror.*

B Aliquid] Corrige editionum impreſſarum libros, in quibus legimus *Aliquis.*

C Diſpo-

c Diſpoſuit) Proximius veritatem accedunt MSS. quam Exemplaria impreſſa, in quibus lego *diſponit*.

d Ad inquirendum) Alibi *ad requirendum*. Primum Manuſcripta lectionem, ſecundam libri impreſſi.

e Manuſcripta habent; *ſi ſupra, ſanè vel extra dixerim loci poſitionem*, & impreſſa Exemplaria, *Sed ſuprà, ſanè, vel extrà dixerim ſoli poſitione*.

v v Ordo dictionum alteratur, illæſo tamen ſententiarum ornatu & ſenſu.

FINIS.

INDEX

INDEX RERVM.

Numeri ſunt Marginales.

A

ABailardi error. 37
Abbatis obligatione exprimuntur in Proœmiali Epiſt.nu.1.
Abbas lingua Dei. 326
Abbas ſubditus Regulæ, non poteſt pro Arbitrio iubere aut diſpenſare. 199
Abbas tolleratus non poteſt dici habere authoritatem dubiam. 378
Abbati etiam indigno obediendum. 381
Abbas in multis Vicarius Pontificis, nonnumquam tenetur præcipere. 123
Aliquando non poteſt diſpenſare. 128
Abbas poteſt diſpenſare in irregularitate ab homicidio ſuborta. 194
Abbatis obligationes natæ ex profeſſione. 171
Æbrietas, *vide* Crapula.
Ægrotorum dubia reſoluta, & ſcrupuli ſublati. 99
Affectus intentio & remiſſio auget & diminuit peccata. 229
Ariolus ſibi attribuit diuinitatem, Idololatra alteri. 314
Attritionis & Contritionis differentia. 281
Attritus. ibid.
Attritus in Contritum conuertitur virtute pœnitentiæ Sacramentalis. 283
Authoritas imago Trinitatis.267. vna & eadem in tribus perſonis. 269
Authoritas non conſiſtit in indiuiſibili. 212
Authoritas diuerſorum Superiorum frequentiùs inæqualis eſt. 213
Authoritas Summi Pontificis & Epiſcoporum. 126
Authoritas Regum. 126
Authoritas eadem in Deo & in eius Vicario. 278

B

BAptiſmus ſecundus nominatur à SS. Patribus profeſſio: cur? 367
Benedictinus non promittit obedientiam omnimoda nu. 173. Media debent eſſe viliora fine. 174
Bonum ex integra cauſa non eſt quodcumque bonum, ſed bonum adæquatum, bonum enim inadæquatum inadæquata bonitate conſtituitur. 350
Bonum duplex. 75

C

CAramuelis Commentarius in Regulam D. Benedicti ſequitur ſemper opiniones probabiliſſimas. nullus Prælatus tenetur eas docere, ſi velit practicari contrarias, librum poteſt interdicere. num. 24. an condemnare poſſit? num. 23. 24
Carthuſiani non poſſunt comedere carnes. 103
Cedere iure obediendi nemo poteſt. 105
Charitati poteſt ſubeſſe materialiter malum? 50
Charitas eſt finis Regulæ S. Benedicti. num. 119
Circumſtantiæ aggrauantes non ſunt de eſſentia integræ confeſſionis; & à

V for-

fortiori nec diminuentes. 220. Conſuetudo non eſt circumſtantia aggrauans, ſed diminuens. num. 222.
Circumſtantia quæcumque bona etiamſi concomitetur peccatum mortale, habebit à Deo temporale premium. 352
Coactio. vide *Neceſſitas, libertas*.
Cœli ſpirituales ab Auguſt. aſſerti, expoſiti à Bernardo, qui? 393
Communitatis obligationes natæ ex profeſſione. 171
Confeſſarius tenetur ad ſecretum, ex pacto humano. 5. ex præcepto diuino. 8. nulla ex cauſa poteſt reuelare confeſſionem. 6
Conſcientia quid? 166
Conſilium quid ſit? 31. Conſilia purè humana. 38. Conſilia purè diuina andentur? Conſilia pura. 35
Conſulere Doctores non poſſunt Benedictini ſine licentia. 19
Conſultationes caſuum conſcientiæ nonnunquam, vtiliter poſſunt euulgari. nu. 1. 12. 13. nonnunquam non. num. 5. 8. qualiter ſint Doctores conſulendi. 4. 12
Conſultationem Carnotenſium Bernardus amicis quibuſlibet potuit licitè communicare. 3
Conſultus tenetur ad ſecretum. 5. 8. non indiget reſtrictione mentali, vt neget, quod hauſit in ſecretò. 6. in aliquibus caſibus poteſt ſecreta reuelare. 1. 12. 13
Conſuetudinem habens peccandi debet abſolui, quotieſcumque dicat ſe eſſe benè diſpoſitum. 257
Conſuetudo peccandi poteſt eſſe ſine contemptu legis. 250. Contemptorem ſi Superior declaret ſubditum propter negligentias communes, peccat mortaliter. 251
Conſuetudini & Patriç multum tribuendum eſt. 101
Conſuetudo peccandi non eſt circumſtantia aggrauans, ſed diminuens. 222. Pœnitens non tenetur confiteri ſe habere peccandi conſuetudinem. 222
Coram Deo an ſit iuramentum? 366. ex Paulo.
Contemptus diſtinguitur ab inobedientia. 304
Contemptus diſtinguitur à neglectu. 249. 313
Contemptus formalis in materia leui eſt peccatum mortale. 308. qui eſt paratus obedire in leuibus non contemnit legislatorem. 312.
Contemnere legislatorem non qua Vicarium Dei, ſed qua imprudentem, ignobilem, crudelem, ſi verè iſta vitia habeat, non eſt peccatum. 312. Rem paruam parui pendere virtus eſt, nihili pendere contemptus leuis, magni pendere nimietas eſt. 235. 312
Contemptus eſt peccatum Atheiſmi vel idololatriæ. 314
Contingentia quid. 54
Contingentia & libertas in homine. 58
Contingentia & neceſſitas in igne. 57
Conuerſatio noſtra in cœlis eſt, peregrinatio in terris ſine aliqua Pauli contradictione. 392
Conuerſio morum in poſſeſſione promiſſa qualis. 343
Crapula quale ſit peccatum? quantum? & contra quod prçceptum Decalogi? 306

D

Decalogus non eſt Lex merè pœnalis. 33. an poſſit eſſe, ibid.
Decalogi ſecundum & quartum præceptum. 432
Decalogi ſecunda tabula obligat in conſcientia. 243
Decalogi præceptum. 5. 8. 9. Septimum. 5. Octauum. 5. 8 9
Detractatio quid? 261
Dianæ laus. 23. opera eius potuerunt interdici. 22. Condemnari ab Abbatibus, aut alijs Prælatis non poſſunt. 13
Diſpenſatio rationabilis in modo vel circumſtantia rei præceptæ. 100. 108. 114

Diſpenſatio qualiter à Prælatis concedi poſſit. 160. ad 170
Diſpenſare poſſunt ſuperiores in votis ſimplicibus. 149
Diſpenſationis & legiſlationis Analogia. 149
Diſpenſandi Authoritatem ſine cauſa delegare poteſt, quicumque poteſt diſpenſare ſine cauſa. 156. An hæc conſequentia [Humanitùs in hanc obligationem incidimus, ergo humanitùs poſſumus liberari] ſit bona. nu. 119.
Diſpoſitio regularis quid? 66
Diſtinctio bona eſt bonus Commentarius. 342
Dubia conſcientia non eſt Regula morum, qui dubitat an materia præcepta militet contra charitatem, an debeat obedire. 83
in Dubijs obligationibus non eſt neceſſaria diſpenſatio. 83
Dubia ægrotorum varia & eorum ſolutiones. 99
Dubium ceſſat accedente Superioris, aut Doctoris authoritate. 290

E

Electio regularis quæ? 377
Epiſcopi propter crimina condemnati ad clauſtra nec fuerunt Religioſi, nec induerunt habitum Monachalem. 365
Epiſtolas aut recipere, aut ſcribere ſine licentia D. Benedictus interdicit. 1. 15. 25. Carnotenſes Monachi ad D. Bernardum ſine licentia ſcribunt, nu. 1. 14. 25. Diuus Bernardus eis reſpondens, Epiſtolam ad eorumdem Abbatem deſtinat. 1. 14. Epiſtolarum argumentum quotuplex. 2. Epiſtolam ſummus Pontifex ſcribit Ludouico Granatenſi. 2. Philippus II. Plantino. 2. Henricus IV. Gualtero 2
Epiſtolam Carnotenſium Monachorum Bernardus potuit amicis quibuslibet communicare. 3. Epiſtolæ Amicorum nonnunquam laudabiliter communicantur etiam alijs amicis. 1. 12. 13. communicari non debent. num. 5.
Euchariſtiam non poteſt ſumere offenſus alteri abſque reconciliatione. 406. An ille, qui celebraturus, vel recepturus Communionem recordatur alicuius peccati mortalis poſſit ſumere communionem? An debeat adire Confeſſarium? 389. ibidem de ſcandalo, quod in ſimilibus occaſionibus accidit.

F

Facere quid ſit, & quomodo conſtruatur. nu. 1. not. c.
Fides bona quid? 166
Fidei nomine quid intelligat D. Bernardus in hoc libro. 343
Fidei nomine Apoſtolus ad Rom. 14. cum dixit, *Omne quod non eſt ex fide peccatum eſt*, non intellexit fidem ſupernaturalem, ſed bonam fidem, hoc eſt, prudentiam & rationale iudicium. Probatur clariſſimè à num. 345. Oſtenditur num. 348. non poſſe inde inferri omnia opera Infidelium eſſe peccata, & Philoſophorum virtutes vitia.
Fidei poteſt ſubeſſe materialiter falſum? 50
Fine ceſſante ceſſat lex. 119. E. 129
Finis Regulæ Benedictinæ charitas. nu. 119. D.

H

Hæreſis quæ? qualiter in illam incidatur? an ſit reſeruata? nu. 190
Homicidium neceſſarium pro defenſione vitæ non eſt peccatum. 202
Homicidium directè commiſſum à Republica peccatum eſt. 204
Homicidium ex ſubita ira commiſſum, an ſit peccatum. 193
Homicidij voluntarij & inuoluntarij diſtinctio. 194

I

Idololatra alteri attribuit diuinitatem. Ariolus ſibi. 314
Ignorantia inuincibilis in materia peccati

cati cum gratia componitur. 50
Ignorantia non ſemper excuſat, qui putat malum eſſe bonum & facit, vt faciat bonum, poterit adhuc peccare, ſi non ignoret ignorantia inuincibili. 339
Ignorantia inuincibilis virtualiter loquẽdo, ignorantia non eſt. 343
Ignorantia craſſa non tollit peccata, ſed diminuit. 351
Illuſiones nocturnæ. 13.83
Impœnitentem nonnumquam præſtat tolerare ſub ſpe maioris boni, ſaltem ad breue tempus. 363
Inobedientia leuis eſt peccatum mortale, ſi fiat cum contemptu. 348
Impoſſibile realiter, virtualiter, moraliter. 248
Impoſſibilitas eſt exceptio contra quamcumque legem. 742
Impoſſibilitas in Regulæ obſeruantia non reperitur. 353
Impoſſibilia non obligant. 335
Impoſſibilitas excuſat inobedientiam. 317. Idem eſt dicere, legem eſſe impoſſibilem, ac calumniari de imprudentia & tyrannide legiſlatorem. 318
Impoſſibilitas moralis aliquando non eſt exceptio contra Regulam Benedictinam. 45
Incommoditas quid? triplex. omnes ſpecies diffinitæ. 90. ad incommoditatem grauiſſimam, hoc eſt, ad vitam moraliter impoſſibilem, nulla lege humana obligamur. 91. 93. Ægrotorum paſſiones nimiæ. 92. nihil vult præcipere D. Benedictus, quod ſit valde difficile, & inferat nimiam incommoditatem. 94
Iudex cum condemnat aliquem vltima ſententia, non committit homicidium voluntarium. 194
Iuramenta promiſſoria poſſunt relaxari ab eo, cui facta promiſſio. 154

L

LEgiſlator ſupremus Deus. 121. charitas multis modis à legibus intendi poteſt; Legiſlator aliquando tenetur legem ferre ſub peccato mortali. 123. Legum diuiſio. 118. Lex humano-diuina, ſeu ſtabilis. 119. Legis finis. 120. Lex mixta. 32. Lex purè moralis. 34. Lex in materia leui non poteſt grauiter obligare. 217. nec in graui leuiter. 218. lex purè diuina, ſiue incommutabilis. 144. lex merè pœnalis an detur? 36. Lex purè pœnalis. 31. leges purè regulares. 161. lex ſemper imbibit aliquam neceſſitatem. 146. legem obligare leuiter aut grauiter, non pendet à legiſlatoris voluntate. 217. 218. pendet quod peccatum ſit maius, aut minus in ſuo genere, venialis aut mortalis. 217. lex ceſſat fine ceſſante. 129
Legiſlator tyrannus. 131. lex diuino humana, ſeu inuiolabilis. 132
Licentia & diſpenſatio poteſt nonnumquam eſſe tacita; nunquam tamen talis cenſenda eſt, niſi ex aliquo ſigno vel nutu quem Legiſlator fecit, aut facturus præſumitur, inferatur. num. 1. D.
Libertas opponitur coactioni & neceſſitati. 66. An aliquando libertas poſſit neceſsitati. 69
Libertas opponitur neceſſitati. 170 An bene citet pro ſe Bernardum Caluinus in materia libertatis. nu. 43
de Libertate & neceſſitate vide etiam nu. 53. 54. &c.
Lothi filiæ inceſtuoſæ peccarunt mortaliter tametſi ex bona intentione, nam ex ignorantia vincibili. 200

M

MAgiſter debet dari religioſo ignoranti aut dubitanti, non tamen ille quem deſiderat, ſed ille, qui opinione Superioris expediat. 20
Malachias Epiſcopus, Monachus Claræuallenſis ſecundum aliquorum opinionem. nu. 386
Malitia duplex. 136. Naturalis in prima tabula. 138. in ſecunda. 139. naturalem malitiam primæ tabulæ Deus tollere

lere non poteſt, ſed ſecundæ poteſt, 140 imò & homo nonnunquam. 140
Malitiam moralem Deus tollere poteſt. 141
Manifeſtum quid? nu. 290
Materiam paruam in lege humana & diuina reperiri. 319
Matrimonium poſt votum ſolenne factum non tenet. 364
Matrimonij vſus non eſt peccatum veniale. 354
Magiſtro erranti ſubſcribit diſcipulus tuta conſcientia, quoties ignorat eum errare. 290
Media non poſſunt eſſe difficiliora fine. 331
Medij prætioſiſſimi vſus pro paruo tempore vilior eſt alterius rei ignobilioris proprietate. 331
Mendacium in Tribunali numquam eſt, de materia leui, non enim leuia ibi tractantur; & ſemper eſt peccatum mortale. 10. extra Tribunale ve. 11
Monitum quid ſit? 31
Monita purè humana. 37
Moralis Philoſophiæ diſtributio. 271. dabitur vberior tomo particulari.
Moralis culpa, non eſt eadem, quæ mortalis, vt aliquis perperam interpretatus nonnumquam calumniatus eſt: opponitur legalis moralitas pœnalitati, non venialitati, vnde monendus erit lector ne hallucinetur legens *mortale* pro *morale*.

N

N *Equam* Bernardo, qui nequaquam bonus. 350
Neceſſarij definitio. 53. 54. diuiſio. 54.
Neceſſitas hypotetica. 55
Neceſſarium per eſſentiam. 56
Neceſſarium contingenter. 57
Neceſſitas quotuplex. 146
Neceſſarium realiter, virtualiter, moraliter. 146
Neceſſitati opponitur libertas. 170
Neceſſitas eſſendi & libertas operandi in Deo. 56
Neceſſitas nata. 147
Neceſſitas lata. 148. Diſſidium inter Caluini & Bernardi doctrinam in materia libertatis coactionis & neceſsitatis nu. 43
Nutus ponitur pro licentia tacita in Epiſt. D. Bernardi nu. 2. D.

O

O Bedientia imperfecta à perfecta, ſeruilis à filiali diſtinguitur. 174
Obedientia ſecundum Regulam, an ſit imperfecta. 185. 188
Obedientia in genere boni ſæpè eſt maior, ſæpe minor, quam obedientia in genere mali. 353
Obedientia in bonam meliorem & optimam diuiditur. 234
Obedientia nimia condemnatur. 235
Obedientia ſolenniter promiſſa imbibit caſtitatis & paupertatis promiſſionem. 344
Obedientia iners. 191
Obediens præceptis & non conſilijs non peccat, an mereatur? 355
Opinio prudens eadem, quæ probabilis. 166
Opinio probabilis ſemper eſt ſecura. 85. qui illam habet poteſt contrarium facere. 85. poterit tamen ſe obligare ad vnam contradictionis partem. 86

P

P Actum implicitum initur inter conſulentem & conſultum. 5. 8. inter ſubditum & Abbatem. nu. 1. B.
Paruuli apud S. Scripturam & SS. Patres, qui num. 178. A.
Peccatum quid? 232. dicit varias habitudines ad diuerſos terminos. 233
Peccata moralia nemo tenetur detegere ſuo Abbati. 17. 18. debet ſi fuerint reſeruata, non tamen extra confeſſionem. 17. 18. Peccata non ſunt æqualia. 192. Peccata in hominem nonnunquam merita erga Deum. 270. Peccata venialia ſunt contra Deū. 307. Peccata

Digitized by Google

cata venialia ſunt inæqualia, etiam mortalia inter ſe. 306. Peccatum Adami exponitur. 315. numquam docuit Bernardus Adamum non peccaſſe in comeſtione pomi vetiti. 316
Placitum voluntatis quid? 5. 9. non poteſt Prælatus iubere aut diſpenſare ad placitum. 169.
Præceptum quid ſignificet. 30.
Præceptorum & legum prima inæqualitas à dignitate legiſlatoris ſumitur. 210.
Præceptorum ſecunda inequalitas à materia deſumpta, 215. præcepta Decalogi mala eſſe non poſſunt. 76.
Præcepto humano poſſumus obſtringi ad eliciendas actiones grauiter moleſtas. 95. ſed tunc poſſumus petere diſpenſationem. 96.
Præcepta Eccleſiæ non poſſunt formaliter contra charitatem militare; poſſunt materialiter. 77. qui euidenter ſciat materiam præceptam ab Eccleſia militare contra charitatem, debet non obedire. 98.
Præcepta Prælatorum non ſunt difficiliora Decalogo. 330.
Prælato mortuo eandem authoritatem habet ſola communitas, quam antea Communitas & Prælatus ſimul. 373. ſtandum in tali caſu legibus & ſtatutis ſpecialibus cuiuſcumque Ordinis aut Monaſterij; ad mutandum Monaſterium non eſt cauſa ſufficiens quæcumque triſtitia tametſi grauiſſima, ſi libera. 375. nec neceſſaria, ſi non ſit maior graui. 375. nemo tamen poteſt obligari ad agendum vitam moraliter impoſſibilem, & moraliter intolerabilem, talem, inquam, cui præponeret mortem, ſi poſſet ſine culpa ſubire. 366. Prælatus lingua Dei. 285. 288. 305.
Principium Dialecticum *Dici de omni*, *Dici de nullo*. 170.
Principium aliud, *Conſequens eſt falſum, ergo & antecedens*. 338
Profeſſio omnium Religioſorum eodem Monaſterio, eodem modo omnes obligat tametſi habuerint intentiones diuerſas, modo voluerint vota ſolennia emittere. 357. aliter Philoſophandum eſt de diuerſis congregationibus & Monaſterijs. 358. Profeſſio improuida vituperatur. 299. licet impedire ingreſſum in Monaſterium, & etiam profeſſionem quando ſcitur fieri ſine debita deliberatione. Profeſſio Monaſtica nullis periculis, nullis ſcrupulis obnoxia. 304. Profeſſio baptiſmus eſt alter. 367.
Probabile iudicium qualiter debeat efformari. 207.
Prouidentia quid? 167. diſcrimen inter *prouidere* & *præuidere*. nu. 299. A.
Arbitrium regulare quid? 168. prudentia quid? 166

R.

Regula Benedictina non obligat moraliter ante præceptum, ſi temeretur ſine contemptu. 326. 327. Regula S. Benedicti non eſt neceſſaria in eſſendo, ſed contingens. 60. nec eſt neceſſaria in operando. 61. Liberum fuit D. Benedicto condere, vel non condere regulam; contingens conditā nos obligare. 62. Regula eſt neceſſario obligans, ex ſuppoſitione quod ſit admiſſa. 93. 71.
Benedictini non promiſerunt obedientiam omnimodam, ſed ſecundum quid. 86. Caſus in quibus poſſint non obedire ſuperiori. 87.
Regula Benedictina obligat expreſsè ad impoſsibile. 45. obligat obedire Senioribus. 47. An Iunior vnius Monaſterij debeat obedire Senioribus alterius Monaſterij. 48.
Benedictinis neque illa, quæ ſunt Regula poſſunt prohiberi, neque illa, quæ ſiunt contrà, ſuprà, vel præter Regulam indici. 177.
Regula iugum leue & intollerabile reſpectu diuerſorum. 298. Regula à Benedictinis in profeſſione non promittitur, ſed obedientia ſecundum Regulam.

Digitized by Google

gulam. 175. 345. non ſupra regulam, non vltra, non præter, non contra. 346. 347. Regula D. Benedicti non eſt impoſſibilis. 335. Regula Auguſtini, Baſilij, Pachomij, & aliæ ſimiles Dominis Benedictinis à Prælato præcipi non poſſunt. 176

Benedictina ante præceptum Prælati obligat in foro exteriori, poſt præceptum obligat qualiter Prælatus voluerit.

Non obligare in conſcientia probatur primò. nu. 26. quia ſecreta peccata licitè reuelari non poſſunt: atqui Carnotenſes Monachi violarunt, Regulam ſecretò ſcribentes ſine licentia ad D. Bernardum: ergo ſi peccauiſſent moraliter eius culpam Bernardus publicare non poterat: publicat tamen. num. 1. ergo cenſebat S. Doctor non eſſe peccatum morale, ſed merè pœnale ſcribere Epiſtolas ſine licentia, ſiue quod idem eſt, violare Regulam Benedictinam ante præceptum Abbatis, vel aliàs dicendus fuiſſet peccauiſſe Bernardus proximos infamando.

Probatur etiam verbis expreſſis D. Bernardi. nu. 65. vbi laudatur & defenditur Bernardi ratio.

Probatur iterùm toto c. 18. clariſſimis Bernardi periodis à nu. 244. Præterea cum Carnotenſes Monachi in ea eſſent ſententia, vt crederent Regulam obligare ſub peccato mortali, illos inſtruit Bernardus præcipuè cap. 28. vbi affirmat non peccare mortaliter, qui ſine contemptu omnes & ſingulos articulos, qui ab vna & ſola Regula S. Benedicti indicuntur; tranſgreditur, vide nu. 301

Idipſum probatur ex cap. 33. vbi docet S. Bernardus violationem ſilentij eſſe peccatum poſt præceptum Abbatis, cumque certum ſit ſilentium à Regula indici, ſequitur quod putauerit D. Bernardus ſanctiones Regulæ non obligare moraliter ſi ab Abbate non præcipiantur. vide num. 327

Probatur etiam ratione efficaciſſima deſumpta ex cap. 36. vbi docet S. Doctor, quod violare res paruas regulares etiam poſt præceptum Abbatis non ſit peccatum veniale, modo ſubditus ſit paratus ſubire pœnitentiam, videatur. num. 338. ad 353. & breuiter formetur hæc ratio. Res leues poſt præceptum Abbatis non obligant in foro interiori, ergo à fortiori nec ante præceptum. Vrgeo amplius ad hoc quod obligetur Religioſus grauiter opus eſt non ſolum, quod Prælatus, præcipiat, ſed quod materia ſit grauis, ergo non ſufficit ſolum præceptum ſi materia ſit leuis, nec ſufficit materiæ grauitas, ſi deſit præceptum, ſed vtrumque requiritur, hæc omnia clariora euadunt ex periphraſi formulæ Profeſſionis quam nu. 341. formo & probo ex verbis, D. Bernardi.

In Regula D. Benedicti poteſt concedi diſpenſatio. 71. à quo 72. in quibus Articulis 73. ex qua cauſa. 74. Diſpenſatio ſæpè petitur ad tollendum ſcrupulum tametſi neceſſaria non ſit. 81. quando debeat peti diſpenſatio. 80. quando poſſit. 81

Vtrùm in regula poſſit Prælatus diſpenſare ſine cauſa. 109. Vtrùm in Decalogo & præceptis Eccleſiæ. 111. in proprijs legibus. quando poteſt Prælatus diſpenſare, quando in ſubſtantia rei præceptæ, quando in circumſtantia. 114. an in votis ſubſtantialibus. 117

Regula inuiolato Decalogo violari poteſt, ſi non ſit ab Abbate præcepta, ſi ſit præcepta ab Abbate non poteſt. 330

Reſcriptum, quid ſignificet, num. 1. in not. 2.

S

Sabbati obſeruatio. 133. An reuocanda. 134

Scandalum quid & quotuplex ſit? 277. 278

Secre-

Secretò facta politicè facta non ſunt. 377. 380
Secreta nonniſi priuatim ſacrata. 2
Secreti violatio, peccatum quotuplex. 7. eſt mendacium. 8. 9. 10. eſt morale homicidium. 8. 9. 10. Secreta Confeſſionis numquam poſſunt reuelari. 68. Conſultationum frequentius non poſſunt. 5. 8. Sed aliquando poſſunt. 1, 12. 13.
Singularitas ſemper ſuſpecta, numquam bona. 237. ad 242.
Spei poteſt ſubeſſe moraliter non futurum. 50
Stabilitas in profeſſione promiſſa qualis. 342. Stabilitas Communitati promiſſa. 155
Stabilitatis lege non obſtante poteſt Monachus Monaſterium mutare regulariter. ponuntur cauſæ. num. 357. adduntur aliquæ concluſiones neceſſariæ ad vſum. 362
Suffragia inuertuntur, confunduntur, conferuntur, diſtinguuntur ſæpiſſimè pro præuenta iudicum voluntate. nu. 397. A.

V

Verbum otioſum quid? qualiter ab interdicto & indifferenti differat. 256
Virtutes nobiliores non debent ordinari ad Regulæ articulos ignobiliores. 174
Voluntas non appetit bonum phyſicum, ſed obiectiuum. 228. Voluntas poteſt cogi poſitiuè non verò negatiuè. 44. Voluntas bona, quæ? 361. M.

F I N I S.

Digitized by Google